Radu Theodoru

BRAZDĂ ȘI PĂLOȘ *

RADU THEODORU

BRAZDĂ ȘI PALOȘ

ROMAN ISTORIC

Volumul I

Ediția a II-a revăzută

După versiunea apărută la
EDITURA TINERETULUI
1967

În memoria mamei

Deschid sfînta carte unde se află înscrisă gloria României, ca să pun înaintea ochilor fiilor ei cîteva pagini din viața eroică a părinților lor. Voi arăta acele lupte uriaşe pentru libertatea şi unitatea națională, cu care românii, sub povața celui mai vestit şi mai mare din voievozii lor, încheiară veacul al XVI-lea..

N. BĂLCESCU

CARTEA ÎNTÎI
RUMÂNII

I

Porunci după porunci se slobozeau de la conac şi erau purtate de vătafii boiereşti în goana cailor, spre satele rumânilor din cuprinsul moşiei, pe la vatamanii tamazlîcurilor de vite şi pe la pîrcălabii boiereşti. Erau date parcă de-a-ndoaselea, stricînd rînduiala statornicită de vreme şi de cum se cerea făcută însăşi munca cîmpului.

De aceea pîrcălabul Muşat al Drăgoieştiului sta în mirare, scărpinîndu-şi ciuful capului plin de paie şi fulgi. Descălecase la rădăcina unui pom din marginea pădurii şi se aşezase, ţinînd frîiele calului priponite de vîrful botinei. Şi a pus harapnicul lîngă el şi acum a prins să se scarpine cu amîndouă mîinile în cap.

Al dracului Pîneciu, logofătul! Cum face, cum nu face, dar cînd răzbeşte la butiile boierului cu vin aspru de nisipuri, nu se lasă pînă nu răsuflă în fundul doniţei. Asta-i măsura lui. Muşat rîde, arătîndu-şi dinţii negri şi rari. Ăsta da om, ăsta da vin. Nu ţi se umflă capul de el, nu-ţi vine cu leşin de la inimă, dar parcă-ţi bei minţile de nu ţi le mai poţi aduna. Ce dracu' o fi vrînd boierul să mute oamenii de la heleşteu la bucate, cînd nici carele nu-s gătite cum trebuie? Pînă-n seară are poruncă să tragă toate crucile de grîu, jumătate la curte, jumătate unde-s gropniţele. Şi mai calea-valea cu cele de la curte, că le-ar duce vitele astea încăpăţînate de stau să-i primească poruncile, dar cele de la gropniţe trebuie să le care cu robii de la temniţă, că să nu ştie nici vîntul, nici pămîntul unde-s.

Îşi ridică ochii, dînd cu ei de rumânii care aşteaptă poruncile. Dracu' să-l poarte de barbă pe moş Drăgoi ăsta, de i se uită aşa, pînă-n măduva oaselor.

— Nu te mai boldi la mine, viperă bătrînă, că acu te găbjesc!

Se ridică pe picioarele crăcănate, împungînd cu capul spre rumâni.

— Bă!... Să ascultaţi ce vă spun! Trudiţi-vă să ieşim bine cu porunca boierului, că altfel...

Le arătă gîrbaciul.

— ...mă cunoaşteţi voi pe mine, că la supărare, de...

Muşat e mic de stat, numai vine. Capul lătăreţ, una cu umerii, legat numai printr-o palmă de gît gros şi butucănos. Un deget de frunte, apoi două funii de sprîncene, ochi mici şi repezi, nasul însemnat la vîrf de hangerul cneazului din Cremenari, chipul buhăit de beţie.

— Bă, Lambrule, să-ţi duci oamenii şi să vă-nhămaţi la care. Boierul a dat poruncă să nu vadă urmă de vită prin praf şi prin curte. Tu să ridici bucatele din părţile Argeşului şi să le tragi la curte. La carul cu roatele cercuite să-l înhami rotaş pe moş Drăgoi, că prea se uită, nu ştiu cum... Tu, Gheorghe, nu mai bate din buze, că te bat eu acuşica. Să tragi grîul de la ponoarele Crucii din Deal. Să le tragi pînă-n marginea ogrăzii ţigăneşti. Să le laşi încărcate acolo... Hai! Ce vă boldiţi la mine? La chindie, treaba-i mîntuită. Daţi zor, ca să auzim de bine.

Drăgoieştenii se răspîndesc care pe unde-i cheamă capii colibelor şi cetelor de lucru. Ştiu fiecare cum şi cu cine munceşte. Dar tocmeala asta nechibzuită le zbîrleşte bărbile.

— Staţi o clipă, oameni buni!

Forfota se opreşte. Moş Drăgoi păşeşte înaintea sătenilor.

— Ce vrei, jigodia dracului? La lucru!... La lucru!... Să nu scoți o vorbă, că te calc în picioare!

Muşat spumegă şi răcneşte, parcă stă să-l strîngă cineva de gît. Aşa face hoitul ăsta bătrîn în fiecare dimineață cînd îi porneşte la lucru. Mereu se pune de-a curmezişul.

— De ce nu dă boierul vite să tragă la care? Că doar gem țarcurile de boi ungureni, graşi şi stătuți! Au cumva asta-i porunca domniei tale, pîrcălabe, să ne mai încălzeşti puțin?

Moş Drăgoi îşi pironise ochii în ochii lui Muşat, care jucau, cătînd să se ferească pe o latură.

Gustul vinului, sculatul ăsta de dimineață, poruncile astea şi cîinele de rumân sînt peste baierele răbdării unui pîrcălab boieresc ca el. Pune pinteni şi calul sare înainte aşa cum a crescut, cu dinții rînjiți să muşte. Muşat ridică harapnicul greu, dar toate cîte au fost abia de şi le mai aduce aminte...

Gheorghe prinde calul de frîu, lîngă zăbală, şi-l opreşte din zbor, pălindu-i un genunchi în burtă. Lambru îl smulge din şa, îndată îşi simte coastele năpădite de pumni şi genunchi. Geme din greu, căutînd să se scuture. O spumă albă i se scurge în barbă. Cînd se ştie răpus, cu nasul vîrît în țărînă, adulmecînd picioarele goale ale rumânilor, se dă bătut.

— Lăsați-mă, oameni buni, că mor!

Lambru se pleacă la urechea lui:

— Dacă te mai ții de muierea mea, nu mai apuci să vezi soarele. Îți aduci aminte de seara ceea?

Vorbele şuierate ale bărbatului îl fac să se moaie de

tot.

Simte parcă şi acum usturimea adîncă a cuțitului. Ar fi vrut să urle.

— Ridică-te, pîrcălabe, şi aşază-ți cinstea veşmintelor şi a feței. Da' să nu uiți ziua asta, dacă vrei să mai ai zile, îi spune liniştit moş Drăgoi.

Muşat se ridică gemînd. Întîi în genunchi, apoi pe tălpi, îşi culege harapnicul şi, şchiopătînd, se duce la cal, abia urcîndu-se în scări. Nu mai întoarce capul, plecînd la trap spre curte. Drăgoieştenii rămîn, privindu-l cum se duce.

Dinspre soare-răsare, cerul se tiveşte cu flăcări. Răcoarea dimineții se trage dinspre timpuri la pădure şi ciocîrlia zboară cîntînd cu putere. Se opreşte aninată o clipă de aripile ce bat pe loc, dînd glas adînc, apoi se strînge ghem, lăsîndu-se să cadă în fînațul aromit în care trifoiul alb şi romanița se pregătesc să-şi desfacă florile belşugului de lumină.

— Măi oameni, să aveți de grijă şi să facem toate după cuviință, aşa cum le cere bicisnicul ăsta. Nu-i chip acu de pus cu boierul. Îi vine turcul cu putere şi ne robeşte de nici sămînță nu mai rămîne de noi.

— Facem aşa. Numai că trebuie să ne punem la adăpost de călcare, moş Drăgoi.

— Lasă, Lambrule! Toate cu socoteală. Noi vrem uricile cu care ne-a învrednicit să fim judeci Vodă Mircea Bătrînul şi pe care hainul de boier le ține dosite. Pentru asta trebuie răbdare.

— Răbdăm de douăzeci de ani.

— Răbdăm, că Danul a stat în cinste la toți domnii.

— Parcă acu dacă s-o schimba domnia, nu tot el are pungile cu aur?

— Are, nu zic ba! Da' poate s-o arăta noul domn cu dragoste şi poate va oblici Ileana unde ține şi cum ține uricile.

Oamenii ascultă, tăcuți, vorba celor doi. Asta le era nădejdea şi credința de le ținea zilele şi cumpătul. Să se arate o domnie mai plecată spre mulțime şi Ileana să crească mare şi dezghețată, ca să dea de urma uricilor ce le cetluiau judecia Drăgoieştiului pe veci, date la mîna dumnealui căpitanului Drăgoi de Vodă Mircea.

Se scurseseră sute de ani şi drăgoieştenii stătuseră liberi, fiind sat de margine, purtînd cu carele lor tot negoțul Argeşului, dimpreună cu cremenarii. În junețea lui moş Drăgoi, drumurile de negoț ale Sibiilor şi cele de sus, spre Țara Nemțeasca, şi cele de jos, dinspre schele, s-au închis. Ei nu ştiu cum şi ce. Doar că turcul nu mai lăsa venezul sau genovezul să vină cu galioanele la schele şi să plece cu ele garnisite cu ceară parfumată de făclii, cu blăni de rîşi sau de hermelină, cu păstrăvi sau lostrițe, afumate la fum de cetină.

Cu asta drăgoieştenii au sărăcit.

Locurile erau rele şi doar prisăcile şi vînătoarea aduceau belşug. Astea însă pe spinarea cărăuşiei, care purta zloții tătărăşti sau asprii turceşti din pungile neguțătorilor armeni sau greci în chimirurile lor. Rar mai răzbătea cîte un neguțător raguzan pînă aici. S-au îndatorat, s-au îndatorat pîna cînd boierul Dan i-a răscumpărat de la domnie pe o parte din devălmăşia lor, iar pe cealaltă a călcat-o cu sabia şi cu sila. I-a luat din pripă, răpindu-le şi uricile. În vremea lui Ştefan Surdul, fiind vistiernic, i-a însemnat la catastifele vistierei cum a vrut şi le-a scos cărți mincinoase de rumânie, tocmind jurători strîmbi, pe care nu i-au putut dovedi.

Acum răbdau. Răbdau să dea Ileana de urma uricilor. Să le aibă ei la mînă. Apoi se va vedea şi cu domnia cum va sta adevărul pe picioare. Că legea pămîntului nici domnul, cît ar fi de hain, n-o poate călca. N-au stat ei să aştepte izbăvirea de la o fată. Dar cei ce s-au încumetat acum zac în lanțuri în beciurile conacului sau i-a orbit boierul. De aici au înțeles că vicleşugul e mai prielnic decît puterea, cu cel mai puternic.

Aşa că se duc fiecare pe unde fuseseră rînduiți.

Pîrcălabul Muşat îşi simțea oasele tocmite binişor de pumnii rumânilor. Nu era prima oară cînd mînca bătaie şi ştia el bine că nu-i nici cea din urmă. Dacă grăbea spre conac, o făcea nu ca să-l pîrască pe moş Drăgoi, ci ca să-l sperie. Ar fi vrut-o, dar îi era teama de boier. Înainte de a-l chema la judecată pe blestematul acela, i-ar fi muiat lui oasele. Şi pe asta a gustat-o. De atunci caută să umble pe muchie. Dacă dă la stînga, îl snopesc rumânii, dacă dă în dreapta, îl ia la toiege boierul. El e bun la suflet, numai că e repede la mînie şi de asta duce greul. Îi plac muierile rumânilor?... Şi ce dacă-i plac? Doar e holtei şi pîrcălab boieresc. Gîndul de la Ioana lui Lambru i se topise ca ceara. Cu fiara de bărbat-su nu-i bine să glumeşti. Şi-a mîngîiat barba, s-a privit la veşminte şi a prins să plîngă. Avea un coantăş vechi, numai petice, cu găitane rupte. Botforii crăpaseră în dungi adînci, să se poată aerisi picioarele. Cioarecii erau şi ei hărtăniți. Altădată avuseseră culoarea albă a abalei din care fuseseră croiți. Acum erau pămîntii.

Muşat lăcrima des, întristîndu-se de soarta lui fără noroc. A tras calul sub un pom, i-a legat frîiele de picior şi s-a trîntit în iarbă.

„Sînt o zdreanță, sînt o zdreanță. Mă îngenunche pînă

şi vitele de rumâni... Am să le arăt eu cine-i Muşat. Muşat, pîrcălabul boieresc din Drăgoieşti... Mama şi anafura lor de cîini.” După vitejia asta s-a simțit înmuiat de durere şi de somn. S-a lăsat în iarba înaltă ce creştea la picioarele fagilor şi s-a dat într-un somn adînc, fără vise. O ciocănitoare, pe care se vărsaseră ca prin sită toate culorile, a tocănit cu pliscul într-un trunchi privindu-l cu ochi de mărgică.

Pîrcălabul nu avea grija păsărilor şi pădurii. Pîrcălabul Muşat dormea. De aceea n-a auzit tropotul calului care se apropia. Dacă l-ar fi auzit, poate ar fi căutat să se dea mai la dos.

Logofătul moşiei şi mîna dreaptă a boierului, Pîneciu, se legăna în şa, fluierînd. Potrivit de stat, era îmbrăcat după felul slujbei lui. De la ochiul stîng pînă sub ureche avea o tăietură albă de hanger, ce-i ridica colțul gurii într-un rîs rău. În mîna dreaptă ținea harapnicul. Harapnic meşteşugit ca al logofătului Pîneciu nu se mai găsea pe şapte moşii.

Acum îl arcuia cu măiestrie, şficuind cu pleasna spinarea celor doi dulăi negri pe care îi ținea legați în funii lungi de un belciug ce-l avea la şa. Dulăii mîrîiau rînjindu-şi colții şi privindu-l cu ochii năpădiți de vine roşii. Pîneciu rîdea, încercîndu-şi agerimea brațului ba pe o ramură, smulgînd-o de pe o tulpină, ba pe vreo tufă mai îndepărtată. Harapnicul de piele în care înnădise bucăți rotunde de plumb se desfăşura sîsîind şerpeşte, plesnea, şi unde plesnea se cunoştea.

„Da’ ce drac au cîinii de trag ca nebunii şi mîrîie smucind în funii?”

Pîneciu face ochii mari, bucurîndu-se în sine. Vreun păcătos de rumân tras la soamne. Îi arată el somn. A

împins calul. Cînd a dat după o tufă unde cîinii lătrau cu înverşunare, l-a văzut pe Muşat rezemat de un pom, cu barba şi părul vîlvoi, ferindu-se de dulăii care-l încolțiseră de aproape.

Logofătul a rîs din inimă, slobozind calul încă cîțiva paşi, să apropie şi mai mult cîinii de pîrcălab.

— Ei, jupîn pîrcălabe, pe aici îți împlineşti slujbele?

Auzind glasul stăpînului, cîinii s-au domolit o clipă şi Muşat s-a ascuns din doi paşi după pom, scoțînd la iveală numai capul.

— Jupîne, potoleşte dulăii, că mă sfîşie. Am să-ți spun lucruri de seamă.

— Şi mi le buchiseai aici la umbră, să mi le înveți pe de rost? Sfinte Sisoie, vezi-l cum minte?! Muşat răspunde dulce şi smerit, aşa cum ştia că-i place logofătului.

— Nu te supăra, jupîne! Ia, m-am tras la un strop de hodină, că am alergat toată dimineața.

— Ursu, vin-aici... Sura, aici!

Dulăii se trag tremurînd lîngă calul logofătului, cu cozile băț, cu perii gîtului zborşiți, mîrîind rău.

— Hai, pîrcălabe, adună-ți curajul, care văd că-ți lipseşte, şi încalecă. Ai să-mi povesteşti pe drum.

Pîneciu e slugă boierească de doi ani, de cînd îl răscumpărase Danul de la o corabie domnească unde era înlănțuit ca lopătar pe veci, ispăşindu-şi jaful şi omorul a doi neguțători braşoveni. Urmele lanțurilor se vedeau şi la mîini, şi la picioare. Purta apărători de piele la încheietura palmelor şi le astupa. În picioare avea botfori. Aşa că era curat ca un nou născut.

Îi plăcea nespus să se simtă tămîiat. E atît de bine să vezi cum se pleacă spinările în fața ta, cum se ridică

cuşmele, cum pîrcălabii satelor, oameni de seamă, ți se închină ca unui adevărat boier! Dacă pîrcălabii satelor se închină lui, dacă ei sînt oameni de seamă, atunci el, fireşte, e şi mai boier decît ei.

Asta-l încălzeşte nespus. Cu toate că ar fi vrut să sloboadă cîinii în nădragii lui Muşat, se opreşte să nu mai piardă vremea.

Beau ei împreună, dar cinu-i cin şi cinstea nu se dă pe o vadră cu vin.

Acum ies la drum şi caii treapădă alături, spre locurile de unde trebuiau trase bucatele la conac.

— Unde mergem întîi?

— La păcătosul cela de moş Drăgoi.

Auzind numele, Pîneciu mîrîie aidoma cîinilor lui:

— A făcut iarăşi ceva?

— A făcut!

— Ce?

Lui Muşat îi vine peste mînă să spună că a mîncat bătaie. Asta nu se cuvine unei fețe sus-pusă, ca a lui. Şi mai ales de la cine?

— S-a pus stavilă la porunca boierului să tragă ei carele. M-a întrebat ce facem cu vitele! Ce, puteam să-i spun ca le dosim de turc? Cine ştie ce i-ar fi venit în cap!

— Sfinte Sisoie... şi nu l-ai măsurat cu gîrbaciul? Nu i-ai dat măselele în pulbere?

— Nu, jupîne. L-am însemnat la răboj şi am s-o țin pentru altă dată.

Cîinii se opriră o clipă, adulmecînd pe vînt şi apoi prinseră a trage în funii, a se zvîrcoli şi a lătra cu furie spre cotul drumului ce venea de la țarinele de pe lîngă Argeş. Harapnicul lui Pîneciu i-a pus repede la ascultare.

— Nu bat aşa decît atunci cînd adulmecă mirosul rumânilor.

— Trebuie să fie carele cu bucate. Se aud scîrțîind din osii.

La capătul drumului ce cîrnea spre locul unde şedeau ei, de sub buza dealului, se iviră mai întîi trei oameni, apoi alți trei şi alți trei, trăgînd, cu gîturile întinse, cu mîinile spînzurînd pe lîngă trunchiuri, carul cu snopii de grîu. După primul car venea altul, şi apoi altul, pînă cînd Muşat numără douăsprezece. Se umflă în piept şi-l privi pe Pîneciu mai cu semeție.

— Ei, vezi, jupîn logofete, că treburile se fac cum trebuie acolo unde pune pîrcălabul Drăgoieştiului mîna? Apoi aducîndu-şi aminte de năravul logofătului: Şi unde veghează mai ales ochii domniei-tale.

— Da!

Pîneciu şi-a mîngîiat mustața lăsată pe lîngă buze, cu mişcări lungi şi liniştite.

Cîinii, crescuți cu socoteală, n-au mai putut răbda apropierea rumânilor. S-au năpustit iarăşi bătînd aprig, căutînd să se repeadă la picioarele oamenilor de la primul car.

Rumânii s-au oprit, slăbindu-se din hamurile de tei. Au răsuflat adînc şi s-au ridicat din şale. Cel care trăgea la mijloc era Lambru. Om voinic, lat în umere, cu o față pietroasă, o barbă neagră şi ochi luminoşi care arătau un suflet bine cumpănit în rosturile lui.

— Ține-ți, jupîne, cîinii, că ne rup cioarecii şi numai pe ăştia îi avem.

Vorbele lui Lambru l-au izbit pe Pîneciu peste față.

— Sfinte Sisoie! Cum, tîlharule, îți rup cioarecii? Vas' că zăvozii mei, crescuți numai cu carne crudă, nu-s în

stare decît să-ți rupă cioarecii? Am să-ți arăt eu acuşica ce pot colții lor.

Nu se mîniase el, Pîneciu, de-acuma. Era mîniat mai de mult. De cînd venise pe moşie. Drăgoieştenii ăştia sînt prea țapeni. Fac ei ce fac, dar cum o întorc, tot pe a lor cade. Şi atunci cînd împlinesc vreo slujbă de poruncă o fac ca şi cînd ar fi pornit tot de capul lor. Apoi, păs să fi venit vreodată cu plocoane, după cuviință, la hramuri sau sărbători.

Carele se opriră, logofătul cu zăvozii ținînd drumul.

Muşat ar fi vrut să nu fie acolo. Ce s-ar fi bucurat să-i rupă Ursu beregata lui Lambru şi păcătosului de moş. Dar ochii rumânilor l-au făcut să-şi simtă iarăşi fiecare oscior tăbîrcit. Oamenii se înfruntau din ochi. Pîneciu se pironea cu Lambru şi cu mîna stîngă dezlega, nevăzut, nodul frînghiilor.

— Nu da drumul la cîini, jupîne!

După Lambru, se auziră glasurile celorlalți:

— Nu da drumul!... Nu da drumul!

Nu era o rugare. Era o poruncă, rostită printre dinți, cu putere şi cu obidă.

Lambru simțea că i se tulbură apele ochilor. Că nu mai vede decît ca prin sită. Soarele îl dogorea în creştet. Pîraie de sudoare îi curgeau pe şira spinării. Umerii îi erau parcă bătuți cu toiagul, urmele hamului arzîndu-l. Lambru se oştise multă vreme. Lambru nu putea merge cu şira spinării frîntă. Lambru a ridicat şi mai semeț capul cu pletele lungi, în care fire de argint luceau cald în bătaia soarelui.

Rana de sub ochii lui Pîneciu se strînsese şi buzele se trăseseră spre ureche, arătîndu-i gura lipsită de dinți. „Trebuie să-i dau o învățătură de minte lui Lambru. Asta

numaidecît". Ar fi desfăcut cîinii, care se puseseră pe toate patru labele şi priveau drept înainte, dar atunci de la unul din care se făcu văzut moş Drăgoi. Nu fusese înhămat şi avea în mînă o ţăpuşă lungă, cu care îndrepta snopii clătinaţi de hîrtoape.

Venea agale, netezind spicele cu mîna.

— De ce ne ţii calea, jupîn logofete? Au nu-i porunca să tragem grîul pînă-n seară? Poate că vrei să faci altfel decît porunca boierului? Zicînd aşa îşi muie puţin glasul şi Pîneciu simţi un fior. Cît era de Pîneciu, dar boierul era mai tare ca el.

— Vouă eu vă sînt tată şi mamă, tîlharilor! Şi cum vă spun eu, aşa să faceţi.

Trebuie să se sumeţească.

— Să avem iertare, jupîne, dar noi n-am stat la ocnă şi nici la buţile boierului nu umblăm! Nici pămîntul altuia nu l-am viclenit!

Rumânii rîdeau parcă. Nu cu buzele, dar aşa, cu ochii.

— Aa! Va să zică aşaaaa? Bine, moş Drăgoi! Să nu-ţi uiţi vorbele, moş Drăgoi!... Şi nici tu, Lambrule! Maica Precistă să fie cu voi.

— Păcătosul, îşi bate joc de numele sfînt, mormăi Lambru în barbă.

Atîta a fost tot.

Slugile boiereşti au întors caii şi cîinii s-au lăsat mai mult tîrîţi de grumaji, decît au umblat pe picioarele lor. Ajuns departe de care, Pîneciu s-a mai întors o dată, s-a ridicat în scări, strigînd cu mîinile făcute pîlnie:

— Să nu uiţi, moş Drăgoi!... Să nu uiţi!

Se-nserase. O seară cuprinsă în linişti tainice ce se ţeseau din pădure şi din fînaţurile grele de parfumuri.

Pitpalacul dădea glas, buratecii cereau ploaie, iar greierii şi cosaşii ţîrîiau din lăute nevăzute, toate glasurile astea netulburînd cu nimic măreţia serii, contopindu-se cu ea, fiind una, crescută din linişte, topindu-se în linişte.

Pe la bordeiele rumânilor începuseră să clipească focurile din curţi. O pulbere măruntă de aur se aşezase straturi, straturi, arcuindu-se peste coama pădurii, pierzîndu-se spre vioriul albastru al văilor ce se deschideau spre munte.

Ileana gătase treaba pe lîngă jupînița Neaga şi acum grăbea spre casă, adunîndu-şi iia peste sînii pietroşi. Reveneala serii îi aricise pielea. Venea cu desaga plină de veşti. Cînd a ajuns la capătul curţii, a ieşit printr-o bortă din gard ascunsă în bălării, de care numai ea ştia şi cîinii. Voia să ocolească pe la şatră, să ferească potica pe care-i aţinea tot mai des calea Pîneciu, logofătul. De la şatră trebuia s-o cîrnească puţin prin pădure, să ocolească prin Poiana Ciutei şi apoi s-o taie drept spre sat.

Grăbea, seara fiind pe-aproape. Cu nările tremurînde, sorbea parfumurile astea ale pămîntului şi-şi veselea sufletul şi ochiul cu amurgul sîngeriu. Acu' se simţea ca pasărea cerului, scăpată din vreo colivie, unde tînjise după soare. Ar fi fost cu păcat să spună că jupînița o asupreşte. Asta nu. Ileana sare ca arsă. Se tupilează după un pom. Aici, la doi paşi, într-o rarişte de la care pornea o potecuţă spre curte, tăind pieziş pădurea şi răspunzînd spre beciurile cu robi, aude vorba şuierată a logofătului. Inima prinde să-i bată mărunţel, mărunţel, da' Ileana, fată de cneaz, şi l-a văzut pe tătuţă, cu toate tarhaturile de război, nu mai de mult decît aseară. Aşa că-şi face inimă şi se trage printre tufe, aproape,

aproape, că acum simte duhoarea de piele tăbăcită, mahorcă şi sudoare a celor ce stau de vorbă.

Ursu, culcat mai încoace, ridică nările, se zborşeşte spre pădure şi mîrîie înfundat. Pe loc, vorba celor doi oameni conteneşte.

— Ce-i, Ursu?

— Vreun vătui, răspunde glasul pe care Ileana îl cunoaşte a fi al pîrcălabului.

Cîinele se ridică şi, urmat de cățea, se apropie cu paşii întinşi, cu coada băț. Intră în tufiş, trăgînd frînghiile după ei.

— Dacă ar fi fost om, ar fi lătrat şi s-ar fi repezit, cum le e năravul, spune Muşat.

Pîneciu, ridicat într-un cot, îi urmează cu ochii, apoi, liniştit, înnădeşte vorba de unde o lăsase.

Ileana simte boturile umede ale dulăilor aproape. Capetele mari, lățoase caută pricină, împingînd-o sub umeri, lingîndu-i inimile. Dulăii scheună uşor.

— Tăceți, tăceți!... Ursu!... Sura! Stați binişor!... Duceți-vă! Haide! Duceți-vă! îi împinge spre Pîneciu. Fata abia a suflat vorbele, cîinii, ascultători, s-au dus, s-au aşezat la locurile lor, din cînd în cînd ciulind şi batînd cu coada, în semn de bucurie şi taină numai de ei ştiută.

— Atunci cum rămîne, jupîn pîrcălab?

— Aşa cum ai poruncit!

Ileana îl aude pe Pîneciu rîzînd înfundat.

— Să ştii de la mine că numai atunci vom răsufla în tihnă, cînd va sta în genunchi Lambru şi cu moş Drăgoi.

— Să-l văd pe Lambru răpus, se bucură Muşat. El mi-a dat cu cuțitul.

— Cînd am să-i apropii moşului jungherul înroşit de

ochi şi am să-i iau lumina, atunci satul se va închina, turma cătîndu-şi alt păstor... Şi acela am să fiu eu.

Oamenii tac, bucurîndu-se în sine de tot ce puseseră la cale în seara asta. Ileana se blestemă în gînd că nu venise mai-nainte. Apoi se închină, mulțumind sfintei fecioare că o adusese pe drumul ăsta.

Într-un tîrziu, Pîneciu adause:

— Mi-a spus Chira că s-au oploşit nişte fugari prin sat. Am să-i pîrăsc boierului, taman în ziua cînd or pica dăbilarii domneşti. Să vedem cu ce-au să plătească gloaba, nemernicii.

— S-ar putea ca boierul să-i țină de taină. Îi sporeşte astfel puterea.

— Asta aşa e!... Nu-i nimic. Ei n-au să mai apuce cîşlegile! Hai!

Se scoală şi pleacă unul în urma altuia, pe potică, către conac.

Ileana stă în cumpăna o clipă, apoi văzînd cum Ursu se opreşte adulmecînd spre ea, săltă sprintenă şi, dîndu-se din pom în pom, le ține urma.

Cîinii erau tot un meşteşug al lui moş Drăgoi. Auzind că Pîneciu a trimis la stîni după doi căței de un an, a-nțeles ce şi cum. Ciobănaşul a luat cățeii nu de la stînă, ci din ograda lui. Asta n-ar fi fost nimic. Din cînd în cînd, moş Drăgoi venea furişat la curte, îi alinta şi le da de mîncare. Ileana făcea treaba asta în fiecare zi. Logofătul intra la boier, cîinii rămînea afară. Ileana pîndea, îi îndestula şi-i scărpina la urechi şi sub guşă. Cîinii, nărăviți la oameni, tremurînd de frica gîrbaciului care adesea-i vrîsta cu sînge, se tologeau şi se hîrjoneau, mîrîind a plăcere sub mîna fetei.

Da' parcă numai cîinii erau ai Ilenei?

Curtea boierului se țesuse cu o pînză subțire de păianjen. La cuhnii, la făurarii, la dogărie, la şatră, la grajduri şi la temniță, oameni mărunți răsuflau, din ce auzeau, la urechile fetei. Asprimea lui Pîneciu, care le trăgea harapnice cu şi fără vină, şi mai ales mîna boierului îi făcea să îngenunche şi să bată pămîntul cu fruntea, cerînd mila cerului.

Un abur subțire de nădejde venea numai de la drăgoieşteni, pe care cei mai bătrîni îi cunoscuseră în zilele lor de fală, iar ceilalți, din poveşti şi din mînia tot mai aprigă a logofătului.

Ileana simțea că pădurea o ascunde, că frunzele tufanilor îi mîngîie parcă fața, că şi iarba se pleacă moale, afundîndu-i paşii, trăind cu ea. Era numai suflet şi urechi. Îşi înfipsese unghiile în podul palmelor, dar se ținea tare, apropiindu-se tot mai mult de cei doi slujitori, umbrele serii începînd să-ntunece vederea.

Adunase zisele lor cu spaimă, dar şi cu bucurie. „Acu' tătuța are să ştie ce-l aşteaptă. Şi nu s-o da cu una, cu două."

Aude cum Pîneciu întoarce cheia într-o broască ruginită şi cum poarta scîrțîie din țîțîni. Cînd slujitorii intră, ea se strecoară pe borta din bălării.

Ajunşi la uşa temniței, Pîneciu deschide cele două lacăte mari, trage zăvoarele de fier şi, opintindu-se amîndoi, dau porțile în lături.

O duhoare de mucegai, de umed şi de murdărie omenească o izbeşte în față. Ileana nu ajunsese aici niciodată. Era locul unde nimeni nu avea voie să umble, în afară de logofăt. Era locul cel mai de spaimă de pe toată moşia şi nici chiar ea nu îndrăznise să calce porunca straşnică a boierului. Chelarului, care, împins

de necuratul, s-a strecurat într-o seară numai pînă la ziduri, i-a scos boierul ochii cu mîna lui şi i-a aruncat la cîini.

Aşa străşnicie era la temniță.

Ştia de la taică-su că aici zac în lanțuri cîțiva boiernaşi cărora Danul le călcase moşiile ce le aveau mai jos, pe Argeş, tot aici îşi ispăşesc vina şi patru drăgoieşteni care ar fi vrut să fure uricile. Apoi, cîțiva prinşi din oştile ungurene. Şi mai ştie Dumnezeu de unde.

Pe Dragu Ileana îl cunoştea. Un rumân zdravăn şi voinic, care doinea din frunză ca nimeni altul.

Cînd lanțurile se aud zornăind şi-n uşa temniței ies robii, Ilenei îi vine să strige de spaimă. Noaptea se-ngînă cu ziua. Apucă să mai vadă cîțiva din robi. Printre primii, Dragu. Lanțurile, ferecate la mîini şi picioare. Trunchiul rumânului, o adunătură de oase pe care stă fleşcăită pielea mucedă, barba şi părul crescute de-a valma, şi din toată alcătuirea asta Ileana nu rămîne decît cu amintirea ochilor lui Dragu. Albul lor, scurs de fierul înroşit care-i arsese, răsare gol, pustiu, într-o chemare cumplită îndreptată dintr-o lume a lui dinăuntru către lumea asta dinafară, al cărui miros îl soarbe cu nesaț.

Ies din temniță oamenii care „păcătuiseră" fiecare după felul lui. Ăsta-i Petre, de care nu se mai ştie de un an. Ciung de mîna dreaptă. Ileana ştie că fusese prins de Pîneciu vînînd în pădurile boierului. Şi alții şi alții. Nici unul întreg.

Noaptea adumbreşte lumea din ce în ce, nu se mai aud decît lanțurile, tusea seacă a robilor, poruncile logofătului şi mîrîitul cîinilor.

O-neacă plînsul. Plîns mut. Nu i se zvîntă obrajii decît

atunci cînd, ajunsă departe de curte, aleargă pe potică, cînd ramurile tufanilor îi biciuie obrajii, cînd spinii mărunți ai rugilor o trag de poalele catrinței, adunînd-o din spaima celor văzute pe pămînt.

II

Singura clipă de tihnă şi de adîncă mulțumire a boierului Dan era acum, spre seară. Atunci, tabieturile domniei sale se rînduiau după bătaia ornicului celui mare, adus de la Nuremberga de jupîn Jipa, negustătorul.

Boier Dan a rîs numai cu buzele lui subțiri şi vinete. Ornic nu găseşti în toată Valahia, decît aici şi la Curtea Veche din Bucureşti. Ornicul acesta meşteşugit a bate clipele, a sili gîndurile pe căile împlinirilor, a pune ordine straşnică în rînduiala bicisnicilor de argați şi rumâni e cel mai necruțător dintre împlinitori. Seama tuturor treburilor de pe întinsele sale moşii, seama vrerilor, pînă şi seama gîndurilor, tot ornicul le ținea.

Boier Dan s-a întins alene pe divanul din pridvor. Fiind zi de lucru, era îmbrăcat în anteriu subțire de pînză lioveneasc㠄. Capul, la vremea asta, nu-l ținea sub işlic, iar picioarele se bucurau şi de de reveneala serii, stînd să răsufle libere, culcate pe o pernă de mătase roşie-purpurie.

Cînd a bătut ornicul de şapte ori, pe loc Rada a deschis încet uşa cu geamlîc dinspre odăi, aducîndu-i narghileaua pe o tavă de argint.

Boierul nu suferea nici o slugă prin preajma trupului său, în afară de Rada.

Dan a deschis ochii suri, numai atît cît s-o poată vedea. După ce roaba a pus toate dichisurile pe măsuța încrustată cu fildeş şi lucrată în măiestrii arăpeşti, a rămas aşteptînd cuvenita mîngîiere.

Rada era o țigancă cu pielea arămie. Din culoarea pielii şi din moliciunea ei izvora o căldură tainică. Rada avea ochii negri şi adînci. Părul şi-l purta despletit în valuri albăstrui. Rada era legată bine. Avea buzele sîngerate, dinți albi şi puternici şi o agerime de pisică, o agerime mlădie, uşoară, caldă, neauzită.

Rada îi aducea aminte de Chira, mumă-sa, cînd el era încă tînăr. Mai meşteră în dragoste, îl leagă din ce în ce mai strîns de amintirea zilelor cînd, în puterea anilor, îşi croise drum spre lumină. A întins mîna uscată, în care vinele se înnodau încă cu putere, şi i-a lunecat-o pe față şi pe umeri.

Dan ştia să guste din fericirile lumii cu linguriță. De aceea le putuse aduna şi zăvori, de aceea se putea desfăta la începutul căruntеții cu toate minunățiile.

Rada a ridicat tablaua pe care era paharul cu şerbet şi chiseaua cu dulceață şi s-a dus. Acu, pînă-n noapte nu mai are ce căta, decît să-i pună papucii în picioare cînd boierul va bate din palme...

...A tras adînc din narghilea şi bulbucitul apei i-a mîngîiat urechile cu un sunet plăcut.

Dan, mare vistier încă de pe vremea voievodului Mihnea, era zugrăvit cu dibăcie. Fruntea largă, boltită deasupra unor sprîncene subțiri trase la mijlocul lor în sus, cu o frîngere spre coada ochiului şi spre rădăcina nasului, păr sur, moale, nas coroiat, mustățile subțiri şi lungi prelingîndu-se pe lîngă colțul buzelor pînă mai jos de fălci, un smoc de barbă răsărit de sub buză şi lăsat

într-un fuior lung pînă la piept, cu obrajii bărbieriți totdeauna din proaspăt, aducea cu un vultur de mortăciuni.

O măreție uricioasă, singuratică, pămîntie.

A bătut din palme; Rada i-a pus papucii de safian moale şi Dan a zîmbit, simțind cum se-nfioară atunci cînd mîinile roabei l-au atins. „Semn bun", gîndi.

A coborît rar treptele pridvorului. Casa era aşezată pe temelii de piatră, pe care se ridicau pereții din urşi grei de stejar cioplit cu barda. Coperişul şindriluit era țuguiat să lunece omăturile iernii şi în jos se prelungea cu o steaşină de o jumătate de stînjen, ca să apere pereții de vîntoase, ploi şi grindine. Pridvorul acesta dinspre miazănoapte era aşezat deasupra gîrliciului de la pivniță. Tot aici spre miazănoapte erau şi cămările boierului. Nu putea suferi lumina soarelui. Umbra, răcoarea şi întunericul îi pritoceau gîndurile mai adînc, îl adunau mai mult în sine, îl țineau parcă mereu cu mintea ascuțită. Lumina şi soarele sînt bune pentru trîntori şi pentru animalele care se tologesc în țărînă, fără griji.

Întîi a cercetat lacătele şi zăvoarele beciului. Uşile erau largi şi ferecate. Erau atît de largi, că, după ce deshămau vitele, argații trăgeau căruța cu butoiul înăuntru şi de acolo îi dădeau drumul la locul ce i se cuvenea.

De aici, ocolind pe la soare-apune, a trecut pe la grajdurile bolovănite, unde ținea iepele de prăsilă şi harmăsarii lipițeni. Şi acestea erau durate în piatră - aveau ocheți mici zăbreliți şi uşi ferecate. Hoțiile de cai erau dese şi boierul ştia să se pună la adăpost.

Grăjdarii, toți țigani, aşteptau cu sufletul la gură

această tacticoasă trecere a boierului. Se pricepea Dan la cai. Dintr-o ochire vedea dacă aşternutul de paie e curat, dacă crupele lucesc, dacă cozile sînt împletite, dacă balega e rînită.

Dacă toate erau cum se cuvine, atunci poruncea comişelului Alexa să le dea cîte trei bice de căciulă - unul pentru Dumnezeu-tatăl, altul pentru Domnul Isus şi unul pentru Sfîntul Duh - ca să nu uite sfînta credinţă şi datoriile către boier. Ştia că atunci cînd ajunge pe la cuhnii şi pătule va auzi răcnetele grăjdarilor şi rîdea dinainte.

După asta, ocolea bordeiele argăţimii, pentru că nu putea suferi mirosurile nespălaţilor acelora, şi ajungea la cocini. Număra vierii şi scroafele şi sîmbăta număra purceii. Poruncea şi aici cîteva bice, nu pentru neîmplinirea slujbei, asta l-ar fi lipsit pe împricinat de o ureche, sau de nas, sau de o mînă, după fapta ce făptuise. Erau robi ţigani şi nu-l costa mare lucru chiar dacă se prăpădea vreunul.

De aici cerceta foişorul de la poarta cea mare unde păzeau străjerii. Erau cam la zece alvaniţi, fioroşi şi de credinţă - fugiţi de sărăcia munţilor din ţara lor şi de groaza turcilor - care, de cum se lăsa noaptea, umblau pe la ziduri în caraulă, iar la cele patru foişoare, puse la patru colţuri ale curţii, era strajă din zori pînă-n zori.

În odăile jupînişiţei, linişte. N-ar fi fost cuviincios, cînd boierul şi stăpînul trece, să se audă hărmălaie, chicote şi cîntece. Aşa ceva nu se pomenea în casele Danului. Numai robii şi rumânii se veselesc prosteşte. Boierii au alte gînduri şi alte petreceri.

Dan a urcat în pridvor, de aici a trecut în coridorul ce da în sala mare şi din sala mare în scosul dinspre

miazăzi, unde se grijiseră odăile pentru ceauş Haviz. Pe partea dinspre miazănoapte erau prinse cruciş săbii şi iatagane, junghere şi ghioage, scuturi şi coifuri, alcătuind tarhatul de război al boierului, iar deasupra unei blăni de urs aproape cenuşii, singură şi în loc de cinste era zaua din sîrmă damaschină, zaua care apărase în lupte trupul Danului.

Atît că luptele lui au fost purtate mai mult cu oamenii locului, dar tot lupte se cheamă şi acelea şi prin ele s-a sporit în avuții, ajungînd la cinstea pe care o are acuma.

Tavanele se țineau în grinzi de stejar şi lumina nu pătrundea decît prin nişte gemulețe mici, aşezate sus, aproape de ele. Pe ceilalți pereți erau corlate zugrăvite pe care stăteau oalele frînceşti şi talieneşti, în care se mînca în zilele de praznic şi cu oaspeți de vază.

Înainte de a intra în odăile gătite pentru oaspeți, boier Dan s-a oprit în fața unui tablou, înrămat în perete, de la pardosea pîna la jumătatea lui. Era un lucru care-l costase multe parale şi fusese zugrăvit de un meşter de la Venezia, în trecere spre curtea voievodului Ardealului. Era fărîma unui gînd ce se va prelungi peste ani, amintind urmaşilor de străbunul care le-a bătut temelii adînci în soarta țării ăsteia. Voia boier Dan ca munca lui să nu se răspîndească. Voia să rămînă sporită şi îmbelşugată de urmaşi vrednici. Aici, meşterul prinsese un Dan călărind în goană, cu mantia fluturînd şi sabia scoasă. Aşa să stea crunt şi de spaimă, ca un îndemn pentru cei ce vor veni.

Boier Dan s-a uitat la celălalt boier Dan, înțelegîndu-se parcă din ochi. Apoi, ca totdeauna, fruntea i s-a-nnegurat, arcuirea sprîncenelor s-a adîncit şi mai mult, împreună cu un tremur al pleoapelor şi o vinețeală a

buzelor.

Nu avea feciori.

Cît ar fi vrut să simtă lîngă el umărul unui bărbat din sîngele şi carnea lui! Cîte nu l-ar fi putut învăța! Cîte din tainele şi meşteşugurile ascunse ale puterii, desprinse de el cu atîta zbucium, nu s-ar fi dezvăluit feciorului de-a gata! Cum l-ar fi făcut stăpînul țării, aşa cum, din umbră îi era el stăpîn!

S-a smuls din gîndurile astea uricioase, trecînd în odăile de oaspeți. Întîi a cercetat să vadă dacă nu cumva rămăsese vreo icoană pe pereți, apoi, mulțumit de tocmeala făcută, s-a întors încetişor în sala mare. A tras rînd pe rînd zăvoarele tuturor uşilor şi s-a aşezat din nou în fața tabloului.

Crescuse parcă boier Dan, iar în ochi avea o lumină adîncă. Față atît de aspră şi negricioasă se-nseninase şi ea, ca la gîndul unei mari fericiri ce se va împlini curînd. Nu mai auzea nimic, nu mai vedea nimic.

A întins mîna, atingînd rama tabloului într-un anumit loc. S-a ferit puțin într-o parte şi tabloul a lunecat uşor sub împingerea mîinilor, răsucindu-se în țîțîni. A păşit în taină, a tras la loc uşa mascată cu tabloul, ajungînd într-o odăiță mică, în care lumina se strecura prin nişte firide înguste, săpate în grinzile tavanului.

La auzul paşilor, de pe o lavița s-a sculat un om. Fața neagră, lucie, portul lui cu ilic şi şalvari îl arătau a fi harap. Cunoscîndu-l pe boier, s-a închinat cu mîna la inimă, la buze şi la frunte. Apoi i-a sărutat poala anteriului. Harapul voinic, fără urmă de barbă, era un eunuc cumpărat de la ceauş Haviz, cu mulți ani în urmă. Ceauş Haviz îl făcuse eunuc, Dan îi scurtase şi limba.

Ochii eunucului au avut o tresărire de spaimă şi răutate, dar tresărirea s-a stins repede şi omul a scos de la brîu o cheie cu care a deschis o uşiță ferecată în fier. Apoi, aprinzînd o feştilă, a păşit aplecîndu-se sub pragul scund, urmat de boierul Dan, care-şi petrecuse mîinile în mînecile anteriului. Au coborît nişte trepte săpate în pămînt. Cu cît coborau, cu atît aerul se făcea mai greu, mai umed, mirosind a mucegai şi stătut. Apoi au prins a păşi cu sîrg, în lungul unui gang.

Lumina galbenă şi pîlpîindă a feştilei se alerga tremurătoare pe bolți şi pereți, scoțînd la vedere sau înecînd în umbră urmele adînci şi lucioase lăsate de cazmalele ce-şi croiseră drum de cîrtiță pe sub pămînt.

Cu cît mergeau, cu atît parcă pereții se strîngeau şi bolta cobora, încît au trebuit să se aplece din şale. Picioarele încălțate în papuci nu făceau decît un zgomot uşor, tîrşîit. Deodată bolta s-a ridicat, pereții au fugit în lături şi lumina feştilei s-a pierdut în negurile acelui loc, luminînd doar fața lui Dan şi lucind pe aceea a harapului.

Boierul a făcut spre dreapta, urmat de eunuc. Acesta apropiase feştila de perete şi curînd s-a văzut un oblon la înălțimea capului, zăvorît cu doi drugi puşi curmeziş. Dan a tras drugii cu mîini tremurătoare, a ridicat oblonul agățîndu-l într-un cîrlig şi s-a lipit cu ochii de firida pe care acesta o astupa.

Un val de mirosuri grele, aşa cum îl simțise şi Ileana cînd s-au desfăcut porțile temniței, a năpădit prin ochete. Harapul s-a tras înapoi, astupîndu-şi nasul. Dan însă privea cu lăcomie.

Temnița în care pătrundea lumina blîndă a serii prin firidele săpate în tavan era rotundă, asemănîndu-se cu

un fund de puț. Umbrele robilor se întruchipau abia ghicit, pe lîngă pereți. Atunci cînd se mişcau, lanțurile zornăiau şi zornăitul era însoțit de gemete.

— Ei, vornicelule Alexandru, mai trăieşti?... Şi fiul domniei tale, de asemeni? Nici astăzi nu vreți să iscăliți daniile către cel ce vă dă adăpost şi masă?

O linişte adîncă s-a lăsat peste cei întemnițați. Nu s-a mai mişcat nimeni. Nimeni n-a dat glas, închegîndu-se fiecare în durerea lui.

Dan ştia că n-are să audă răspuns. Asta îl înciuda peste măsură.

— Ei, Dragule, mai ți-e dor de urice?... Tăceți?!... Atunci să tăceți pînă-n veac! Cîinilor!

Cît ar fi vrut să audă un geamăt, o vorbă care să ceară îndurare şi milă. O clintire din muțenia lor şi o aplecare spre uricile de danie ticluite de el. Atunci s-ar fi simțit cu adevărat stăpîn şi tare. Aşa nu le urgisea decît trupurile. Pe sufletele lor nu putuse pune stăpînire. Ca şi pe cele ale drăgoieştenilor. I-ar fi vrut pe toți umilindu-se la mila şi îndurarea lui. Abia atunci ar fi dormit liniştit.

A trîntit oblonul şi iarăşi harapul a luminat calea, urmînd drumul pe un alt gang. Au urcat şi alte trepte, harapul a deschis o uşă grea şi au intrat în nişte beciuri zidite, bine aerisite, pardosite cu lespezi curate. Robul a stins feştila, a tras jungherul şi amîndoi, urcînd o scară de lemn, au ajuns în odăile de sus ale culei boiereşti.

Această cetățuie, pitită în codru la patru sute de paşi de conac, era zidită numai în bolovani, fără nici o intrare în afară de cea tăinuită. Nu avea ferestre, ci numai firide, prin care se putea slobozi sîneața sau arcul şi acestea erau aşezate sus, tocmai lîngă acoperiş. De jur

împrejur se tăiaseră pomii, să poată cei dinăuntru ochi în voie.

Boierul a cercetat singurătatea camerelor, butoaiele cu salpetru, cu plumbi, sînețele rînduite pe lîngă ziduri, butoaiele cu smoală, cu cîlți, fîntîna, sacii cu făină. Nicăieri nu era urmă de stricăciune. Ar putea ține piept unei oştiri în lege, nu numai păcătoşilor de rumâni.

Harapul a rămas sus. Dan a coborît în beci, s-a dat sub o boltă, a intrat între doi pereți ce aproape se uneau, ieşind într-o altă boltă, întunecoasă, în care plutea un miros plăcut de tămîie şi aromate. A făcut paşi mici, pînă a dat de masă, a scăpărat amnarul, a pipăit sfeşnicul, aprinzînd lumînarea, apoi pe rînd i-a aprins toate şaisprezece brațe. Cu fiecare lumînare aprinsă mai mult se desluşea mai bine şi mai departe.

Dan a scos un oftat adînc, sfîrşit. S-a lăsat să cadă pe un jilț de lîngă masă. Apoi şi-a rotit ochii de jur împrejur. Încet, stăruielnic, cercetînd fiecare lucru, fiecare colț.

Colo stăteau blănile de jder, de hermelină, de rîşi - dincolo erau sipetele grele de lemn scump de zadă tare ca fierul ce joacă în ape trandafirii, lemn adus tocmai din crestele munților. Sipetele pîntecoase pline cu galbeni, dincolo cele cu țechini, dincolo cu groşi, iată şi sipetul cela mic cu guldeni de la Holanda, cine ştie la ce vor fi buni vreodată. Covoare de Smirna, brocaturi şi mătăsuri cu care nu se îmbracă decît prințesele cu păr de abanos din țările lui soare-răsare.

Şi aici, aici, comoara sufletului său, sipetul cu nestemate. S-a sculat, păşind ca prin vis, cu mîinile tremurătoare. Le-a afundat între pietrele care sclipeau în mii de fețe, în mii de ape de toate culorile. Numai

pietrele nu le putuse pune fiecare după neamul ei. Îi plăcea să le simtă lustrul în podul palmei şi răceala lor îi pătrundea în trupul încîntat, răcorindu-i pînă şi inima. Rubinele şi opalurile, peruzelele şi mărgăritarele, smaragdele şi diamantele aveau fiecare glasul lor tainic, glas pe care Dan îl înțelegea. Glasurile lor unite luminau în toate culorile curcubeului izvorîte din ele, sipetele cu galbeni aveau un anume glas şi o anume strălucire; împreună, alcătuiau glasul mare al puterii. De aici izvora tăria Danului.

Tronurile se fărîmau, voievozii urmau altor voievozi la răstimp de ani, luni sau chiar zile, el însă stătuse tare, el, Dan biv vel vistiernic, stăpîn peste moşii fără număr, el care duce trebile politiceşti, presărînd în urmă-i puțină pulbere de aur.

Aurul. Un rîset frînt i-a scăpat de pe buze. Sta drept în mijlocul avuțiilor sale, cu fața luminată de sfeşnic, cu fruntea senină, puțin dată pe spate, cu fuiorul de barbă răspîndit pe piept, nemişcat. Numai ochii adunaseră în ei luciul rece al bogățiilor din jur.

★

În noaptea ceea curțile s-au gătat de oaspeți.

Caii cei mai frumoşi au fost duşi către munte, gîrliciul întărit pe dinăuntru cu grinzi proaspăt cioplite din pădure; au rămas doar rîmătorii, după coran carnea lor fiind spurcată pentru oamenii care păzesc dreapta credință.

Dincolo, peste perdeaua de pădure care desparte conacul de sat, noaptea a găsit linişte.

Numai pe la cîntători s-a simțit un umblet furnicat.

Muierile şi pruncii luaseră calea codrului, iar bărbații îşi dosiseră sulițele la îndemnă. Cu toată sărăcia lui,

satul se aricise, se strînsese, aşteptînd.

Aşa l-a găsit răsăritul.

Spre amiază, tocsinul străjilor de la foişor a răsunat prelung, sunetele lui aspre pătrunzînd sub bolțile pădurii, tremurînd peste poiene, pierzîndu-se spre luncă. La auzul lui parcă şi vietățile nevătămătoare şi aripatele care umpleau codrul de cîntec au tăcut a spaimă şi mirare.

Pe şleaul ce venea de la Tîrgul Argeşului se auzeau tropote de copite, apoi în rariştea din fața porților a ieşit la lumină ceauş Haviz, călărind un cal arăpesc, mic de stat, numai vînă, urmat de cei cincizeci de osmani, cîte trei în rînd, purtîndu-şi sulițele cu vîrfurile strălucind în soare, cu iataganele bătîndu-le şoldurile, cu imineii sprijiniți pe toată talpa în scările late terminate cu pinten.

Cînd ceauş Haviz, cu mîna proptită în şold a oprit calul în fața porților, alvanitul din foişor a simțit rece pe şira spinării. Era un oştean trecut prin multe, dar chip ca al turcului acestuia nu mai văzuse. Fața lui latră, cu umerii obrajilor ieşiți mult în afară, era numai urme albe de vărsat. O mustață rară aşezată deasupra unei guri ciopîrțite de o lovitură piezişă de sabie, sub turbanul alb licărea un ochi şi acela ciacîr, peste celălalt avea petrecută o legătură neagră. Era vînjos, dar mic de stat, capul părînd nefiresc de mare şi mirat el însuşi de aşezarea asta nepotrivită. În stînga şi dreapta brîului de mătase roşie avea agățată cîte o sabie.

Aşa pocit cum era, ceauş Haviz mărea spaima celor ce-l vedeau cu răutatea singurului său ochi şi cu un rîs aşezat strîmb pe gura lipsită de dinți.

Poate se înspăimântase singur privindu-se în oglinda

vreunei ape, atunci cînd cu tot dinadinsul voia să cumpănească urîțenia chipului prin frumusețea şi măreția îmbrăcămințiii. La turban purta, prinse cu o pafta mare de mărgăritare, trei pene roz de flaming. Peste ilicul de mătase verde cu ceaprazuri de aur era încins cu brîul, unde, în afară de săbii, mai avea înfipte şi două hangere tătăreşti. Şalvarii erau de camhă roşie-vişinie şi în picioare purta cizmulițe de piele galbenă, lucrate cu înfloriturii, cu tocuri înalte şi vîrfurile aduse spre spate.

Toată lumina nămiezului se pierdea în furnicarea aceea de turbane albe, ilice roşii şi verzi, străfulgerări de arme şi rînchezat de cai.

La poruncile bulucbaşilor, osmanii au prins a-şi face tabăra, ridicînd corturile şi legînd caii la conovețe.

Cînd s-au deschis porțile, au intrat în curți numai ceauş Haviz cu patru iuzbaşi. Au mers călare pînă în pragul scărilor ce urcau în pridvor. Acolo, pe cea mai de jos treaptă, îi aştepta vistiernicul, gătit în straie de sărbătoare. Pe cap avea işlicul, peste cămaşă pusese caftanul fostei sale boierii.

Nu-i primea îmbrăcat ostăşeşte, ci aşa cum se ducea în Divan, ca o aducere aminte trează că găzduirea se face la un boier al domniei, nu la un conac oarecare.

Rînduit ar fi fost ca oaspeții să descalece şi apoi să se închine către gazdă. Dar turcul era şiret şi adulmecase felul pământenilor. Unora, celor din slujbe mai ales, e bine să le aduci aminte că sînt din mila luminatului împărat, unde sînt. Atunci li se moaie harțagul, pe dată.

Cu alții mai mititei însă trebuie să umbli cum umbli cu castanele coapte. Allah e în ceruri şi vede, şi crede să lifta asta e rea, uricioasă şi repede la mînie, dacă îi

necinsteşti obrazul. Fără să vrea a dus mîna la gura hărtănită de sabie. A oprit calul, jucîndu-l uşor în frîu şi l-a privit pe Dan, căutînd să-şi aducă ochiul la ascultare.

Dan biv vel vistiernic a dus mîna la inimă, la buze şi la frunte, închinîndu-se cu smerenie din şale. Numai atunci s-a îndurat ceauş Haviz să se închine şi cu el dimpreună iuzbaşii. Cînd a poftit să descalece, unul din turci a sărit sprinten de pe cal şi i-a ținut scara, apoi s-a făcut muşuroi, ca să pună ceauşul piciorul pe umerii lui.

Cînd a păşit, s-a văzut că e şchiop.

— Fii bine venit sub acoperişul meu, viteazule între viteji. Domnul să te aibă în paza lui.

Vorbele vistiernicului erau dulci, rostite cu adîncime şi anume licăr al ochilor, aşa încît căzură unde trebuie şi cum trebuie.

— Allah! Ți-a rămas limba de miere, effendi vistiernic. Numai să-ți fi rămas aşa şi celelalte obiceie. Haviz a clipit şiret, rîzînd ascuțit.

Dan a simțit cald. Ştia despre ce obiceie vorbeşte turcul.

După ce s-au tras cu toții la răcoarea sălii celei mari, aşezîndu-se pe divane, roabele au adus dulcețurile, şerbeturile, cafeaua şi narghilelele. Stăteau cu picioarele adunate sub ei, împroşcînd pe nări fum albastru şi parfumat. Asemenea tihnă nu era cuviincios să fie stricată.

Ceauş Haviz se cufundase în sine, plecîndu-şi geana peste ochi. Din cînd în cînd, un zîmbet i se fugărea pe față.

Dan îl pîndea cu coada ochiului, muncindu-se să-i

pătrundă gîndurile. Se adunaseră în, el nelinişti multe, cunoscîndu-l bine pe Haviz. În urma lui, sipetele, grajdurile şi pătulele se uşurau, asta dacă era în toane bune, dacă nu, dădea pîrjolului totul.

Ceauş Haviz venise în țară pe vremea primei domnii a Voievodului Mihnea. Spahiu vechi şi încercat în războaie, înfundase buzunarele mai marilor săi cu multe pungi de țechini şi aceştia îi scoseseră firman de împlinitor împărătesc pentru furniturile militare datorate Porții de beyul de la Kara Iflak . Apucase numai patru ani din domnia Mihnei Vodă, dar fusese de ajuns pentru a strînge atît cît să-şi agonisească moşii în Anadol, locul lui de baştină, haremuri cu cele mai frumoase circaziene şi asemenea prisos de pungi, încît putuse împrumuta aceluiaşi Mihnea, surghiunit la Tripolis, ca să-şi plătească Scaunul a doua oară. Venit în țară, beyul, care n-avea cu ce-şi întoarce datoriile, i-a dat în grijă strîngerea haraciului cuvenit Porții în județele dinspre munte. Şase ani a mai domnit Mihnea Vodă şi în aceşti şase ani ceauş Haviz a fost spaima satelor de moşneni, ba şi a moşiilor boiereşti. Se aşezase la Argeş şi de acolo bîntuia ținutul înainte de strîngerea birurilor şi a dijmelor, luînd el caimacul şi lăsînd restul pentru dăbilarii domneşti şi boierii de baştină.

Dan prețuia puterea turcului şi ştia trage foloase din ea, întărindu-se la Scaun. Turcul cunoştea dorința Danului şi avuția lui.

— Allah să-ți binecuvânteze casa. E mai îmbelşugată ca niciodată.

— Domnul ne-a urgisit pentru păcatele noastre. Anul a fost mai slab decît toți anii de pînă acum.

— Să fie precum spui. Dar nu pentru tine, effendi vis-

tiernic.

Dan a ridicat mîinile spre cer, căinîndu-se.

— Ba şi pentru sărăcia mea, viteazule. Lotrii şi musca rea mi-au împuținat vitele, seceta mi-a ars holdele, robii nu mai sînt robi...

— Taci, moară neferecată!

Dan a rămas cu vorba agățată pe buze, lăsîndu-şi mîinile să-i cadă pe genunchi.

— Cum porunceşte luminăția ta...

Haviz s-a tologit sprijinindu-se într-un cot. Deschisese ochiul şi-l țintuia pe Dan. Se uitau unul la altul, adunîndu-şi gîndurile în spatele privirilor.

Dan voia să facă ceva numai să scape de ochiul lui Haviz. S-a întins spre talerul în care bătea ca să vină roabele, dar mîna turcului l-a făcut să rămînă nemişcat.

— Nu cinsteşti fața oaspelui şi a unui prieten vechi, effendi. Allah e în ceruri şi vede. În coran stă scris să aşterni toate bunătățile pe masă cînd îți calcă pragul un străin. Şi noi nu sîntem străini. Drept a grăit gura mea?

— Drept. Aşa am făcut.

Ochiul lui Haviz s-a subțiat din nou. Haviz vorbea mai mult cu ochiul acela, decît cu mîinile şi cu fața. A bătut de trei ori din palme şi iuzbaşii, lăsînd narghilelele neterminate, au sărit ca împunşi de pe divan, trăgîndu-se spre uşă în temenele adînci. Ochiul se făcuse din ce în ce mai mic, pînă nu rămăsese din el decît o dungă sclipitoare.

— Vino aici, cîine!

Dan s-a supus.

— Mai aproape!

Haviz a repezit mîna în barba vistiernicului, smucindu-l în stînga şi dreapta.

— Jur pe coran că am să-ți smulg firele unul cîte unul, țap bărbos ce eşti. În genunchi... în genunchi, că te crestez!

Lui Haviz nu-i plăceau ițele politiceşti. De aceea şi fugise de la Stambul. El era fiu sălbatic al Anatoliei. Se bătuse sub marele vizir Sinan Paşa în Tunisia arsă de soare, în pustiurile Arabiei, copil fiind la cincisprezece ani se tăiase cu fala armiei creştine pe mare, la Lepante, se luptase în Bosnia, în Herțegovina, peste tot unde steagurile verzi ale profetului se desfăşurau, peste tot unde caii rînchezau, peste tot unde se simțea mirosul prafului de puşcă.

Şi vulpea asta şireată vrea să-l momească, acum cînd se schimbă beyul Alexandru, care-i rămăsese dator peste treizeci de mii de galbeni?... îi arată el cine-i Haviz!

— Lasă-mă, viteazule!,.. Lasă-mă, luminăția ta!

Haviz l-a tras aducîndu-i fața aproape de fața lui.

Ochiul acela crunt îl săgeta pe Dan atît de aproape, încît îi vedea petele roşcate şi vinişoarele cu sînge. Răsufletul puturos al turcului îl amețea.

— Să vorbim, effendi!... Să vorbim!... Şi să ne înțelegem.

I-a făcut vînt şi Dan s-a dus împleticindu-se la locul lui.

— Cine te-a ținut, ghiaure, în dregătorii? Răspunde!

— Viteazule...

— Taci!... Răspunde!

— Tu!

— Cine vi-a dat sulițe vrednice, să-ți culci duşmanii la pămînt?

— Allah!...

— Taci. Nu spurca numele lui Allah!... Răspunde!

— Tu!

— Cine are să te ție în dregătorie acu, cînd beyul Alexandru a fugit şi cînd vine în dregătorie Mihai?

— Cum Mihai?

Dan a sărit de pe divan umblînd prin sală, cu poalele caftanului fluturînd. Uitase şi de păruiala şi de mînia lui Haviz. Apoi, cînd s-a socotit că greşise dîndu-se în vileag, s-a potolit ca prin farmec, cătînd să vadă ce zice Haviz.

Turcul rîdea. Rîdea din inimă, cu mîinile pe pîntece.

— Allah ți-a luat mințile, effendi. Asta te costă aur greu... Ți-e frică de aga Mihai?

— Nu!... La ce să-mi fie frică?

Turcul a venit şchiopătînd spre el. Făcea Haviz un pas înainte, făcea Dan un pas înapoi.

— Ți-e frică, ghiaure!... Ți-e frică! Eu sînt scutul tău. Şi vreau să fiu poleit cu aur.

Apoi s-a oprit dintr-o dată, închinîndu-se.

— Să ne-nțelegem, effendi!... Pace netulburată să domnească peste capetele noastre.

Ziua aceea a fost o zi grea şi plină de forfot.

Pe la chindie au picat dăbilarii domneşti, ca la cincizeci de vistiernicei, birari, găletari şi posadnici, toată liota de neîndestulați ai domniei.

Cel ce părea a fi mai marele - un vistiernicel în coantăş albastru şi harapnic lung de fuior - a venit cu căciula în mînă la treptele conacului, s-a închinat cu smerenie, apoi a scos dintr-o tolbă de piele un catastif trențăros, rugînd pe luminăția sa şi pe boier vistiernic să cerceteze înscrisurile şi să dea ascultare zapisului domnesc care cerea dumnealui biv vel vistiernicului Dan

din Stelea şi Drăgoieşti să împlinească dijma, dimpreună cu satele domniei sale.

Luminăția sa şi boierul vistiernic fumau ciubuc în pridvor, Haviz s-a uitat la Dan. I-a făcut semn să stea pe loc. S-a sculat alene de pe divan şi, lucru nemaipomenit, a coborît scările singur. S-a făcut a lua zapisul, dar cu iuțeala fulgerului a scos jungherul şi i-a tăiat o ureche, încît vistiernicelul a început să urle, fugind spre cal, cu sîngele şiroind.

Turcul a rîs din inimă, slobozind o poruncă scurtă spre unul din iuzbaşi, care a dat fuga în tabără. Cîțiva spahii au încălecat, fugărind cu sulița în coaste pe trimişii domneşti. Nu se putea să se încarce în doi dăsagi deosebiți cînd Haviz plecase în pricopseală. Dăsagii ce trebuiau umpluți erau gemeni şi erau numai ai lui Haviz.

După fuga dăbilarilor au sosit carele turcului, trase de cîte patru boi mînați de robi pămînteni ofiliți şi înnegurați la priviri. Văzîndu-le, ceauşul a prins viață. Sărea de la unul la altul țopăind vesel, le cerceta osiile, coşurile şi podinele, mormăind mulțumit. Mormăia şi Danul ca să-i facă pe plac, dar mormăia a pagubă.

Şi ca un făcut, după ce împreună daseră ocol pe la grajduri, ca să vada luminatul fiu al lui Osman că nu e nici o pricopseală, în afară de calul acela negru, pe care Dan îl dă cu dragă inimă şi pe care amîndoi îl priveau cu felurite gînduri cînd îl purta comişelul Alexa prin curte, ca un făcut s-au auzit sunetele de zurgălăi, chiote de surugii şi pe poarta conacului a intrat o căruță ferecată în felul celor braşoveneşti, trasă de şase cai de poştă, din care a coborît, dracul să-l pieptene, Jipa negustătorul.

Jipa umblase pe toate drumurile de negoț din Țara Ardelenească şi mai departe pe cele ale Liowului, ba chiar şi în Țara Nemțească, la Nuremberga. Acu, făcea calea din fiecare an, strîngînd de la boier Dan prisosul anului şi vitele pe care le tocmea în convoaie, trecîndu-le peste munți, spre tîrgurile de dincolo. Om hîrşit cu viața, pe loc a înțeles ce-i de spus şi ce-i de ținut pentru altă dată.

După cuvenitele temenele, au trecut toți trei în pridvor.

Turcul adulmecase urma unor cîştiguri, dar nu ştia româneşte, după cum Jipa se făcea că nu ştie turceşte, înțelegîndu-se prin vorbele lui Dan. Haviz simțea că acesta le răstălmăceşte pe placul său. Aşa că, oştean întruchipat, s-a dus, urmat de iuzbaşi, să cerceteze rînduielile taberei, scîrbit de viclenia pe care o mirosise.

Dintr-un răsuflet, jupîn Jipa s-a deşertat de veşti.

— Hei, boierule, cată de strînge băierile pungii. Împărăția craiului nemțesc a pornit război cu Poarta. Se scoală creştinătatea să alunge păgînul de pe pămînturile cutropite.

— Ba să-şi vadă de treabă. Turcul e tare şi mai bine cu el, că ține mijlocul, decît cu răii de pămînt care asupresc boierii.

Jipa s-a mirat în sineşi.

— Nu ştiu cum vei vrea domnia-ta, boier vistiernice, dar împăratul nemțesc tocmeşte oşti. Craiul Bator Jicmond de la Ardeal se pleacă mai mult către apus decît spre răsărit, ba şi papa de la Rîm şi împăratul spaniolesc se ridică unul cu crucea, altul cu aurul.

Pe fruntea Danului s-au călătorit nori de îngrijorare. Asta nu-i a bună. Turcul va cere merinde, zăhărelele se

vor înmulți, vor trebui date care, oameni, şi lui ce-i va mai rămîne? Anul acesta toate au mers pe dos. Colac peste pupăză, apucă tronul hainul de Mihai. Gîndul ăsta e cel mai crîncen.

Puteau ei să se tot bată împărații lumii. Punînd pierderea într-un taler şi cîştigul în altul, tot mai mare-i cîştigul la vreme de război. Dar răul de agă n-o să uite cum l-a viclenit la Alexandru Vodă, pîrîndu-l că vrea să apuce domnia! Prea îi stătea moşia lui de peste Olt în coastă. Moşia agăi e acum a Danului. Dar aga vine cu firman de domnie!

Dan a zîmbit crunt. Au mai venit ei şi alții, pierzîndu-şi capetele mai apoi.

Jupîn Jipa a lăsat trebile altora şi s-a întors la ale dumisale.

— Boierule, ce va fi, vom vedea. Însă eu ştiu că-mi sînt de trebuință cîteva care cu sloiuri de ceară aurie, pentru lumînări. Pe asta se scoate bani buni. O trecem dincolo de Dunăre printr-un prieten al meu de la cetatea Raguzei şi o desfacem la Venezia.

Negustorul a scos de la brîu o pungă de catifea şi din pungă un bulgăraş de ceară. Dan a luat bulgăraşul în mînă, l-a mirosit, apoi l-a privit în zare. Ceara era parfumată, un parfum uşor adunat parcă strop cu strop din toate florile, şi privită împotriva soarelui avea vine aurii, ea însăşi schimbîndu-se într-un bruş uşor de aur. Aşa ceară nu făceau prisăcarii boiereşti.

— De unde o ai?

— De la cneazul Ghețea al Cremenarilor.

— Cîinele!... Pînă n-o să-l vadă culcat la pămînt n-o să aibă hodină. Îi stă în coastă şi-i astupă parcă răsuflarea. Lostrița şi păstrăvul trag în sus, spre apele învîltorate

ale muntelui şi cremenarii îşi umplu pungile de pe urma lor. Ceara asta la ei se face. Vînatul cel mare şi scump la ei îşi lasă blana. Drumul munților...

— Ce Ghețea, ce Ghețea. Allah, am auzit bine? Urechile nu m-au înşelat? Pe barba profetului, unde-i fiul de cîine? Haviz urca treptele, sărind mai mult într-un picior. Ochiul i se bătea crîncen, mustața-i se zbîrlise, urmele albe ale vărsatului se roşiseră. S-a repezit la jupîn Jipa, apucîndu-l cu mîinile de gît.

III

De cînd venise ceauş Haviz, logofătul Pîneciu nu-şi mai dădea sieşi nici un fel de răgaz. Alerga la cuhnii, de la cuhnii la tabără, de la tabără iarăşi la cuhnii. Rîdea, bătea temenele, sărea să toarne apă vreunui iuzbaş sau bulucbaş, dădea ochii peste cap arătînd spre bordeiele țiganilor, unde se zăreau trupurile roabelor legănate în mers. Simțea că dacă nici acum n-o pune piciorul în prag, au să-l înmoaie cu totul drăgoieştenii. A găsit pînă la urmă un spahiu bătrîn, care rupea româneşte, şi i-a spus tărăşenia toată. Că dacă vor să-şi umple carele şi pe ei, să scotocească în sat, că nemernicii de acolo țin îngropate comori, fiind ei mari neguțători la vremea lor, că muieri mai frumoase ca-n Drăgoieşti rar se găsesc prin alte părți.

Spahiul l-a ascultat dînd din cap şi privindu-l cu ochi ageri, plini de scîrbă. Prin mintea lui închinată credinței către Allah şi slujbei de ostaş s-a strecurat o frîntură de gînd omenesc.

— Tu şeitan[1]. Inima de la tine în Gheena. A scuipat într-o lături, dar lumina bunătății n-a licărit decît o clipă în sufletul lui învîrtoşat de nelegiuiri.

Astfel că vorbele lui Pîneciu au ajuns la urechile lui ceauş Haviz în noaptea aceea a sosirii, cînd, îndestulat de mîncare şi bucuros de noile izbînzi ce i se înfățişau, se lungise pe divan, lăsînd somnul să-l cuprindă uşor, ca o bucurie tihnită, aşteptată şi dorită.

Tot în seară, boier Dan a aflat din gura Pîneciului cum ticălosul de moş Drăgoi doseşte în sat oameni fugiți de peste Olt. Îi doseşte ca să le fie mai uşor la munci şi la plată, lipsind punga boierului de ce i se cuvenea pentru aerul ce-l trăgeau în bojoci şi pentru pămîntul pe care-şi aşterneau oasele.

Cînd a ieşit din cămările Danului, Pîneciu rîdea zîmbat, lăsîndu-şi capul ras să se limpezească în răcoarea nopții. I s-a părut, sau o umbră s-a furişat de lîngă cîini? Din doi paşi a fost lîngă ei. Ursu şi Sura au ridicat capetele, adulmecîndu-l.

N-a fost nimeni. Altfel ar fi lătrat.

Cînd a simțit că greul somnului se aşterne peste casă, vistiernicul şi-a tras singur papucii moi în picioare, strecurîndu-se cu băgare de seamă în sala mare. Acum mai mult ca oricînd avea nevoie să-şi adune gîndurile, să şi le prefire printre bogățiile lui. Acum mai mult decît oricînd îi era dor să simtă în palmele încintate răceala şi netezimea pietrelor scumpe.

N-a aprins lumînarea şi, după ce a cercetat din ochi sala, s-a apropiat de tablou. Prin ochiurile ferestrelor se

[1] diavol (turc.).

strecura lumina palidă a nopții, pierzîndu-se în întunecimile moi ale blănurilor, răsfrîngîndu-se în luciul armelor, împrăştiindu-se într-o pulbere subțire şi abia văzută pe jilțuri şi divane.

Cînd a împins într-o lături uşa meşteşugită, o alta s-a crăpat dinspre odăile turcului.

Iuzbaşa Selim, care împlinise slujbele pe lîngă stăpînul său şi care îşi tocmea atunci culcuşul în pragul odăii lui, auzise, aşa ca o părere, zgomot. Împins de tinerețe şi necugetare, s-a strecurat în spatele Danului, călcînd furişat, aşa cum învățase de la fiarele pustiurilor în care se născuse. A văzut tabloul închizîndu-i-se în nas.

„Allah! Ce face ghiaurul?...”

Toate poveştile năprasnice cu comori tăinuite, toate basmele despre bogăția ascunsă a valahilor şi despre meşteşugul cu care le ținu dosite, rostite la focurile de tabără de către oştenii mai bătrini, i-au venit în minte. A pipăit rama cu înfrigurare. Acolo unde văzuse mîna albă a ghiaurului a simțit cum degetul i se afundă într-o scobitură. A împins călcînd uşor, cu hangerul tras. Întuneric. Întuneric adînc.

„Pe barba profetului! Acolo-i o lumină. Parcă vine de sub pămînt.” A şovăit o clipă.

Turcul e ostaş viteaz atunci cînd se luptă la lumină şi cu oamenii. De cum se lasă întunericul şi djinnii[1] încep să bîntuie lumea, cînd focurile se aprind şi în jurul lor Israfil, îngerul morții, caută sufletele celor vii, de atunci vitejii simt plutindu-le în jur o lume de spaime, de basm, care-i adună unul în altul, fără prea multă inimă.

[1] Duh rău.

Dar acolo e o lumină, şi ghiaurul nu-i un vrăjitor. A pipăit pereții, a coborît scările, ținîndu-se cu sufletul la gură după lumina aceea pîlpîitoare, care aici se mărea, aruncînd umbrele a doi oameni pînă la picioarele lui, aici se micşora, zgîrcindu-le, tremurîndu-le pe pereții de pămînt umed.

Iuzbaşa Selim a stat o clipă la gînduri: „Ghiaurul nu este singur. Allah stă însă de partea binecredincioşilor”!

Boier Dan a lăsat robul în culă şi s-a întors, strecurîndu-se sub boltă şi de acolo în tainiță. Cînd sfeşnicul a aprins toată bogăția nestematelor şi a aurului, iuzbaşa Selim, care-i ținuse urmele, a scos un strigăt de uimire. Aşa ceva nu putea fi decît în basmele roabei Tavaddud. Dan s-a întors ca muşcat de şarpe. Crezuse că robul, neascultîndu-i porunca, se luase după el. La vederea unui străin, gîtul i s-a strîns, inima a prins a zvîcni cu putere bătînd să-i spargă coşul pieptului. A simțit o sfîrşeală în picioare, căutînd sprijinul jilțului. Însă nimic din toate astea nu s-au arătat pe fața lui. A dus mîna la inimă, închinîndu-se.

— Vino aproape, luminate stăpîn! Fii ca acasă la tine.

Iuzbaşa a făcut cîțiva paşi, cu gura uşor căscată, cu ochii măriți peste măsură. Gîfîia de parcă ar fi urcat un munte.

Dan şi-a subțiat pleoapele. A luat un pumn de nestemate, care închipuiau în mîna lui toate fulgerele cerului, şi i le-a întins. Atunci cînd copilandrul s-a apropiat vrăjit, hangerul vistiernicului a strălucit o clipă, apoi s-a înfipt pînă la plasele în gît. O spumă de sînge cald i-a năclăit mîna. A lăsat trupul să cadă jos, împingîndu-l cu piciorul. Astupase un bob de mărgăritar. A ridicat piatra privind-o în lumina sfeşnicu-

lui să vadă dacă nu are vreo scrijilitură, apoi s-a huluit în jilț ca retezat de la rădăcini. Comoara lui, sufletul lui, viața lui erau în primejdie. Ce să facă? Mîine Haviz are să-şi caute iuzbaşul! Are să răscolească şi străfundurile pămîntului ca să-l găsească.

Nu ştie cit a stat aşa. Lumînările picuraseră lacrimi de ceară la piciorul sfeşnicului şi abia mai pîlpîiau, cu lumina adunată în mucurile mici şi moi. Cînd s-a ridicat, boier Dan zîmbea. Un zîmbet galben, hain.

A apucat hoitul de subsuori şi l-a tras afară. Împreună cu robul l-a dus pe un gang pornit din borta de lîngă oblonul ce răspunde în temniță. Cu cît mergeau, cu atît mirosul greu şi umed se primenea cu aer din ce în ce mai proaspăt. Fundul gangului a prins să urce şi, după cîțiva paşi, boierul s-a oprit în fața unui tufiş des, care-l ascundea.

De afară veneau, murmurat, toate zgomotele nopții de vară.

Rînduielile ostăşeşti, ținute cu străşnicie de bătrînii satului, prindeau bine la vremuri grele ca acestea. Crescuți numai cu urechea la sunetul buciumelor şi cu ochii la sforile de fum care vesteau călcarea, drăgoieştenii aveau împărțite în de ei meşteşugurile războiului ascuns şi de spaimă pentru turc, anume cel al izbirilor scurte, în crugul nopții cînd şi apele dorm. După izbirea asta piereau ca duhurile pădurii, mistuindu-se în fundurile ei.

Satul dormea. Dar dormea iepureşte, numai cu un ochi închis. Din zece bordeie, nouă erau goale, iar al zecelea plin şi cu locuitorii bărbați ai celorlalte. Acesta îndeobşte era al vreunui pîrgar sau al altui drăgoieştean

care cunoştea seama luptelor.

Într-un stejar de deasupra taberei turceşti, Lambru sta între două crengi groase care închipuiau un leagăn şi nu scăpa nimic din cele ce se rînduiau jos şi dincolo, peste gardul conacului, la odăile lui Haviz. Nu răzbătea pînă la el decît mirosul iute al fumului, lumina flăcărilor de la focuri topindu-se în frunzişul des al copacului. Cu cît Carul urca mai sus pe boltă, cu atît totul se liniştea în tabără, nedînd prepusuri de rău.

Auzea cum din ce în ce caii ronțăie fînul mai rar, le simțea mirosul şi parcă i-a venit aşa, de la inimă, să alunece jos din copac şi să-şi vîre fața în coama unuia, a şargului celuia de stă mai în lumină şi saltă capul mic, cu urechile ascuțite, cercetînd în toate laturile. Nu şi-a putut stăpîni un oftat.

Strajile, care sprijinite în coadele sulițelor, care stînd jos, petreceau timpul veghei, ciripind pe limba lor.

„În noaptea asta n-a fi nimic", gîndi Lambru. A ridicat iarăşi ochii spre cer, să-şi lămurească curgerea timpului după mersul stelelor, cînd cocoşii au trîmbițat miezul nopții, tot atunci, dintr-un stejar alăturat, s-a auzit țipătul cucuvelei. De trei ori rar, de trei ori repede şi îndesat, aşa cum face cînd prinde prada.

Meiotă venise taman cînd se cerea.

La răstimpuri, s-au mai auzit şi alte cucuvăi, prin preajma curții. Şi la miazănoapte, şi la miazăzi, şi la apus.

Lambru a zîmbit în barbă. Nici măcar un sticlete n-ar fi putut intra sau ieşi din curte fără ca cineva din ai lor să nu-l vadă. Cu grijă, pipăind fiecare creangă sau nod cu vîrful degetelor de la picioare, a coborît pînă sub poala stejarului, apoi, dîndu-se pe partea umbrită

dinspre pădure, s-a lăsat să alunece jos, cu un fîşîit uşor de şopîrlă.

Cînd a intrat în ograda lui moş Drăgoi, a văzut pe careva dormind lîngă bordei. Nu i-a luat seama că stătea neacoperit pe pămîntul gol. A intrat înăuntru şi l-a găsit pe cneaz şezînd pe laviță, sprijinit într-un cot, cu ochii înfipți în lumina feştilei. Fără să se uite la el, bătrînul l-a întrebat ca prin vis:

— Ce-i?

— Nimic!

— Se vede vreun semn?...

— Ba.

Au tăcut. Într-un tîrziu, Lambru a cercat să-şi dezlege gîndurile:

— Ce facem? Lăsăm satul şi ne ducem după muieri?..,

— Ba!

— Atunci?

— Răspundem după cum ne îndeamnă... Bătrînul a arătat cu capul spre conac. Nu-l putem lăsa, Lambrule. Are să treacă şi asta!... Unde să ne ducem?

— Asta-i drept! Unde?...

— Da' pe Ileana ai văz't-o?

— Îi cu jupînița. N-a dat nas pe afară.

Moş Drăgoi a zîmbit:

— Culcă-te şi tu. Poate mîine?...

— Poate!

Le erau gîndurile grele. Dacă n-ar fi fost bătrînul, satul s-ar fi risipit de mult. Moş Drăgoi simțea în el că haiticul de lupi e tare, pînă-i haitic. Primăvara, cînd lupii tineri umblă singuri în focurile dragostei, îți vine uşor a-i răpune. Şi la urmă, ăsta-i pămîntul lor. Aici au îngropat osemintele tuturor bătrînilor. N-o să le lase

spurcăciunii de boier.

Lambru aţipise culcat pe cojoc, cu capul sprijinit de marginea laviţei. Înainte de a închide ochii, a mai perindat cu gîndul la tocmelile taberei şi ale conacului. Nimic nu arăta vreun zbucium, sau vreun dichis de harţ.

Aşa gîndise şi Meiotă. Dar asta numai pînă-n zori. Căci înainte de a se crăpa de ziuă, l-a văzut dînd buzna pe Pîneciu la odăile boierului. Apoi pe alvanitul ce dormea în pridvorul jupîniţei, alergînd la ferestrele lui ceauş Haviz. N-a trecut vreme cît ai scoate o găleată cu apă şi boierul a ieşit în arme, cu turcul cel pocit, care începu a da porunci atît de straşnice, că pe dată tabăra se trezi din somn. Atît i-a trebuit lui Meiotă. Nu mai ştie cînd a fost jos şi cînd s-a aşternut pe goană iepurească. S-a însîngerat la faţă de crengile tufelor, s-a lovit într-un ciot încît durerea l-a fulgerat la creier, dar o ţinea una. A cîrnit-o de-a dreptul prin pădure. Cînd a răspuns în colţul satului, a dat gură cît a putut de tare:

— Vin turcii!... Vin turcii!

N-a trecut bine de mijlocul Drăgoieştiului, şi pămîntul a prins să duduie sub copitele repezite în goană. Spahiii cunoşteau rînduiala ăstui fel de vînătoare. Ajunşi în capul satului, s-au desfăcut în trei trîmbe. Două au ocolit pe de margini, închizîndu-l despre pădure, alta, a treia, a dat buzna pe uliţa din mijloc, năzuind spre partea dinspre Cremenari, să-l închidă şi de acolo.

Simţind răpăitul copitelor aproape, Meiotă şi-a făcut vînt peste gardul unui bordei, nu atît de repede ca să nu-l ajungă un vîrf de suliţă în umăr.

Pîneciu gonea plecat pe oblînc, cu o mînă de spahii în urma lui, cu cîinii ţinîndu-i paşii. A sărit din goana

calului gardul scund al ogrăzii lui moş Drăgoi şi cînd acesta s-a repezit afară, s-a simțit cuprins de grumaz de arcanul unui spahiu şi trîntit la pămînt.

Logofătul sărise din şa şi acum sta îngenuncheat lîngă hoitul iuzbaşului Selim, sprijinit de bordei.

Cînd bătrînul s-a pus în picioare, slăbindu-şi laţul arcanului, Pîneciu i-a căutat ochii, apoi a rîs crunt şi strîmb aşa cum ştia el să rîdă.

— Pînă aici ți-a fost!

Moş Drăgoi a priceput toată tărăşenia. Ochii lui căutau să vadă ce face satul. De la poala codrului se auzeau icnituri de oameni şi zăngănit de arme. Drăgoieştenii răzbăteau la adăpostul pădurii, strecurîndu-se pe după bordeie şi pe lîngă garduri, izbindu-se scurt cu spahiii puşi rar şi luați din pripă. Astea toate le-a înțeles fără să le vadă şi fără să i le spună cineva. Ba putea să numere în gînd cetele şi pe cetaşi după zgomotul harțului şi locul de unde se auzea.

A zîmbit. Atunci l-a ajuns harapnicul logofătului peste față, vrîstîndu-i-o cu sînge. Dulăii au mîrîit arătîndu-şi colții şi Pîneciu n-ar fi putut vîrî mîna-n foc că au mîrîit la moş Drăgoi.

— Unde-i Gheorghe, moş blestemat?... Repede, că n-avem răgaz! Sfînta Fecioară să fie cu el.

Răspunsul a fost un stupit trimis cu dibăcie între ochii Pîneciului. Logofătul a simțit cum se moaie de la junghetură şi poate l-ar fi strîns de gît, dacă spahiii nu dădeau călcîie, pornind la trap. Omul boierului şi-a aruncat ochii în bordei, apoi a încălecat, urmînd ceata ce se îndrepta spre conac. În țeasta lui rasă se fugăreau gînduri potrivnice. Nu asta voise pînă la urmă. Nu numai pentru asta se chinuise cu hoitul turcului azi-

noapte. El voia tot satul adunat sub sulițele spahiilor şi harapnicul lui să nu se hodinească pînă cînd nu i-ar fi pus pe toți la pămînt. Ar fi vrut să răscolească ogrăzile, bordeiele şi să dea de toate ascunzişurile cîinilor acestora.

Aşa cum veniseră puhoi, aşa s-au strîns trîmbele de călăreți.

Moş Drăgoi nu s-a mai putut ține pe picioare după ce calul pornise în trap întins şi se lăsase însîngerat de tîrîşul acesta nemilos. Spahiul îl slobozise să-şi treacă arcanul pe la subsuori. Asta parcă-l mai uşura. Strîngea aprig din fălci să nu scoată un geamăt. Nu. Bucuria asta n-o să le-o facă el, orice-ar fi. Cu toată durerea, a zîmbit cînd a văzut cîțiva turci, cam şase la număr, culcați pe lat în şei, sîngerînd din spărturile făcute de sulițele rumânilor. Apoi durerea l-a făcut să adune numai cercuri roşii şi verzi sub pleoape, a simțit că ceva se răsuceşte în măruntaie, că îl cuprinde un vîrtej nămolos şi cald care-l duce departe, rupîndu-l de lume şi de viață.

Lambru a dat să iasă şi el după moş Drăgoi. Cînd a văzut copitele cailor prin uşa bordeiului, s-a tupilat sub mița de oaie, trăgîndu-şi peste cap măsuța cea pe trei picioare. După ce tropotele s-au depărtat, s-a tîrît pe brînci, iscodind locurile. A ajuns cît ai bate în palme sub codru, apoi în poiana cu stejarul sfatului.

Nici urmă de om. Şi-a săltat mîna în sus de trei ori, semn că nu-i primejdie, şi pe dată ierburile au prins să se mişte, ramurile tufelor să se deie în lături şi drăgoieştenii au răsărit ca din pămînt, strîngîndu-se roată în jurul lui. Fețele le erau bolovănoase, aprige şi de spaimă. Pletele şi tuful bărbilor țepoase şi aricite

dovedeau mare mînie.

— L-au prins pe cneaz!...

— Dă poruncă, Lambrule!

— Ascultați!...

Lambru şi-a împărțit poruncile scurt şi fără şovăială. Asta n-a ținut mai nimic. Apoi oamenii s-au mişcat către conac. Nu se auzea nici o vorbă. Doar gîfîitul piepturilor ce nu se astîmpăraseră după goană. La colțul pădurii de către conac, l-au găsit pe Meiotă cu umărul sîngerat. A intrat între ei fără să zică nimic. Cînd au auzit cucul, au grăbit paşii. Era semn de la Gheorghe, care străjuia înspre miazăzi, lîngă porți.

Ileana dormise la picioarele jupîniței Neaga. Nu cutezase să plece de la conac de frica osmanilor ce forfoteau prin curte şi mai ales de frica lui Pîneciu, care o pîndea cu gînduri rele. Tropotele din tabără şi răcnetele lui ceauş Haviz au trezit-o înainte de a fi răsărit soarele. S-a uitat pe după perdelușele de borangic, dar n-a înțeles mare lucru. Apoi şi-a văzut de treburile ce erau de rînduit înainte de a se deştepta jupînița.

Pe cît era boierul de aprig, pe atît era Neaga de blîndă. Crescuse singură, cu fetele din sat care-o slujeau, boierul fiind mai mult plecat la Scaun, neavînd vreme să se împărtăşească din obiceiele cinului ei. Acum dormea, cu părul auriu despletit şi împrăştiat pe fața albă a perinii, pufăind uşurel din buzele rumene.

Ileana a privit-o cu dragoste. Un suflet de om, aşa cum spunea tătuța, rătăcit lîngă hainul de boier. De cînd îi aduce ea bucatele, jupînița s-a trezit ca dintr-o somnie a morții. Şi-a adunat mințile şi aseară a ciripit

veselă şi vioaie ca prigoria. De bună seamă, Rada îi punea otrăvuri. La ce? Ce-i făcuse jupîniţa, care nu avea suflet să omoare nici o muscă?

A deschis binişor obloanele, şi soarele, care ridicase fruntea roşie peste vîrfurile pomilor, s-a strecurat în odaie cu belşug de lumină. Înăuntru mirosea a sînziene şi sulfină, puse în scrinurile cu zestrea jupîniţei.

Simţind lumina, jupîniţa a deschis ochii cu o zbatere deasă a genelor lungi, apoi întorcîndu-şi capul spre ea, a strigat-o încet, ca prin vis:

— Ileano!

Fata s-a grăbit lîngă pat şi i-a sărutat mîna. Apoi Neaga, ridicîndu-se într-un cot şi scuturîndu-şi cosiţa:

— Ce bine că nu mă mai doare capul. Îmi vine să cînt de bucurie. Să ştii că astăzi mergem în pădure să culegem flori... De ce dai din cap?

— Nu putem, jupîniţă.

Neaga a încruntat sprîncenele:

— De ce nu putem?

— Ai uitat de păgîni?

Jupîniţa şi-a trecut mîna peste frunte, ca şi cînd ar fi certat-o pentru lipsa asta de ţinere de minte.

— Aşa-i!

Atunci zvonul şi ocările de afară le-au făcut să sară la geam şi să tragă perdelele. Cum nu puteau însă auzi bine, au deschis şi ferestrele.

Zvonul creştea. Se auzeau tropote de cai şi zăngănit de arme.

— Auzi, Ileană, cucul? Dar ce ai? Ce te-ai îngălbenit aşa?

— E primejdie, jupîniţă... Primejdie mare!

— De unde ştii?... Spune!

Într-un răsuflet Ileana îi toarce toată povestea, cu robii, cu Pîneciu, cu duşmănia lui către sat, cu toate relele pe care le-a închipuit şi pe care inima ei îi spune că acum le şi făptuieşte.

Neaga a ascultat-o tremurînd, apoi şi-a aruncat un şal de mătase pe spate, dînd să iasă.

— Unde te duci, jupîniță?

— La tata! El trebuie să facă ceva!

Ileana a apucat-o de mînă, clătinînd capul a împotrivire.

— Mai bine să facem ceva după puterile noastre. Să trecem în cămările de răspund spre miazăzi.

Amîndouă fetele, ținîndu-se de mînă, au trecut coridorul strîmt, intrînd într-o cameră care deschidea ferestre spre poarta conacului.

Ileana l-a văzut pe taică-su întins jos. Părea fără viață. A dat un strigăt uşor şi lăcrimile i-au podidit ochii. S-ar fi repezit afară, dacă n-ar fi luat seama la stejarul din care cucul împrăştia zvon de mînie.

Slugile au grăbit cu găleți pline, stropindu-l pe bătrîn. Cînd s-a ridicat, l-au purtat între suliți în fața cerdacului unde stăteau ceauş Haviz şi boierul. Acolo, la picioarele lui moş Drăgoi, au întins şi trupul iuzbaşului. După felul cum se-nnourase, după felul cum se îndreptase de spate, Ileana a înțeles că taică-su se va pune curmeziş. Ce mîndru stă bătrînul! Jupînița a luat-o pe după umeri, privind afară cu ochii mari şi nările tremurînde.

Judecata a fost scurtă. La început, turcul părea că va sări să-l înjunghie. Dar cneazul Drăgoieştiului ştia că asta ar fi o moarte prea repede şi prea blîndă pentru cugetul înrăit al păgînului. Şi-a sumețit capul,

încleştîndu-şi fălcile. Socotelile şi le făcuse. N-avea să scoată o vorbă. Nici aşa, nici aşa.

— Ei, moş Drăgoi, spune-ne şi nouă cum ai făcut-o. Iaca, luminăția-sa s-ar putea să-ți ierte viața, lipsindu-te numai de mîna care s-a ridicat asupra vieții viteazului de-ți stă la picioare.

Moş Drăgoi şi-a pironit ochii în ochii Danului şi acesta i-a ferit într-o lături.

Atunci a sărit Pîneciu:

— Pleacă capul, vită, în fața stăpînului şi răspunde.

Îndemnul l-a urmat lovindu-l în coaste cu coderia harapnicului. Ursu a mîrîit şi Pîneciu s-a bucurat că are prieteni aşa de aproape.

Spahiii de rînd după ce-şi lăsaseră caii la conovețe în grija străjerilor, se tocmiseră în rînduri, cam la douăzeci de paşi în spatele prinsului, rezemîndu-se în suliți şi înconjurînd locul din trei părți. A patra era închisă de conac.

Cu cît i se limpezea mintea după loviturile primite, cu atît moş Drăgoi simțea în el că marele ceas al răfuielii cu boierul a sosit. Toată batjocura cu turcul omorît era făcută să-l piardă. Atunci la ce să-şi pîngărească anii şi viața, plecîndu-se acu la sfîrşitul ei, cînd a stat drept atîta amar de ani? Şi-a plimbat ochii de jur împrejur. Cînd a auzit cucul, a zîmbit. A zîmbit auzind cu urechile lui bătrîne un murmur şi o şoaptă a pădurii, pe care nu le pot auzi decît oamenii de pămînt, crescuți din brazdă şi năduşind peste brazdă.

Înfruntarea asta şi rîsul ăsta erau prea mult şi pentru Haviz, şi pentru boier, dar mai ales pentru Pîneciu.

Se vedea treaba că toate erau rînduite. La semnul logofătului, un rob de la cuhnii, ce sta pe aproape, a

adus o tipsie de jar, aşezînd-o la picioarele acestuia.

Acum, Pîneciu avea mîna slobodă. Mustața tătărască se îmbățoşase, gura pocită şi lipsită de dinți mesteca mereu vorbele lui plăcute, din care moş Drăgoi auzea numai numele Fecioarei. I-a legat mîinile la spate cu o sfoară de in răsucită în patru. Ursu şi Sura se ridicaseră pe şezuturi şi priveau mirați, mîrîind molcom, întorcînd capul cînd într-o parte, cînd în alta. Boierul se tologise pe divan. Aidoma făcuse şi Haviz. Îşi dărăceau în bărbi plăcerea ce-i aştepta curînd.

Numai Ileana şi-a simțit iia lipindu-i-se de pielea umezită şi picioarele tremurînd. Cînd l-a văzut pe Pîneciu scoțînd hangerul şi potrivindu-l pe cărbuni, a înțeles. A scos un geamăt adînc şi abia a mai putut rosti:

— Îndură-te, jupîniță!... Vor să-i ia vederea!... îndură-te!

Apoi s-a scuturat o dată, ca şi cînd ar fi vrut să-şi arunce jos teama, şi, înainte ca Neaga să poată face ceva, s-a repezit la uşă şi de acolo, trecînd curtea în paşi repezi, s-a lipit cu fața de pieptul lui taică-su.

Bătrînul şi-a simțit geana umedă, aşa dintr-o dată, şi că-i slăbesc puterile.

— De ce faci asta, Ileano? De ce?

— Nu te las, tătuță. Niciodată!

Vorbele lor se întretăiați stăruind numai pentru ei, alipindu-le sufletele, adunîndu-le aici în lumea unui lat de palmă cît despărțea fața bătrînului de aceea a fetei, dincolo de care nu mai era nimic.

Pîneciu a rămas o clipă în mirare, apoi, cum răcnetele boierului se adăugiseră la mînia lui, s-a repezit la fată, cătînd s-o smulgă de lîngă pieptul bătrînului. Atunci

unghiile Ilenei i-au crestat pentru a doua oară fața. Pîneciu s-a dat un pas înapoi şi s-ar fi repezit din nou, căci rîsetele spahiilor îl întărîtaseră peste măsură, dacă n-ar fi văzut-o cu coada ochiului pe jupînița Neaga prăvălită la picioarele boierului.

În clipa aceea de răgaz un urlet cumplit s-a ridicat de la porțile deschise. Care cu țepoaie, care cu coase, drăgoieştenii au dat năvală cu fețele aprige, cu ochii înrăiți şi holbați. Strigătul atît de cunoscut odinioară răsuna sîngeros şi aspru în dimineața aceea de august, aşa cum nu se mai auzise pe acele meleaguri din vremea agerului voievod Radu de la Afumați.

— Dă, mă!... Dă, mă!...

Rîndurile din spate ale spahiilor au fost repede culcate la pămînt, izbite cu sete de ceata în care Gheorghe vîslea cu sîrg.

Danul a rămas ca pironit locului în pridvor, cu jupînița căzută la picioare. Apoi, ca împins de la spate, a țîşnit să-şi ia arcul.

Numai ceauş Haviz a rămas netulburat, subțiindu-şi ochiul şi parcă stînd să numere pe cei ce dăduseră buzna. A-nțeles că vătămaseră străjile de la tabără şi că-i va fi greu să-şi mînuie ostaşii în ogradă. Dar de astea mai văzuse el. Spahiii din latura dinspre porți plecaseră sulițele. Cum nu se puteau mişca prea bine, puseseră mîna pe iatagane.

Poruncile lui Haviz au repezit pe dată şi celelalte laturi în luptă, aşa încît închideau la mijloc ceata rumânilor, căutînd s-o închidă şi dinspre poartă, unde alvaniții zăceau legați cobză, afară de cei din foişoare, care mare lucru nu puteau face.

Moş Drăgoi s-a răsucit să vadă, cu inima bătîndu-i să-

i spargă pieptul.

— Ileană, rupe legăturile!... Repede!

Acum era timpul cel mai potrivit să fugă. Înțelesese el după numărul puțin al rumânilor cu nu-i decît o capcană pentru osmani.

Ileana se căznea cu dinții să taie sfoara tare, cînd Pîneciu, spumegînd, cu hangerul înroşit, s-a repezit la bătrîn. Fata a scos un țipăt scurt şi s-a pus în fața logofătului. Cu un pumn trîntit în piept, acesta a răsturnat-o pe spate. La țipătul fie-sii, bătrînul a întors capul. Pîneciu rîdea. Se apropia încet, cu paşi uşori de pisică.

— Credeai că scapi? Ai? Uită-te! Uită-te, moş Drăgoi!... Uită-te, moş Drăgoi!... Am să-ți arunc ochii la cîini.

Cuşmulița îi căzuse jos, capul lui ras lucea, ochii repezi revărsau toată tina urii atîta vreme ascunsă. Lui Pîneciu nu-i mai păsa de luptă, de zăngănitul armelor şi de gemetele răniților. Pîneciu nu mai vedea decît ochii lui moş Drăgoi. Ochii aceştia aprigi, care acum se vor topi pentru vecie.

Bătrînul ar fi vrut să fugă. Să dea cu picioarele. Logofătul i-a ghicit gîndurile şi rîsul s-a adîncit mai mult pe fața-i hîdă:

— N-ai să fugi. Altfel... şi s-a uitat la fată.

Era însă prea tîrziu. Ileana, ridicată în genunchi, i-a înfipt dinții în pulpă. Tot atunci, ca scăpat dintr-un arc, Ursu, dulăul care băgase spaima în robi, i-a sărit în beregată, plătindu-şi bicele care-i vrîstaseră de atîtea ori carnea. Pîneciu s-a holbat a spaimă, simțind botul umed al cîinelui aproape de față. Scăpase jos hangerul şi-şi încleştase mîinile în gîtul animalului. Sura, cățeaua, care pînă atunci stătuse buimacă, s-a zborşit cu perii de

pe gît ridicați, s-a dat puțin într-o latură şi cînd a sărit, un val de sînge a țîşnit din gîtul logofătului, care a dat în genunchi, s-a mai luptat cu cele două namile înfuriate, apoi a căzut cu fața la pămînt, fără să mai mişte.

Toate s-au petrecut ca fulgerul.

Aşa cum au venit, aşa s-au topit drăgoieştenii.

Cînd spahiii au prins a bate mai cu meşteşug rîndurile puține ale românilor, s-au auzit alte urlete din spate şi o altă ceată, cu Lambru în frunte, a năvălit peste gard, cu sulițele împoncişate, dărîmînd tot ce întîlneau în cale. I-a trebuit o clipeală lui Lambru să taie legăturile cneazului şi să-i pună în mînă un baltag.

Simțind coada lucioasă a armei în palme, moş Drăgoi a scos un strigăt aspru de luptă care a înghețat sîngele osmanilor, tocmind în acelaşi timp inimile românilor. Atunci cînd spahiii au dat față, au văzut înainte-le o arătare înfricoşată care unde lovea lăsa trupuri fără capete, sau făcea dintr-un cap, două.

— Dă semnul vulpii să ne tragem la codru, i-a gîfîit Lambru. Nu mai putem ține.

— Încă oleacă de zăbavă. Să mă răcoresc.

A mai pălit în stînga, a mai pălit în dreapta, însă văzînd că turcii dau de isnoavă, moş Drăgoi a slobozit un lătrat ascuțit de vulpe încolțită. Pe loc cele două cete s-au învîrtejit, dînd dosul. Înainte ca spahiii să ştie încotro s-o ia, s-au topit, una pe porți, trăgîndu-le după ea, cealaltă pe la gardurile unde erau cocinele şi colibele argaților, sărind cu uşurință pe acoperişuri, de acolo pe coama gardului şi de acolo jos.

Ileana s-a simțit purtată ca într-un vîrtej. Moş Drăgoi încălecase gardul, cînd s-a oprit să-şi întoarcă ochii spre cerdac. Atunci a mai apucat să-l vadă pe boier strunind

arcul, dar cînd să-şi dea drumul jos, săgeata slobozită cu linişte i-a pătruns în piept, pînă la pene. Înainte de a-l cuprinde valul roş al amețelii, moş Drăgoi a auzit rîsul ascuțit la Danului. Asta l-a fript la inimă mai rău decît durerea ce o simțea de pe urma săgeții.

Acum drăgoieştenii îşi pierdeau urmele, trăgîndu-se spre fundul tainic al codrului. Doi flăcăi îl purtau pe moş Drăgoi şi se schimbau cu alții cînd osteneau.

Ileana, cu ochii plînşi, se ținea lîngă el, apărîndu-i fața de țînțari şi muşte. Pic cu pic, sîngele cald al cneazului se scurgea în frunzele şi pămîntul pădurii. Cînd au ajuns în poiana bisericii celei vechi, moş Drăgoi a făcut semn de oprire.

Lambru i-a tocmit un culcuş de frunze la rădăcina unui fag, rezemîndu-l aşa fel să nu-l lovească fierul săgeții care ieşise prin spate. Drăgoieştenii stau adunați, cu pletele descoperite, cu ochii pustii cătînd în gol. Rînd pe rînd, au venit toate cetele.

Ziua se arăta senină şi pădurea primea cu toate glasurile ei măreția dimineții.

— Cneazule, să-ți scot fierul.

Moş Drăgoi a făcut semn de împotrivire. Abia a rostit:

— Apă!

Cineva s-a mişcat şi curînd, dintr-un fund de cujmă, Ileana i-a prelins pe buzele arse apă rece de izvor.

Moş Drăgoi a mai răsuflat chinuit, să-şi capete putere. I-a făcut semn lui Lambru să se dea aproape. Cu o mînă ținea mîna Ilenei, care plîngea înăbuşit, pe cealaltă şi-a înfipt-o cu degetele răşchirate în țărîna afînată de la rădăcina fagului.

— Spune-le oamenilor să lase loc spre biserică.

Vorbele încete, abia şoptite, şuierau ca sunetul unui

caval spart. Drăgoieştenii au ferit într-o lături şi moş Drăgoi şi-a putut odihni ochii pe turla sărmană şi strîmbă de lemn acoperit cu muşchi, pe crucile noduroase, negre, crăpate de arşiţe şi ploi.

Era poiana ţintirimului, locul de răgaz şi popas al sufletului. Flori sălbatice năpădiseră bietele trunchiuri astrucate sub brazdele din care îşi trăgeau hrana şi parcă toţi fagii bătrîni de prin preajmă îşi înfipseseră rădăcinile în oasele moşilor şi strămoşilor, cu începere de la căpitanul Drăgoi, descălecătorul satului.

Ochii cneazului rătăceau peste florile albăstrii de salvie şi cicoare, peste cele înalte şi albe de gîscariţă, peste măzărichea galbenă şi acum, mai tare decît oricînd, le simţea mirosul fraged şi prospeţit de roua ce lucea încă în boabe limpezi pe frunze. O linişte adîncă se făcuse în el şi-n sufletul lui. Nu venea de acolo nici o dorinţă, nici o durere. Se simţea contopit cu firea şi numai glasurile firii le auzea.

— Grangurul?... Cum fluieră!

— Toc, toc, toc! Auzi ciocănitoarea!...

A întors capul încet să simtă mai aproape mirosul frunzelor de pe o mlădiţă de alun. Apoi, ca dintr-o mare depărtare, şi-a adus aminte de satul lui. Fruntea pînă atunci senină s-a încreţit de gîndurile lumeşti, de trebile pe care nu le putea iăsa neisprăvite.

— Lambrule!

— Aici-s, cneazule.

— Au căzut de la noi?

— Nimeni.

A zîmbit. Şi-a încordat iarăşi puterile:

— Să le fii cneaz... Uricile... Vatra satului să n-o laşi... să n-o laşi.

Vorbele astea le-a spus mai tare. Drăgoieştenii mai de pe aproape le-au auzit, şi ele au zburat din gură în gură, ca o poruncă straşnică şi de necălcat! O spumă de sînge l-a năpădit pe gură. Moş Drăgoi şi-a înfipt mai adînc mîna în țărînă. Voia să tragă ceva din puterea pămîntului, să se mai țină în viață atît cît va putea, să-şi încheie socotelile cu cinste. Cealaltă şi-a tras-o din mîna Ilenei, abia ridicînd-o spre Lambru.

— Dă baltagu'!

S-a săltat cu greu pe cot, sărutînd fierul pe care sîngele se închegase. Apoi l-a dat lui Lambru. Omul s-a plecat, sărutîndu-i mîna.

— De acu'porunceşte!... Lăsați-mă cu copiii...

Lambru s-a ridicat. Peste fața lui aspră s-au pornit lacrimile, pierzîndu-se în barba deasă şi neagră.

Gheorghe, l-a cuprins pe cneaz de umeri. L-a lăsat uşor de spate. Bătrînul le-a făcut semn să se dea aproape. I-a mîngîiat pe față, stăruind cu degetele pe obrajii lor, cu ochii înceţoşați. Un nou val de spumă l-a năpădit pe gură. S-a zgîrcit o dată din tot trupul. A rămas țapăn, cu ochii mari deschişi, cu fața aspră dar senină, cu pletele surii revărsate pe umeri şi pe frunte.

În poiană bîzîiau bondarii cîntec lin şi harnic de viață. Un fir de vînt a susurat în frunzele fagilor.

Lambru a închis ochii cneazului, i-a încrucişat mîinile pe piept, apoi a îngenunchiat şi, cu el, rîndurile drăgoieştenilor.

Ileana plîngea mocnit. Ici, colo, printre oameni, se auzeau suspine. La glasul lui Lambru, abia înfiripat, apoi din ce în ce mai tare şi mai dîrz, s-au adăugat celelalte glasuri bărbăteşti şi țintirimul Drăgoieştiului a auzit iarăşi, sub cădelnița molcomă a vîntului, prohodul

vestitor de moarte. Glasurile tărăgănate ale oamenilor s-au împletit cu cele ale vietăților aripate ale pădurii şi cîntarea morții s-a contopit cu aceea a vieții, năzuind spre liniştea şi credința în mîine, zugrăvită cu străşnicie împietrită pe fața cneazului Drăgoi şi cu aprigă dîrzenie pe fața cneazului Lambru al Drăgoieştiului de astăzi.

★

Pe Măgura Turcului, care desparte hotarele moşiei boiereşti de hotarul devălmăşiilor megieşeşti ale Cremenarilor, drăgoieştenii se strînseseră la sfat de băjenie.

Muierile şi copiii, de-a valma cu calabalîcurile şi vitele, stăteau mai la poalele colinei şi cei mai tineri dintre flăcăi făceau de strajă, tupilați prin tufele din jur. Alții păzeau drumul care urca de la Tîrgul Argeşului spre valea Oltului şi răscrucea lui spre Cremenari. Între drum şi Măgura Turcului era cale de cîteva sute de paşi şi o perdea de făget, dar paza bună trece primejdia rea şi Lambru a văzut după fețele supte de osteneală ale oamenilor că nu mai pot face față altor năcazuri.

Nu s-a aprins nici un foc.

Noaptea începuse să-şi desfacă poalele pline cu neguri. Pădurea se lăsase în tăcerea adîncă a amurgului. Pînă şi vitele nu mai mugeau, aşteptînd liniştea odihnei şi întunerecului.

Cei mai în vîrstă, bărbații de rînd, pîrgarii şi cneazul stau în culmea lată a măgurii, privind spre sat. Stau şi aşteaptă. Fiecare față bărboasă şi pietroasă, adîncită de cutele necazurilor şi primejdiilor, se aprinsese de teama unui lucru ce trebuia să se întîmple şi de o nădejde ascunsă, o nădejde amestecată cu lacrimi care le şoptea

la ureche că poate satul lor, Drăgoieştiul lor, nu va arde.

Lambru adunase în el toate legămintele de viață ale lui moş Drăgoi. Îl îngropaseră atunci, pe loc. N-a fost chip să-i desfacă mîna în care ținea țărîna. Parcă nu tot în pămîntul lui s-a dus. Tăria asta şi dragostea asta de pămînt, şi dincolo de moarte, l-a ferecat şi mai mult de vatra adevărată a satului. Cînd geana nopții s-a luminat de rugul roş al pojarului, Lambru a simțit cum îl săgetează la inimă. Ca la o poruncă, drăgoieştenii s-au strîns umăr la umăr, descoperindu-se.

Flăcările cînd se ridicau, cînd slăbeau, şi sîngele oamenilor alerga prin vine după izbucnetul lor cînd mai repede, cînd mai încet. Apoi, cînd pălălăile s-au prelins spre cer, înalte şi învîlvorate, drăgoieştenii au dat în genunchi. A rămas în picioare, zugrăvit negru pe cer, numai Lambru. Era a doua oară cînd s-a simțit slab, plîngînd. Nu-şi aducea aminte de cînd nu mai simțise reveneala lacrimilor. Şi astăzi?... Nu credea că va trăi să apuce asemenea zile.

Oamenii murmurau rugăciuni, apoi murmurul lor s-a făcut una şi cuvintele domoale s-au pierdut în codru şi în noapte.

Cu o smucitură de mînă Lambru şi-a şters lacrimile, şi-a îndreptat trunchiul scuturîndu-şi pletele, rămînînd pironit pînă cînd flăcările s-au molcomit şi noaptea a trecut peste Drăgoieşti şi peste cenuşa lui. A vrut să se întoarcă, dar hăt, departe, spre Argeş s-a aprins alt pîrjol. Apoi altul, la un deget mai spre dreapta. Două puncte licărinde de lumină, în care poate ardeau dimpreună cu bordeiele şi oamenii.

A scăpat un mîrîit răguşit de mînie:

— Pe acolo trece Haviz.

I-a răspuns un glas:

— Bieții oameni!

Au stat plecați cu smerenie, rugîndu-se şi pentru sufletele acelora. Apoi, cînd li s-a şters urma satului din negura nopții, au aşteptat porunca. Nu mai încăpea vorbă de tocmeală. Mîna straşnică a fie iertatului Drăgoi îi învățase să stea alături în vremuri de cumpănă şi legea pămîntului, moştenită din moşi, îi punea sub ascultarea cneazului în vreme de război.

Lambru simțea răsuflarea grea a bărbaților, simțea tot zbuciumul lor şi parcă el îl aduna pe al fiecăruia, gîndurile fiecăruia, năcazurile fiecăruia. Aşteptau de la el cuvîntul de mîntuire. Fi-va vrednic de cinste? Putea-va duce frînele? A tras aer cu putere, ridicînd ochii spre boltă. Stelele îşi aprinseseră licărul. Spre codrii de dincolo de Argeş ghicea lumina alburie a lunei. Firea nu se tulburase cu nimic. Nimic nu mai vorbea de durerea drăgoieştenilor. Totuşi, ea era aici, săpată adînc în carnea lui şi a lor. Din ea are să-şi descurce paşii şi zilele.

— Oameni buni, mergem la Cremenari. S-o alege ceva şi ne-om găsi vatră pentru sat, pînă cînd l-om răpune pe boier... Gheorghe!

— Aici sînt!

— Tu te duci la Tîrgul de Scaun. Te bagi la un meşter de lemnărie. Te-om ajuta şi noi pînă te pui pe picioarele tale. Pe urmă, agoniseşti galbeni, să avem cu ce plăti diecii şi jurătorii. O să batem negoațe, o să ne facem luntre şi punte. Pînă la urmă, tot ne-om răscumpăra. Ai să tragi mai ales cu urechea la zvoana tîrgului. Trebuie să aibă Danul şi duşmani. Aceia vor fi prietenii noştri.

— Cneazule!... încercă Gheorghe împotrivire.

— Am zis şi aşa faci.

Flăcăul şi-a tras capul între umeri, ca şi cînd l-ar fi lovit cineva peste frunte. Atunci a simțit o mînă caldă, căutînd să-i prindă mîna lui şi vocea puțină a Năstăsiei i-a suflat la ureche.

— Mergem.

A rămas mirat, zbătîndu-se în sinea lui. Glasul cneazului l-a chemat pe loc la ascultare:

— Să iei caii cei doi de i-a adus Stan Alăman. Căruță ți-om cîştiga din Cremenari.

— Aşa am să fac!

— Acu', urcăm toți la Cremenari. Ne aciuăm, grijim vitele şi Dumnezeu ne-o lumina paşii... Are cineva de zis ceva?

Oamenii nu s-au urnit. De la poalele măgurii se mai auzeau pruncii cerînd mîncare, răsufletul dobitoacelor şi cîte un glas înfundat de muiere. Cugetele rumânilor, înăsprite şi înfipte în brazdă, nu cereau altceva decît să rămînă pe aproape de locurile lor. Alta mai bună decît să caute ajutor la cneazul Ghețea nu aveau de făcut. Pe urmă, văzuseră ei cu ochii lor ce năcazuri pe satele care se risipiseră în cele patru vînturi. Pe acelea nimeni nu le mai poate aduna, în vecii vecilor. Uită-te la bieții băjenari de peste Olt.

Socoteala lui Lambru era bună. Oamenii se legau de tăria şi vrednicia lui, simțindu-se şi ei tari şi vrednici. Mai ales moş Sandu, pîrgarul, a avut inimă să şi zâmbească auzind tocmeala lui Lambru şi trimiterea lui Gheorghe în Tîrgul de Scaun. Ştia el că dacă-şi poate pierde urmele şi boierul n-o să-l aducă cu hapca la starea de la care fugise, ajuns în tîrg, cu sîrguință şi pricepere poate dobîndi galbeni destui pentru negoațe şi

meşteşuguri, ca adăugîndu-i cu munca lor să tocmească jurători, sau chiar să se răscumpere. Cîți rumâni nu se lăsaseră robiți de turci, ca apoi să fugă, aciuindu-se meşteşugari prin tîrguri. Legea era lege. Robul fugit din robie şi ajuns pe pămîntul țării era slobod în veci. Mănoasă treabă meşteşugul. Dacă ar avea anii lui Gheorghe, atunci de bună seamă ar face şi el aşa.

Cînd Lambru a văzut Carul priponit cu oiştea în crugul cerului, a dat poruncă de pornire. S-au auzit glasurile oamenilor sculîndu-şi vitele, zdrăngănitul calabalîcului pe care-l încărcau pe dobitoace, foiala muierilor şi curînd tot satul a ieşit în drum, iar de acolo a prins a urca spre Cremenari.

Pe laturi, înainte şi mult înapoi, umblau străjile. Convoiul se alcătuise cu rînduială. Un pîlc de bărbați înainte, muierile la mijloc, apoi vitele cu boccelele, mînate tot de bărbați.

Noaptea se luminase, jumătatea de lună stînd ridicată pe boltă. Furnicarul acela negru se mişca în tăcere pe spinarea albă a drumului, năzuind spre un liman de linişti, spre o văgăună de munte, unde să-şi poată duce mai departe traiul sărman, de azi pe mîine.

Lambru, care păşea în frunte, ghicea că de pretutindeni se îndreaptă spre munte satele, aşa cum fac ei acum. Stan Alăman, olăcarul, îi şoptise numai lui la ureche, să nu tulbure şi mai mult oamenii, că vodă dăduse dosul fugind cu averile peste munți, că în Scaun stătea un capigiu care ținea locul voievodului şi că mulțimea păgînilor nu mai cunoştea sațiul, stricând țara în lung şi-n lat. Atîta scîrbă nu se mai cunoscuse... Auzi, un cîine de păgîn în Scaunul țării!...

Ileana călca cu sîrg între Năstăsia şi femeia lui

Lambru. Pe tătuța îl iubise mai mult pe lume. Acu l-a acoperit pământul.

Vîrful acela de săgeată pe care sîngele lui s-a uscat îl poartă la brîu. Nu gîndeşte, nu simte nimic. S-a împietrit aşa dintr-o dată. Calcă înainte, nici ea nu ştie de ce. Acu îl mînă şi pe Gheorghe! Poate o să plece şi ea? Unde?... Unde-o vedea cu ochii.

Zgomotul picioarelor desculțe bătînd tăria şleaului amestecat cu acela al copitelor, răsufletul oamenilor adăugit la al dobitoacelor, toate miile de hîrşîieli, oftaturi, scrîşnete, plînsete înfundate, care abia se aud şi care dau viață convoiului de băjenie s-au stins în depărtare, şi Măgura Turcului a rămas singură să străjuie întunecimile, hotarele şi ura oamenilor din dreapta şi din stînga ei.

Tîrziu, două umbre au țîşnit din desiş, adulmecînd urma celor plecați. Au amişunat locul căutînd cu înfrigurare, apoi au prins să chefnească a bucurie, aşa cum fac copoii cînd dau de urma vînatului, rupînd-o la fugă cu nările în pămînt.

CARTEA A DOUA
MOȘNENII

I

Căpitanul Mîrzea se oştise pînă în al douăzeci şi şaselea an al vieţii, nici el nu ştia de cînd. Parcă se născuse călare şi amintirile lui începeau de la goana turbată pe urmele nogailor în cîmpiile nesfîrşite ale Bugeacului, de la izbirile cu osmanlîii în grindurile Dunării, de la fugărirea pîlcurilor de leşi în îngustimile păduroase ale Ţării de Sus. Se bătuse şi în Ardeal, şi în Ţara Românească, şi în olaturile sultanului.

Acum primise olac grabnic de la fratele său de cruce Ghețea, repezit din Stambul şi silea spre Cremenari, satul de obîrşie al lui Ghețea.

Taică-su murise la o călcare a călăreţilor pustiului, maică-sa îl adusese pe lume şi-l lăsase singur. Cerul şi cîmpia, armele şi calul îi erau singurii prieteni. Şi robul acesta pe care de l-ar fi slobozit nu s-ar fi dus. A lăsat ceata de moldoveni care-l slujeşte să-şi vadă vetrele, dîndu-i poruncă de strîngere în luna lui Brumar. Pînă atunci lumea cu cele patru vînturi îi stă la picioare.

Îşi zdrobise oasele, îşi vlăguise puterile, mereu în slujba altora. Cum făcea, cum nu făcea, dar mereu intra la cel slab, de bătea în cel tare, ca pînă la urmă să se vadă prigonit şi fugărit. Aşa făcuse acasă, ridicîndu-se cu orheienii şi tighecenii asupra tiranului Aron. Aşa făcuse aici, cu aga Mihai. Îi plăcuse omul şi pentru plăcerea asta ţinuse piept oştenilor domneşti, repeziţi să-l prindă. Olăcarul lui Ghețea îi spusese că acum vine domn. Poate îşi va împlini visele, pentru care el, şi Ghețea, şi Racea îi juraseră credinţă şi-i închinaseră

paloşele. Dintre toți boierii şi domnii pe care-i cunoscuse, numai aga Mihai putea să pună rînd în lumea aşezată cu dosul în sus. Numai aga Mihai putea să ridice vitejii împotriva spurcaților otomani şi să reînvie faima ostăşească a pămîntenilor.

Se cufundase în nelinişti şi gînduri, cînd a simțit mîna lui Ahmet trăgîndu-i frîiele. Fără să mai întrebe, a smucit calul sub poala pădurii.

— Ce-i?

Ahmet alunecase jos ca o umbră, lipind urechea la pămînt. A stat aşa o bună bucată de vreme, apoi mormăind şi-a scos hangerul, înfigîndu-l într-un trunchi, aproape de rădăcină. După treaba asta s-a culcat pe pîntece, apucîndu-i lama cu dinții. Cînd s-a sculat, Mîrzea i-a văzut ochii sticlind.

— Cai, stăpîn.

— Merg?!

— Stă!

— Departe?

— Săgeata meu!

Era cam mare măsura lui Ahmet, căci săgeata strunită pe arcul lui mic, încovoiat în cele două capete, bătea foarte departe. A-ncălecat tot uşor ca o umbră şi amîndoi au îndemnat caii pe sub poala pădurii. Au mers aşa pînă cînd Ahmet i-a prins iarăşi frîiele. Au descălecat mîngîindu-şi fugarii pe gîturi, şoptindu-le repetat acelaşi cuvînt.

Şeitan a înălțat capul mic, cu urechile ciulite şi cu smocul de coamă de pe frunte răvăşit. Şi-a adulmecat stăpînul, apoi a rămas nemişcat. Aidoma a făcut şi calul lui Ahmet.

Şoimul trezit din somn, şi-a întins gîtul. La semnul lui

Mîrzea, a sărit pe mănuşă. Au pornit, strecurîndu-se fără zgomot. Acum se auzeau bine loviturile date în pămînt de copite, de asemenea se simțea miros de fum. Cînd a prins a se vedea lumina focului, Mîrzea şi Ahmet s-au oprit.

Îşi luase obicei căpitanul a cerceta mai ales noaptea, pe furiş, toate focurile de popas pe care le întîlnea. Asta-l ferise de multe primejdii, în vremurile grele şi tulburi în care trăiau.

L-a împins pe Ahmet şi tătarul s-a topit în umbră. Rar îşi vorbeau. Se înțelegeau din ochi şi din semne. Cînd a socotit că slujitorul a ajuns, s-a apropiat şi el, după ce băgase şomoioage de iarbă la rotițele pintenilor să nu mai clinchene. Ajuns aproape de locul unde era focul, s-a lăsat pe brînci, tîrîndu-se într-o tufă deasă de la rădăcina unui arbore. Şoimul sărise la locul lui pe umăr.

Cînd a vrut să dea ramurile în lături, a văzut spatele şi umerii unui om. Părea că şi acela stă ascuns şi iscodeşte la foc. Era prea tîrziu să mai facă altceva decît să-i înfigă mîinile în git şi să-l tragă încet, încet, departe de locul acela. Omul, luat pe nepregătite, nu s-a zbătut. Mai ales cînd a simțit vîrful jungherului în beregată, şi-a oprit şi răsufletul. Mîrzea l-a ridicat de guler, împingîndu-l spre codru. Ajuns destul de departe, i-a şoptit la ureche:

— Cine eşti?

Auzind vorbă pămînteană, omul a răsuflat uşurat:

— Ostaş în slujba boierului Dan, mare vistiernic.

Însă pe loc i-a părut rău de cele spuse, căci umbra aceea mică a tresărit ca muşcată de şarpe şi vîrful jungherului s-a apăsat parcă mai tare în piele.

— Adică am fost, măria-ta.

— Cum vine asta, ai fost?... Spune repede şi drept, că altfel aici rămîi, mîrîi umbra.

Oşteanul nu avea ce şi de ce să ascundă. Simțise că omul nu-l iubeşte pe boier şi atunci nu putea fi decît prieten. Aşa că a dat să povestească călcarea lui Haviz şi răpirea jupîniței Neaga, drept mulțămită pentru găzduire. Cînd a auzit de Haviz, iarăşi l-au apucat năbădăile pe omuleț. Apoi a ascultat toată povestea, pînă la capăt, fără să mişte.

— Spui drept?

— Jur pe Cristos şi pe inima mea!

— Ce neam de om eşti?

— Alvanit!

— Atunci ai credință. Sînt mulți?

— Aici numai zece. Dar aşteaptă să vină Haviz, care a plecat în pradă.

— Avea mulți oameni Haviz?

— Ca la cincizeci.

— Să ne grăbim...

Au lunecat iarăşi la locul de pîndă, Mîrzea trăgînd cu coada ochiului la omul de lîngă el. Cînd a văzut turcii stînd lîngă foc l-a crezut pe jumătate, iar cînd o pală de flacără a luminat un colț al rarişteia văzut-o aşa ca într-o fulgerare şi pe jupîniță. Atunci, l-a crezut pe alvanit şi pe cealaltă jumătate.

Căpitanul n-a mai stat în cumpănă nici o clipă. Acolo era un suflet de om, o jupîniță căzută în robie. Trebuia s-o scape, înainte de a veni Haviz. Atunci ar fi fost mai greu. Şi-a umplut plămînii cu aer, adulmecînd spre turci. Primejdia, lupta, faptele erau viața lui. După ce şi-a potolit focul care-l cuprindea totdeauna înainte de a se avînta, a prins să judece lucrurile cu amănuntul, să

tragă toți sorții de izbîndă de partea sa. Cunoştea năravul turcilor - frica lor de locurile întunecoase, de duhuri - şi de multe ori le scăpase din gheare folosind mai mult şiretenia decît puterea.

Deasupra focului care era făcut în mijlocul unei rarişti la cîțiva paşi de drum îşi întindea crengile un stejar bătrîn, cu trunchiul gros, de-abia să-l cuprindă şase voinici. La rădăcina acelui copac era întinsă pe nişte cameloturi[1] jupînița.

Un spahiu sta de strajă lîngă ea, altul veghea la drum. În partea dinspre pădure erau priponiți caii, păziți şi ei de o strajă. Restul spahiilor şi iuzbaşul stau la foc, îngînînd cîntece din țara lor, cu voci joase şi tărăgănate. Flăcările le luminau chipurile aspre şi făceau să le strălucească armele.

Pe loc, planul lui Mîrzea a prins cheag. Pentru asta avea nevoie de Ahmet. A rupt un fir de iarbă, l-a potrivit între palmele făcute căuş, apoi a țîrîit subțire, aidoma unui greier. Peste puțin, aproape fără ca să simtă nimic, alvanitul s-a trezit cu o umbră, răsărită din desiş, lîngă el. Ahmet nu s-a mirat cînd a văzut om străin, aşa cum nu se mira niciodată. Toți trei au plecat capetele spre mijloc şi căpitanul le-a dat poruncile cu voce înceată, mai mult şoptită. Apoi au prins a se tîrî cu grijă, pînă au ajuns în dreptul cailor. Animalele i-au simțit şi cîțiva fugari au ridicat capetele adulmecînd spre codru, apoi cum nimic nu mişca şi-au vîrît boturile la loc în fînul proaspăt ce le stătea înainte.

Alvanitul a rămas aici şi ceilalți doi s-au furişat mai departe, pînă în spatele stejarului. Mîrzea a auzit

[1] Pături din păr de cămilă.

plînsetul înfundat al jupîniței, presărat cu sughițuri dese. Inima lui împietrită de vederea tuturor năcazurilor, războaielor şi prădăciunilor, s-a muiat la gîndul cîinoşiei turcului, care asuprea o biată fată nevinovată, după ce fusese omenit peste poate la conacul tatălui.

Ahmet s-a agățat cu un salt de pisică de crengile stejarului şi într-o clipită ciubotele lui roşii s-au pierdut în desimea frunzişului.

Mîrzea a simțit neliniştea şoimului. I-a apropiat capul de fața lui. Apoi, tîrîndu-se pe pîntece, s-a strecurat pînă la rădăcina copacului. Şi-a lăsat cuşmulița de urşinic jos, puteau străluci pietrele cu care erau prinse penele, şi s-a ițit cu băgare de seamă spre foc.

Spahiii boscorodeau stînd după felul lor cu picioarele încrucişate sub şalvari, însă din cînd în cînd aruncau priviri furişe spre zidul de umbră al codrului.

Mîrzea i-a pîndit pînă cînd a crezut că nici unul nu se uită spre stejar, apoi, cătinel, cătinel, s-a ridicat drept în spatele spahiului care proptit în suliță mormăia printre dinți cîntecul celor de la foc.

Pentru asemenea treburi mai avea Mîrzea un buzdugan mic, meşteşugit de un zaporojean, care i-l dăduse în dar, după ce-l scăpase căpitanul din mîinile nogailor. Cînd l-a pălit pe osman la scăfîrlie zgomot nu s-a auzit, fiind înăbuşit de turban, iar straja n-a mai zis nimic, decît s-a muiat pe picioare. Mîrzea l-a apucat cu o mînă de mijloc, cu cealaltă i-a prins suliția şi l-a tras binişor în întuneric, culcîndu-l pentru veşnicie în spatele stejarului.

Cînd a auzit un glas mîngîios chemînd-o pe nume, jupînița Neaga a contenit plînsul, cu sufletul la gură. A înălțat capul cu o tresărire. Vorbele, care păreau a izvorî

chiar din noaptea codrului sau din pămînt, i-au făcut să i se zbată inima de nădejde.

— Jupîniță, îi spunea glasul acela, nu te teme, am venit să te scăpăm.

Asta i se părea lui Mîrzea partea cea mai grea. Dacă fata se va speria şi va striga? Aşa că a pus în glas toată căldura şi duioşia de care se simțea în stare. Neaga nu era nici proastă, nici aşa de fricoasă, cum se credea ea însăşi că este. A rămas aşa cum stătuse pînă atunci, fără să mişte. Vocea ei şoptitoare ca a izvorului l-a ajuns pe Mîrzea destul de liniştită:

— Ce să fac?

— Trage-te binişor lîngă stejar.

Încet, încet, Neaga a venit de-a rostogolul, pînă cînd a simțit două mîini puternice c-o apucă de subsuori şi o pun pe picioare. Inima fetei bătea mărunt şi repede. Ca din senin a simțit o mare încredere în omul pe care nu-l putea desluşi în întunecime, dar care era străin şi după vorbă şi după port.

Iuzbaşul a întors ochii spre stejar, cum făcuse mereu de cînd poposise. Voia să-i ducă fetei de mîncare. Pînă acum se zbătuse ca o viperă. Ba l-a şi muşcat de mîini cînd a vrut să-i dea cu sila pastrama de oaie. La început n-a băgat de seamă că lipseşte straja, mai apoi s-a ridicat întinzînd gîtul spre stejar.

Ahmet a făcut aşa cum îi poruncise stăpînul să facă, dacă turcii cad la bănuială. Din întunecimile codrului s-a auzit un urlet sălbatic şi neomenesc. În aceeaşi clipă, iuzbaşul s-a desprins de pămînt, ridicîndu-se drept în frunzişul copacului. Arcanul tătarului, slobozit cu iscusință de la cîțiva paşi, îi încercuise mîinile, lipindu-i-le de mijloc, şi acum îl trăgea cu sîrg în sus. Turcul

înlemnise şi rostogolea nişte ochi speriaţi, fără să scoată o vorbă.

Urletului fioros venit din bolţile pădurii i-a răspuns altul dinspre adîncimile ei şi caii parcă înnebuniţi s-au smuls de la conovăţ, rupînd-o la fugă spre drum.

Toate astea s-au întîmplat cît ai bate din palme.

Spahiii s-au trîntit cu faţa la pămînt. Un singur cuvînt de spaimă şi înfricoşare a răsunat în cuprinsul poienii.

— Djinnii!...

Cine altul decît duhul pădurii putea smulge un viteaz ca iuzbaşul, ducîndu-l spre cer? Desigur că djinnii pădurilor, mîniaţi pe faptul că răpiseră fata celui care i-a găzduit, acum se răzbună. Coranu-i învaţă pe dreptcredincioşi să cinstească masa care-i ospătează şi acoperişul care-i adăposteşte, chiar dacă sînt ale duşmanului de moarte.

Ei nu ridică capul de la pămînt, ca duhurile să nu le ia vederea. Atunci cînd Ahmet i-a tăiat iuzbaşului urechile, acesta şi-a găsit glasul pe loc, începînd să răcnească din răsputeri.

Dar ce era de făcut se făcuse.

Tătarul a desprins arcanul şi i-a dat drumul celui răpit de duhuri. Zgomotul crengilor rupte, apoi bufnitura trupului de pămînt i-a înspăimîntat şi mai tare pe spahii. Pînă să-i aducă pe lume, oşteanul lipsit de urechi a împărţit multe laturi de iatagane. În timpul acesta Mîrzea urmat de Ahmet lunecaseră spre locul unde-şi lăsaseră caii - Mîrzea purta jupînița în braţe. Urletele fioroase ale spahiilor care alergau după cai, l-au făcut să iuţească paşii. A fluierat într-un anume fel şi Şeitan, cu calul tătarului după el au venit la trap, nechezînd uşor. Au ieşit în drum, l-au trecut şi ajunşi la

Argeş au împins caii în apă. Mîrzea a simțit cum Şeitan se înfioară, l-a lăsat să adulmece undele, apoi l-a îndemnat din călcîie.

În mijlocul apei, acolo unde luna vărsa belşug de raze argintind valurile, s-au privit, cunoscîndu-se. Neaga a văzut un chip tînăr, îndrăzneț şi semeț, o față smeadă cu ochii oblici, vii şi iuți, totuşi buni. Mîrzea a întîlnit chipul unei copile cu cosițe aurii revărsate pe umeri, cu toată lumina lunii adunată în albăstrimea curată a ochilor. Şi-au zîmbit şi Neaga a plecat capul.

Dincolo, pe celălalt mal, s-a desluşit umbra unui călăreț. Era alvanitul. Au ocolit locul cu pricina, au mai mers o bucată de vreme prin pădure, apoi au trecut iarăşi Argeşul, ieşind la drum.

II

Devălmăşia moşnenilor şi ostaşilor de margine a Cremenarilor îşi avea obîrşia în aceleaşi vremuri cu Drăgoieştiul şi fusese dată ocină căpitanului Bărtăluş de Vodă Mircea Bătrînul. Îl îndatorase voievodul pe căpitanul Bărtăluş a străjui cu neamurile sale drumul apei şi cumpăna ei, a ține cu vînători plaiul Loviştei cîte două luni pe an, a face de rînd la cetatea lui Negru Vodă cîte alte două luni şi a se ridica în arme, la poruncă domnească.

Pentru asemenea slujbe era volnic căpitanul şi rubedeniile sale a vîna în munți, a pescui în Argeş şi a se gospodări cum se cuvine, fiind ei scutelnici la dăjdii, îndestulînd cămările curții domneşti numai cu lostrițe şi păstrăvi la zilele de mare praznic, cu blănuri o dată-n

an, şi acelea zece la număr, şi a imblînzi cinci şoimi, pentru haraciul împărătesc.

De la Bărtăluş încoace, cremenarii, urmîndu-se din tată-n fiu, au păstrat cu sfinţenie cele lăsate de moşul lor, adăugînd însă alte şi alte bunuri, căci avuseseră parte de cnezi numai unul şi unul, iar ei înde ei nu erau pricinaşi şi nici lacomi după avutul obştei.

În lungul celor două sute de ani de cînd Bărtăluş aruncase săgeata ca să bată temelia bisericii şi pînă astăzi, oamenii sălaşului aceluia de vulturi au înfipt topoarele în pădure şi în locul trunchiurilor groase au sădit pruni, pentru pruni au durat delnițe care picurau în butoaie de frăgar un rachiu gălbui, vestit pînă la schelele de la Dunăre şi pînă la cetatea Sibiilor, de unde neguțătorii saşi veneau să încarce bote de asemenea băutură - bună şi de leac, şi de inimă rea.

Numele le-a rămas de la oamenii de început, care făceau negoațe cu cremene din munte şi cu amnare de scăpărat.

Acu, nu mai fac amnare decît pentru ei, fiind înhămați la alte treburi mai spornice. Aveau prisăci, aveau moară, aveau stîne. Pînă cînd cărăuşia era în floare, făcuseră şi cărăuşie, trecînd pe la vama de la Genune şi Turnu-Roşu, dincolo de Sibii, cărămida colorată, arsă în Tîrgul Argeşului.

Crescuseră şi prinseseră aripi o dată cu Tîrgul de Scaun, apoi, după ce voievozii s-au lăsat la Tîrgovişte, şi-au văzut de gospodării şi de slujbele lor ostăşeşti. De douăzeci de ani băteau război cu vistiernicul Dan, megieşul lor dinspre miazăzi. Ba cu jucători, ba cu sabia, ba cu tocmeala. Cîtă zavistie făcuse Danul la Scaun, cîte măsluiri ale catastifelor, cîtă spumă la gură,

nu putuse să-i pună în genunchi. Cneazul de acum şi de acum patruzeci de ani, că tot acelaşi era, cneazul Gheţea, le orînduise aşa de bine pe toate, încît Dan îşi muşca limba după fiecare nouă încercare de a-i răpune.

Toată dîrzenia asta a oamenilor şi a locului s-a ivit în ochii căpitanului Mîrzea o dată cu lumina şi i-a adus pe buze un cîntec de voinicie, izvorît parcă de adîncul celor ce-i înconjurau.

Drumul şerpuia arcuindu-se după steiuri de cremene ridicate pieptiş spre cer, după grohotişuri prăvălite din vreo coastă de deal, după vreun ponor mai larg, pe care creşteau prunii, ici trecînd prin faţa unei prispe de casă agăţată de o muchie, colo printr-un fund de grădină sau pe lîngă vreun şipot cu apă albastră de limpede ce era.

Însuşi Dumnezeu parcă le găsise vatră de sat oamenilor acestora. Dinspre vale nu se putea pătrunde decît pe apa Argeşului. Încolo, vrun cutremur sau altă mînie a pamîntului aricise buza dealurilor, spintecînd-o în muchii anevoie de suit.

Puhoaiele şi viiturile ferestruiseră şi ele, adîncind mai mult pripoarele. Dinspre munte n-avea cine veni, drumul fiind străjuit de cetatea Negrului Vodă, mai apoi de plăieşii de la Loviştea şi mai sus de ei, de căruntețea neînduplecată a Negoiului, a pădurilor nesfîrşite de brazi, de zadă şi de pini.

Satul era aşezat pe o coastă ridicată din apa Argeşului, sorindu-se din plin către miazăzi. Crescuse nestînjenit, agăţînd o casă ba ici, ba acolo, ba dincolo, care sub un mănunchi de brazi, care sub un stejar, care la adăpostul unei stînci, aşa cum voise şi gîndise că-i va place mai bine celui ce-o durase din grinzi grele şi ţapene. Acum abia li se zăreau coperişurile ţuguiate din

greul ramurilor pline de rod, ce stau proptite pe crăcane să nu se rupă de atîta belşug.

După toată sărăcia satelor de bordeie prin care trecuse, după tot pustiul pe care-l văzuse urcînd de la Craiova, lui Mîrzea i s-a năzărit că a păşit într-o lume de poveste. Aici, unde muntele se încheia cu dealul, parcă se adunase tot rodul pămîntului.

Sus, pe undele nevăzute ale văzduhurilor pluteau lin pajurile mari de munte. Aerul era aspru şi pişca nările - mirosea a pămînt, a pădure, a cetină. Argeşul se adunase cu malurile mai aproape, sticlind întunecat în doliile adîncite la vreun cot, unde rar săgeta vreo lostriță, sau îşi arăta solzii argintii vrun boiştean mai răsărit.

Cu toate că asprimea asta a muntelui îl apăsa, lui Mîrzea i-a venit să chiuie. Parcă i se dezbăierase sufletul, primenindu-se de gîndurile întunecate şi de focul ce-l simțea aprins în inimă. A dat pinteni, culcîndu-se pe oblînc, şi asta a făcut-o aşa de smucit, încît şoimul şi-a pierdut pentru o clipă cumpăna trupului, bătînd des din aripi, să se cațere mai bine pe umăr.

Tropotele copitelor au răsunat întorcîndu-se îndoit, ca şi cînd s-ar fi pornit sa mărunțească dobele cele mari ale oştirii. Cînd să facă cotul spre potica ce urca pe muchea celui mai înalt pripor unde-şi aşezase cuibul cneazul Cremenarilor, Mîrzea a strunit scurt calul în zăbăluță. Acolo, Argeşul făcea o arcuitură largă, care cuprindea în ea o pajişte cu pămînt oblu unde se țineau tîrgurile, praznicele şi jocurile ostăşeşti, sau cătarea vînătorilor înainte de a lua calea plaiurilor. În puținul ei cuprins, era îngrămădit un sat întreg. Muierile, aşezate pe lîngă

vite, aprinseseră focuri mici, peste care ceaune prinse în crăcane bolboroseau apa de mămăligă. Bărbații, care trîntiți pe de margini, care roată, vorbind.

Auzind ropotul cailor, cîțiva flăcăi închiseră drumul, încrucişînd sulițele. Ba văzînd robul tătar şi ochii oblici, precum şi portul călăreților, arătară fețe duşmănoase şi gata de harț.

— Ce-i, oameni buni? De ce ațineți calea? întrebă Mîrzea.

Auzind glas de om al locului, flăcăii şovăiră, neştiind ce să facă. Ridicat de lîngă un foc mai de margine, s-a apropiat un bătrîn.

— Încotro, domnia-ta? făcu el ținîndu-şi cuşma în mînă, însă cu toată smerenia asta părea colțuros şi hotărît.

Altă dată Mîrzea ar fi scos sabia şi le-ar fi arătat celor ce-i închideau drumul, aşa din senin, că nu e bine să te prinzi cu fiecine. Dar văzînd tristețea ochilor şi a popasului a îngăduit cu voce blîndă:

— Moşule, dă poruncă să ridice sulițele şi să lase calea slobodă. Mă duc la cneazul Ghețea şi n-aveți a ține calea trecătorilor.

— Iartă-ne şi domnia-ta. Aşa-i călătorul la drum. Se teme şi de umbra lui. Apoi către flăcăi: Faceți loc.

Mîrzea a dat pinteni cîrnind-o pe o potecuță ce urca priporul în răspăr şi oamenii au rămas să se uite cu jind la armele şi tarhatul lui de război şi de om slobod. Numai moş Sandu a mormăit în barbă, privind cu neîncredere pe urma călăreților. I se păruse lui că prea picaseră în grabă, la vreme nepotrivită pentru drumeți ce ar fi bătut calea lungă şi prea veniseră buiaci.

— Să luați seama, măi flăcăi, şi să stați mai pe

aproape de piciorul poticii...

Şeitan se încorda gîfîind şi păşea cu urechile ciulite şi nările răsfrînte, adulmecînd parcă locul fiecărui pas pe care-l făcea.

Mîrzea legase în gînd cele spuse de alvanit cu popasul satului băjenit şi înţelesese că oamenii sînt drăgoieştenii risipiţi de urgia boierului Dan şi a turcului Haviz. Simţind cum îl îneacă mînia, a sărit jos din şa, păşind înaintea calului. Era felul lui de a-şi rîndui gîndurile şi a-şi înăbuşi pornirile. Mersul grăbit îl potolea.

Cînd a ajuns în culme, abia îşi mai trăgea sufletul. A ridicat ochii şi a dat roată peste locurile bine cunoscute, locuri care i-au picurat în suflet mireasma unor vremi de vitejie şi prieteşug, cînd se legase frate de cruce cu căpitanul Gheţea.

Spinarea priporului era ca un tăpşan, de lăţimea unei aruncături de buzdugan. Sămînţa bradului purtată de vînturi, rodise cine ştie în ce vremi şi securea cneazului nu vătămase nici unul din truchiurile semeţe, adunate pîlcuri, pîlcuri. În fund, sub un stei uriaş, se desluşea casa. În vîrful steiului era durat un foişor de strajă şi Mîrzea parcă vedea limpede toată priveliştea care, altădată, de atîtea ori i-a desfătat ochii.

Cu calul de dîrlogi, a păşit pe drumeagul ce ducea la prispă. Dintr-o tufă a ţîşnit o căprioară, a făcut cîţiva paşi săltaţi, apoi s-a oprit să-şi scarpine urechea cu copita dinapoi, ca şi cînd oamenii i-ar fi fost prieteni de cînd lumea şi vederea lor n-o înspăimînta cu nimic.

Şoimul şi-a burzuluit penele. Pentru că lipsea îndemnul stăpînului, a rămas la locul lui. Albăstrimile dimineţii legate în pînze subţiri de ceaţă de crestele brazilor, s-au împurpurat de sîngeriul răsăritului. Din

crengi păsările au dat viers, zburînd arcuit, căutîndu-şi şagă şi hîrjoană.

Toate acestea Mîrzea le simțea adînc şi parcă i-au îndemnat paşii să grăbească spre un adăpost al sufletului şi al trupului, cu dulceață de casă părintească, dulceață pe care n-o mai simțise de cînd îl tăiaseră pe taică-su.

Cît era de hîrşit în lupte şi în năcazuri, şi-a simțit geana rourată. Casa cneazului din Cremenari sta ridicată pe temelie de piatră. Pereții încheiați în urşi de stejari, erau înalți, coperişul țuguiat, durat din şiță, fusese năpădit cu ochiuri verzi de muşchi pufos. De jur împrejur, ca la două staturi de om de la pămînt, era cercuită de cerdacul sprijinit în stîlpi lucrați cu firizul şi dalta.

Mîrzea a zvîrlit frîiele în mîna lui Ahmet, care cunoştea şi el tocmirile locului. A urcat sus. Cînd a dat să bată la uşă, aceasta s-a deschis şi în prag s-a ivit o fată. O fată sau o crăiasă a munților? Mîrzea nu ştia la ce să se uite mai întîi. La fața rumenă, unde două sprîncene arcuite şi negre străjuiau adîncimea întunecată a ochilor, sau la veşmintele ciudate, croite din piei? La jungherul tătărăsc de la brîu, sau la ciubocelele cu călcîie ridicate, lucrate în cusături măiestre?

S-a închinat cu mîna la inimă. Fata a încreți fruntea a mirare, încruntîndu-şi sprîncenele, apoi fața i s-a luminat a zîmbet. Cînd oşteanul a ridicat fruntea, crăiasa a rîs scurt şi aspru:

— Nu mă mai cunoşti, domnia-ta?

Cum Mîrzea înghița în sec adunîndu-şi gîndurile, fata şi-a subțiat glasul:

— Bădiță tătarule, fă-mi un arc mititel, s-o săgetez pe

muma pădurii.

— Ancuța!

— Eu, bădie!

Mîrzea ar fi vrut să se apropie şi să-i mîngîie cosița ca altădată. Asta-i Ancuța? Zgîtia care-i sărea în spate şi-o juca pe genunchi, care-i ascundea armele, sau cizmele, care-l trăgea de păr şi nu-l lăsa pînă nu-i măiestrea un arc din mlădiță de alun ca pentru puterile ei?

— Nu glumesc, bădiță tătarule, tot eu sînt, îi întări fata gîndurile. Ce vînt te aduce pe la noi?

Oşteanul şi-a găsit vorba, dar parcă stăruia între ei, cu toată prietenia pe care i-o arăta fata, un simțămînt de sfială, de depărtare.

— Vînt bun, Ancuțo! Ce greu îi vine să-i spună pe nume. Îl aştept aici pe Radu. La auzul numelui, peste obrajii fetei a trecut o boare de rumeneală.

— Atunci dă iute. Ai picat la vreme de sfat şi cneazul s-o bucura.

Odaia în care a intrat Mîrzea nu se schimbase cu nimic în scurgerea anilor. Grinzile tavanului poate erau mai afumate, încolo aceleaşi blăni de jivine acoperind pereții, aceleaşi felurimi de arme, scuturi, zale şi chivăre, şei şi căpestre bătute în ținte de argint, cioltare lucrate în fir, coburi din piele, cornuri de bour pentru vînătoare, lațuri şi ostii; iar pe corlata de stejar scoici de chemat cerbii, oale pentru aulit ca lupii, fluierişti din oase de iepure pentru vulpi şi cocoşi de munte.

Tot ceea ce adunase cneazul Ghețea în lungul vieții lui de staroste al vînătorilor şi pescarilor, cunoscut pînă în munții Gorjului spre soare-apune şi ai Călimanului spre soare-răsare şi de toate semințiile din cele patru vînturi, unde bătuse treizeci şi trei de războaie, adunînd pe trup

cam îndoit număr de răni şi nici una din ele în spate.

O vidră domesticită a hămăit scurt, zîmbîndu-şi colţii mărunţi şi ascuţiţi la Mîrzea. Atunci a ridicat ochii spre el şi cneazul care tăifăsuia lîngă vatra închipuită din bolovani cu un om sărăcuţ îmbrăcat. La început, cneazul Ghețea n-a desluşit chipul oşteanului, care avea în spate uşa deschisă, fața rămînîndu-i în umbră. Şi-a ridicat cu mîna streaşina stufoasă a sprîncenelor, încordîndu-şi privirea. Se vede că nici aşa nu s-a dumirit. S-a sculat în picioare, apropiindu-se cu un pas.

„Tot aşa a rămas", gîndi Mîrzea.

Cneazul atingea aproape grinzile tavanului cu creştetul, iar umerii îl acoperiseră cu totul pe omul din spatele său. Pletele albe cădeau în inele moi, revărsîndu-se pe apărătoarea de piele ce-i înconjura gîtul. Mustăţile i se pierdeau în valurile alb-argintii ale bărbii, care îi ajungeau pînă la brîul lat ce-i încingea mijlocul. Cu toate că număra şaptezeci de toamne ce se vor împlini în luna lui Brumar, cneazul se ţinea tot zdravăn şi voinic, de parcă-şi trăgea puterile şi vîrtoşenia trupului din stîncile piscurilor şi din singurătăţile aspre ale muntelui.

A întins mîinile cuprinzîndu-l pe Mîrzea de umeri şi întorcîndu-l cu fața spre lumină:

— Vasile, fiule!... Ce bucurie pentru inima mea.

L-a strîns la piept afundîndu-i nasul în vesta de piele aspră, care mirosea a argăseală proaspătă, pîrîindu-i oasele.

Mîrzea a dat în genunchi, sărutîndu-i mîna.

— Bine te-am găsit, taică.

Cneazul l-a mai privit o dată în ochi, i-a văzut mustața răsărită, fața mai aspră şi s-a bucurat cu un rîs domol şi adînc.

— Te-ai făcut bărbat! Apoi, luîndu-l pe după umăr, l-a împins spre vatră. Ia te uită, Lambrule. O sabie care face minuni la vreme potrivită. Şezi, căpitane. Te ştiu minte ageră. Ascultă şi împreună-ți vorbele şi mintea cu noi.

Ochii cneazului, albaştri oțelii ca tăurile de munte, îl cercetau pe Mîrzea şi oşteanul a înțeles ce voiau ei să ştie şi iarăşi a înțeles că bătrînul n-are să dea vad niciodată gîndurilor acestora de slăbiciune.

— Îi bine sănătos, taică. Într-o săptămînă pică şi el. La altă săptămînă, domnie nouă.

Cneazul a răsuflat uşurat. Mîrzea a auzit uşa închizîndu-se uşurel, ca şi cînd cineva ar fi stat pînă atunci acolo să asculte şi acum nu mai avea ce auzi.

— Căpitane, domnia-sa îi cneazul Drăgoieştiului, sat megieşesc nouă, acum cotropit de boierul Dan vistiernicul.

— Ştiu!

Cei doi cnezi ridicară capetele deodată:

— Ce fel? întrebă bătrînul.

— Iaca!... Şi Mîrzea povesti, cuvînt cu cuvînt, tot ce-i spusese alvanitul şi tot ce făcuse el în noaptea aceea. Lambru nu se aştepta la una ca asta. Pînă şi fiarele codrului îşi apără puii şi lupoaicele sînt mame bune ca orice mame adevărate. Dar boierul?

Aşa gîndea şi cneazul Ghețea. Uite, urmele astea de gheare de pe față le are de cînd a vrut să ridice un pui de urs din bîrlog. I le-a făcut ursul cel bătrîn. Cu aşa hain de om va trebui să stea de strajă zi şi noapte.

— Ei, Lambrule, acu aflarăm tot. Ce vrei să faci?

— Aşa cum ți-am spus domniei-tale.

— Aşa să rămînă. Îi scoatem noi colții năpîrcii... Să mergem să vă dau loc pentru sălaş.

— Dacă îngădui, l-aş slobozi pe Gheorghe.

— Să-l slobozi. Cîrstea Muşat îi dă căruță. Noi adăugăm felurite lucruri pentru vînzare. La Argeş, răpezi iscoade?

— Răped. Au să tragă la un logofețel, om de credință.

— Cu muncile rămîne după legea pămîntului.

— Să fie sfîntă. N-o să ne jupuiți. Sîntem doar creştini.

— Amin.

Cnezii se închinară şi apoi se sărutară pe obraji.

— Ei, ce zici, căpitane? Îi bine aşa? îl întrebă cneazul Ghețea.

— Înțeleg ce vreți şi cum vă tocmiți. Dar am şi eu de spus o vorbuliță.

— Spune.

— O dată-n săptămână avem a face mustru cu toată oştăşimea. Poruncă de voievod, care încă nu-i voievod, dar care va fi. Se cheamă că paloşele n-au să mai ruginească-n teci.

— De unde asemenea poruncă, fiule?

— De la Voievodul Mihai, prin olăcarul lui Radu.

Iarăşi se uitară cei doi cnezi unul la altul. Un pîlpîit de foc ce arsese pînă atunci mocnit s-a aprins în ochii negri ai lui Lambru şi deopotrivă în cei albaştri ai cneazului Ghețea. Acesta s-a ridicat în picioare, apoi a îngenuncheat în colțul, de răsărit, unde o candelă îşi tremura lumina puțină sub chipul unei icoane afumate.

— Dacă gîndurile măriei-sale se pătrund una cu ale noastre, sa-i fie pe voie şi să-i ajute Dumnezeu să le izbândească. Glasul domol şi greu al bătrînului războinic a răsunat rar şi în puțina adîncime a cuvintelor Mîrzea a desluşit o rugăciune de fiecare zi, auzită pretutindeni pe meleagurile Valahiei.

Au îngenuncheat şi ei, Lambru cu mîinile împreunate pe piept, cu capul plecat, Mîrzea numai cu un genunchi, cu mîna sprijinită în straja săbiei, cu ochii pe zalele şi chivără cneazului pe care se cunoşteau urmele adînci ale loviturilor.

Cînd s-a ridicat din nou drept, cneazului Ghețea îi prinseseră viață pletele albe, care răsfrîngeau lumina candelei într-o altă lumină potolită şi albă, ce se omătuise în jurul frunții sale late, asemănîndu-l cu un duh al pădurilor.

— Va răsufla țara. Şi mi-aş scurge bucuros sîngele în brazdă pentru împlinirea vrerii ăsteia de pe urmă. Sînt bătrîn, da' cu păgînul m-aş bate pînă-n pînzele albe.

— Rămîne Dan, şuieră Lambru.

— Trecem cu caii peste hoitul lui, înainte de a izbi în păgîn.

De data asta vorbele vulturului din Cremenari se smulgeau ca dintr-o furtună ce încă mocnea nedezbăierată prin fundurile şi prăpăstiile neguroase ale Negoiului.

— Să mergem. Ne aşteaptă oamenii şi-s trudiți. Tu vii, Vasile? Nici nu te-am întrebat dacă eşti ostenit de drum.

— Vin.

— Tinerețe, zîmbi cneazul. Atunci haideți şi să fie într-un ceas bun.

— Să fie!

★

Cînd soarele a prins să arunce pieziş umbrele arinilor de pe mal, lungindu-le peste tăpşanul unde Mîrzea întîlnise popasul drăgoieştenilor, moşnenii din Cremenari erau adunați în cete şi căpeteniile făceau

numărătoarea oamenilor.

Erau îmbrăcați de război, cu sumane căptușite cu cîlți și cusute în trei, ca să-i apere de lovituri, iar vîrfurile cușmelor stau țapene, avînd puse pe dinăuntru funduri de plută care le fereau capetele de sabie.

Fiecare călăreț avea suliță ușoară, sabie, arc și cucură cu săgeți. Stăteau în șeile înalte, sprijinindu-și picioarele în scările de lemn, drepți și falnici, ținînd în mîna stîngă scuturi ușoare de lemn. Caii stătuți, cu crupele împlinite și lucioase jucau în loc, mușcîndu-și zăbalele. Cînd s-a auzit buciumul străjii sunînd, călărețiі au strîns frîiele și au ridicat ochii spre priporul de unde se vedeau coborînd la vale doi călăreți.

Cînd glasul adînc al buciumului a prins să se răsfire peste poiană, drăgoiești enii au simțit un fior trecîndu-le prin piepturi.

Clopotul bisericii le adusese aminte că sînt oameni.

Acum, buciumul le vestește că sînt bărbați și oșteni, că în vinele lor curge năvalnic sîngele străbunilor care și-au apărat glia cu paloșul în mînă. N-aveau cai, stăteau și ei în rînduri, fără alte arme decît țăpoaiele lungi de carpen pîrlite la vîrf, unii aveau baltage și ghioage nestrujite de stejar...

...Repede și-au cunoscut moșnenii căpetenia. Un murmur a străbătut rîndurile:

— L-a scos pe Fulger.

— E zi mare.

— Se vestește ceva.

Acum cneazul și căpitanul Mîrzea veneau în galop mărunt, drept în fața șirurilor de călăreți. Bătrînul își luase cămașa de sîrmă, peste care petrecuse cingătoarea bătută în argint a paloșului. În cap avea chivără de oțel

lustruit, cu pene de cocor, care-i vesteau rangul. Nu purta suliță, nici arc. Numai în mîna stîngă ținea un scut rotund tătărăsc din piele de bivol, țintat şi acela cu bolduri de argint. Pletele îi scăpau de sub chivără pe umăr şi vîntul goanei îi desfăcuse barba în două.

Drăgoieştemi cei tineri au rămas holbați la paloşul cneazului. Aşa ceva nu putea ridica un om pămîntean. Numai smeii de pot să-l mînuie. Aveau drăgoieştenii de ce se minuna. Paloşul cneazului era lung de un stat de om mijlociu, drept şi ascuțit pe amîndouă muchiile. Avea o strajă în formă de cruce, de două palme domneşti.

Novacul părea că nici nu-l simte la brîu.

Armăsarul pe care călărea nu era nici el de-al locului, cum nici paloşul nu era. Voinic, cu picioarele groase şi țapene, cu coamă stufoasă, cu o coadă lungă pînă-n pămînt, roib la păr, cu stea în frunte şi cu conduri albi la tuspatru picioarele. Era bătrîn Fulger. Împlinise cincisprezece ani, dar îşi ducea stăpînul cu aceeaşi uşurință ca în tinerețe. Cal şi călăreț păreau dăltuiți de aceeaşi mînă, dintr-o piatră vîrtoasă.

În stînga, la un cap de cal mai în urmă venea Mîrzea în arme şi cu şoimul pe umar. Ochii căpitanului au alergat de grabă în lungul şirurilor de călăreți şi de pedestrime, cercetîndu-le portul, armele şi tocmeala. I-a fost destul să vadă şirurile o dată de la dreapta la stînga şi a doua oară de la stînga la dreapta, să înțeleagă că dacă voinicie se află dim belşug, atunci îi mare lipsă de mustru şi ştiință, ca să facă din moşneni ostaşi de seamă.

Nu la asta se gîndea şi cneazul.

În ochii lui a tremurat o undă de lacrimă. Îşi simțea

inima bătînd mai repede şi umplîndu-i-se de fală la vederea mîinii de voinici cu care nu s-ar îi temut să-l ia de barbă nici pe însuşi împăratul păgînilor.

L-a oprit pe Fulger în loc. A dat să scoată paloşul pe jumătate, cu o mînă, aşa cum o făcuse totdeauna. Cînd a smucit, a simțit o împotrivire. Asta nu putea să i-o facă credinciosul lui tovarăş de viață, chiar acum.

A mai tras o dată, încordîndu-şi puterile. Parcă toți ochii moşnenilor stau adunați pe mîna lui şi parcă sufletele lor stau agățate de straja paloşului. De data asta lama de oțel a ieşit ascultătoare şi cînd a ridicat-o deasupra capului, strîngînd în ea toate razele soarelui, călăreții au izbucnit în strigăte, rîzînd cu gurile pînă la urechi.

— Să trăieşti, cneaznle.

— Ai rămas tot verde.

— Tot vînă.

— Halal.

Bătrînul şi-a simțit fruntea brobonindu-se sub chivără şi mîna care ținea paloşul tremurînd uşor, Cînd l-a lăsat în jos, călăreții au plecat sulițele, au scos chiote sălbatice bătînd cu scările în coapsele cailor şi au dat iureş.

Parcă se dezlănțuise vreo mînie cerească. Pămîntul a sunat înfundat sub ropotul copitelor şi lui Mîrzea i s-a părut că toate vîrfurile sulițelor îi vor intra în inimă.

Ajunşi la zece paşi, moşnenii au ridicat caii pe picioarele dinapoi, oprindu-se în loc. Au sărit jos şi s-au închinat, rămînînd la capetele fugarilor, cu scutul în față, cu picioarele desfăcute, cu coada suliței la vîrlul botinei drepte.

Cneazul l-a privit pe Mîrzea semeț.

— Aşa fac şi moldovenii tăi?

— Mai abitir.

— Asta n-o cred pînă nu văd!

— Se va vedea şi se va crede.

— Bine... Apoi către moşneni: Vă mulțămesc, boieri dumneavoastră.

— Să trăieşti la mulți ani, domnia-ta.

Fiind astfel începută cătarea, cneazul şi căpitanul au trecut prin fața fiecărui călăreț, cercetîndu-i armele, sumanul, cuşma, şaua şi chinga. Bătrînul trecea mai mult ca într-o visare, dar Mîrzea a luat seama că multe chingi sînt slăbite din legături, că multe scuturi sînt crăpate de uscăciune, că nu toate săbiile sînt ascuțite ca briciul. Astea toate le-a vîrît în cap. „De-ar veni Radu mai degrabă. Poate pică-n chindie. El le poate spune de la obraz", gîndi oşteanul.

După ce s-a gătat cătarea, rîndurile s-au rupt, moşnenii adunîndu-se în cete. Aşteptau toți să vadă ce se porunceşte.

— Să poftească dumnealor, pîrgarii, la un strop de vorbă.

Dinspre cetele unde stăteau călăreții au început să se aleagă oamenii cu pletele ninse, care s-au apropiat de cneaz, cu paşi rari şi măsurați.

— Ne-ai chemat?

Ghețea i-a numărat din ochi.

— Lipseşte Miroslav şi Soare.

— Nu mai pot ține armele. Sînt prea bătrîni, răspunse un glas.

— Asta aşa e. Să-i vestească careva. Pe la a treia strajă ținem sfat şi sînt de lipsă.

— Cu Bubiu?

— Cu Bubiu!

— Ținem sfat cu oamenii în arme? Nu se cuvine, spuse un bătrîn.

Cneazul se gîndi o clipă. Asta nu se poate. Legea e sfîntă şi pînă şi nemernicul de Bubiu se bucură de ea. N-o poate călca nimeni.

— Lăsăm armele cu străji.

— Pe drăgoieşteni îi chemi?

Iar stătu pe gînduri Ghețea. Să-i cheme, să nu-i cheme?

— Ba! Nu se cuvine să ruşinăm pe nimeni față de străini.

— Aşa zicem şi noi.

— Părintele Athanasie ştie?

— Ştie.

— Atunci să sune buciumul şi începem jocul. Spuneți oamenilor să nu se încinte şi să nu-şi spargă capetele.

— Are să fie cam greu. Sînt stătuți şi abia aşteaptă.

— Să lege bine cîrpele în vîrful prăjinilor şi să ferească obrazurile.

Halcaua era un joc ostăşesc în care-şi încercau puterile şi iscusința flăcăii tineri care nu mirosiseră încă fumul bătăliilor, precum şi meşterii săgetatului şi săbiei, care purtau pe obraz urmele luptelor. Ca orice joc ostăşesc în care sîngele se încălzeşte, era vîrtos şi de multe ori cei mai puțin căliți erau răsturnați de pe cal în rîsul celorlalți, alegîndu-se nu de puține ori cu mădularele tăbăcite în lege.

Cneazul şi Mîrzea şi-au dus caii de frîie în mijlocul cetelor de moşneni, în timp ce Tocsabă, săgetaşul de frunte al Cremenarilor, a înfipt pe malul Argeşului, în fața unui arin gros, o suliță. A numărat spre tăpşan, în

partea umbrită, ca la şaizeci de paşi. Acolo a înfipt o altă suliță, cu un prapor roşu la vîrf.

Toate acestea se făceau în tăcere, nimeni nu vorbea, doar caii băteau nerăbdători din copite sau sforăiau pe nări, frecîndu-şi gîturile unul de altul.

Cînd Tocsabă a înfipt semnul de unde se va săgeta în pămînt, a şi strigat spre rîndurile moşnenilor:

— Haideți, boieri. Încercați-vă puterile şi dibăcia. Să vedem cine mă rămîne.

Şi-a scos arcul de la spate, i-a încercat coarda cu buricul degetului, ascultîndu-i zumzetul, şi-a înțeglat[1] săgeata, l-a strunit încet, cumpănindu-se bine pe picioare.

Săgeata a plecat zumzănind şi s-a înfipt la un deget de suliță, în scoarța arinului.

Un murmur de mulțumire s-a ridicat din rîndurile moşnenilor şi flăcăii din Cremenari au căutat cu mîndrie la drăgoieşteni, ca şi cînd le-ar fi spus:

— Văzut-ați ce meşteri avem noi în ale războiului?

Drăgoieştenii şi-au plecat şi ei bărbile înspre olaltă, apoi au prins să-i dea ghes lui Lambru:

— Hai, du-te, ce mai aştepți?

— Încearcă.

— Arată-le că n-am crescut numai la coada vacii.

Lambru a ridicat din umeri:

— Răbdare!... Nu acum.

— Aşa e. Lasă să arunce şi alții.

Tocsabă era un moşnean trecut de patruzeci de ani. Numai vine şi ciolane, cu o față smeadă, cu pletele şi barba de culoarea frunzelor de fag, toamna. Un arămiu

[1] A prinde săgeată în coarda arcului

roşietic, care-i zugrăvea pe trăsături o tărie amestecată cu vicleşug de vulpe. A mai aruncat două săgeți. Una a luat o aşchie din suliță şi atunci moşnenii au început să răcnească şi să-şi pălească cuşmele de pământ.

— Tare mă tem că dacă o săgeta Lambru, o să vă rupeți cuşmele, mormăi un drăgoieştean.

Tocsabă a trecut în rînduri şi moşnenii s-au grăbit în jurul lui, bătîndu-l pe umeri.

— Ei, cine mai încearcă? glăsui cneazul Ghețea. Hai, voinicilor. Să vă vedem.

Au ieşit afară războinici mai bătrîni şi flăcăi care nu săgetaseră decît la vînătoare. Săgețile erau adunate la primii pe aproape de suliță şi toate în trunchiul arinului, iar la ceilalți săgețile s-au mai răzlețit, cîte unele ducîndu-se şuierînd în Argeş.

Atunci se auzeau chiote şi rîsete.

— Ai zvîrlit-o la mama.

— Mai hăisa, mă!

— Lasă-l că vede ciacîr.

Flăcăul trăgea ruşinat capul între umeri şi se pierdea printre ceilalți, mai ales că pe malul apei se adunaseră muierile şi fetele, chicotind înde ele.

Curînd, nimeni n-a mai cercat să se bată cu Tocsabă. Moşneanul se umfla în pene, cătînd de sus.

— Tu nu-ncerci, Vasile?

— Ba da.

N-a făcut Mîrzea un pas, cînd Lambru a ieşit dintre drăgoieşteni, scuturîndu-şi pletele.

— Vreau să săgetez şi eu.

La vorbele astea rostite cu putere, capetele tuturora s-au întors spre el. Moşnenii îl priveau cu mirare. Hai da de! Desculț e desculț. Asta nu trage în cumpănă. Da' n-

are arc. Cum să săgeteze?

Pînă şi muierile moşnenilor au tăcut, privind acolo. Numai cneazului Ghețea îi rîdeau ochii.

— Acum să te văd, Tocsabă, rîse el gros.

— Asta vreau să văd şi eu, se făloşi moşneanul, mîngîindu-şi barba ruginie şi păşind afară, cu mîinile înfipte în brîu.

— Dă-i arcul tău, Vasile... Haide, nu te mai codi... Dă-i-l!

Mîrzea nu lăsase niciodată arcul sau sabia pe mîna altuia.

Asta era legea. Privindu-l pe Lambru cum sta, aşa drept şi semeț, cu ochii mari, deschişi, parcă strecurîndu-i o poruncă şi o rugăminte, şi-a scos arcul mic tătărăsc şi cucura, întinzîndu-i-le.

Lambru le-a luat, petrecîndu-şi domol cucura pe după umăr. Apoi şi-a aşezat arcul cu mijlocul legat în sfoară pe degetul arătător al mîinii drepte. Se cumpănea de minune. Aşa a făcut şi cu săgeata.

Cei mai tineri cătau miraţi, întrebîndu-se din ochi:

„— Asta ce-o mai fi?”

Numai Tocsabă, cneazul şi ceilalți au priceput că Lambru-i arcaş vechi şi cunoscător. Lambru nu mai săgetase niciodată cu arc tătărăsc. El era dădut cu cele pămîntene, făcute dintr-o singură creangă şi mari cît omul. Ăsta era mic şi închegat din trei părți. Săgeţile erau şi ele uşoare ca pana. S-a tocmit de săgetat. A deschis o punguliță pe care o avea prinsă la brîu. Şi-a vîrît degetele cu care trebuia să țină săgeata în punguliță, apoi a zvîrlit-o fără multă codeală.

Toți ochii cîți erau în poiană, fie de bărbat, fie de muiere, s-au aninat de zborul ei repede. Cînd s-a înfipt

cu coada zbîrnîind în suliță, un murmur surd a răzbit din piepturile oamenilor.

Acum, cătară cu fală drăgoieştenii spre moşneni.

— Asta nu-i nimic, se grăbi Tocsabă. Mai are două.

Lambru a mai săgetat de două ori, vîrîndu-şi de fiecare dată degetele în punga de la brîu. Şi amîndouă săgeţile s-au înfipt în suliță. Ba a treia s-a înfipt între celelalte două, care nu erau mai departe de un lat de palmă una de alta. Fruntea i se brobonise uşor, arcul căpitanului fiind ţapăn. Primul care a venit lîngă Lambru a fost Tocsabă. L-a luat de umere, l-a privit în ochi şi l-a sărutat pe amîndoi obrajii.

— Să trăieşti, voinicule. Nu mi-e ruşine că m-ai rămas. Aşa ceva n-am mai văzut!

— Să trăieşti, bădie.

Aveau drept drăgoieştenii că moşnenii puseseră gînd rău cuşmelor. Le trînteau cînd de pămînt, cînd le aruncau în sus veselindu-se din inimă.

— Ei, căpitane, mai cutezi?

— Ba!... Mai bine nu pot.

Lui Mîrzea nu i-a părut rău că şi-a dat arcul pe asemenea mîini.

Dacă pînă atunci drăgoieştenii se sfiau să se apropie prea mult de moşneni, văzîndu-i tocmiţi în arme şi făloşi, după ce-a săgetat Lambru, au văzut şi unii şi alţii că sînt de o seamă şi curînd nu s-au mai desluşit două cete, oamenii amestecîndu-se între ei.

Pedestraşii s-au amestecat cu cetele călăreţilor şi parcă s-a rupt o stavilă care pînă acum îi ţinea despărţiţi şi sfielnici. Cînd larma s-a mai potolit, Tocsabă şi-a dres glasul făcînd semn că vrea să vorbească. Moşnenii s-au înghesuit aproape să asculte:

— Acum îl întreb pe cneazul Drăgoieştiului ce ține în pungă şi de ce-şi moaie degetele înainte de a săgeta?

Lambru s-a uitat peste capetele oamenilor, departe spre miazăzi.

— Are vreo vrajă, se auzi un glas.

— Cine ştie!

— Aşa e!... Să ne spună.

Ochii lui Lambru i-au întîlnit pe cei ai bătrînului Ghețea. Acesta şi-a ridicat sprîncenele în sus, îndemnîndu-l. Moşnenii se strînseseră şi mai aproape. Lambru le auzea răsuflarea grăbită. Toate fețele stăteau întoarse spre el.

— Ia, mai nimic. Pămînt... Pămînt din vatra Drăgoieştiului, amestecat cu praf din oasele moşilor şi mirosind a sălaş de om nevoiaş. Trag putere din el să nu-mi tremure mîna şi sufletul...

O tăcere adîncă s-a lăsat peste poiană. O tăcere ca o aducere aminte, trează şi vie, care le spunea că jocul lor de acum şi slobozitul săgeților nu-s de florile mărului.

Apoi Lambru a înnădit vorbe grele, rupîndu-şi-le anevoie de pe buze.

— Săgețile astea ale mele au un tîlc al lor şi cînd săgetez văd o anume inimă care-mi stă semn în dreptul ochiului.

Drăgoieştenii au oftat şi s-au închis în scoarța gîndurilor şi a vrerilor de mîine. Moşnenii şi-au şoptit unii altora la ureche:

— De vistiernic vorbeşte?

— Da' de cine alt?!

— N-aş vrea să fiu nici chiar în zaua lui cînd are Lambru arcul.

— Nici eu.

Vorbele astea s-au purtat pînă la urechile muierilor, care pe dată au aflat cum că Lambru făcuse jurămînt pe cruce şi pe ţărîna mormîntului cneazului Drăgoi să-l răpună cu mîna lui pe boier Dan, să-i scoată ochii, să-i taie urechile şi limba, spre înspăimîntarea celor ce vor mai rîvni la moşia satului său.

Căiţele, maramele şi cozile s-au clătinat a urgie şi ochii codaţi au căutat spre aşa putere de om, cu sfială şi o teamă amestecată cu plăcere.

După aceea s-au aruncat suliţele din goană, s-au tăiat capetele momîilor cu sabia, s-au repezit moşnenii unii împotriva altora cu prăjini care aveau în capete cîrpe şi şomoioage de paie.

Iar s-a văzut ştiinţa şi iscusinţa luptătorilor mai bătrîni asupra celor mai tineri, care, purtaţi de zburdăciunea sîngelui, roşii la faţă, au dat buzna ca berbecuţii de un an, fiind repede răpuşi în iarbă.

Cneazul Gheţea rîdea de se cutremura cămaşa de sîrmă pe el şi i se clătinau penele de la chivără de cîte ori vreun călăreţ se răsturna din şa. Numai atunci cînd lui Belotă i s-a spart scutul într-o asemenea izbire a încruntat sprînceana, cătînd ponciş către căpitanul Mîrzea, care-i strecurase nişte vorbe nepotrivite despre oarecare necazuri ale tarhatului de război.

Umbrele serii au început să vină pe funigeii ce se legănau leneşi în înălţimi şi moşnenii osteniţi de goană şi strigăte s-au domolit, aşteptînd să se răcească sîngele în ei şi în dobitoace.

Atunci cneazul a strigat din răsputeri:

— Îl poftim pe domnia-sa căpitanul Mîrzea să ne dovedească iscusinţa în ale războiului.

Pe loc oamenii s-au tras pe de lături, aşteptînd cu

mirare să vadă ce poate oşteanul cel mititel, crăcănat şi cu ochii piezişi ca ai mîţelor. Iar cioporul de muieri a venit mai aproape, dîndu-şi una alteia cu cotul şi sfătuind cu palmele puse la gură.

Văzîndu-se înfruntat, Mîrzea a rîs subţire, numai cu ochii. S-a făcut că tocmeşte căpăstrul pe capul lui Şeitan şi i-a mormăit ceva la ureche, nu aşa de tare ca să-l audă al cincilea sau al şaselea om din rînd, dar nici aşa de încet ca să nu-l audă al doilea şi al treilea. Vorbe aspre, fornăite din gît. Apoi s-a întors cu spatele, păşind agale, cu şoimul pe umăr, pînă-n mijlocul tăpşanului. S-a închinat către cneaz, a fluierat şoimul trecîndu-l pe mînă şi s-a întors cu faţa spre Şeitan.

Toţi oamenii aşteptau cu sufletul la gură să vadă ce va face acel fugar învăţat. Cînd a fluierat ascuţit căpitanul, Şeitan s-a viforît cu coama zbîrlită drept spre pieptul stăpînului. Vitejii n-au luat seama cînd a aruncat şoimul în aer, cînd s-a zvîrlit în şa, cînd a sărit în picioare pe spinarea calului. Şoimul rotea lin deasupra călăreţului. Şeitan rotea în tăpşan şi Mîrzea îşi dovedea toate meşteşugurile învăţate de la Ahmet, nogai şi zaporojeni.

Se lăsa într-o parte de tresăreau femeile, crezîndu-l zdrobit sub copite, ca să iasă în cealaltă parte a calului cu hangerul în dinţi. Sărea jos din goană şi de jos drept în şa. S-a întors cu faţa spre coada calului. A săgetat arinul din goană. Şi toate astea fără să pună mîna pe frîie o singură dată. Îşi ducea calul numai din genunchi. Nici pinteni n-a pus.

Cînd a crezut că s-au deschis destul de mari gurile moşnenilor, a fluierat şi Şeitan a rămas de piatră. A descălecat ducîndu-se cîţiva paşi. Apoi a strigat,

întinzînd mîinile spre moşneni.

— Legați-mă!

Mai se-ndesau, mai nu moşnenii. Pînă la urmă, a ieşit un flăcău şi i-a legat mîinile cu sfoară de cînepa.

— Leagă-mă bine, voinicule. Fără milă!

Flăcăul l-a strîns țapăn, pînă a văzut că i se învinețesc mîinile.

— Lasă-l, Ioane!

— Îi destul.

— S-o vedem şi pe asta.

— Că doar nu-i vrăjit.

Mîrzea a ridicat mîinile legate spre văzul tuturor. Apoi l-a fluierat iarăşi pe Şeitan. Armăsarul a venit cu nările înfoiate, nechezînd uşor. Şi-a ridicat buzele adulmecînd legăturile. Apoi s-a pus pe treabă cu dinții cei mari şi ascuțiți şi nu s-a lăsat pînă cînd n-a zobit nodurile şi sfoara. Bucuros de ispravă, şi-a vîrît botul în subsuoara stăpînului, cu bucurie şi chef de hîrjoană.

Mîrzea l-a bătut cu palma pe arcul gîtului şi moşnenii au dat chiot, frămîntîndu-se pe loc.

Căpitanul a ridicat mîna. Larma a contenit îndată. S-a depărtat iarăşi şi s-a culcat pe spate, gemînd ca un om lovit de moarte. Şeitan a ciulit urechile, păşind cu băgare de seamă pînă lîngă el. L-a adulmecat, l-a împins cu botul, a bătut de cîteva ori cu copita în pămînt, iarăşi l-a adulmecat şi, cînd gemetele căpitanului s-au întărit, l-a prins de cingătoare purtîndu-l uşor, pînă la picioarele cneazului.

Cînd s-a ridicat, Mîrzea a văzut geana bătrînului umedă, în clipă s-a mistuit în brațele lui larg deschise, simțindu-i străşnicia dragostei, după felul cum îi intraseră în carne sîrmele cămăşii de război pe care o

purta cneazul.

Poiana răsuna de strigătele moşnenilor. Drăgoieştenii se rezemaseră în sulițe şi căutau înnourați la căpitan. Gîndurile lor le-a strîns Lambru şi tot el le-a dat viață.

— Dacă-i drept ce se aude, rău şi pentru aşa voinic, rău şi pentru noi. Dacă ba, atunci are a se teme Danul şi păgînul.

Şoimul se lăsase iarăşi la locul lui pe umăr şi Mîrzea a glumit către cneaz:

— Iaca ce pot moldovenii mei.

— Hîra, cocoşelule. Să ne vedem în luptă, rîse acesta.

Muierile s-au tras la adăpost, ca să tăinuiască prin cerdace cîte le-a fost dat să vadă şi să audă. Oamenii au aprins focuri. Prin văzduh au săgetat în linii frînte liliecii. Cîte-o rădaşcă trecea izbindu-se orbeț de cîte-o creangă. În doliile apei au prins a sări peştii, de la deal s-au tălăzuit mirosuri grele de fînațe coapte, vitele mugeau în grajduri şi firea se tocmea de hodină şi de noapte.

Atunci a trecut puntea de la biserică popa Athanasie, ținînd crucea ferecată cu argint între mîinile încrucişate peste piept. Capul pleşuv, cu ochii ce abia mai dezlegau buchile îl ținea spre cerul nesfîrşit, pe care începuseră să se aprindă candelele Domnului.

Alături, abia sprijinindu-şi bătrînețele în toiege de corn, veneau cei doi pîrgari, Miroslav şi Soare, pe care vremea nu-i mai lăsa să se veselească cu jocurile ostăşeşti, rămînîndu-le să-şi potrivească viața aşa, ca să nu fie o povară pentru ai lor şi pentru sat şi să ajute cu înțelepciunea, adunată din faptele unor îndelungi şi zbuciumați ani, pe semenii lor.

Drăgoieştenii s-au închinat cu smerenie către

părintele Athanasie, s-au închinat şi către cneaz şi luîndu-şi sulițele de-a umerea s-au înşiruit către bordeiele lor.

Moşnenii au auzit ridicîndu-se viers doinit din frunză, viers duios, tînguitor şi lin, care se pierdea din ce în ce, picurîndu-le în suflete o amărăciune şi un dor ca de înstrăinat pe meleaguri îndepărtate. Au oftat, înnegurîndu-se. Bucurii închegate nu mai putea avea omul în ziua de astăzi. Viața era năprasnică şi înțelegeau că nu pentru veselie a fost halcaua şi cătarea din poiană. Cînd a venit poruncă să-şi lase armele, se vedea, pe ici pe colo, cîte-un moşnean sărutînd straja săbiei, sau rămînînd o clipă cu nasul în coama calului. Apoi s-au adunat roată, şezînd lîngă focul cel mare, tăcuți şi crînceni, ca însuşi județul ce se vădea că va veni.

III

Căpitanul Ghețea se simțea rupt de şale. Cu toate că era călăreț încercat, pielea de la pulpe îl ardea, ca şi cînd atunci s-ar fi urcat în şa întîia dată.

Ținînd seama de conacele rînduite în cale, olăcarii făceau îndeobşte drumul de la Stambul la Bucureşti în şase zile. Boierul Stroie Buzescu ajunsese la Dunăre în patru zile. Îl repezise măria-sa Voievodul Mihai încă din ziua cînd s-a uns domn la patriarhie, să țină Scaunul țării pînă la venirea sa. Nu se cădea ca tronul voievozilor să fie batjocorit de şalvarii unui hain de turc…

Nu-i dase altă strajă decît pe căpitanul Ghețea şi pe omul acestuia. Nici boierul nu ceruse mai mult. Boier

Stroie Buzescu putea să-i fie tată, dar călărise aşa de aprig, încît Ghețea abia-i putuse ține urmele în goana asta turbată care nu se oprea decît atunci cînd îşi simțeau fugarii cu vîna înmuiată şi atît cît să-şi tragă sufletul bietele dobitoace. Mîncau de-a-mpicioarele şi dormeau în iarbă, înfăşurați în zeghi, cu frîiele petrecute pe după braț.

De la Bucureşti, boierul Stroie l-a îngăduit acasă pînă-n preajma lui Brumărel, cînd avea poruncă să se înfățişeze la Scaun cu căpitanul Mîrzea şi, din pămînt din iarbă verde, cu Racea. Trebuiau să fie de față la venirea voievodului, să se facă umbrele lui de strajă. Aşa poruncise boier Stroie cunoscînd firea aprigă a domnului şi derîderea sa pentru cei ce-i purtau grija trupului.

Încă o zi pînă la Argeş şi iată că acum, în miezul nopții, la o bătaie de săgeată, se desluşesc pripoarele şi ponoarele pe care Ghețea ghiceşte satul.

Acasă.

Acasă după atîta amar de pribegie în olatul crăiesc de la miazănoapte, în cel sîrbesc, în cel turcesc, acasă după ce nu auzise decît limbi şi limbi, nici una grăind pe sufletul şi dorul lui.

Calul ridicase capul sus, adulmecînd şi sforăind uşor pe nări.

— Măi Diavol!... Măi tată! Am ajuns.

— Opreşte!... Cine eşti şi încotro?

Vorbele aspre l-au făcut să tresară din lumea în care hălăduise şi pînă să-şi dea seama ce şi cum, patru oameni ieşiți din tufele din marginea drumului au prins dîrlogii cailor şi le-au proptit sulițele în piept.

Era în seara unei marți, din a treia săptămînă a lunii septembrie. Căpitanul Ghețea stătea pe o laviță acoperită cu saricâ de oaie în cerdacul casei părinteşti şi privea cum sfinţeşte soarele după coama munților. Un mănunchi de raze aurii scăpat printre două creste se răsfira pierzîndu-se în cetina brazilor ce străjuiau casa. Cerul era senin, bătînd în culori albastre-verzui. Ghețea urmărea jocul unei veverițe, care zbura cu coada înfoiată dintr-o creangă în alta, aici stînd şi lingîndu-şi lăbuțele, aici țîşnind săgeată ba în sus, ba în jos şi iarăşi oprindu-se ca să-şi mişte urechile păroase şi capul în toate părțile şi să-l îmbie parcă la joacă, cu ochişorii ca mărgică.

Dinspre munte coborau vitele. Tălăngile răsunau rar. Se auzea harapnicul văcarilor şi zupăitul dulăilor.

În aer plutea miros iute de fum.

Era acasă. O simțea în toată ființa lui. Dormise o noapte şi o zi, necurmat. Acum, primenit şi spălat, aduna în el tihna asta a serii.

Cneazul Ghețea îşi scosese afară blana de urs şi, cu vidra în brațe, pufăia rar din luleaua de zadă, privindu-şi feciorul printre pleoapele subțiate. Se bucura cneazul cremenarilor.

Asta Mîrzea i-o desluşea după liniştea obrajilor în care vinişoarele subțiri de sînge țesuseră o culoare fragedă şi rumenă, după felul cum îşi mîngîia barba cu degetele făcute greblă, după rotocoalele de fum albăstrui pe care le slobozea din lulea. Se bucura şi Mîrzea. Se simțea mai întreg. Toate se făcuseră parcă mai prietenoase acum: şi casa, şi locurile, şi zgaiba de Ancuța. A rîs molcom în mustața lui tătărască. Fata n-a lasat pe nimeni să se apropie de Radu. Ea i-a potrivit pernele, ea i-a scos brîul

şi atunci cînd Cîrstocea a venit să-i ia armele să le curețe, l-a gonit. Numai pistoalele i le-a dat. Cu asemenea scule nu umblase pînă acum, dar are să se dimirească ea cu drăcoveniile astea.

A stat lîngă el, umezindu-i buzele cînd şi cînd cu cîrpă muiată în apă proaspătă. Cînd s-a simțit singură, l-a sărutat aşa ca în vis. S-a îmbujorat toată după asemenea faptă. De cînd a făcut Radu ochi, n-a mai văzut-o nimeni.

— Mă gîndeam cum mă aştepta mama în capul poticii, cînd veneam cu vitele, a rostit Ghețea.

Bătrînul a încrețit fruntea.

— Mergem mîine la țintirim. A închis ochii cu gîndul la tine. M-a ținut de rău că te-am lăsat oştean. Mamă, ce să-i faci. Curînd mi s-o împlini şi mie veleatul şi m-oi duce să-i țin de urît.

Vorbele astea le-a spus fără vreo durere sau teamă. Crescut în mijlocul firii, cneazul era pătruns de înțelepțeasca ei aşezare. Şi-a numărat anii pe grosimea trunchiului de mesteacăn, semănat de celălalt cneaz Ghețea, atunci cînd el, cel de azi, a făcut ochi în lume. Mesteacănul se ridicase subțire, apoi se învîrtoşase, îşi arcuise crengile şi acum era un copac înalt, umbrind casa spre miazăzi. L-a legănat în crengi pe Radu. Are să-i legene şi pe feciorii feciorilor lui, cînd el, cneazul, n-o să mai fie decît oale şi ulcele.

Odată, cînd îşi va slăbi rădăcinile, vreo mînie a muntelui o să-l culce la pămînt. Din sămînța lui au să răsară alți mesteceni, aşa cum ar vrea să se înşire peste ani şi sămînța neamului său.

— Radule, lasă morții să-şi odihnească oasele în pace. Mai bine spune-ne cîte sînt pe lume, cîte ai văzut şi ce

gîndeşti ca ne aşteaptă. Umblă vorbe şi vorbe. Negoaţele au slăbit. Drumurile sînt ţinute de tîlharii de başbuzuci. Schelele la fel. Iarmaroacele de la Ardeal sînt rare şi sărace. Cu ele sărăcim şi noi.

Căpitanul Ghețea a tresărit uşor. Vorbele lui taică-su l-au adus în lumea cea adevărată, în lumea zbuciumelor care l-au purtat pe drumuri pentru credința lui nestrămutată că omul pe care-l urmase va izbăvi țara de ruşine şi pacoste.

Înalt şi mlădiu, cu umeri largi şi mijloc îngust, smead la față, cu părul lung căzînd în inele grele şi negre, cu sprîncenele îmbinate şi arcuite gros, Radu Ghețea împlinea în el o frumusețe de bărbat izvorîtă din cugetul lui adînc şi măsurat, din trupul legat, din străşnicia viselor lui aprige.

An de an crescuse în munte, limpezindu-şi ochii albaştri din vîrful vreunui stei singuratic, cu priveliştile măreţe ce i se aşterneau la picioare. An cu an învățase de la cneaz meşteşugul armelor, al vînatului şi mai ales acela al cunoaşterii oamenilor şi vieții. Ştia de ce sărăcesc moşnenii, ştia de ce se întinde la măriri Danul, ştia de ce se pribegesc satele. Cînd a bătut douăzeci de ani, taică-su i-a dat armele lui din tinerețe, pe Diavol, care era un tretin abia învățat la şa, şi binecuvîntarea lui de cneaz şi părinte.

Poruncă avea să caute a-şi dobîndi faima ostăşească şi să prigonească pe turc.

S-au scurs şapte ani de atunci. A hăituit tătarii pînă la apele Nistrului, a slujit în Țara Nemțească, unde a dobîndit priceperea armelor de foc, apoi a trecut la cetatea Raguzei, pe țărmurile Adriaticei, şi de acolo în țară, unde a intrat în slujba bănişorului Mihai, căruia i

se dusese vestea de om viteaz, aprig şi plecat spre mulțime.

Are doi frați de cruce şi de arme. Pe Mîrzea şi pe Racea. Cei buni şi Cătălina zac în țintirim. Lîngă cei de cruce şi lîngă bănişorul Mihai a învățat să prețuiască inima pămîntenilor şi să le dezlege durerile. Mihai s-a făcut ban, apoi vel-agă. El a ajuns căpitan de județ. Din locul şi din slujbele lui a descurcat trebile dinlăuntrul curții. Acum ştie una. Că scăpare nu-i decît în sabie.

— Nu numai noi sărăcim, tată. La Ardeal nici acum, după aproape optzeci de ani de cînd s-au sculat iobagii cu pîrjolul asupra boierilor, n-au răsărit la loc satele risipite de paloşul acestora. Printre colibele dărîmate creşte bozul şi mătrăguna, cît omul.

— Săracii oameni, oftă cneazul. Cînd eram mai mărişor mi-a povestit bunică-tu de cîte au fost şi au îndurat ungurenii de la boierii lor. Veneau pe Olt leşuri zi şi noapte. Erau amestecate. Copii de țîță, muieri şi bătrîni. Se opreau prin rădăcini, de-i îngropau sătenii, omeneşte. Spuză de sate s-au băjenit prin părțile noastre.

— Aşa-i. Căpitanul Ghețea şi-a încruntat sprîncenele, albind uşor la față, aşa cum făcea ori de cîte ori se mînia.

— Nu i-a răpus fierul păgînului! I-a îngropat mîna boierilor, pe care-i țineau cu muncile şi truda lor.

— Cum l-a răpus vistiernicul pe moş Drăgoi şi pe atîția alții. Cum ar fi vrut să ne vadă şi pe noi la pămînt.

— Are să dea seamă, şuieră căpitanul.

— Fiule, ai umblat multă lume?

— Multă, tată.

— Hai! Nu te mai lăsa tras de limbă. Să auzim!

Cneazul s-a aşezat mai bine pe blană, subțiindu-şi pleoapele şi trăgînd rar din lulea. Mîrzea asculta ca totdeauna, jucîndu-se cu hangerul scos din teacă. Nimic nu-i scăpa din cele ce se rosteau şi ştia alege cu uşurință grîul de neghină.

Începuse să se lase noaptea.

Straja care veghease în foişor a coborît şi după ce s-a-nchinat către cei din cerdac s-a dus la ale lui. Jarul din luleaua cneazului clipea la răstimpuri rare. Veverița se trăsese la hodină, orătăniile tăcuseră, doar de la grajd se mai auzeau sforăiturile cailor şi copitele izbite în pămînt, cînd şi cînd.

Căpitanul Ghețea a început să depene cu glas domol şirul zilelor de mult toarse din caierul timpului.

— Cînd a pus Alexandru Vodă oştenii domneşti pe urmele măriei-sale Mihai, Vasile s-a izbit cu ei prilejuindu-ne nouă cale slobodă.

Cneazul a ridicat fruntea:

— Asta n-ai spus-o, Vasilică.

Mîrzea a rîs uşor, ridicînd din umeri.

— Aşa-i el, taică. Mai curînd vorbeşte despre alții şi niciodată despre el. Cînd ne-am pierdut urmele pe Jii în sus, în noaptea ceea de vrajbă, am auzit scrîşnetul fierului pe fier şi răcnetele de durere ale gonacilor. I-au potrivit bine moldovenii la mădulare şi la spate... Asta vine în adaos la altele, frate Vasile, şi odată s-or plăti toate.

— Taci! Nu face din prieteşug tîrg.

— Dar nici nu uităm cui să dăm mulțămită, pentru că stăm astăzi unde stăm.

— Pe lîngă tine, Radule, asta o trec şi eu pe răbojul inimii de tată şi de supus al măriei-sale voievodului.

Mîrzea a lunecat jungherul pe palma întinsă şi s-a bucurat de întunecime, să nu-l vadă ceilalți cu ochii umezi.

— Eh! oftă căpitanul Ghețea. Noi ne-am şters în noapte, păzindu-l din toate părțile pe măria-sa.

— S-a rupt de pămînt fără să pună mîna pe sabie?

— Tată, şi dumneata! Cum crezi asta? A vrut să dea năvală. Da' s-a pus stavilă boier Stroie Buzescu. „Maria-ta - zice - te aşteaptă alte lupte şi un norod întreg. M-am juruit să ajungi teafăr la Poartă şi ai să ajungi, chiar de vei lovi în fața mea".

— Şi măria-sa?

— Măria-sa a stat o clipă cu capul plecat în piept, apoi a oftat din adînc, trăgîndu-şi calul spre munte.

— A făcut bine, fiule.

— A făcut. Cînd am ajuns în creastă, pe potici de picior tăinuite şi pustii, se crăpa de ziuă. Noi am descălecat. El a rămas în şa, privind cu mîna pusă streaşină cînd dincolo, cînd dincoace.

— Îi venea greu să se despartă.

— Îi venea. Cine ştie ce gînduri îl frămîntau. Tîrziu, ne-am urnit, gonind ca umbrele pînă la curtea craiului de la Ardeal.

— Bator Jicmond?

— El.

— Ce om se arată a fi?

Căpitanul Ghețea a stat în tăcere bună vreme.

— De! Ştiu eu? Greu să poți cîntări un om din puținele zile cît l-ai văzut. Nici graiul nu-l pricepeam. Dar... Se mai răsuflă ba de ici, ba de colo cîte ceva. Asta mai mult pe la cuhnii, grajduri şi hanuri. Frumos castel are. Frumoşi şi țapeni voinici de strajă. Numai în oțel, argint

şi aur îmbrăcați. Bună rînduială la pază. Bună rînduială la toate ceasurile zilei.

— Pînă aici e bine ce zici. Dar poate fi mînă tare şi inimă credincioasă pentru voievodul nostru?.

— Asta nu poate fi.

— Rău... De ce crezi tu asta?

— Pare cocoş la mers. Zvîrle bine sulița. Da' se lasă prea mult în alintări de lăute. Are în urmă un popă negru şi coroiat, care calcă ca o umbră, şi din cuvîntul lui nu iese. Zic gurile că-i venit taman de la capătul pămîntului, din olatul spaniolesc.

— Îi popă papistăşesc?

— Nu-i ştiu legea. Da' voievod cîrnit de nas de un popă nu-i om înfipt bine în pămînt. Se cheamă că-l bat vînturile şi se ține de poalele straielor călugăreşti, să nu-l ducă.

— Radule... Nu vorbi cu păcat!

— N-ai grijă, tată! La Ardeal nu-s numai popi ca ai noştri, ridicați din brazdă şi trăitori în colibe. Nu umblă pe măgari şi nu se băjenesc prin fund de codri.

— Atunci?

— Din leşurile scurse pe Olt, multe au fost ciumpăvite din porunca popilor celor mari. Aceştia propovăduiesc sărăcia şi cumpătul. Ei umblă numai în aur şi petrec cu muierile pe genunchi.

— Ptiuuu, ucigă-i crucea!... Şi voievodul nostru cum s-a arătat la curtea craiului?

— Cum îi stejarul. Da' boier Stroie! Da' boier Radu Florescu! Li se scurgeau ochii jupînițelor şi jupîneselor după ei. Mai ales la joc.

— Joacă ca la noi?

— Ba!... Altfel. Numai boier Stroie ştie juca aşa. Aprig

sînge şi la ei. Cînd se-ncingea petrecerea, numai că sărea cîte-o drăcoaică pe masă, împrăştia talgerele şi cupele cu piciorul şi țin'te joc.

— Măi, măi! Ce ruşine!

— Asta ca asta. După ce mîntuia, unde se îmbulzeau coconii şi căpitanii să-i ia condurul şi să bea vin cu el, ca dintr-o cupă.

— Ira... rîse gros cneazul. Apoi potrivindu-şi vocea: Nu care cumva te-ai îmbulzit şi tu la aşa domnească petrecere, să-ți înmoi caşul de la plisc în conduraş de ungureană?

— Şi dacă ar fi aşa?

N-a terminat bine vorba, cînd pe uşa deschisă a casei s-a auzit pocnetul unei tingiri scăpată pe duşumele.

— Ce să fie? răsări Gheţea şi dădu să se scoale.

— Nimic, rise Mîrzea ținîndu-l de pulpana coantăşului. O fi răsturnat mîța ceva.

— De bună seamă mîța, îngădui bătrînul. Vezi să nu te alegi cu niscaiva labe de la mine şi cu oarecari cucuie de la altcineva.

A hinchinit şi Mîrzea mînzeşte, a rîs şi cneazul ca din butie.

Căpitanul Gheţea a mormăit pentru el, făcîndu-se a nu pricepe:

— De asta-mi ardea mie? Stăteam de strajă la vreun colț de sală, cu ochii pe măria-sa şi cu mîna pe jungher. Mă treceau apele de cîte ori i se apropia cineva pe la spate. Am răsuflat cînd ne-am văzut iarăşi la drum. Acolo poți scoate sabia, poți trage cu pistoalele, te poți apăra. Dar între atîta lume, în atîta îmbulzeală e greu să ghiceşti de unde vine lovitura şi e mai greu s-o aperi.

— L-a ținut în cinste pe fugar voievodul de la Ardeal?

— De asta nu ne putem plînge. În cinste l-a ținut. Dar tot semeț căta la măria-sa şi la boierii noştri. Cam toți boierii lor cătau aşa. Se închinau pînă la pămînt de cîte trei ori, dar cînd se puneau pe picioare, țineau nasul îmbîrligat spre cer şi mustățile li se înțăpoşau de atîta fală.

— Aşa o fi neamul lor.

— De... ştiu eu!

— Pămîntenii tot făloşi?

— Aş! Oameni... ca mine, ca dumneata, ca noi toți. Cu toată sărăcia, nu rămîne călătorul nici flămînd, nici însetat la poarta lor.

— Da' făloşii ceia îşi iubesc voievodul?

— Iaca ce mă întrebi. În inima lor nu m-am putut baga şi nici caierul gîndurilor nu l-am putut toarce. Da' dacă-i drept ce m-ai învățat, să cercetez cugetele după apele ochilor, atunci şi la ei e ca la noi şi ca pretutindeni pe unde am hălăduit. Unii, cei ce se împărtăşesc din bunătățile domniei, cată cu dragoste, alții stau mai pe la colțuri, cată aspru şi pe sub sprîncene. În talgerul acelora nu picură miere.

— Voievodul nostru a luat seama?

— A luat. La un foc de popas, cînd băteam spre olatul sîrbesc, s-a mărturisit că dacă vine domn, mai întîi şi mai întîi are să ierte pe potrivnicii lui, ca să nu fie zavistie pe țară şi să țină umărul toată boierimea pe lîngă măria-sa.

— Şi boierii?

— Boier Stroie şi-a măcinat în măsele duşmăniile, dar a zis că aşa e bine şi aşa va fi. Boier Radu Florescu, mai blînd, a îngăduit fără prea multă pricină de zbucium.

— Au făcut ei asta, Radule?

— Au făcut-o, tată.

— Şi nu s-au mai hîrîit nici un pic?

— Nu.

— Mare minune, fiule. Şi tare nu-mi vine a crede! Vieţuieşte pe pămînt un stol de corbi, care înde ei mai aprig îşi scot ochii. Stolul se cheamă boieri divaniţi.

— Aceştia-s oşteni, tată. Să-l vezi pe boier Stroie Buzescu, te-ai minuna de puterea şi vitejia pe care-o are, cu toţi anii lui.

— Să fie şi pe-a ta! Om mai trăi şi om mai vedea. La sîrb cum se arată lumea?

— Rău! Oamenii locului au rămas doar cu ochii, să aibă cu ce plînge. Păgînul îşi gată oştile să bată la porţile împăratului nemţesc. Acolo stau la iernatec, de acolo se hrănesc, cu palmele oamenilor posăduiesc la cetăţi, la drumuri, la poduri. Cu vitele lor cară zaherelele pentru atîta oştire. Bordeiele nu-şi mai ţin nici cinstea măcar. Muierile sînt de batjocură, fetele iau drumul haremurilor. Jale!... Jale şi sînge.

— Bieţii oameni! Şi ei ce fac? Stau?

— Ba! Că au vînă. S-au tocmit în cete şi cete de haiduci, izbesc turcimea ca viforul şi se topesc în codri. Au căpitani pe care-i cîntă norodul, seara, pe la focuri. Numele lor îl duc cerşetorii orbi pînă-n măruntaiele munţilor şi pînă la mare. Am auzit şi noi de vitejiile unuia, pe care l-au prins osmanii de i-au scos dinţii, unul cîte unul.

— L-au omorît?

— Ba! Că l-a scăpat norodul. Îi zice Baba Novac.

— Să-i fie numele de slavă, copii..

— Să-i fie.

Căpitanii se închinară cu smerenie, de trei ori.

— Se mişcă poporenii. Asta o simte ochiul străinului al cărui pămînt îndură aşijderea. Duşmănia şi ura coace şi se dospeşte la adînc. Ici, colo răbufneşte, dar nu-i cuptorul încins încă bine.

— Poate nu-i nici mîna gospodinei care să-l îngrijească, Radule.

— Poate la alții. Da' la noi este.

— Te juri?

— Pe sufletul mămuții şi al celor trei frați de zac cruce lîngă cruce.

— Radule!

Glasul cneazului tremura. Niciodată nu-l auzise Mîrzea aşa de dureros. Numele feciorului şi l-a rupt parcă din străfundul tuturor durerilor pe care le adunase atîta amar de ani.

— Zici tu că pot să-mi aştern nopți senine?

— Zic!

— Zici tu că prindem sabia?

— Zic!

— Şi ceauş Haviz?

— O să plătească sîngele Cătălinei, strop cu strop. Şi nu numai al ei. Al tuturor fecioarelor batjocorite. Toate fărădelegilor lui, luate una cîte una.

Cum simțea Mîrzea în el fuga aprigă a sîngelui. Cum simțea împlîntîndu-i-se parcă picioarele în steiurile şi țarina Cremenarilor şi în toate țarinele puse cap la cap, pînă în Bugeacul lui. Durerea cneazului şi a lui Radu cînd au pierdut-o pe Cătălina era şi durerea lui. De cîte ori nu-l auzise pe Radu blestemînd cerul, de cîte ori nu-l văzuse amenințîndu-l cu pumnul şi căinîndu-se că nu putuse ajunge decît la înmormîntare. Îşi iubise sora mai mult decît sufletul lui. Crescuse înaltă şi frumoasă de-i

mersese vestea peste nouă sate şi nouă moşii. Acu-s şase ani; venea acasă de la Tîrgul Argeşului, străjuită de Ion, fratele lor mai mare, om cu casă şi copii, şi de Petre, fratele de-al doilea, staroste de vînători în plaiul Loviştei.

Pe ei i-au cules drumeții din drum, spîrcuiți de sabie şi împunşi de suliți. Cătălina a venit după o săptămînă, cu hainele sfîşiate, sîngerată la trup, cu fața de ceară. Sărise din rădvanul care-o ducea spre haremurile turcului şi se trăsese prin păduri, de-a valma cu fiarele. Gîngăvea de parcă-şi pierduse mințile. La trei zile, cînd s-a mai dezmorțit, a stat pînă sub seară la poalele mesteacănului, măcinîdu-şi ruşinea şi durerea. Cînd a sfințit soarele, s-a sîngerat la inimă cu jungherul cneazului.

Au avut trei înmormîntări. Acolo lîngă feciori şi lîngă fată, cneazul şi-a îngropat sufletul. Iar maica lor s-a îngropat toată.

Mîrzea le aflase pe toate din gura fratelui său de cruce, după cum ştia că bătrînul a oprit cu straşnică poruncă să pomenească cineva de numele celor răpuşi mişeleşte. Acum patru ani, cînd a călcat întîia data aici, a găsit doar mormintele, durerile şi pe zgaiba de Ancuța, care împlinise doisprezece ani şi era năzbîtioasă, uricioasă şi repede ca undele Argeşului. Nici cneazul nu vorbeşte nimănui de cei răpuşi. La țintirim nu se duce decît atunci cînd satul e plecat la munci. Zi de zi şi-a rumegat durerea, aşteptînd sorocul plăților. Tăcerea cneazului şi a căpitanului, Mîrzea a priceput-o mai bine decît vorba. Cătălina, pe care niciodată n-o văzuse, plîngea parcă sub mesteacăn.

„E vîntul”, gîndi ştergîndu-şi ochii pe furiş cu mîneca cămăşii lui de mătase.

Se făcuse rece.

Pe coasta dimpotrivă, de după negurişul livezilor, clipea blînd lumina vreunui foc sau ocheții vreunui oblon. Buhele mari de noapte fîlfîiau greu din aripi. Se auzea şoptind Izvorul Lupilor. Mirosul de răşină şi cetină se asprise şi el.

— Radule, ai rămas multă vreme în Țara Sîrbească? rupse tîrziu taina nopții vocea domoală, dar totuşi aspră, a cneazului.

— Cît am trecut-o în lat... Ca la o lună.

— Să-mi spui tot. Călătoresc pe urmele tale. Bat aceleaşi drumuri. Ce n-am colindat eu, ai colindat tu. Ce n-am apucat să fac eu, poate ai să faci tu... Spune!

Mîrzea a văzut după cum repezea Radu vorbele că încă nu-şi intrase în matcă şi n-a putut să nu se mire şi să rîvnească la tăria cneazului, care se cumpănea atît de bine în cugetul şi vrerile lui. Îi era greu căpitanului Ghețea să înnoade firul povestirii, rupt de atîtea amintiri dureroase. Ar fi vrut să se ascundă undeva pe malul Argeşului, să se răcorească. Prea se grămădiseră multe bucurii şi dureroase aduceri aminte, în puține zile! Îi stricaseră tocmeala gîndurilor şi simțirilor. Îi ridicaseră furtună aprigă în suflet. Şi-a muşcat buzele, să-şi potolească zbuciumul sîngelui, să se arate cneazului bărbat în lege, aşa cum ştia că-i place să fie.

— Din Țara Sîrbească am trecut peste pămîntul bulgăresc. Am mas o săptămînă la Tîrnovo.

— La ce?

— E acolo un episcop. Îi zice Dionisie.

— Îl cunoaşte măria-sa?

— Nu. Da' avea scrisori pentru el de la capuchihaia Iane.

— Da' acela cine-i?

— Unchiul măriei-sale.

— Aşaaa... Şi?

— Acolo, după cîte am adulmecat eu, se țes lucruri de spaimă pentru turc.

— Cum asta, ai adulmecat? N-ai stat mereu pe lîngă voievod?

— Am stat. Dar au şi voievozii gînduri şi gînduri. Pe unele le împart, pe altele ba. Sînt de taină şi numai ale lor.

— Va s'că nu eşti chiar umbra măriei-sale? Şi eu care mă bucuram. Apoi tresărind: Nu care cumva i-ai fost de lipsă numai la nevoie şi la greu? Acum se leapădă de slugile credincioase?...

— Tată, tată!... De ce vorbeşti aşa?

— De ce?... Atunci cînd am pierdut dinții de lapte, pare că am pierdut şi o parte din zburdăciunea şi uşurința anilor tineri. Mi-a părut rău că vedeam viața aşa cum se arată, fără beteala şi găteala care izvora din mine şi nu era aidoma decît în mine.., Da' m-am învățat a prețui şi binele, şi relele după adevărata lor fire. De aici mi se trage o necredință pentru cei din slujbele mari, care uită repede şi locul care i-a crescut, şi țîța care au supt-o, şi săbiile care le-au stat sprijin.

— Maria-sa nu uită nimic. Poți să-i fii sabie credincioasă. Are trebuință de ea şi de altele asemenea. Da' de cap nu-i face lipsă decît unul. Unul şi bun.

— Să fie pe-a ta şi de astă dată... Pe urmă?

— Pe urmă mi-am zis că episcopul cela-i bărbat o dată şi poalele nu-l opresc de la fapte tari în virtute A fost nu demult pînă-n țara pravoslavnicilor de dincolo de olatul căzăcesc. A mers vreme de un an.

— La ce?

— De... Treburi bisericeşti... Un martolog de olac zicea că s-a dus să ceară ajutor de la țarul pravoslavnicilor, care-i de-o lege cu noi, pentru a bate în osmani.

— Vrednic popă. E tînăr?

— Ba! Cam la cincizeci de ani.

— La vremea asta, omul ce pierde din vîrtute cîştigă la minte.

— Dumneata, cneazule, le ții pe amîndouă treze.

— Măi Vasilică, limbă de miere, se răsuci bătrînul pe blană, şi pipa şi-a aprins jăratecul mai viu, iar pufăitul a fost adînc şi mulțumit.

— Asta-i aşa, tată.

Cneazul n-a mai răspuns, mormăind ceva în barbă.

— Hai, Radule. După cîte văd, tragi spuza pe turta episcopului. Ce-a mai făcut?

— Nimic alt, decît adună sub streaşina lui neguțători de la cetatea Dubrovnikului.

— Că doar nu face negoațe sfinția-sa, cum fac călugării de la Sfînta Troiță?

— Nu! Asta nu face. Neguțătorii care-s papistaşi poartă sămînța răzmeriței de-o seamănă papa de la Rîm. Tot papa a slobozit o puzderie de călugări de bat drumurile Balcanilor, ațîțînd satele împotriva necredincioşilor.

— Ce vorbeşti, fiule? Vrea papa de la Rîm să se bată cu păgînul?

— Nu vrea el, rîse Ghețea. Vrea să se bată alții. Călugării ceia, pe lîngă răzmeriță mai seamănă şi vorbe. Cum că legea cea adevărată la ei este şi că urgia Domnului se va abate pe capul celor ce vor mai stărui în erezii şi altele ca astea.

— Auzi blestemații... Dar oamenii?

— Oamenii ridică din umeri şi-şi văd de truda şi de amarul lor. Parcă de asta le arde. Altceva-i frige la bojoci. Turcul. Mai curînd ar asculta de un voinic cu sabie, care s-ar năpusti în păgîni... Atunci ca unul ar fi toată gloata.

— Da, da, ca unul. Ca şi la noi... La ei nu-s boieri divaniți?

— Gîndesc c-ar putea fi!

— Uniți?

— Aşijderea pămîntenilor noştri.

— După ce-ai cunoscut?

— După fereala şi paza de-am făcut-o cînd se strîngeau la sfat măria-sa, şi episcopul, şi unul Paolo Giorgio, neguțătorul de la Dubrovnik, şi alți boieri din partea locului.

— N-a stat, va să zică, măria-sa?

— N-a stat.

— După cîte mi-ai spus, am prins să desluşesc rînduielile de le vrea măria-sa. Dacă se scoală atîta amar de noroade, ne sculăm şi noi... Da' dacă nu se scoală?... Atunci?... Hai spune?

Ghețea a stăruit în tăcere, apoi a răspuns cu voce joasă:

— Dumnezeu ştie... Şi măria-sa voievodul. De unde să ştiu eu, biet căpitan de oaste?

— Ai stat atîta amar de ani lîngă voievod şi nu-i ştii firea? Ce fel?

— Aprig. Iute la mînie, iute la împăcare. Într-o noapte, măria-sa a poftit să se plimbe cu luntrea pe un pinten de mare, pe care turcii l-au botezat Cornul de aur.

— Ce fel? La episcop era şi mare?

— Nu, tată, zîmbi căpitanul. Asta era în Stambul,

— În Stambul? La Padişah?

— La el.

— L-ai văzut, te pomeneşti?

— Ba! Da' am văzut alte fețe mărite. Paşi, ceauşi şi chiar pe vizir.

— Ptiuuu! Ți-ai spurcat ochii cu vrăjmaşii ceia?

— Ba m-am şi ploconit în fața lor.

— Drace!... Radule, n-oi fi fost beat?

— Treaz am fost!... Asta a făcut-o şi voievodul.

— Minți! Voievodul nostru nu se ploconeşte nici în fața împăratului.

— Ba se ploconeşte!... Chiar pînă la pămînt!

Cneazul Ghețea s-a sculat în picioare dintr-un salt, gemînd cu obidă. A scuipat peste marginea cerdacului. A început să umble cu paşi zdraveni, de răsunau grinzile şi podelele. Vidra, trezită din somn, scheuna jalnic. Bătrînul s-a oprit cu picioarele răscrăcărate în fața fiesu, frîngîndu-se din şale către el. Căpitanul Ghețea îi vedea sticletul aprig al ochilor şi îi simțea pe față răsuflarea pripită.

— Măi!.. Măi! Mă oameni de paie! Mă ostaşi de cîrpe! Mă tîrîie sabie! Încaltea de te-ai robit şi nu ți-ai ținut cinstea, să nu fi ruşinat biata săbioară de ți-am dat-o.

A repezit mîinile înainte, cuprinzîndu-l de umeri:

— Radule, asta te-am învățat eu, Radule? Ce voievod slujeşti tu, băiatule?,.. Doamne, Doamne!... De-ar şti fie iertatul Mircea Bătrînul, de-ar şti domnia-sa căpitanul Bărtăluş, ar muri a doua oară de ruşine şi durere. Auzi... auzi... voievod să se ploconească în fața unor şalvari de muiere.

— Tată!

— Taci! Mă duc... Să nu mai aud. Şi mai poftea să se preumble cu barca... Mă duc. De la cine aşteptăm mîntuirea... Ce oştean! Ce oştean!

Căpitanul Ghețea a simțit cum îl trec sudori reci şi cum vinele i se zbat la tîmple. A dat să se ridice, dar mîna lui Mîrzea l-a apăsat cu tărie la loc.

Bocănind şi suduind, cneazul a intrat în casă, fără să tragă uşa după el. Peste o clipă s-a întors smulgînd blana de pe jos, înşfăcînd vidra de ceafă şi țîfnind pe nări.

Căpitanii l-au auzit desluşit cum mormăia:

— Biata Ancuța! A aşteptat fecior şi s-a întors babă. Piui! A mai trîntit ba una, ba alta, apoi de la o vreme s-a alinat.

Ghețea a oftat, înmuindu-şi coarda întinsă a muşchilor.

— Lasă, Radule, nu pune la inimă. Şi bătîneţele cu ale lor. Cneazul n-a mai ieşit la lume de mult. Nu stie că voievozii mai mult cumpără Scaunul, decît îl dobîndesc din moşi, cum este legea din bătrîni.

A vorbit Mîrzea prea tare, a ascultat cneazul, asta căpitanii n-au aflat-o. Dar din casă a răzbătut vocea lui mânioasă:

— Limbă de miere şi talger cu două fețe. Te credeam prieten, duşmanule. După asta, uşa s-a izbit cu atîta tărie, de-a răsunat toată casa, iar o buhă a zburat speriată din brazi, dînd glas.

Pe Ghețea l-a durut înfruntarea asta, aşa din prima seară şi mai ales izbit din pripă şi fără vină. La urmă, s-a liniştit. Ba i-a înflorit şi-un strop de zâmbet în colțul gurii.

— A rămas întreg, aşa cum a fost totdeauna,

— Aidoma, Radule!

— S-aprinde cînd cu gîndul nu gîndeşti şi sare la om. Acu, orice-oi face, cum m-oi întoarce, n-o să fie bine. Mi-a dat învățătură straşnică. Să nu ma închin nimănui. Numai la biserică şi atunci tot cu spatele drept.

— Aşa stă şi el. L-am văzut într-o duminică la slujbă. El şi popa au rămas în picioare dintre toată lumea cînd s-au scos sfintele daruri. Ba stătea mai drept decît părintele Athanasie.

— Zice că i-a lăsat învățătură cu limbă de moarte celălalt cneaz, moşul meu. Aceluia, moşul moşului meu. Şi aşa, încă de la alți doi moşi şi strămoşi, pînă în zilele căpitanului Bărtăluş, sabie de seamă a măritului Voievod Mircea. Acela nu s-a închinat nici cumplitului Ildîrîm. Tata spune că numai robii se frîng de şale. Cnezii, nici morți. Şi nimănui... Mai are el o vorbă: „Lui Dumnezeu pe pămînt cît i se cade ca unuia mai presus, de puterile noastre, iar pe ceea lume se va vedea atunci ce şi cum”.

— Vişan tare pe puterile lui şi crescut în libertate, Radule. Greu să încăpestrezi telegarii sălbatici de stepă. Greu să pleci fruntea oşteanului cu rădăcini în brazdă şi cu creştetul în bătaia vînturilor.

— De-ar fi toți ca tata. Au ca boier Stroie. Au ca măria-sa.

— Sînt. Îi ştii şi tu. Vînă de oameni. Numai alde linge blide de pe lîngă curte sînt mai puturoşi ca dihorii şi mai fricoşi ca iepurii. Da’ voiai să zici ceva din Stambul?

— Voiam să-i arăt tatii inima voievodului. Tu îl ştii. A rămas aşa cum l-ai cunoscut. Dăm să ne urcăm în caic pe cheiul de la Therapia. Era o noapte de picura argint din stele şi apele erau grele şi strălucitoare.

— Le ştiu, oftă Mîrzea şi gîndurile lui de om al stepelor s-au călătorit departe, la vremea cînd în nopți de vară călărea între țărmul mării de ape şi între cel al mării de ierburi, cînd glasurile undelor se-ntrețeseau cu miile de glasuri ale cîmpului, îmbogățindu-i sufletul şi îndestulîndu-i cugetul.

— Cînd să urce în caic, s-a desprins o umbră din mal. A sărit cu jungherul sclipind în mînă. Eu am dat să pun pieptul, M-am împiedecat în odgonul caicului şi-am căzut. Cela a lovit între umeri.

— ... L-a rănit?

— Ba!... Că măria-sa era nelipsit de cămaşa ceea de sîrmă, pe care o ştii c-o purta pe sub coantăş.

Mîrzea a răsuflat uşurat şi Ghețea l-a bătut pe genunchi..

— Pînă să se-ntoarcă, boier Stroie i-a şi pus mîna-n beregată şi-l sugruma dacă n-ar fi dat poruncă măria-sa să-l sloboadă. L-am ispitit ce şi cum. Era îmbrăcat turceşte, da' după față l-am cunoscut a fi pămîntean. Domnul s-a apropiat, s-au privit adînc în ochi şi parcă s-au cunoscut. Acela n-a vorbit o iotă, nici cînd boier Stroie i-a pus jungherul în beregată. A sumețit doar capul, împreunîndu-şi mîinile la piept.

— Şi măria-sa?

— A dat poruncă să fie slobod.

— I-a prețuit bărbăția?

— Poate şi asta, sau poate altele. Boier Stroie a suduit. Mi-a dat cot, împungînd cu capul pe urmele celuia. Cînd să mă şterg să-l iau în sabie, voievodul n-a zis decît puține vorbe: „Porunca Domnului e sfîntă. Dacă greşeşte el, în seama lui să cadă greşeală. Lasă-l!" Cînd ne-am depărtat cu caicul, voievodul a rămas cu ochii pe

țărm. Acolo, zugrăvit pe noapte, era acela. L-a privit aşa, pînă l-a şters depărtarea.

— Nu l-aş mai fi recunoscut, dacă nu l-ar fi lăsat slobod... Cine sa fi fost?

— Nu ştiu. Da' încredințat sînt că măria-sa bine îl cunoaşte.

— De l-am găsi pe Racea. Să grăbim în calea domnului. Timpurile sînt tulburi şi se cade să fim lîngă el.

— Plecăm la zi-ntîi, Vasile.

— Plecăm!... Că mă frig tălpile.

— Poate vreo dragoste?

Mîrzea a tăcut, strîngînd din fălci.

Căpitanul Ghețea l-a luat de după umeri, trăgîndu-l spre pălimarul cerdacului, la lumina stelelor. L-a privit în ochi.

— Cine-i?

— Fata Danului!

Radu Ghețea a plecat capul în piept, slăbindu-i umerii din strînsoare. Apoi şi-a ridicat privirea senină, cercetîndu-l în linişte.

— Te-ai legat cu vreun jurămînt? Le-ai călcat pragul? Spune-mi tot.

Mîrzea n-a aşteptat sa-l roage de două ori, povestindu-i cu vorba lui domoală şi tărăgănată toată întîmplarea.

Ghețea l-a ascultat pînă la capăt, fără să-l tulbure.

— Jupînița n-a repezit alvanitul încoace de atunci şi pînă acum niciodată?

— Niciodată, Radule. Asta mă amărăşte. Să nu fi pățit ceva!

Ghețea a tăcut o clipă, apoi a zîmbit bun:

— Dacă i s-ar fi întîmplat, n-ai tu grijă că te chema.

Aşa-i neamul ăsta de oameni. Cînd îi cearcă năcazurile, îşi aduc aminte şi de laptele de l-au supt, cînd sînt la bucurii nu-şi amintesc decît de ei.

— Radule.

— Vasile. Fii bărbat. Porumbița gungureşte cine ştie pentru cine. Nu ia seama odrasla boierească la un oştean hăituit şi sărac, mirosind a cal şi a pielărie. Catăți împlinirea dragostelor în rîndul oamenilor de seama noastră.

— Şi tu? Vorbeşti aidoma cneazului. La ce n-aş putea ridica ochii mai sus?

— Să ridici ochii mai sus,? Vrei poate să zici: să ți-i cobori în glod. Ştii ca şi mine cîte se urzesc la curțile diregătorilor. Ai uitat cui poate măria-sa să-i mulțumească pentru pribegia asta de-un an? Dar drăgoieştenii? Dar de ceauş Haviz ce zici? De ceauş Haviz care se ține în mare prieteşug cu vistiernicul?... Spune, Vasile. Ne laşi?

Căpitanul Mîrzea a simțit cum se pornesc iarăşi să bată vînturile care i-au uscat sufletul în zilele astea. Acum nici nu-şi mai aducea aminte bine chipul jupîniței. Dar păstrează în el, şi pentru el, o rămăşiță din noaptea ceea. Atunci cînd a plecat să colinde lumea s-a juruit pe straja săbiei că n-o va trage din teacă decît pentru dreptate. Să-şi calce jurămîntuî? Să vîndă prieteşugul şi frăția lor de cruce pe doi ochi de muiere?,.. Nici asta nu se poate.

— Radule, mi-ai răpezit răspuns să fac cătare. Am făcut. Oamenii au vînă şi-s bucuroşi de luptă. Arme de foc n-au. Iar celelalte se cer tocmite în grabă. Nu cunosc sama luptelor în rînduri. Se-nfierbîntă repede şi peste măsură. Caii n-au nările tăiate ca ai noştri şi răsuflă

greu după goană. Toate astea se cer rostuite. Fă-le. Pe tine te ascultă. Eşti pămîntean şi fiu de cneaz.

Ghețea se dăduse un pas înapoi, învăluindu-şi prietenul într-o privire duioasă. Cînd Mîrzea a sfîrşit, căpitanul Ghețea l-a strîns la piept cu putere.

— Acum te cunosc. Să-l mai avem şi pe Racea lîngă noi şi păgînul are de ce se teme... Iaca. Azi îi marți. Pînă duminică le-om rîndui pe toate. În săptămînă de vine, ne-om repezi în munți. Vrei?

— Vreau. Mai ales că pomenea Iosif Veveriță de un rîs care strică iezii şi ciutele.

Ghețea s-a plecat peste pălimarul cerdacului, cătînd spre vinețelile crestelor care închideau cerul spre miazănoapte. Abia acum se simțea acasă. Abia acum cînd fiecare clipă ce va veni îl va pune la noi încercări, abia acum cînd mijeau pentru Cremenari şi pentru toate satele din moşia țării zori noi şi sîngeroşi.

Mîrzea şi-a alăturat umărul de el, tăcînd amîndoi.

Tîrziu, în crucea nopții, ținîndu-se unul de altul de brîie, s-au tras la adăpostul casei, lăsînd satul să-şi doarmă somnul adînc, sub privegherea străjilor pe care le ştiau pitite la potici,

Ghețea a făcut cotul după o salcie plîngătoare, sădită la căpătîiul unei străne poate a căpitanului Bărtăluş, răpusă de tătari, urcînd apoi spre mormintele neamului său.

— Toți au fost aşa cum e tata. Urşi! Pînă şi în țintirim s-au tras la singurătate.

Acum, potica, după ce mersese de-a coasta, urca pieptiş dealul bisericii, făcîndu-şi loc printre tufele de măceş şi lemn cîinesc, care crescuseră dese pe locurile

ce aşteptau trupurile mereu altele ale oamenilor de pămînt. Aici, chiar sub umărul dealului, era aşezat tot şiragul Ghețuleştilor, fie cnezi sau starosti, fie pîrgari sau oşteni şi țărani, dimpreună cu muierile, copiii şi rubedeniile lor, privind cu fețele spre soare-răsare, tăinuind fiecare în liniştea serii povestea vieții lui.

Poveştile astea toate, de dragoste neîmplinită sau de viață crîncenă, de durere de mamă cu pruncul înțepat de sulițe sau de prunci cu părinții tăiați în goana cailor, cneazul Ghețea le cunoştea, legîndu-le de domnia cutăruia sau cutăruia voievod, de cutare sau cutare bătălie, de cutare sau cutare pîrjol al turcilor şi tătarilor.

Poate la asta se gîndea acum, stînd rezemat cu fruntea de o cruce mai-năltuță, pe care iedera se-ncolăcise cu vrejuri dese şi bogate, spînzurînd cu mlădițe tinere de pe brațele deschise ca o nedumerire, sau ca o întrebare făcută celor patru vînturi.

Iedera nu se răsădeşte decît pe mormintele fetelor mari. Cneazul a semănat-o pe cel al Cătălinei. Mai presus de viață ea ținuse la cinstea de fată de moşnean şi de cneaz.

Bătrînul nu venea niciodată să vadă mormintele celor dragi lui decît singur şi sub seară. Asta o ştia Radu şi simțea că dacă cneazul şi-a călcat pe inimă, a făcut-o avînd lucruri de seamă pe care să i le spună.

Fără să ridice fruntea de pe cruce, l-a întrebat ca dintr-o depărtare:

— Eşti singur?

— Singur, tată!

Cneazul a tresărit, apoi şi-a ridicat capul încet, privind peste fiu-su, hăt departe, în zarişstea limpede a depărtărilor.

Căpitanul se aştepta să-l găsească pe taică-su răscolit, aşa cum fusese aseară. Aici, la picioare, avea doar îngropat ce-i fusese mai scump pe lume. Şi toţi răpuşi de moarte năprasnică. Văzîndu-l aşa de liniştit, a intrat la bănuială că sub linişte se ascunde furtună.

Cneazul era îmbrăcat ţărăneşte. Ițari albi de aba, cămaşă largă de in strînsă peste mijloc cu bete, în picioare ciubotele lui de călărie şi atît.

Parcă niciodată nu i se păruse taică-su mai al locului decît acum. Pletele moi. Omătuite argintiu, revărsate pe umeri, streaşina groasă a sprîncenelor, şi ele albe, firişoarele roşii ce-i ţeseau faţa îmbujorînd-o, mustăţile pierzîndu-se în barba lungă pînă la piept şi, mai presus de toate astea, privirea adîncă şi grea ca liniştea şi veacurile închise în ţintirim şi fruntea largă şi senină, ridicată semeţ, gata parcă să întîmpine orice vrăjmăşie.

Radu a stăruit cu privirea în ochii tatălui său. Într-un tîrziu, acesta şi-a adus aminte de el.

— Mă bucur că n-ai zăbovit.

— Eram şi eu zorit, tată.

— Nu-mi zice tată. Nu tatăl tău te-a chemat la poruncă. Aici şi acum vorbeşte cneazul Cremenarilor. Asta s-o bagi bine la cap.

Auzind înfruntarea, Radu s-a îndreptat de mijloc şi ochii au prins să-i lucească a mînie. El era doar căpitan de ţinut şi la o adică toţi cnezii şi judeţii satelor îi datorau ascultare.

Privirea bătrînului i-a pătruns în suflet, dezlegîndu-i repede toate gîndurile.

— Nu te sumeţi!... Nu pe căpitanul Ghețea l-am chemat. Aceluia n-am a-i da porunci şi nici că voi a-i da. Cu căpitani linge-blide şi frînge-şale n-am a face.

— Tată!... se repezi Ghețea.

— Taci!... Eşti moşnean!... Înainte de a bate drumurile, să agoniseşti vînt, ai fost al satului. Tot al satului eşti şi acum. Dacă vei pieri în luptă, aici am să te aduc. Aici, alături de ei, şi bătu cu piciorul în pămînt. Dar pentru asta trebuie să fii om. Că altfel te-ar scuipa țărîna afară şi s-ar răsuci oasele fraților tăi şi ale Cătălinei în morminte.

Furia căpitanului s-a topit într-o amărăciune şi-o sfîrşeală care-l înmuiase de tot. Cît era de hărtănit în lupte, cît era de aprig şi cu inima înghețată la dureri, vorbele lui taică-su îl plesneau peste față, roşindu-i-o, îi aduceau lacrimi în ochi şi parcă abia acum simțea toată oboseala şi fărîinătura drumului. Şi păs să-şi poată smulge ochii din ochii bătrînului.

„La ce bun înfruntarea asta şi batjocura asta? Cu ce greşise? N-a fost viteaz? N-a purtat sus cinstea de oştean şi de bărbat? Şi-a călcat jurămîntul?”

— Cîți ani au trecut de cînd ceauş Haviz ți-a batjocorit sora?... Spune?

— Şase ani!

— Dar de cînd ți-a răpus frații?

— Tot şase ani!

— Aşa... Va să zică de şase ani ceauş Haviz se bucură de viață. Şi ai tăi s-au făcut una cu pămîntul. Asta-i cinstea lui Radu Ghețea? Şi a numelui nostru?... Acu să-ți arăt eu şi cinstea de moşnean. Cîți ani sînt de cînd ne-am izbit cu Danul?

— Zece.

— Cine l-a pus la scară? Tu sau eu?

— Domnia-ta, cneazule.

— Va să zică eu! Şi asta e bine. Cîți ani aveam atunci?

— Şaizeci.
— Şi tu?
— Şaptesprezece.
— Cîți ani am acum?
— Şaptezeci.
— Şi tu?
— Douăzeci şi şapte.
— Bine!... O ştiam fără să-mi spui tu. Da' credeam că mi i-ai luat cumva pe ai mei şi i-ai adăugat la ai tăi, de nu te poți mişca. Tu să te veseleşti, să te ploconeşti la mila paşalelor şi muierilor din haremuri, că am să bat eu război şi cu ceauş Haviz, şi cu Danul, şi cu toți asemenea lor. Apoi, să ai grijă să-i pui cărămizi calde voievodului de te-ai băgat slugă la el, nu care cumva să răcească, au să i se moaie junghetura.
— Nu vorbi cu păcat. Stăm în loc sfînt, cneazule.
— Locu-i sfînt, că l-a udat sîngele unor bărbați adevărați, îi ştii şi tu, ca te-am învățat. Nici unul, auzi tu, băiatule, nici unul n-a uitat datoriințele lui către brazda satului, către cei morți, către cei vii şi nici către cei ce nu se născuseră încă. Numai voi v-ați înhăitat de bateți drumurile, făcînd cu ochiul crîşmăriițelor şi zăngănindu-vă pintenii a fală, unde şi cînd nu-i de lipsă. Noi şi ai noştri n-am plecat tehui prin lume. Ne-am văzut de năcazuri. Că altfel, de mult eram robi.
— Minți. Te-ai oştit la nu ştiu cîte părți de lume. Singur mi-ai spus-o.
Cneazul a rămas o clipă mirat, ridicîndu-şi sprîncenele cu dosul palmei.
— Aha! făcu el, plecîndu-se spre fiul său... Ai prins limbă?
— Am prins! Puteai să mă batjocoreşti acasă. Nu era

de lipsă aici. Păcat de liniştea lor.

— Să taci!

— Nu mai tac!

Un zîmbet depărtat şi repede stins a trecut prin ochii cneazului.

— Iaca, moşnene, şi iaca, fiule, de ce te-am chemat. Pare că slujindu-i pe alţii ai uitat să-i mai slujeşti pe ai tăi...Îngenunche.

Căpitanul se zbătea între două ape. Ar fi vrut să nu-i mai rabde nimic lui taică-su, dar privirea şi ceva din acesta îl făcea, să simtă că avea dreptate. Aşa că a îngenuncheat.

— Pune mîna pe crucea Cătălinei... Aşa!... Acu jură!...

— Ce să jur?

— Taci... zi după mine. Eu, Radu Ghețea..

— Eu, Radu Ghețea...

— Moşnean şi om de pămînt...

— Moşnean şi om de pămînt...

— Jur...

— Jur... şi aici căpitanul şi-a simțit tîmplele zvîcnind.

— Că oricum ar fi voievodul țării...

Nu, asta nu mai putea jura. Doar înainte vreme chiar taica-su îl învățase că oşteanul de margine, orice-ar fi pe lume, slujeşte doar voievodului, chiar de-ar avea chip de drac. Şi acum? El se legase de măria-sa Mihai cu toate jurămintele şi cu tot sufletul său. Asta n-o putea face.

Văzînd şovăiala fiului său, cneazul i-a pus mîinile pe amîndoi umerii, apăsîndu-l cu putere în jos, de parcă voia să-l înfigă în pămînt.

— Spune după mine, că altfel...

Radu s-a cutremurat. Nu de frica mîinilor zdravene ce puteau să-l sugrume. Îi era tată, putea să-i ia viața

oricînd. Ci de tăria şi credința pe care o vedea izvorînd din ochii cneazului. Asta l-a făcut să urmeze jurămîntul, fără oprire.

— Că oricum ar fi voievodul țării...

— Voi plăti cu sînge, sîngele fraților mei, fărădelegile Danului şi stricăciunile făcute de oricine oamenilor locului.

Ghețea a repetat cuvintele unul după altul cu tot mai multă tărie, cu tot mai multă pricepere. Parcă o rază de lumină i-a pătruns în minte, la început palidă şi tremurătoare, acum puternică şi vie, deschizîndu-i priceperile spre tot ceea ce gîndea şi voia cneazul. A simțit o uşurare în tot sufletul şi lacrimile i-au scăpat fără voia lui, scăldîndu-i fața.

A luat dreapta tatălui, sărutînd-o. S-a simțit cuprins în brațe şi ridicat la pieptul bătrînului.

— Ai înțeles. Radule? Glasul aspru se-nmuiase şi tremura.

— Da, tată!

— Dumnezeu să te binecuvînteze... Acum, lasă-mă singur. Sînt ostenit.

IV

În casa cneazului Ghețea, acum spre crucea nopții, era mare forfotă. Cîrstocea, omul căpitanului Ghețea, şi Ahmet, robul lui Mîrzea, îngrijeau de tarhatul cailor, după ce le umpluseră scara de la iesle cu otavă proaspătă.

Cneazul, cu mînecile suflecate, căta tăria şi mlădoşenia arcelor, precum şi aşezarea penelor de la

săgeți. Cucure din piele de bour stau aşezate pe lavițe, cîte una de fiecare om. După ce şi-a pus în cucură cea din urmă săgeată, cneazul a ridicat ochii, zîmbind în barbă. Pricepea din felul cum se purta Radu că pătrunsese tot ceea ce voise el să-i arate. Din seara cînd l-a pus să jure pe crucea Cătălinei, flăcăul e altul. Mai liniştit, mai greu la răspunsuri, mai adîncit în el. Vezi-l şi acum. Cu toată bucuria pe care i-o face vînătoarea de mîine, e mai cumpănit şi mai liniştit decît Vasile..

— Ei, flăcăi, care răpunem rîsul?

Căpitanii ridicară capetele, privindu-se unul pe altul.

— Mai degrabă aş vrea să răpun rîsul de face foc la creastă şi dă tîrcoale satului. Cu acela nu-i lucru curat, tată!

Bătrînul a lăsat arcul pe care tocmai îl luase din cui, venind lîngă el.

— Aşa-i. Mă bate şi pe mine gîndul că nu-i a bună cu acela.

— Spunea Veveriță că urmele de foc erau proaspete. Găsise vatra cu spuză călduță, zise Mîrzea.

— De el n-a dat?

— Nu!... Dar i-au luat urmele.

— Opincă au ciubotă?

— Opincă!

— Cine să fie? Şi ce să cate în sălbătăciunea ceea de munte? se miră cneazul.

— Vreun pustnic, făcu Mîrzea.

— De! Mai ştii?!... Poate dăm de el şi ne-om lumina.

— Au vreo iscoadă, adause Radu.

— Şi asta se poate, fiule... Înainte de a ne trage spre Valea Brazilor, să stîrpim dihania de ne strică vînatul, dăm roată la Steiuri să vedem ce şi cum... Dați-i zor, că

mai trebuie să tragem un pui de somn, să putem urca bine. Avem drum, nu glumă.

— Taică, aş vrea să-mi încerc sîneața. Să vezi şi domnia-ta cum merge asemenea armă de mare preț.

— Ba! Las-o încolo. Prea pute salpetru cela şi prea detună. O să se sperie vînatul, cale de şapte poşte. Aşa-i, Vasilică?

Bucuros că şi-a găsit un om care să-i priceapă ura față de armele de foc, căpitanul Mîrzea a grăbit cu răspunsul:

— Aşa-i!... Cum să nu fie aşa. Mare vitejie să împroşti plumbi dintr-o gură de iad ca aceea. Să te vedem cu arcul, băiatule! La urmă, vorba cneazului. Se sparie vînatul. Cu săgeata, nici stînga nu ştie ce face dreapta.

Căpitanul Ghețea s-a uitat la el şi a oftat.

Nu pentru că mîine nu-l lăsau să-şi ia sîneața cu el. Dar pentru că vedea în duşmănia pentru armele de foc o slăbiciune a cneazului şi a fratelui său de cruce. Pe unde umblase, toți grăbeau să dobîndească arme de foc. Plumbii lor treceau prin zale şi detunăturile speriau caii. Mînuite cu străşnicie, puteau face treabă bună.

— Auzi, Radule!... Atîta ai vorbit de sîneața asta, că vreau să mi-o arăți şi mie mai de aproape. Dar vezi să fie goală. Nu care cumva să facă vreo năzbîtie. Asta-i lucrul dracului, făcut să strice tocmeala bună, lăsată din străbuni.

De cînd venise acasă, căpitanul rezemase sîneața într-un colț al odăii şi nimeni alară de Cîrstocea nu se apropiase de ea. Cneazul o privea de departe, cu mirare, îndoială şi curiozitate. Ar fi vrut de mult să ştie cum se umblă cu asemenea drăcovenie, dar nu-i venea să-şi ia vorba înapoi. Apucase să spună o dată că nu-i trebuie,

apoi aşa să fie.

Numai Ancuța îi da tîrcoale, o mîngîia, o ştergea de praf, fără s-o clintească. Las' că era grea, dar se şi temea oleacă.

Căpitanul a adus arma, culcînd-o curmeziş pe amîndoi genunchii.

— Frumoasă, n-am ce zice, mormăi cneazul.

— Frumoasă, da' puturoasă, întregi Mîrzea, Şi cu prea multe dichisuri. Pînă să tragi un foc, slobozi o cucură de săgeți. Pînă să-l tragi pe al doilea, mai slobozi două,

— Aşa să fie, Radule?

— Ei, tată, şi dumneata. Te potriveşti la vorbele lui Vasile? Apoi după o clipă de gîndire: Nici că minte n-aş putea spune... Iaca: întîi să-i torni praful din punguliță, apoi să-l bați bine cu vergeaua, după aceea să-l închizi cu hîrtie au cu cîlți, să-i torni plumbi, să-i bați şi pe aceia, să învîrți vîrtejul de ține cocoşul ridicat, să ocheşti şi să dai foc.

Căpitanul mîngîie patul lucrat în filigran subțire şi încrustat cu sidef, apoi ridică ochii spre cneaz.

Mîrzea s-ar fi pornit pe rîs, aşa cum făcea de cîte ori Radu căuta să-l momească cu pistoalele sau cu sîneața, dar fața aspră a bătrînului l-a oprit.

— Dacă faci atîtea treburi pînă să facă şi ea una, la ce-i bună, fiule? Că te dărîmă duşmanul în goana calului.

— Asta ar fi aşa, dacă oşteanul ar sta singur. Meşteşugul oştilor şi al bătăliilor aicea stă. Oştenii se potrivesc pe rînduri, trag la poruncă şi numai cîte un rînd. Asta face o pînză de plumbi şi dă răgaz celor care au tras să-şi încarce iarăşi armele.

— Aşa-i rîndul şi la arcaşi, Radule, sări Mîrzea.

— Atît că săgeata nu trece prin zale, frate!

Bătrînul părea că se gîndeşte cu tot dinadinsul la cele spuse de fie-su. Din butucul care arsese pînă atunci în vatră nu mai rămăsese decît o grămadă de jăratec care revărsa în odaie o lumină sîngerie, răsfrîntă palid de zalele cneazului agățate în cuie mari de lemn, de paloşele aşezate în cruce, de țintele mari ale scuturilor, frîielor şi şeilor.

Şoimul lui Mîrzea dormea în colivia unde primăvara se adăposteau puii pe care-i îmblînzea cneazul. Vidra tresărea prin somn, scheunînd rareori.

— Visează, făcu cneazul.

Apoi, păşind rar către locul unde-i stăteau zalele şi coiful s-a oprit în fața lor, privindu-le cu băgare de seamă. Şi-a plimbat mîna pe oțelul luciu, întîrziind cu degetele acolo unde simțea adîncitura făcută de vreo lovitură. A privit la sîneață. A privit la zale şi la coif.

— Cine ştie. Poate să le fi venit sorocul şi lor. Au îmbătrînit ca mine. M-au slujit cu credință, o viață-ntreagă.

N-am să le leapăd acum. Pe urmă, prea mă leagă multe de ele. Poate cele mai frumoase zile din viață. Zile slobode şi de vitejie... Voi sînteți tineri. Vă primeniți gîndurile, vă înnoiți şi armele. Poate nu faceți rău. Dar cneazul Ghețea, de-o fi să mai tragă o dată paloşul, n-o să-l tragă decît aşa cum l-au învățat bătrînii lui. Cinstit şi față-n față cu duşmanul... Acum haideți să ne culcăm. E tîrziu.

Cînd a auzit paşi în cerdac, Radu Ghețea a sărit în picioare, frecîndu-şi ochii cu dosul palmelor. I s-a părut că n-a trecut decît scurtă vreme de cînd se culcase, dar se simțea hodinit şi vesel. Ceva din veselia care-l

cuprindea odinioară, cînd abia legase cîteva tuleie în barbă şi cînd cneazul îl scula cu noaptea-n cap, să plece la vînat. A dat să-l împingă cu mîna pe Vasile, dar a găsit locul gol. Mîrzea i-a rîs din spate. Se apropiase fără să-l simtă, aşa putea călca mîţeşte cînd voia.

— Haide! Cneazul e gata de mult.

— Îndată.

Pentru vînătoare le dăduse taică-su straie potrivite. Opinci din piele de porc cu părul pe ele, ițari şi suman din aba, înverzită cu zeamă de frunze, să se facă asemenea locurilor de pîndă, cuşmă sănătoasă de oaie, cucură, arcul, jungherul şi la spate traista cu lipie, brînză şi pastramă.

Cît de bine se simțea şi cît de la largul lui îmbrăcat aşa!

A luat seama că Vasile mormăie printre dinți.

— Ce-i? Ți-i de lipsă ceva?

— Ba!... Nimic...

În odaie era întuneric. De afară se auzeau caii bătînd pe loc şi glasul cneazului întrebînd de unele şi de altele.

— Spune, Vasile, ce ai? Nu eşti în toate apele tale.

— Îți spun. Da' să ții pentru tine. Că dacă aude cneazul, se face foc.

— Nu scap o vorbă.

— Nu-i mare lucru. Mi-e ruşine... Abia pot să țin hainele astea pe mine. Mă pişcă şi-mi freacă pielea de parcă am nisip sub ele.

Ghețea a rîs înfundat, apoi s-a oprit cătînd să desluşească fața celui de-alături.

— Asta tot de acolo vine. Ştii tu! Ți s-a subțiat pielea de nu mai poate suferi decît straie boiereşti.

— Taci! Am să le sufăr, oricum vor fi.

— Sufere-le! Toate neamurile noastre numai straie de astea au purtat.

— Dă-mi un plug şi sînt aidoma tatii.

— Rîzi?...

— Ba.

— Atunci să mergem.

Cînd au ieşit în cerdac, aerul dimineții le-a limpezit obrajii cu pişcătura lui rece. Răsufletul oamenilor şi dobitoacelor se prefăcea în trîmbe subțiri de aburi care se rostogoleau în lumina fumegîndă a torțelor de răşină.

— Ce frig! se-nfioră Mîrzea. În stepă, sfârşitul lunii ăsteia e domol şi călduț.

— Îți pare rău că nu eşti acolo?

— Îmi pare bine că sînt aici.

Cneazul dăduse ocol cailor, le cercetase chingile, îi bătuse pe crupe şi acum torțele îi aruncau umbra urieşească pînă la poalele brazilor din tăpşan.

— Ei, coconilor, gata sînteți?

— Gata! răspunseră căpitanii într-un glas.

— Atunci să mergem. Cine se scoală de dimineață, departe ajunge.

Era în felul lui de a repezi cuvintele şi de a se mişca o bucurie cu greu stăpînită. S-a săltat în şaua lui Fulger şi, fără să mai aştepte, a dat călcîie. Ceilalți călăreți s-au înşiruit unul în urma altuia ținîndu-i pasul. Mîrzea l-a tras pe Şeitan lîngă Diavol, aplecîndu-se la urechea lui Ghețea.

— De ce ține cneazul varga ceea în mînă? Pentru un cal ca Fulger asta-i mare ruşine!

Ghețea a rîs înfundat:

— Nu-i pentru cal.

— Atunci?

— Îi vargă de alun. O ia la drum orice călător. Cu ea se alungă grindina şi norii. Credinţă veche, pe care tata n-o uită niciodată.

— Aşaaa... se miră moldoveanul şi cum cneazul începuse să coboare spre Izvorul Lupilor, pe potica ce şerpuia printre steiuri şi tufe, se trase în urma lui Ghețea, rumegînd în el cele auzite.

Radu Ghețea îşi simțea sufletul dezbăierat.

Caii, odihniți, păşeau cu sîrg, încordați şi cu urechile ciulite. Cerul, senin, vădea semnele dimineții numai pentru cei ce se puteau deosebi şi cunoaşte. Cu toate că pe văi întunericul era la fel de des ca noaptea, deasupra, hăt în coama văzduhurilor, parcă se vărsase o butie cu lapte. Niciodată firea nu-i mai liniştită decît acum, la sfîrşitul nopții. Copitele răsunau sec pe potica pietroasă, cîte-o piatră desprinsă de potcoave se rostogolea la vale, izbindu-se de trunchiuri, huruind şi apoi iarăşi se lăsa liniştea.

Radu nu mai gîndea la nimic, decît la plăcerea de a se simți acasă, de a bate căile atît de fericite ale tinereții, de a trage în piept aerul rece şi plin de felurimea miresmelor ce vesteau toamna. „De-ar fi şi Ancuța! Nu s-a arătat de loc. Parcă aş fi ciumat. Trebuie să dau ochi cu ea”.

— Ridicați torțele! se auzi porunca cneazului.

Căpitanii şi slujitorii ridicară brațele şi făcliile sfîrîiră răspîndind nori de licurici, repede stinşi de întunecime. Lumina pîlpîitoare scotea din umbră trunchiurile groase ale brazilor, bolovanişul acoperit cu muşchi, tufe de rugi şi de ferigă, cetina foşnitoare sub care treceau. Aici, potica, după ce făcea un cot în loc, pe sub nişte rădăcini de brazi care spînzurau deasupra lor, se afunda drept în

jos, pînă la şleaul ce urca spre cetatea lui Negru Vodă. Fulger a întins capul, a adulmecat sforăind uşor pe nări, apoi, simțind pulpele cneazului, a păşit cu băgare de seamă înainte.

Radu l-a ținut pe Diavol în loc. Făclia cneazului şerpuia aici pierind după trunchiuri, aici ivindu-se după vreun cot, ba apropiindu-se, ba depărtîndu-şe din ce în ce mai jos, pînă cînd abia s-a mai văzut ca un sîmbure de lumină.

Ajuns jos, cneazul a rotit-o deasupra capului, semn de coborîre pentru cei rămaşi în urmă.

Căpitanul Ghețea şi-a îndemnat calul, lăsîndu-se la vale, urmat de ceilalți. Odată coborîți, au stins torțele, le-au vîrît în dăsagi şi s-au pornit la trap, urmînd firul alburiu al drumului, lat de trei călăreți.

Căpitanii l-au luat pe cneaz la mijloc. Călăreau în tăcere, rumegîndu-şi fiecare gîndurile. Lui Ghețea i se părea că din cînd în cînd taică-su se uită la el. Ar fi vrut să-l întrebe de Ancuța. Îi era ruşine. Drumul se apropia acum de Argeş şi-i ținea malul, pereții dealurilor strîngîndu-se din ce în ce mai spre luncă. O răcoare aspră venea dinspre apă. Deasupra, începuse să se îngîne de ziuă. Jos, noaptea se trăgea neagră spre cotloane tăinuite şi îndepărtate, purtînd în urma ei văluri subțiri de ceață.

Ajunseseră în capătul de miazănoapte al satului, acolo unde-şi avea casa pîrgarul Bojin, tatăl Ancuței. Radu Ghețea a ridicat capul spre coama de deal, pe care-şi durase adăpost neamul Bojinilor.

Nici o lumină. Înciudat, şi-a înfipt privirea între urechile lui Diavol.

„Haide, gîndi. Nu sînt copil. Iubeşte pe altul. Şi cu

asta, gata". Voia să fie bărbat. A simțit amar în gură. Parcă sălta în trap de-a-ndoaselea, de i se zdruncinaseră toate mădularele.

A rămas în urmă şi casa lui Bojin.

Acum, pereții dealurilor se apropiaseră şi mai mult, înghesuind călăreții între stîncile umede şi apă. Ridicînd ochii, căpitanului i s-a părut că în mijlocul drumului, cît ai arunca un buzdugan, le țin calea alți călăreți. A dus mîna la şold din obicei, căutînd straja săbiei. Negăsind-o, şi-a adus aminte că plecaseră la vînat.

— Tată...

— Cneazule...

Vorbiseră odată. Şi el, şi Mîrzea.

— Ce?

— Oameni.

— Sînt de-ai noştri, rîse gros cneazul... Buni ochi aveți, flăcăi!

Călăreții din față feriră în lături. Aveau cai mici de munte. Ghețea s-a plecat în şa, să-i poată vedea.

— Bună dimineața, cneazule şi boieri dumneavoastră, făcu cel mai apropiat.

— Bună să fie, Veveriță, răspunse cneazul.

Repede l-a cunoscut şi Radu Ghețea pe vînător, după vorba lui măruntă şi deasă. Celălalt călăreț mormăi, mai mult pentru sine, cuvinte neînțelese.

— Hăi, Costa Ursu! se bucură căpitanul. Tot scump la vorbă ai rămas?

— Aşa... răspunse matahala.

— Mare minune! se repezi Veveriță. De un an aştept să vorbească. Măi, măi. Iaca, şi-a dobîndit ursul graiul. Fără domnia-ta, căpitane, nu-i mai auzeam glăsciorul, că hainului puțin îi pasă de mine. Numa' în cînt de caval

mă ține, de-mi răsună tigva şi-a somn.

— Opreşte-te, Veveriță, opreşte-te! Şi dă frîu calului, că ne prinde ziua, îl îndemnă cneazul.

Al treilea călăreț, care tăcuse pînă atunci, se rupse de soții lui. Cînd îl auzi vorbind, Gheța se-nfioră de plăcere. Era vorba înaltă şi cîntată a Ancuței.

— Lasă-l, tătuță, să vorbească. Nici un an nu i-ar ajunge să-şi răzbune tăcerea pe care o îndură lîngă ursu' cela de Costa.

Lui Radu i s-a părut că Ursu a mormăit de plăcere şi asta l-a fript la inimă. „Care va să zică pe el îl iubeşte!" A tras smucit de frîie, rămînînd la urma, cînd Ancuța şi-a alăturat calul de cel al căpitanului Mîrzea. Ape dese i-au umezit trupul. A simțit cum i se broboneşte fața.

— Bădiță tătarule, spune-mi cum se vînează în părțile dumitale? se alintă fata.

I s-a părut, sau n-a înțeles bine? Pe el nici nu-l bagă în seamă. „A dracului zgîtie de fată", se înciudă şi mai tare căpitanul. Caii vînătorilor băteau mărunt din picioare. Din față, cînd şi cînd, auzea rîsul rotund şi gîlgîit al fetei, cel gros al cneazului şi vorba tărăgănată a lui Mîrzea. Fierbea... Parcă toți se vorbiseră să-şi bată joc de el şi să-i răsucească fierul în rană. Au călărit aşa, pînă cînd s-a albit de ziuă.

Căpitanul n-a mai băgat de seamă, ca altă dată, că acum dealurile rămăseseră în urmă şi că în stînga şi în dreapta se ridicau spinările colțuroase ale munților, nici că făgetul se împuținase şi locul lui îl luaseră brazii semeți, rari, cu trunchiurile groase şi cu cetina asemenea turlelor de biserică. Era şi altă linişte, aerul avea aici alt miros şi altă culoare. Oamenii şi dobitoacele simțeau măreția pădurii de brazi, peste care zorii

presăraseră lumină din belşug.

Mîrzea călărea fermecat. De cîte ori poposea la casa cneazului şi bătea locurile astea, de atîtea ori încerca aceleaşi simțăminte.

Acum, Costa Ursu a tras calul pe o potică ce urca spre Steiuri. Mîrzea a căutat să citească pe fețele muntenilor dacă şi ei, oameni ai pădurii, simt ceea ce simte el, dacă şi ei sînt la fel de fermecați cît este el, Fețele vînătorilor nu le-a mai văzut. Apucaseră să urce unul în urma celuilalt. A văzut fața cneazului, pe a Ancuței şi pe-a lui Radu.

Cneazul părea că primeşte aburii albăstrii ai dimineții, cu pleoapele abia deschise. Fața i se luminase ca de o căldură ce-i venea dinlăuntru şi-n narile larg deschise parcă se silea să adune toate miresmele ce-l năpădeau.

Mîrzea şi-a făcut cruce cu limba-n gură.

Aşa a trecut tăcută şi-nfiorată şi Ancuța.

Aşa l-a văzut şi pe Radu. Ghețea deschisese ochii mari şi-şi alerga privirile pe fiecare scoarță de brad, pe fiecare frunză de ferigă. Uitase de el, surîzînd atunci cînd desluşea salturile vreunei veverițe alungată de tropot, chihlimbarul boabelor mari de răşină aninate de subsuoara crengilor, toc-tocul harnic şi grăbit al ciocănitoarelor care dăduseră semnul vieții în pădure.

Dacă pînă acum numai noaptea şi liniştea domneau printre brazi, o dată cu soarele, ridicat cine ştie după ce spinări îndepărtate de munți, pădurea se trezise, țesîndu-şi graiul de fiecare zi din mii şi mii de sunete. Din toate părțile deodată, graiurile aripatelor şi dihăniilor care îşi dobîndeau hrana pe fața pămîntului răsunau în urechile vînătorilor cu toate înțelesurile lor adînci şi tainice.

Peste freamătul pădurii care dădea bineţe zilei s-a ridicat, cald, glasul Ancuţei:

Omul la vînătoare,
fie pe ger şi ninsoare,
fie pe năduf de soare,
nici nu prinde veste
că ce timp mai este,..
.....
nici nu prinde veste
ca ce timp mai este.

răspunseră glasurile bărbăteşti ale moşnenilor.

Căpitanului Ghețea i s-a aricit rădăcina părului. Cîntecul plăieşilor vînători de munte i-a pătruns sufletul şi acum sîngele i se aleargă mai repede prin vine, ochii i se limpezesc şi bucuria de a călca din nou locurile de vînătoare îi dă parcă aripi.

Călăreşte în urma Ancuţei şi peste toată mireasma pădurii simte în nări numai unda abia adiată de busuioc şi de flori de fîn a cosiţei ce se revarsă pe umerii fetei.

Nici nu vrea să ştie
cum are să-i fie,
nici că ia aminte
de orice cuvinte,
ci vesel omoară
vremea care zboară,
fără griji trăieşte,
pe pămînt domneşte,
şi e la vînat
ca şi împărat.

Versurile cîntate duios de Ancuța s-au închegat în puterea domoală a glasului vînătorilor, stăruind sub cetini, ca apoi să se piardă în fundul pădurii.

Au urcat pînă la prînzişor.

Acum, soarele ridicat peste creste, se strecura în codru, prelingîndu-se în trîmbe aurii, în care luceau aripile de mătase albastră ale tuturor gîngăniilor ce se ridicau în scalda razelor, umplînd văzduhul de zumzet. Caii fornăiau pe nări. Marginea cioltarelor se tivise cu o dungă subțire de spumă. Ajunseseră într-o poiană străjuită dinspre coasta muntelui de un stei uriaş, acoperit la poale cu un brîu verde şi mătăsos de muşchi. Aici au descălecat, lăsînd caii în paza lui Cîrstocea şi Ahmet.

— Pregătiți-vă să dăm ocol la creierii muntelui, le spuse cneazul. Fiecare dintr-o parte şi băgați seama, băieți, că cel ce se aține prin partea locului, după spusa lui Veveriță, stă numai la creastă. Are să ne fie uşor să-l găsim. Şi acum, la drum!

Cneazul a apucat pe la picioarele stîncii, Costa Ursu la stînga, Veveriță la dreapta.

— Tu cu care mergi, Radule?

— Cu acela pe care mi-l laşi.

— Atunci eu plec cu Veveriță.

Bine. Vasile! Ține-i urma.

— Şi tu bagă de seamă la şoim. Poate să ne dea veste. Ancuța, care-şi făcuse de lucru la cal, a aşteptat să se piardă-n pădure toți vînătorii, apoi s-a furişat cu paşi uşori pe urmele căpitanului Gheța.

Crescuseră împreună şi cînd el a luat calea depărtărilor s-a simțit singură şi străină. Avea sînge

vajnic de munteancă şi inimă semeață, călită în şir lung de zile petrecute alături de cneaz în cele mai de spaimă funduri de codri. Nu se sfia să stea față cu gliganii singuratici şi nici să dea o mînă de ajutor atunci cînd ursul se ridica pe picioarele dinapoi să-şi încerce puterile pe spinarea vînătorului.

Rămasă fără prietenul mai mare şi mai înțelept, dragostea ei se copsese o dată cu anii şi acum simțea că-l iubeşte pe Radu altfel. O dragoste care-i înfiora trupul atunci cînd primăvara-şi revărsa miresmele grele peste sat, o dragoste care-l voia mereu aproape, care-o pierdea adesea în visări lungi, care-l cerea numai pentru ea.

Pe cît de zburdată îi fusese copilăria, pe atît de aprigă îi era junia asta de fată mare. Nu cunoscuse dragostea decît în visele ei.

Cînd Bubiu a apucat-o hoțeşte într-o seară sărutînd-o, s-a cutremurat de scîrbă simțindu-i perii aspri ai bărbii pe obraji şi duhoarea de rachiu a gurii. Altfel fuseseră buzele lui Radu. Îl aşteptase cu tot sufletul şi cu dragostea împlinită fără ştirea lui. Auzise atunci, în noaptea venirii lui, de povestea cu jupînesele de la Țara Ungurească. Nu putea crede că Radu, flăcăul pe care l-a ținut în suflet ca pe-o icoană, poate vorbi aşa de lucruri la care ea nici nu îndrăznea să se gîndească. Cuvintele lui, spuse rîzînd, au izbit-o peste obraji. S-a simțit răscolită şi tulburată... Va să zică s-a repezit şi el ca Bubiu? Poate şi Radu a început să miroasă la fel ca Bubiu? Poate l-au alintat jupînese şi jupînese, prin lumea mare în care a umblat... Atunci, pentru întîia oară s-a răscolit în ea femeia. Voise să-i simtă din nou gustul buzelor. L-a sărutat în somn. Erau moi, cum

moale şi mătăsoasă îi era şi barba.

De atunci s-a mîniat pe el şi pe ea. Pe el, pentru toate cîte gîndea că le putuse face. Pe ea, că nu i se arată şi nu îndrăzneşte să i se uite în ochi. Răscolită, vrăjmaşă şi pătimaşă, i se fereşte din cale, cînd bucuroasă l-ar prinde de grumaz şi i s-ar cuibări la piept. Iar el tace, tace şi nu-i caută vorbă. Altădată o găsea şi de s-ar fi ascuns în gaură de şarpe. Cine ştie la ce ochi de turcoaică i-a rămas sufletul. Într-o seară i-a povestit Despa cît de meştere sînt păgînele astea la vrăji şi farmece şi cît se dau în vînt după feciori frumoşi. Dacă-i aşa, mai bine îşi sapă mormîntul singură, decît să-i spună ea o singură vorbă.

Vînătorii au urcat ce le mai rămăsese pînă la Steiuri, năpădind toți odată şi din toate părțile la vîrful cel mai înalt, acolo unde Veveriță găsise urmele proaspete ale unui foc, precum şi cele de opinci în preajma unui izvor ce gîlgîie din coasta muntelui, la o zvîrlitură de săgeată mai jos.

La Steiuri, cum numeau moşnenii vîrful acesta, îşi merita pe deplin botezul. O alcătuire de stînci pleşuve şi cenuşii, roase de vînturi şi spălate de ploi, ridica un deget noduros deasupra mării de brazi care-i sta la picioare. Nimic altceva decît stîncă goală. Firele de iarbă, rare şi puține, se amestecau ici, colo cu cîte un ochi de muşchi dosit prin crăpături şi prin locurile ferite de lumina soarelui. Încolo, nimic în afară de glasul vuit şi chiuit al vîntului printre stînci. Chiar atunci cînd nici un vîrf de brad nu se clătina, aici la Steiuri o voce răsărită parcă de sub ele tînguia zi şi noapte, purtînd în jurul acestui loc singuratic spaimele basmului de demult.

Povesteau vînătorii de unul dintre ai lor, trăitor în

vremea lui Vodă Țepeş, care, găsindu-şi nevasta cu ibovnicul, a adus-o aici, prăbuşind lespezile de piatră peste ea, aşa vie cum era. De atunci, sufletul pribeag şi fără hodină cere izbăvirea. Şi mai tăinuiau vînătorii, seara la focuri, că nu-şi va găsi alinul acest suflet pînă cînd nu se va alege un voinic care să stropească locul cu apă sfințită în crucea nopții de Sînziene, Sînziana chemîndu-se femeia.

— Nu-i nimeni, spuse cneazul.

Dar nu era glasul lui dintotdeauna, puternic şi plin. Mai mult şoptise vorbele. Ghețea nu se simțea nici el la larg, cum nici unul din tovarăşii lui nu se simțea. Păcatul locului făcea ca nici un moşnean să nu stăruie prin împrejurimi.

— Dacă-i o iscoadă, atunci loc mai nimerit ca aici nu putea găsi în altă parte, spuse Mîrzea.

— De bună seamă nu, făcu şi căpitanul Ghețea... Satul se vede ca-n palmă.

Vînătorii întoarseră capetele ca la poruncă, privind de vale. Peria deasă, verde-albăstruie a brazilor, se pierdea spre poale, topindu-se parcă într-o pînză subțire de sineală. Jos, Argeşul îşi şerpuia panglica de argint pînă hăt departe, spre codrii îndepărtați ai Vlăsiei, ce întunecau zarea spre miazăzi. De aici, de sus, Cremenarii se arătau ochilor în toată frumusețea lui de sat risipit de munte.

— Din lărgimea asta a satului ni se trage slobozenia sufletului, vorbi încet cneazul.

— Şi din cuprinderea pe care-o da ochiului înălțimea, adause căpitanul Ghețea.

Costa Ursu, rezemat în arc, privea şi el de jur împrejur şi lui Ghețea i s-a părut că vînătorul pricepe mai bine ca

el toate cîte se văd de aici. Mai scund cu un cap decît cneazul, dar tot atît de spătos, cu fața pîrlită de soare, cu ochii negri şi adînci, înveşmîntat numai în piei de animale, Costa Ursu părea însuşi o dihanie a locurilor.

Tare ar fi vrut Ghețea să-i pătrundă gîndurile. A tresărit, simțind-o pe Ancuța aproape.

— Frumos îi, bădiță.

N-a apucat să-i răspundă, porunca cneazului punîndu-i pe drum.

— Să mergem şi să cercetăm la izvor. De bună seamă că-i iscoadă. Altfel n-ar fi avut ce căuta aici.

Ajunşi la firul subțire de apă care năpădea dintre două stînci, strîngîndu-se într-un găvan mic şi limpede, căptuşit de jur împrejur cu muşchi moale şi mătăsos, cu ciucurei liliachii şi tulpinițe de clopot mănăstiresc aplecate gingaş să-şi oglindească frumusețea în fața apei, cneazul şi Veveriță au îngenuncheat, iscodind cu luare aminte pămîntul reavăn. După o cercetare îndelungată, cneazul a ridicat fața spre fiu-su. Avea fruntea încrețită şi ochii îi luceau oțeliu.

— E vulpe bătrînă. A călcat numai pe pietre...

— Aici, cneazule, aici, răsună vocea voioasă a lui Veveriță.

Vînătorul coborîse mai jos cîțiva paşi, urmînd firul gîlgîitor al apei şi se oprise arătînd cu degetul spre pămînt...

Cînd s-a pus pe picioare, cneazul zîmbea.

— Ei... să-mi spuneți voi cine ne dă tîrcoale. Acum să vă văd măiestria, vînători şi oşteni dumneavoastră.

Pe o bucată de loc scurtă abia se vedeau patru urme de paşi. Era aceeaşi călcătură, cu vîrful opincii spre deal.

Oamenii se priviră unii pe alții cu mirare şi Veveriță le puse gîndul în vorba mormăită cu ciudă:

— Că doar nu sîntem vrăjitori.

— Nu, rîse gros cneazul. Nu sîntem vrăjitori. Da' ne ținem a fi vînători... îşi înfipsese mîinile în cingătoare şi-i privea fălos.

— Haideți!... Îndrăzniți!.., Sloveniți în buchile ce vi se cuvin.

Costa Ursu a îngenuncheat lîngă Veveriță, privind şi pipăind urmele cu buricul degetelor. Cînd s-a sculat în picioare, n-a spus decît un cuvînt:

— Bubiu...

— Ageră minte, îl firitisi cneazul, bătîndu-l bucuros pe umeri.

— Măi, măi, se miră Veveriță, privindu-şi prietenul dintr-o parte şi mijind a rîde mînzeşte. Că doar nu ți-au dat de ştire neamurile tale din pădure.

— De unde ştii? făcu şi Radu Gheța, căruia i s-a părut că Ancuța se uită duios la vînător.

Ursu i-a arătat cu un capăt al arcului o urmă şi apoi cealaltă, zîmbind în barbă.

— Are dreptate Costa. Nu poate fi decît Bubiu. El cunoaşte locurile şi pe lîngă asta tot el e şi puțin şchiop, spuse cneazul.

Privind cu luare aminte, Gheța şi ceilalți au deslușit că urma piciorului stîng era mai apăsată şi pe toată talpa, pe cînd aceea a piciorului drept era mai puțin apăsată şi mai mult spre vîrf. Li s-a năzărit aievea umbletul uşor adus din picior, şi şchiop, al celui izgonit.

— Tîlharul!... Cine ştie ce mişelie urzeşte. Îi de lipsă să întărim cu străji şi drumul de miazănoapte.

— Poate că e prin preajmă, şopti Veveriță.

— Nu-mi vine a crede. Urmele sînt de cel puțin două zile. Altele nu se mai văd.

— Să coborîm la Valea Brazilor, tată. Nouă, poimîini, ni se-mplineşte sorocul. Ne punem pe drum.

— Atunci să mergem. Şi-om mai vedea noi ce şi cum.

Vînătorii s-au mişcat spre Valea Brazilor, care tăia muntele de-a latul şi răspundea în lunca Argeşului chiar la porțile cetății lui Negru Vodă.

Trebuiau să coboare cale de o poştă, apoi s-o cîrnească înspre soare-apune pînă la înfurcătura văii, să mai urce spre cumpăna ei cale de altă poştă şi acolo, la adăpătoarea aşezată la linişte, Veveriță se jura că vor da peste dihama înrăită şi însetată de sînge.

★

Valea Brazilor poate că odinioară adăpostise acest soi de copac în lungul ei şi străbunii satului îi vor fi dat acel nume pe merit. Acum, viiturile şi puhoaiele săpaseră malurile, adîncindu-le, ferestruindu-le, prăvălind grohotişurile şi peste grohotişuri pămînt în care-şi înfipseseră rădăcinile paltinii, plopii tremurători, mestecenii şi scoruşii de munte. Aceştia alcătuiau o altă lume, în mijlocul mării verzi-albăstrui a codrului de brad.

Aici, în Valea Brazilor, toamna îşi trimisese vestitorii care, în fuga grabnică a primelor brume, presăraseră un ruginiu moale şi stins pe frunzele de paltin, aruncaseră cîrmîz pe cele de mesteacăn, puseseră puțin şofran pe cel al plopilor şi roşiseră de ruşine pentru asemenea fapte în boabele scoruşului păsăresc ce-şi purta ciorchinii grei de rod, ca o îmbiere pentru toate neamurile aripatelor.

Poate pentru liniştea văii, poate pentru felurimea pometurilor, poate pentru bunătatea apei sau poate pentru toate la un loc, jivinele codrilor se strîngeau în lungul ei, căutîndu-şi fiecare de obiceiele neamului său şi trăind în tihna pe care şi-o puteau lăsa unele celorlalte, după poftele şi nesaţul cu care le înzestrase viaţa.

După ce îmbucaseră de amiază la umbra unui brad rătăcit mai spre vale, vînătorii au făcut roată în jurul cneazului. De acum încolo cădeau sub privegherea şi ascultarea sa şi nimeni n-ar fi ridicat glas de împotrivire. Costa Ursu şi Veveriţă nu s-ar fi lăsat sub altă poruncă nici morţi. Dar iscusinţa şi priceperea cneazului, ca şi adînca lui cunoaştere a vietăţilor şi metehnelor acestora, îi făcea să se simtă încă pui cu caşul la plisc, în faţa lui.

„Cît poate fi de senin tata - gîndi Radu Gheţea. Parcă nici nu-şi mai aduce aminte că satu-i în primejdie, că ne pasc iscoade, că vremurile sînt tulburi şi grele”.

În adevăr, cneazul parcă uitase de toate. Rezemat cu spatele de trunchiul bradului, privea departe, îmbrăţişînd din ochi toată valea. Era îmbrăcat ca şi Costa Ursu, dar hainele, alcătuite de el, purtau o urmă de frumuseţe dată de o mînă meşteră şi un ochi iscusit. Scurteica din piele de căprioară, argăsită cu părul pe ea, cu mîneci mai sus de coate şi strînsă peste mijloc, cu o cingătoare lată de care atîrna un jungher mare de vînătoare. La amîndouă mîinile, acolo unde se încheiau palmele cu braţul, avea apărători de piele bătute în ţinte de aramă. Nădragi strînşi pe pulpe, tot din piele, şi nişte încălţări meşterite tot de el, semănînd şi a opinci şi a botine, din piele de porc, ridicate pînă la jumătatea pulpei şi legate cu nojiţe de fuior, petrecute strîns peste

gleznă. La brîu mai avea înfiptă o secure cu coada scurtă, pe care-o folosea să crape țeasta dihăniilor mari. Arcul îl avea aşezat pe genunchi, cu coarda destrunită şi cucura alături. De gît purta spînzurat cu un lănțug de argint cornul de bour cu care se făcea auzit din munte-n munte. O rază piezişe de soare strecurată prin cetini, i-a aprins argintul pletelor scăpate de sub cuşmulița din blana de rîs, tuful des al sprîncenelor şi al bărbii.

După ce s-a săturat de privit, a plimbat ochii cercetînd cu luare aminte fețele soților săi, încît aceştia, rînd pe rînd, ba au plecat capetele, ba şi-au găsit cîte ceva de lucru pe la arme sau traiste.

— Hei, căpitane de la Bugeac! Nu-ți prea prieşte straiul de muntean, rîse el privindu-l pe Mîrzea.

— Bine şi nu prea bine, taică, făcu Mîrzea rupînd un fir de pastramă pe care şoimul îl ciugulea din palmă, zgrepțănîndu-l cu cangea ghearelor, atunci cînd rupea carnea cu clonțul lui ascuțit.

— Ți-ai lăudat mereu pasărea. S-o vedem acum, la treabă.

— Aşa zic şi eu.

— Ehei! oftă bătrînul. Şoimi ca aceia din junețea mea nici că mai pot fi la vremea asta a răutăților...

— Răutățile sînt în neamul oamenilor, tată. Şoimii au rămas la fel.

— Ba s-au blegit şi ei, Radule. S-au blegit că nu mai au mînă care să-i dedea la adevăratul meşteşug al vînătorii.

— Al lui Vasilică ştie să lupte şi cu oamenii.

Cneazul întoarse capul, privindu-l într-o doară:

— Ce spui, băiatule?... Mă, dar învățat mai e căpitanul cesta şi fratele tău! Mai că-mi vine a crede şi asta după

cele ce le-a făcut cu harmăsarul în ziua de halcă.

Mîrzea zîmbea subțire, sub mustața lui tătărească.

— Tare aş vrea să-l văd, bădiță tătarule.

Căpitanul a ridicat ochii, cercetînd văzduhurile cu nările fremătînd. Sîngele iute şi cruzimea tătarcei se vedeau cu osebire în lupte şi la vînătoare. Cu toată încîntarea puțin temătoare ce-o încerca bătînd poticile muntelui, se simțea biciuit de nerăbdare. Abia aştepta să se mistuie în tufe, să se tîrască, să stea la pîndă cu ochiul treaz, cu urechea ascuțită, să fie mai viclean şi mai iute ca vînatul, să-l doboare la pămînt şi să-şi plimbe mîna prin blana mătăsoasă.

Acu iscodea vreo pasăre pe care să aţîțe şoimul. Sus de tot roteau în albăstrimea curată a cerului pajuri mari de munte, cu aripile nemişcate. Aici, mai jos, chiar deasupra văii, zboară în cercuri un uliu. Deodată, ca şi cînd frunzişul pomilor s-ar fi însufleţit la o chemare tainică, s-a pornit un ciripit ascuțit şi un nor de păsări s-a ridicat luînd urma uliului în înălțimi.

Cneazul a privit zîmbind.

— Sînt codobaturi de munte şi se pun cu pricină împotriva uliului, căutîndu-i gîlceavă şi stricîndu-i vînătoarea. Acum, rele de plisc cum sînt, au dat de ştire întregii păduri... ssst... uitați-vă în brad, deasupra noastră.

Vînătorii au ridicat ochii, cătînd să desluşească ceea ce arăta degetul bătrînului.

Pe-o creangă mai spre vîrf, o pasăre cît pumnul, cu pieptărel roşu şi penele negre-albăstrui îşi răsucea capul cînd pe-o parte, cînd pe alta, sticlindu-şi ochii de mărgele spre locul de unde codobaturile dădeau glas de spaimă. A ţupăit mai încoace, s-a mai dat încolo,

zgribulindu-se toată în fulgii înfoiați.

— E mierlă de piatră, lămuri Veveriță.

— Şi-i e tare teamă, adause Ancuța. Îi văd pieptul zbătîndu-i-se... Sărăcuța.

Mîrzea desfăcuse lănțugul şoimului, se ridicase în genunchi şi pînă să-i ia seama ceilalți, l-a slobozit în văzduh.

— Priveşte, domnia-ta, şi voi toți. Aveți ce vedea! făcu el, sculîndu-se în picioare şi urmărind zborul pasării, cu mîna streaşină la ochi.

Şoimul scăpat din prinsoare, părea că-şi pierduse cumpătul. Zbura anapoda, într-o foială de aripi, coborînd şi urcînd, rotindu-se în loc, îmbătat parcă de atîta aer, soare şi libertate.

— Bietul de el. Cît se bucură şi cum zburdă.

— Asta nu-i destul, fato! Şi ciorile zburdă. Da' nu se cheamă că sînt şoimi.

Auzind vorbele cneazului, Mîrzea strînse limba între dinți într-un anumit fel şi slobozi un fluierat ascuțit şi subțire, ce izbea auzul ca o pleasna de bici. Pe loc, şoimul şi-a găsit cumpăna, a rotit o dată strîns în loc, apoi a prins să urce pieptiş, alături de locul unde uliul, urmat de stolul gureş, se încăpățîna să zboare. Se făcea din clipă în clipă mai mic, pînă cînd n-a mai rămas decît o umbră cît pumnul, abia desluşită pe cer.

Cneazul mormăia în barbă pentru sine, dar nu atît de încet, încît să nu-l audă şi cine era de lipsa.

— Te-ai lins pe buze de şoim... Ce spuneam eu!... Nu mai sînt mîini vrednice. Cine să-i pună la ascultare?!

Mîrzea tăcea şi zîmbea. Ceilalți priveau cu tot sufletul lor de vînători, revărsat în ochi. Veveriță frămîntîndu-şi mîinile, țupăind ba ici, ba colo, Ursu prăvălit pe-o

coastă, cu fața nemişcată, Ancuța cu mîinile împreunate pe inima.

Ca din întâmplare şi fără voia lui, Ghețea se găsea în spatele fetei. Închisese ochii pe jumătate, prefăcîndu-se a urmări zborul şoimului, dar mîngîia pe furiş cu privirea cosițele şi fața Ancuței. Acum, mirosul de busuioc şi de fîn copt era mai puternic, pătrunzîndu-l pînă-n suflet. Nu vedea decît o parte din fața fetei şi partea aceea i se părea minunată.

Fruntea limpede, arcul sprincenei tras spre tîmple, rotunjit şi negru, pielița mătăsoasă acoperită cu un abur de puf, umbrit mai ales deasupra gurii, bărbia rotundă, toate astea le vedea atît de aproape şi împreună închegau chipul celei pe care o iubea.

Era lîngă el şi totuşi aşa de departe. Uitase că în afară de şoim mai viețuiesc prin preajmă şi alții.

„ La ce s-o gîndi ea? La cine-i zboară gîndul?!... Ursu nu-i, că nu se uită nici la el. Atunci?”... se frământa cu întrebări, cărora nu le găsea răspuns.

Şoimul urcase bine, deasupra uliului. Ajuns acolo, s-a rotit o dată năzuind cu o zbatere de aripi spre înalt, apoi şi-a dat drumul de vale, săgetînd albăstrimile.

Cele două răpitoare, una în plinătatea puterilor ei de crai fără milă al olatului ceresc, cealaltă setoasă de sînge şi nărăvită de mîna omului, s-au învolburat în luptă dreaptă şi fără cruțare. Urcau pieptiş, se prăvăleau în hăuri, roteau depărtîndu-se, se apropiau izbindu-se cu clonțurile, şovăiau amețite, ca apoi mai crîncen să reînceapă lupta, singure în sihăstria cerului.

Codobaturile, cît erau ele de cicălitoare, s-au strîns stol, limpezind locurile pentru cei ce acum erau de spaimă.

În adîncul lui, Mîrzea tremura pentru şoim. Se ținea de rău că se pripise, slobozindu-l asupra unui duşman poate mai tare ca el. Pe față însă păstra acelaşi zîmbet subțire şi puțin viclean, cu ochii tăiați oblic întredeschişi, mîngîindu-şi rar mustăcioara prelinsă dincolo de colțul buzelor.

Deodată şoimul păru că şovăie, acoperit de aripile mari ale uliului, ca mai apoi să se ridice, să se repeadă şi uliul să mai fluture rar şi neasemenea din aripi, să caute parcă cu deznădejde a se agăța de aer şi apoi să se prăbuşească, cu aripile moi, răsucindu-se în jurul lui însuşi. De sus, a venit țipătul scurt al învingătorului, care rotea strîns în jurul celui doborît. Curînd se pierdură după coama pădurii, ca peste o clipă şoimul să plutească lin către limpezimea văzduhului.

— Năzuieşte la libertate, rupse tăcerea cneazul.

— Poate şi-o merită, murmură Mîrzea. După o clipă de zbucium, şuieră ascuțit. Şoimul s-a mai legănat ca într-o părere de rău şi un rămas bun, apoi zburînd întins veni şi se aşează pe mîna stăpînului. Era sîngerat la cap şi la piept. Ghearele îi mai erau umede de sînge. Clonțul, de asemenea. Ochii mari şi reci sticleau oțelii şi fără simțire, încît Ancuța se cutremură. Nimeni n-a zis o vorbă. Moşnenii şi ostaşii pricepeau truda izbînzii şi prețul ei. Viteazului nu i se cuvin vorbe deşarte. Chiar dacă nu-i decît un şoim. L-au lăsat pe căpitan să-l oblojească şi să-i ungă țeasta, unde osul lucea alb, cu o alitie anume făcută pentru asemenea împrejurări.

— Eu zic să ne tragem la țiitori, făcu cneazul. Trebuie sa luăm aminte la urme. Să ferim adăpătoarea mistreților, că-s în fierbințelile dragostelor. Am venit pentru rîsul prădalnic, cu rîsul plecăm... Asta se-

nțelege, se-ntoarse el spre Veveriță, a cărei nestăpînire de sine era cunoscută vînătorilor.

— Aşa să fie, domnia-ta, mormăi vînătorul clipind ghiduş din ochi, zugrăvindu-şi pe față o spăşire prefăcută de călugăr.

Cneazul s-a mai uitat o dată crunt, amenințîndu-l cu degetul, apoi s-a săltat de jos, împărțindu-i:

— Tu, Ursule, te urci la cumpăna Urlătoarei, cu nepricopsitul de Veveriță. Eu închid valea din jos. Să le lăsăm dumnealor, căpitanilor, cinstea... au necinstea asta. Ei să se aşeze cum gîndesc de cuviință, la adăpătoarea caprelor...

— Şi eu? răsări Ancuța.

— Tu?... se-ntoarse cneazul ridicînd din umere. Tu?... Eşti crăiasă. Stai unde-ți place.

Ancuța se-mbujoră toată şi plecă fruntea spre umărul drept. S-ar fi bucurat s-o aşeze şi pe ea cneazul. Acum o punea la grea cumpănă. Cînd şi-a ridicat ochii, avea în ei şi-n crețurile mărunte ale frunții o pieptoşenie îmbățoşată de iadă gata de harț.

— Eu merg cu bădița Radu.

— Bine!... Fă cum vrei.

Nimănui fapta asta nu i se părea de mirare. Ursu şi Veveriță aşteptau vornicei şi se bucurau la gîndul că poate chiar pe ei are să-i aleagă feciorul cneazului ca să vestească nunta. Mîrzea citise şi el, ca într-o carte deschisă, în sufletele amîndorura. Numai Ancuței i s-a părut fapta ei de mirare şi s-a tulburat aşa de tare, că acum era galbenă şi speriată. Aşijderea, vorbele ei l-au pălit şi pe Ghețea. A simțit un val de căldură, unul de răceală şi sfîrşeală în picioare. A vrut să-i vorbească, dar fata avea treabă să-şi potrivească arcul şi se dăduse

lîngă Costa Ursu, întinzîndu-i un capăt al armei pentru a-i ajuta la strunit. „Mă fierbe diavolița!” se acri căpitanul.

★

Soarele începuse să scapete, aruncînd razele pieziş peste vîrful codrului. În inima lui şi către capătul Văii Brazilor se adunau în ochiuri de apă firele a patru izvoare ce-şi prelingeau undele din pieptul de stîncă al muntelui. În stînga se ridicau steiurile golaşe, printre care mestecenii îşi înălțau trunchiurile mlădii şi argintate. Ici, colo cîte un brad pipernicit înfrunta hăurile cu şerpii noduroşi şi încolăciți ai rădăcinilor prelinşi peste stînci, atîrnînd deasupra prăpastiei. În dreapta valea se închidea cu altă clină mai dulce, năpădită de toți pomii ce nu-şi putuseră găsi adăpost dincolo.

Aici, codrul se răzbuna, țesîndu-şi năvodul des al frunzişului, al crengilor şi al trunchiurilor, revărsînd peste pămînt o mare de verdeață umedă şi tăcută, grea de linişti şi de tainicele umblete ale viețuitoarelor. Iedera sălbatică se înlănțuia şi se încolăcea, astrucînd arborii, tîrîndu-se printre rădăcinile lor, ridicîndu-se pe tulpini, înfăşurîndu-se după crengi. Feriga creştea deasă şi mare cît omul. Fiecare colț de pămînt, fiecare palma de loc care putea hrăni rădăcina era năpădită. Trandafiri de munte, caprifoi, măcrişul iepurelui şi barba ursului îşi amestecau frunzele, cătînd să prindă pe ele o rază de soare sau o boare de vînt.

În sus, valea se închidea printr-o urlătoare înaltă cît creasta, care prindea glas numai primăvara, cînd se rupeau zăpoarele. Acu, abia de se strecura un fir de apă,

susurînd molcom şi firav. Nu curgea urlătoarea, dar urmele prăpădului din luna lui Mărțişor se vedeau bine.

Stîncile de pe margini aveau burțile adîncite de puterea apelor, cele din mijloc, spinarea teşită şi lustruită. Brazi şi paltini, goruni şi mesteceni, aduşi de viituri şi priponiți printre steiuri, înălțau spre bogăția de verdeață din jur brațele descărnate ale crengilor şi părul despletit al rădăcinilor.

În jos, valea şerpuia pierzîndu-se în codru. Aici, la adăpătoare, apa lucea întunecat, cuprinzând un ochi lat de zece paşi şi lung cam de două ori pe atîta, oglindind în undele-i tăcute şi mohorîte întunecimea verde a frunzişului şi linia încovoiată a trunchiurilor. Printr-o învoială a firii, jivinele îşi croiseră potici, urmîndu-şi fiecare neam potica lui, netulburîndu-se unele pe altele în ceasul asfințitului, cînd lipăiau apa răcoroasă, după umbletul şi temerile zilei.

— Numai dihania asta de rîs calcă rînduiala, şopti Ghețea, arătînd spre hoitul unei căprioare din care nu mai rămăseseră decît oasele albe, curățate de vulpi.

Ancuța s-a înfiorat, întorcînd ochii. Mîrzea se plecase în genunchi şi cerceta locul umed de lîngă apă, în care se săpaseră buchile vieții din codru.

— Vezi ceva?

— Ba! Numai urme de capre şi de iezi.

Se trase de-a buşilea pînă lîngă trunchiul gros de paltin, de la care se făcea o bortă în frunziş.

— Aici sînt urme de cerb... De rîs nu văd nici una.

— Poate se adapă în altă parte. E şiret şi nu vrea să-şi lase mirosurile pe aici.

— Şi asta se poate. Să căutăm.

Făcură cîțiva paşi în susul apei, pînă la o ieşitură de

piatră, care sprijinea un brad răsturnat ca o punte peste adăpătoare.

Amîndoi căpitanii se plecară deodată. La buza pietrei, pe o fărîmă de mii, rămăseseră tipărite două urme rotunde. S-au privit în ochi.

— Moțul. Se plimbă peste apă cînd şi unde-l cheamă prada.

— E bătrîn, Radule. Iaca, n-are păr între perinițele labelor.

— De aceea se ține la adăpătoare şi ucide mişeleşte.

— Să ne găsim țiitori, Vasile. Tu unde rămîi?

— Aici.

— Bine! Noi trecem dincolo.

Mîrzea şi-a scos arcul şi cu şoimul pe umăr s-a topit spre malul stîncos. Ghețea a rămas pe loc, cu Ancuța lîngă el.

— Cum trecem, bădiță? ridică întrebarea fata, arcuindu-şi sprîncenele a mirare.

Căpitanul cumpăni o clipă privind luciul netulburat al apei, apoi fața Ancuței. Şi fără să-i mai dea răgaz de împotrivire, a săltat-o în brațe, păşind în unde. Ancuța a scos un strigăt puțin şi pierdut, apoi i-a petrecut brațele pe după gît.

— Să nu mă ud, bădiță!

Ghețea a strîns-o mai tare la piept. Fata şi-a culcat capul pe umărul lui, cu un oftat adînc al întregii ființe, oftat din care flăcăul n-a auzit decît un suspin uşor, abia murmurat.

Apa-i ajunsese pînă la brîu. În urma lui rămîneau rotogoalele domoale, ce se pierdeau spre maluri. Ajuns la țărm, a-ntîrziat cu ea în brațe. Îi simțea inima bătîndu-i aproape de inima lui. Mireasma pădurii,

dimpreună cu adierea de busuioc din sînul şi cosița ei, l-a ameţit. Ca într-o încîntare, buzele lor s-au întîlnit în vraja adînca, cuprinzătoare şi tainică a primului sărut împărtăşit.

Tot zbuciumul lor, toate întrebările fără răspuns s-au topit, viața începînd parcă abia de acum. A fost sărutul ca o împlinire de mult dorită, ca un alin al mării după furtună...

Începuse să coboare seara. Poate undeva la vale, sau pe creste, soarele mai bucura lumea cu căldura şi lumina sa. Dar aici, codrul se lăsa învăluit de umbre. Şi tot acum s-au descurcat din tăceri paşii furişi ai dihăniilor.

Se tupilaseră amîndoi sub o încîlcială de iederă, ferigă, tufe de mălin şi păducei care alcătuiau deasupră-le un acoperămînt des ce le slobozea vederea spre adăpătoare. Fata îşi rezemase obrazul de umărul căpitanului şi stăteau aşa nemişcați, cuprinşi de bucuria statornică a înțelegerii. Ghețea îşi petrecuse brațul pe după umerii Ancuței. Sub tăria şi vîrtoşenia brațului acesta, ea se simțea mică, biruită, ascultătoare şi apărată.

Aveau arcurile puse în față şi cucurile cu săgeți aşijderea.

— Uite, bădiță, şopti Ancuța, ridicînd degetul în sus.

Ghețea l-a urmat cu privirea. În fața lor, jos, spre poalele unui brad, o veveriță cu coada vîlvoi se oprise întorcînd speriată capul în toate părțile. De sus, dinspre vîrf, a sărit cu o alunecare prelungă şi ruginie un jder. Veverița s-a arcuit zburînd cu un țipăt de spaimă în crengile bradului dimpotrivă, urmată îndeaproape de jderul căruia îi străluceau ochii de poftă. Aşa, dintr-o dată, Ancuței i s-a pus un nod în git, simțindu-şi genele

umede. Gheţea i-a răsucit capul spre el, întrebînd-o din sprîncene. A-nţeles, fără ca fata să-i spună nimic. Şi el se muiase ca niciodată, ştiind că biata veveriţă va cădea ostenită, sub colţii ascuţiţi ai jderului.

Ancuţa plîngea acum şi răpunerea uliului şi veverița şi parcă fericirea ei. Pînă într-o vreme ţinuse cu şoimul, după aceea se mîhnise pentru uliu, ca pentru cel mai slab, unde femeia cată să-şi împlinească chemarea ei de mamă şi de samariteancă. Acum îi este milă de veveriţă. Ce ochi speriaţi avea! Şi-i tare bucuroasă, nici nu ştie cît de bucuroasă, pentru că îl simte pe Radu lîngă ea. Se strînge mai aproape de el.

Radu o mîngîie pe cosiţă, stăruind cu degetele în părul mătăsos şi catifelat ca o alintare. Apoi, cum se aud paşi săriţi şi iarăşi paşi, n-a mai rămas decît vînătorii din ei, aşteptînd cu inima bătînd repede făptura care vine din adîncul codrului.

★

Mîrzea se dosise după un budur de stîncă colţuroasă, năpădită de ferigi şi înconjurată de brădet tînăr. Îşi pusese arcul la îndemînă, cu o săgeată rezemată de piatra care-i făcea şi adăpost, şi sprijin. Cu cît se lăsau mai dese umbrele serii, cu atît căpitanul îşi încorda simţurile. Ochii lui dăduţi să vadă şi noaptea iscodeau cu băgare de seamă toate împrejurimile. S-ar putea ca rîsul să se arate, s-ar putea ca, sătul, să se hodinească. Sau poate i-a simţit. Vînt nu bătea de nicăieri, aşa că nu-i putea mirosi decît de aproape. Fel de fel de socoteli îşi făcea Mîrzea, căci tare mai dorea să-l răpună el. Ar fi fost faptă de fală şi de mai mare apropiere către moşneni.

Ca din pămînt, în partea dimpotrivă tăului s-a ivit o căprioară. A adulmecat cu botul umed în toate părțile, mişcîndu-şi urechile să prindă glasurile pădurii. A mai făcut un salt uşor şi lin, privind peste umăr şi chemînd cu glas duios iedul. Acesta a venit țupăind pe picioarele subțiri şi lungi, cătînd harț, cu coada de-un deget îmbîrligată, rotindu-şi fudul albeața pulpelor dinapoi. Maică-sa l-a împins către apă cu fruntea. S-a plecat clefăind o sorbitură. Puiul şi-a desfăcut picioarele dinainte ca să ajungă oglinda apei şi năzărindu-i-se că i se ridică altă ființă asemenea împotrivă, de acolo, din acel luciu, s-a proptit să fugă. A stat, privind cu mirare la maică-sa cum sorbea liniştită şi s-a apropiat iarăşi. Vitejindu-se prea mult, a vîrît nările în apă şi cînd a tras, a prins a țîfni mînios, căci se înecase.

Dincolo de apă, Mîrzea a pufnit în rîs, abia stăpînindu-şi hohotul.

— Jigodia naibii. Parcă-i pui de om.

★

Ancuța nu-şi mai putea lua ochii de la ieduț şi toată amărăciunea i se topise ca-ntr-un cauc cu apă. Nu îndrăznea nici să sufle. Aşijderea, căpitanul. Pentru sufletele lor de oameni ai firii, priveliştea asta era ca un basm domol, spus la vatră, iarna.

Deodată, capra a ridicat fruntea, lăsînd să-i şiroie apa din bot. A dat un behăit dureros, împingîndu-şi puiul către pădure. Cuprinsă de spaimă, sărea în loc, căta să grăbească paşii nevolnicului care tremura pe picioare. Mîrzea a mai apucat să vadă doi ochi strălucind ca opalul pe creanga groasă a paltinului din fața sa, apoi alunecarea lungă a unui trup roşietic şi pînă să-şi

strunească arcul, rîsul îşi înfipsese ghearele în gîtul căprioarei care se zbătea gemînd jalnic, cu glas aproape omenesc. Într-o sforțare, în care adunase groaza morții cu dragostea de mamă, căprioara se ridicase pe picioarele dinapoi, cătînd să scape de ucigaş. Asta i-a adus pieirea. Rîsul şi-a înfipt colții în beregată, sorbind cu lăcomie sîngele fierbinte care năboise în şuvoi purpuriu din vinele rupte. Căprioara a poticnit în genunchi. Apoi s-a sfîrşit într-un cutremur al întregului trup. Rîsul sfîşia gîtul prăzii şi se auzea pînă la Mîrzea cum pîrîiau vinele sub tăria colților.

Apoi, ca şi cînd şi-ar fi adus aminte de ceva, a ridicat botul din aburii calzi ai sîngelui, privind spre puiul ce rămăsese încremenit, lipit strîns de tulpina unui pom de la care parcă cerea îndurare. Fiara se apropie încet, cu paşi lungi şi furişi, privindu-l în ochi.

A răsunat un behăit abia auzit.

Rîsul s-a tupilat la pămînt, încordîndu-şi muşchii. Atunci au zumzăit în tăcerea adîncă a codrului şi peste liniştea adăpătoarei trei săgeți. Fiara a sărit în sus, izbită de moarte. A căutat să se agațe de pom, dar ghearele au lunecat pe coaja trunchiului şi vînătorul prădalnic s-a prăbuşit moale la pămînt...

...Se-ntunecase. Sus, prinseseră să se alunge zdrențe de nori, astrucînd licărul puțin şi palid al stelelor. Adăpătoarea ciutelor părea de smoală. Un freamăt prelung a înfiorat codrul. S-au auzit fîllîiri grele de aripi. Țipăt de buhă. De undeva, din fundul munților, s-a rostogolit un tunet îndepărtat, apoi săgeata frîntă a unui fulger a luminat pentru o clipă Valea Brazilor.

— Aşa-i dacă mi-am pierdut varga de alun, mormăi

supărat cneazul, ieşind la vedere. Şi-a scos cornul de bour potrivindu-şi răsufletul şi a dat glas prelung de chemare.

Sunetele s-au alergat în lungul văii, s-au întors din pereții de stîncă, apoi s-au pierdut sub streaşina neagră şi tremurătoare a pădurii. A rămas uimit cneazul cînd dinspre potica Steiurilor i-a răspuns un alt corn. Avea acela un glas de spaimă şi urgie, o chemare care se cerea grabnic împlinită.

„E cornul lui Dragomir Ager, olăcarul. Ce să fie?” gîndi bătrînul.

Scamele de nori se țesuseră în pînze şi pînzele tăvălugite peste creste prinseseră să sloboadă picuri rari şi grei. Vîntul îşi oprise răsufletul şi se auzeau stropii bătînd pietrele şi frunzele. Apoi s-a prăvălit asupra munților şi văii, furtuna. Venea în ropotul îndesit al ploii, pe aripile vîntului care-şi dezbăierase puterile. Venea tivind norii cu aurul fulgerelor, răzbubuind de părea că se despică înalturile. Sus, pe creastă, un fulger s-a înfipt într-un brad, răsărit singur şi măreț deasupra hăului negru al văii. Rupt din întuneric de lumina albăstruie care s-a prelins în mii de limbi de şarpe pe crengi, bradul s-a aprins deodată, ridicînd spre cer vîlvătaie înaltă şi repede, ca apoi să se prăbuşească trăsnind ca o sfîşiere a muntelui întreg.

Vînătorii luptau cu capul vîrît între umeri împotriva puhoiului prăvălit din ceruri.

— Nu-i chip de adăpost, răcni cneazul ridicînd fața pe care şiroia apa. Ne cheamă Dragomir Ager... Ascultați... şi-şi plecă urechea spre partea de unde auzise întîia oară glasul cornului.

Cînd tunetele s-au liniştit pentru o clipă, peste

şuvoirea deasă a ploii s-au auzit înfundat şi parcă izvorîte din miezul păinîntului chemările aceluia.

— Aţi auzit?

— Auzit... E glas de primejdie, făcu Veveriţă.

— Atunci, la drum! porunci cu străşnicie cneazul, luînd în piept noaptea şi urgia vremii.

Păşeau lunecînd în nămoale sau pe pietre, cu apa pătrunsă la piele, încrîncenaţi de nelinişti. Veveriţă şi Costa Ursu purtau rîsul legat de creanga dusă pe umeri. Pe Mîrzea furtuna asta cumplită, răstălmăcită şi înfoiată de răspunsurile văii, îl înspăimînta de-a binelea. Se simţea mic, pierdut într-un iad de pucioasă clocotindă. De-abia dacă vedea umbra Ancuţei care păşea înaintea lui, ţinînd, adunat la piept, vătuiul de căprioară.

Ancuţa simţea puiul ud şi tremurînd, îşi vîrîse botul la subsuoara ei, cătînd căldura mamei şi adăpost împotriva urgiei. Fetei i-a înflorit sufletul, înţelegînd că i-ar lipsi un copil pe care să-l alinte şi care să-i fie aproape în nopţile lungi de toamnă, cînd furtuna chiuie cum chiuie acum, cînd focul arde molcom în vatră şi cînd ea e singură cu dorurile. A strîns mai tare vătuiul la piept şi sălbătăciunea i-a adulmecat, ca o mulţămită, faţa udă.

★

Soarele se ridicase spre nămezi. Nu era nici cald, nici rece. O zi de toamnă călduţă şi senină, cu pulberi de aur plutind spre codri. A răsunat în tăcerea asta tropotul cîtorva cai.

„A repezit Radu flăcăi să mîne muierile la adăpost. Numai să nu fi greşit Lambru, să le facem spaimă înainte de vreme.”

Cremenarii nălbeau ici, colo dintre crengile grele de rod. Tremurau aburi peste ţintirim. Sticleau apele Argeşului. Cneazul şi-a şters o lacrimă cu podul palmei, înainte de a năpădi pe faţă. A strivit-o în caucul pleoapelor. Fulger bătea din picior, scormonind ţărîna. Cînd s-a ridicat în şa, straja de la foişor a dat glas puternic:

— Se văd călăreeeţi!...

Moşnenii s-au privit, strîngînd mîinile pe sulițe. Costa şi-a săltat ghioaga pe umăr.

— Mulţi?

— Muuulţi!

— Vin pe drum?

— Pe druuuuum!

Cneazul a frămîntat întrebări şi întrebări. „Cum? Ce fel? Să vină aşa ca la nuntă?”

— Repezi-te, Veveriţă, în foişor. Spune-mi ce crezi şi mai ales ce vezi.

Veveriţă nu şi-a făcut numele de ocară. Cît ai scăpăra în amnar, a fost sus şi pînă să zici „Tatăl nostru” s-a înfăţişat zîmbind.

— Ce-i?

— Ce-am văzut, au ce cred?

— Şi una, şi alta!

— Vin oşteni. Cîte trei în rînd. Cu tot dinadinsul să se vadă. Fac praf mai mult decît se cuvine. Asta am văzut. De crezut cred că trag crengi după ei. Să-i vedem şi să ne spăimîntăm. De pălit, ne pălesc din altă parte.

Bătrînul s-a uitat la Veveriţă, clătinînd din cap.

— Bună minte!

Atunci a prins sa bată într-o dungă, cu zvon de durere şî spaimă, clopotul de la biserică. S-au auzit tropote şi

porunci. Dinspre găvanul unde-şi avea făurăriile Ion Zlătaru s-a pornit un zvon mînios de baroase. Apoi baroasele au tăcut şi s-au ridicat trîmbe de fum.

Cneazul a smucit frîul şi călăreții l-au urmat în goană.

Simțea că fusese viclenit de vistiernic. Acum ura şi mînia îi curgeau de-a valma prin sînge. Nu mai era decît moşneanul hăituit în bîrlogul lui de duşmanul cu care nu putea încheia pacea. Şi acela era boierul.

★

Boier Dan şi ceauş Haviz îşi împărțiseră cu grijă şi bună ştiință trebile pentru acea zi.

Boierul, cu o sută de spahii, trebuia să urce de cu noapte prin cornul de pădure ce lega Măgura Turcului cu părțile apusene ale codrilor de pe Argeş. Aici era la adăpost de vederea străjilor şi iscoadelor pe care de bună seamă le-a tocmit vicleanul de cneaz.

Ceauş Haviz, cu alți cincizeci, se va arăta la vedere şi va păli cu străşnicie pe drumul mare. El e oştean vechi şi nu se teme de o mînă de robi ghiauri. Avea de plătit poceala pe care i-o adusese fiul ghiaurului la gură. Simțea plutind spre el desfătul cu muierile acelora, care deşi sînt roabe şi soții de ghiauri, sînt nespus de frumoase. Să nu mai vorbim de aurul pe care-l va stoarce de la prietenul său.

Veveriță nu greşise cu nimic. Turcul poruncise să se taie crengi mari, pe care spahiii le legaseră de oblînc. Cu toate că plouase noaptea, după ce s-a ridicat soarele spre prînzişor, crengile scoteau praf din belşug, vestind tăria şi bărbăția celui ce venea să ia satul în piept.

Dan călărea grăbit şi frămîntat. Singurii oameni de o lege cu el erau logofătul Muşat şi vornicelul de la Tîrgul

Argeşului, care îl ademenise pe Bubiu. Spahiii se rînduiseră cîte doi, sub porunca iuzbaşului Ibrahim, cel care se jurase pe barba profetului că va tăia urechile pămîntenilor.

Vornicelul avea de plătit o ruşine şi o înfruntare cum nu mai pomenise în viață. Boierul îşi măcina între măsele ura la care se perpelise douăzeci de ani, sporită cu aceea împotriva drăgoieştenilor.

Îşi pusese zaua. Pe umeri purta o manta prinsă numai sub bărbie, cu cheutori de piele. Nu-şi luase chivără, să nu-i străluce soarele în ea şi să-l dea de gol. Călărea înnegurat, cu fălcile strînse.

Numai logofătul Muşat n-avea de împărțit cu nimeni nimic. I se strîngea inima şi se lăsa mai mult dus de cal, decît de bărbăția lui, năzărindu-i-se că din fiecare tufă îl săgetează ochii lui Lambru. Ba i se părea că glasul aceluia îi aduce aminte de un oarecare cuțit înfipt odată între umeri. Întorcea capul de jur împrejur, tresărind la fiecare clătinare de frunză. Închina, cu limba, cruci multe şi repezi. De sub cuşmulița veche şi răpănoasă îi scăpau broboanele în pîrăiaşe, năclăindu-i fruntea şi sprîncenele. Liniştea pădurii părea a nu prii nici spahiilor. Erau oameni care se simțeau bucuroşi în largul cîmpiilor.

De la o vreme, au prins să urce. Locurile vădeau sălbăticiune şi spahiii şi-au strîns caii aproape. De pe un vîrf mai ridicat se vedea satul.

Pe boier Dan priveliştea l-a izbit peste ochi. A strunit frîiele, ridicînd mîna. Călăreții au oprit. Se auzeau doar tăunii bîzîind pe lîngă cai, zăbalele muşcate şi, rar, bătăi de copite pe loc. De aici îşi putea desfăta sufletul cu amăgirea care-l purtase în lungul unei vieți, izbindu-l

adeseori la pămînt cu strășnicie.

Ceauș Haviz se apropiase bine. Se vedea după praful stîrnit de spahii.

Boierul și-a subțiat pleoapele, strecurîndu-și privirile spre sat. Va da năvală din partea asta. E un fir de vale, care-l scoate la Argeș. Acolo se vor împărți în pîlcuri și vor aprinde casele, pălind oamenii din goană. El cu iuzbașul Ibrahim va împinge spre casa cneazului, slobozind și calea lui ceauș Haviz de va fi cu trebuință. A rîs, un rîs fără nici un sunet, care i-a arătat dinții galbeni și i-a pungit colțurile ochilor.

★

În gura văii, mai sus de bordeiele faurilor, erau de strajă doi flăcăi din Drăgoiești: Ion Deculici și Ștefan Trușcă. Ion Deculici, hîtrul satului, se alintase pînă atunci cu Floarea lui Năstase și a Achimiei. Era scund, voinic și nimeni nu l-a văzut vreodată trist. De cînd o iubea pe Floarea, și ea trecea fără să-l vadă... S-a mirat cum de-a apucat-o dragostea așa din senin, dar tot el și-a răspuns: Muierii dă-i ce-ți cere și la urmă te sfădește de ce i-ai dat.

Acu se uită după ea cum se duce, mlădiindu-se. Fata i-a lăsat de mîncare și un fir de busuioc, pe care i l-a luat mai mult cu puterea. Așa din joacă.

Cînd a auzit tropotele, s-a întors, a pus mîna pe suliță, dînd gură.

— Săi, Ștefane!... Apoi a răcnit din rărunchi: Fuuuuugi, Floareooo!

A împuns, dar nu știe ce, că l-a pălit în gît sabia boierului. Pe Ștefan Trușcă l-au înțepat spahiii cu sulițele și l-au amestecat cu pămîntul, călcîndu-l în

picioarele cailor.

Floarea a cîrnit-o oblu pe spinarea dealului. Din rînduri s-a desprins un călăreț. Floarea poticnea, se scula şi iarăşi fugea.

La urmă cînd să se mai scoale şi să se piardă în desime, a împuns-o osmanul între umeri.

A căzut şi Floarea.

Astea le-a văzut toate Ion Zlătaru, faurul şi robul fugit al boierului Dan. Laia de țigănci şi puradei s-a împînzit în vaiere, dar glasul bătrînului a adus-o repede la ascultare şi tăcere. Ion Zlătaru a dat poruncă fiului său mai mare şi acela a bătut barosul pe nicovală, cu spaima morții în spate. Ceilalți au pus mîna pe furcoaie, trăgîndu-se la scutul bordeielor, ținînd pruncii şi muierile între ei.

Călărețiii s-au desfăcut în două trîmbe, luînd poiana la mijloc. Nu puteau băga caii acolo. Erau stănoage, vreo două care cu roatele la cercuit şi bordeiele. Închizîndu-i, s-au pedestrit pe dată cîțiva spahii.

Boierul a încruntat sprinceana, cunoscîndu-l pe robul acela gol pînă la mijloc, care ținea de coadă barosul greu, semn al rostului său pe lume.

— A, tu erai, cîine? scrîşni Danul... Mai cutezi să stai împotriva stăpînului tău?... Dă-te prins şi-ți iert laia.

Ion Zlătaru a simțit o adiere de vînt în față. A cuprins din ochi mîna de fii, fiice, nepoți şi strănepoți, care stăteau neclintiți, cu toate spaimele adunate în carnea şi privirea lor. Şi-a adus aminte în clipă de omenia căpitanului Ghețea. A oftat adînc la gîndul bucuriei pe care a simțit-o în valea asta, unde a fost socotit în rînd cu oamenii. Din ochii alburii i s-au pornit lacrimi. A ridicat scurt barosul şi, făcînd o săritură, l-a pălit în

turbanul primului spahiu.

Toate s-au petrecut într-o clipită. Furcile au izbit şi ele, boierul a dat răcnete de mînie, împingînd calul înainte. L-a fulgerat pe Ion Zlătaru drept în creştet, despicîndu-i țeasta cu un icnet scurt.

Vaierele robilor şi muierilor s-au stins repede. Sulițele şi iataganele cunoşteau calea spre carnea robilor. Boierul a ridicat pala roşită de sînge proaspăt şi s-a năpustit spre sat. Înainte de a răzbi la Argeş, valea se gîtuia între doi umeri de deal, năpădiți de lăstăriş cît statul omului.

Aici, călăreții şi-au strunit caii, strecurîndu-se cîte doi. Şi tot aici oblicise Lambru să-şi adăpostească oamenii. Îi rînduise pe amîndoi umerii dealului, cu osebire spre capătul dinspre făurării. Goana boierului şi stropşeala făcută nu l-au mirat. Cînd a socotit că s-a scurs mai bine de jumătate din puhoi, s-a ridicat, şi-a scuipat în palme ca pentru truda seceratului, a trecut sulița celui ce stătea alături, apucînd baltagul. Mai mult săcure decît baltag. Atunci a răcnit de s-au cutremurat văile. Şi tot lăstărişul s-a înfiorat, prinzînd glas, înmiindu-l şi întărindu-l.

— Dă, mă!... Dă, mă!...

— Dă, măăăă!... Dă, măăăă!

— ...măă... măă...

— ...ăăă.

Sulițele de carpen afumat la vîrf s-au înfipt în burțile cailor. Topoarele şi baltagele au despicat țestele. Dinții şi unghiile s-au înfipt în beregata potrivnicului. Era o zvîrcolire a pămîntului întreg. O ură crîncenă plămădită în lungul unei vieți de om.

Străjerul din turlă a prins să bată clopotul în dungă.

Dangătul adînc, rar şi iarăşi admc, s-a înfipt în suflete ca o cutremurare.

Din față, boierului Dan i s-au năzărit cai flocoşi, aşternuți cu burta la pămînt şi deasupra coamelor vîntuite ale acestora, cuşmele negre şi încrîncenarea ochilor moşnenilor. În frunte călărea rotindu-şi sabia căpitanul Ghețea.

Iuzbaşul Ibrahim a fornăit o poruncă şi călăreții s-au aşezat în linie, cît de des îi lăsa locul. Apoi au plecat sulițele şi au pornit în goană. Tăpşanul nu era mai larg decît o sută de paşi. Izbirea a fost crîncenă. S-au rupt sulițele, s-au răsturnat din şei călăreții ca trăsniți, caii s-au ridicat în două picioare, rînchezînd. Acum şi cei păliți nu se mai puteau prăvăli, atît de mare era desimea aceea de oameni care gîfîiau şi-şi sticleau ochii unii asupra altora.

Ghețea tăia rotund, mlădiindu-se şi cătînd să-şi împingă calul spre boier Dan. În stînga acestuia se apăra şi izbea cu strășnicie vornicelul. În dreapta stătea iuzbaşul Ibrahim. Logofătul Muşat se ştersese de pe fața pămîntului. Icnetele şi volbura de capete, amestecătura de turbane şi cuşme mițoase, fulgerarea de paloşe şi iatagane nu puteau vădi de partea cui se lasă cumpăna biruinței.

Două lucruri s-au întîmplat atunci.

Pe potica pe care coborîseră nu cu multe zile înainte căpitanii spre făurărie s-a prăvălit în luptă cneazul cu soții săi, iar de la spate au năvălit drăgoieştenii, care mîntuiseră cu turcii din vale, restul ce mai rămăseseră în poiana bordeielor dînd dosul în fuga cailor.

★

Logofătul Muşat, de cînd porniseră în goană, simțise aşa ca din senin că-i mai sănătos să-şi strunească calul. Aşa că nu ajunsese alături de boier şi la locul cuvenit, ci rămăsese mai spre mijloc. Cînd s-au auzit glasurile drăgoieştenilor, parcă nici nu s-a temut, atît era de întărit în sine că le va auzi şi că atunci îi va suna ceasul.

L-a văzut pe Lambru răsărindu-i la gîtul calului şi ridicînd baltagul. A primit lovitura la mir, fără să mai scoată un geamăt, şi s-a răsturnat, rămînînd cu un picior în scară. Calul, scăpat din îngustime, l-a fărîmat, tîrîndu-l în goană peste coclauri.

★

Năvala cneazului a fost ca un suflu de furtună rostogolit peste capetele osmanilor. Sabia uşoară, prea uşoară pentru puterea lui, reteza trunchiurile şi capetele, deschizînd pîrtie. Se ridicase în scări şi cosea înainte, cu barba desfăcută în două, cu sprîncenele încruntate, cu dinții înfipți în buză.

Pe de lături izbea Costa Ursu. Ghioaga din rădăcină de zadă stîlcea capetele, făcîndu-le terci. După fiecare izbitură. Costa Ursu răsufla adînc, ridica ochii către piscurile munților şi iarăşi îşi repezea ghioaga. Tocsabă tăia pe de margini. Veveriță, frămîntîndu-se în şa, căta să ajungă la turcul ce-l păzea pe boier, părîndu-i-se prea urît la înfățişare şi prea stricător.

La un timp, cînd moşnenii îi strînseseră bine în chingi pe osmani, cneazul şi-a îndreptat trupul privind peste capetele luptătorilor. A înțeles în clipă că biruința e de partea a lor lui. L-a văzut pe Lambru strecurîndu-se spre boier Dan, cu ochii scînteind.

Boierului îi căzuse cuşmulița şi pletele sure îi stau

răvăşite în vițe umezite de sudoare. Se făcuse pămîntiu la față şi, apărîndu-se, căta loc pe unde să-şi îndemne calul.

Căpitanul Ghețea se tăia în sabie cu Ibrahim. Cneazul a rîs numai cu dinții, văzîndu-l cum luptă. Se răriseră bine osmanii. Acum moşnenii îi împărțeau în pîlcuri şi-i hăcuiau din goană. La gura văii, drăgoieştenii făcuseră zid, înfigînd coadele sulițelor în pămînt şi plecîndu-le vîrfurile spre piepturile cailor. Nimeni nu putea fugi pe acolo. Spahiii nici n-au cutezat văzînd fețele acelea aspre care stăteau barbă lîngă barbă.

Cneazul îl căuta pe Haviz. Şi-a simțit măruntaiele răscolite de supărare cînd a înțeles că Haviz bate război la intrarea satului. A dat chiot, punînd pinteni şi smucind frîul. Nu l-a urmat decît Tocsabă. Călărea ca într-o furie de negrăit. Cînd a năvălit după clonțul de stîncă care închidea drumul, l-a văzut pe Mîrzea venind la trap uşor. Moşnenii lui Cebucă țineau la mijloc cîțiva robi.

Hăt, departe, se ridicau şi repede rămîneau în urmă nori de praf. L-a cuprins o mare mînie. S-a uitat ponciş la căpitan, apoi a strunit calul înapoi, lăsîndu-l la pas.

Mîrzea nu-şi potolise căldura luptei, care-i înflăcăra ochii.

— Taică, l-am pus pe fugă pe ceauş Haviz. Din partea asta, să nu mai ai grijă.

— Bătrîn zălud ce sînt. Trebuie să-mi dea învățătură nişte neisprăviți cu caş la plisc.

Mîrzea l-a privit mirat. Atunci cneazul şi-a apropiat calul de el şi l-a strîns în brațe, sărutîndu-l pe frunte. Se mai înseninase.

— Asta n-are să ți-o uite niciodată satul, căpitane! De

acum şi pînă-n veac.

Fiul vatamanului Mîrzea din Ţara de Jos şi-a simţit pieptul plin de o bucurie parcă nicicînd întîlnită. De multe ori, slujind în oaste, biruise. Atunci era trudit şi nu dorea decît hodina. Acum, biruinţa asta, legată de viaţa celor care-i fuseseră popas părintesc şi frăţesc în anii lui de pribegie, îi împlinea în suflet alte simţăminte, care-l făceau să rîdă cu un ochi şi să plîngă cu celălalt

— Dar Radu?

— Cînd vom ajunge la tăpşan, va fi isprăvit secerişul.

★

Boier Dan şi-a simţit grumazul strîns de ghearele fricii. Pe vornicel îl sîngerase Tătucu la obraz. Vornicelul a mai ridicat sabia să se apere de bărbosul acela zbîrlit, dar bărbosul l-a spintecat la burtă, răsturnîndu-l.

Gheţea primise două lovituri de la Ibrahim. Una piezişe în umărul obrazului şi alta dreaptă în latul pieptului. Turcul se lupta cu o vitejie şi repeziciune cum nu mai întîlnise căpitanul de mult. Simţea că-l părăsesc puterile şi că nu va mai ajunge la boier. Moşnenii supuseseră pe cei scăpaţi cu viaţă. Acum aşteptau să se isprăvească judeţul din fundul tăpşanului. Doi călăreţi mai făceau acolo faţă: boierul şi turcul.

Văzîndu-l pe Veveriţă pe aproape, Gheţea i-a strigat scurt:

— Lasă-mă pe mine!

Vînătorul a trecut pe alături, fără să izbească. Ajunsese cu iuzbaşul strajă în strajă. Îi simţea răsufletul pe obraz. S-a încordat şi l-a izbit cu stînga în beregată. Apoi l-a fulgerat cu tăişul în cap...

Tot atunci s-a repezit Dan. A lovit cu ură. Sabia i s-a

rupt de la jumătate. Lambru îi ridicase asupra capului fierul năclăit de sînge al baltagului.

Boier Dan s-a frînt în şa, dîndu-se prins. Cînd a văzut că baltagul se pleacă, că moşnenii îşi şterg săbiile pe colțul sumanului, că cei cîțiva robi se bulucesc între sulițe, a ridicat ochii, petrecîndu-şi-i peste toată această furnicare pe care o stîrnise. Pe jos zăceau de-a valma cai şi trupuri de oameni. Un zîmbet rău şi într-o parte i-a strîmbat gura. S-a îndreptat din umeri, privind semeț peste capetele luptătorilor. Cînd i s-au înşiruit în față oamenii satului pe care-l risipise, un cutremur adînc i-a zguduit ființa.

Biv vel vistiernicul Dan şi-a văzut osînda pe fețele acelea trudite, în trupurile sîngerate, în ochii mari şi parcă tulburați de o durere adîncă, izvorîtă din cute ale sufletului pe care el niciodată nu le cercetase. Atunci s-a temut.

Lambru îi stătea în față, sprijinit în baltag. Pentru întîia dată i-a fost frică să strige: „În genunchi, vită”! O spaimă căreia încă nu-i putea da nici un înțeles îi încleştase inima. O frică de tăcerea acelor oameni şi a lui Lambru. O frică de tot ce crestase pe spinarea lor atîta amar de ani. S-a temut, dar n-a arătat nimic, înfruntîndu-l cu privirea pe cneaz.

— Bine ne-am găsit, boierule, vorbi domol cneazul Drăgoieştiului. Te poftim la petrecere de înmormîntare, cu cîntece de văduve şi de copii rămaşi singuri. Apoi, la hotărnicie pentru veac.

Biv vel vistiernicul n-a răspuns nimic.

Era cald. Clopotul bătea rar, ca o rugăciune. Zvonul lui tremura peste vale. De la biserică au coborît în grabă muierile, răscolind printre morți. Cînd şi cînd răsuna

cîte un strigăt rupt din inimă.

— Ah!...-şi altul! Ah!...

Femeia se ridica în genunchi, privea rătăcită peste trupurile hăcuite şi nu mai înțelegea decît durerea care-i săgetase ei inima.

Poruncile căpitanului Ghețea erau date cu glas slab, dar se împlineau pe loc. S-au rupt moşnenii şi au ridicat răniții. S-au auzit scîrțîind carele venite să ridice morții. S-au arătat şi drăgoieştencele, cu pruncii de mînă şi în brațe.

Văzîndu-l pe boier, Ileana s-a încrîncenat, s-a roşit, apoi s-a îngălbenit.

— Cneazule, lasă-mă să-i fac județul, spuse ea cu glasul înecat.

— Taci! I-l facem în vatra satului.

★

În aceeaşi după-amiază drăgoieştenii s-au pornit spre sat. Au stat în mijlocul drumului, la capătul poticii ce urca spre casa cneazului, cu vitele care purtau boarfele la mijloc, cu muierile la urmă şi bărbații în față, ținînd între ei calul pe care era legat boier Dan.

S-au arătat moşnenii care nu aveau morți de plîns sau răniți de lecuit. Şi-au scos cuşmele şi unii, şi alții, apoi s-au îmbrățişat, ținîndu-se strîns la piept. Aşa au făcut şi cneazul Ghețea cu Lambru. Muierile plîngeau cu icnete îngropate în palme sau colțul maramelor. Oamenii se bucurau, însă nu prea tare.

Lambru a oftat o dată, potrivindu-şi glasul:

— Apoi, noi vă mulțumim, oameni buni. La o nevoie, să ştiți că ne găsiți peste Argeş.

— Duceți-vă cu bine! Noi rămînem tot aici. Asta să i-o

spui domnia-ta boierului, cînd va face ochi către lume.

Băjenarii s-au pornit către vetrele lor. În față călca Lambru, adulmecînd spre Drăgoieşti. Tălpile goale au stîrnit colb. Era cald. Oamenii nu mai simțeau decît mirosul satului. Din cînd în cînd, ridicau priviri grele spre boier. Acesta părea că nu vede, nu aude şi nu simte nimic. Gîndea şi aştepta să răsară de undeva Haviz, să-i taie pe robi cu sabia. Asta era tot ce-i mai putea ascunde fruntea.

La o vreme, s-a învolburat un călăreț. Boierul a tresărit, ațintindu-şi ochii în zare. Călărețul a crescut, arătîndu-se întreg. Era Dragomir Ager, olăcarul. A strunit calul în două picioare, strigîndu-i lui Lambru:

— S-au dus!

Apoi a trecut mai departe, tot în goană. Boier Dan a înțeles cine s-a dus. Ceva s-a frînt în el, pălindu-l dinăuntru spre țeastă. A rămas în şa, atîrnînd moale ca o zdreanță.

★

În seara aceea au înflorit sîmburi de lumină la mai multe case din Cremenari. Erau lumînările de la ferestrele unde se făcea priveghi pentru cei ce dăduseră vamă morții. Peste tăcerea nopții se auzeau bocetele, cînd mai tare, cînd mai încet, ca purtate de o adiere.

Părintele Athanasie n-a cunoscut hodină. Nici cneazul. Îşi lăsase acasă feciorul în fierbințeli. Cîrstocea, omul lui de oaste, îşi doftoricea stăpînul, spălîndu-i rănile cu rachiu, ungîndu-i-le cu alifii de el ştiute, oblojindu-l cum se cuvine. La cap îi stătea Ancuța. Aşa că din partea asta s-a simțit liniştit. Mai ales bucuros că şi el, prin sîngele celui ce-l avea mai drag pe lume,

plătea vamă, alături de casele în care bucuria nu va mai înflori de acum încolo.

Mîrzea călca în urma cneazului.

Bătrînul s-a oprit la Izvorul Lupilor, cercetînd întunecimile. Apa gîlgîia lin, prelingîndu-se din subsuoara stîncii. Licăreau stele. Jos, în luncă, se țeseau neguri dese. Mîrzea l-a auzit oftînd. Apoi au purces mai departe. Au intrat la toate casele care aveau morți, pe care le cunoşteau după acei sîmburi de lumină, licărind printre livezi. Pe prispe stăteau la vorbă vecinii. Bărbați a căror carne nu cunoscuse fierul. Înăuntru boceau muierile. Mortul sta pe masă, spălat şi învestat în hainele lui de sărbătoare, cu lumînări puse la căpătîi, în ulcele de pămînt...

Erau cu fețele tot aprige, cu sprîncenele tot încruntate. Unii aveau rănile deschise la gît, sau la frunte. La alții nu se vedeau. Toți țineau în mînă bănuțul pentru vamă în ceea lume.

Doisprezece bănuți. Douăsprezece lumînări la căpătîi. Doisprezece voinici. Acum vedea Mîrzea ce stă în spatele fiecărui oştean. Acum îl pricepea şi mai bine pe Radu. I s-a împlinit cugetul într-o amărăciune care i-a adus lacrimi în ochi.

Asta a fost întîia dată cînd a plîns şi s-a simțit slab căpitanul Mîrzea, a cărui faimă de ostaş zburase în patru vînturi,

Spre împărățiile crailor, sultanului şi ale stepelor. Întorcîndu-se către casă spre miezul nopții, l-a simțit aşijderea şi pe cneaz.

Dacă plîng munții, se cuvine să se tulbure şi el.

★

Măgura Turcului rămăsese în urmă. Făgetul purta în rămuriş zvoană uşoară şi înfiorată. Pe drumeagul năpădit de tufe, drăgoieştenii călcau cu sîrg, luminîndu-şi calea cu făclii groase şi lumegoase din cetini. Luminile şi umbrele se scriau tremurătoare, cînd lungindu-se, cînd scurtîndu-se pe zidul oblu şi întunecat al trunchiurilor. Era un freamăt dintr-un cap la altul al băjenarilor. Din cînd în cînd şi vitele întindeau boturile, mugind lung. La o vreme s-a ridicat glas picurat din caval.

Oamenii ar fi vrut să calce numai pe vîrfuri, să adune toți stropii aceia de cîntec. La glasul cavalului s-a adăugit o voce plăcută şi lină de fată:

Bată-te crucea, bogat,
Om bogat şi fără sfat
Ce mă porți prin sat legat,
Zici că birul nu ți-am dat?

Pe Lambru cîntecul l-a pătruns la inimă, cald.

Cînd au tremurat deasupra pădurii cele din urmă stihuri cîntate de fată, şi-au împletit glasurile muierile şi bărbații, răspunzîndu-şi lor, cu o chemare acum înfăptuită:

Dat-a frunza fagului,
Pus-am cruce satului
Şi coadă baltagului
Că am ghidul dracului
Asupra bogatului.

Şi-a dat slobod viersului şi Lambru. Avea o voce

groasă, pe care o putea mlădia cu uşurință. Simțea cum i se topeşte mînia şi durerea în cîntec.

Pe boier Dan, glasurile şi înțelesurile l-au trezit ca din moarte. Nu vedea decît făcliile, codrul neprietenos şi cuşmele negre ce-l înconjurau. A încercat să-şi strîngă coantăşul la piept. Îl pătrunsese, aşa deodată, un frig aspru. Şi-a adus aminte că era legat. A vrut să-şi adune gîndurile. Să le orînduiască şi să le pornească spre lumină. Dar nu avea ornicul care să măsoare curgerea timpului şi să-i pătrundă cu bătăile lui asemenea şi neiertătoare, în bătăile inimii, domolindu-i zbaterea şi aşternîndu-i-o pe cale netedă. Nu mai simțea căldura Radei şi plăcuta fierbere a apei din narghilea. Nu mai avea nimic din cele ce-i întregeau puterea, din lucrurile mărunte şi mari care îl făceau cu adevărat boier Dan. Aici era în robia acestor umbre, în robia nopții, a codrului şi mai ales a tăriei cu care se ridica cîntecul din piepturile pe care el de mult le socotise istovite. Şi-a lăsat capul în piept, biruit de ceea ce simțea în jur. De freamătul oamenilor care se-ntorceau la vetrele lor, cu o tărie de cremene şi credința că niciodată nu vor putea fi urniți de acolo.

Ileana se strecurase alături de Lambru. Călca sprintenă, cu fruntea sus. Pînă atunci se simțise singură şi fără rost pe lume. Acum mai voia să plătească boierului, sa grijească mormîntul tătuței şi apoi să se tragă la o monastire. Cu toate gîndurile astea, apropierea de sat îi făcea pasul mai uşor. Atunci cînd s-au ivit luminile de la curte, inima i s-a strîns în piept, frămîntînd deopotrivă bucuria cu ura şi cu ruşinea. Satul s-a oprit la porți.

Alvanitul din foişor a dat glas prelung:

— Cine-i?

Oamenii au ridicat făcliile deasupra capetelor. Lumina le-a căzut pe bărbi, pe cuşme, s-a răsfrînt din ascuțişul topoarelor şi ochilor.

— Sîntem noi... Am venit acasă să-l petrecem pe măria-sa. Deschideți! şi Lambru a bătut de trei ori cu baltagul în porți.

Straja a stat în cumpănă, apoi şi-a chemat mai marele. Drăgoieştenii au văzut plecîndu-se din foişor asupra lor două umbre. S-au auzit şuşoteli. Atunci, ca la o poruncă, au apropiat lumina de boier Dan, rupîndu-l din întuneric.

— Haideți! a poruncit scurt Lambru. Maria-sa e ostenit de luptă. Noi, aşijderea!

La curte nu mai erau decît cinci oşteni şi Simo, care zăcea. Ceilalți plecaseră cu carele. Alvaniții s-au uitat la stolul de lumini, la fulgerarea oțelurilor, apoi la alcătuirile mohorîte ale conacului.

— Întrebăm de vom fi slobozi dacă deschidem?

— Veți fi.

Au căzut zăvoarele şi proptelele. Porțile s-au dat în lături. Au intrat în curtea plîngerilor şi a durerilor de-o viață, înnegurați şi tăcuți.

Oamenii curții se strînseseră ciopor într-un cotlon, tremurînd. Alții s-au prăvălit la picioarele lui Lambru, plîngînd. Muierile se căinau, bătîndu-se cu pumnii uscați în piept.

— Să fie linişte! s-a ridicat vocea puternică a cneazului.

A suit două trepte spre cerdac, cerînd făclii. Toate făcliile cîte se găseau la curte. Slujitorimea s-a bulucit să împlinească ceea ce se cerea. Curînd, fiecare om ținea

în mînă o torță şi curtea se luminase ca ziua.

— Aduceți-i pe boier.

Cînd şi-a simțit mîinile libere, boier Dan a rîs iarăşi şui. A călcat apăsat, urcîndu-se mai sus ca Lambru. Era acasă. Parcă auzea şi ornicul. Sau a fost o părere? Şi-a subțiat pleoapele, a privit de jur împrejur şi dînd ochii cu alvaniții care treceau spre grajduri, i-a suduit cu putere:

— Porci şi cîini. Aveți să primiți atîtea bice pînă o să vi se scurgă tot sîngele din voi.

Ostaşii au ridicat din umeri. Drăgoieştenii au prins glas, tălăzuindu-se.

— Astupă-i gura, Lambrule!

— Piuie.

— Dă-i peste măsele.

— Să-i facem socoteala pe loc. Ce mai aşteptăm?!

Cneazul i-a oprit făcînd semn cu mîna. Apoi, către alvaniți:

— Stați şi domniile voastre- Nu ne-ați asuprit. Ba ne-ați fost şi prieteni la clipe grele. Asta o ştie mai bine ca noi Simo alvanitul. Stați să vedeți şi să duceți ştiri în lume de cîte se petrec aici la Argeş. Apoi întorcîndu-se spre ai lui: N-aveți teamă, fraților! Toate la rîndul lor. Întîi să scoatem robii şi uricile. Aşa-i, boierule? Vrem cheile, măria-ta! Cheile de la temniță. Şi sipetul pentru care l-ai ucis pe moş Alexa.

Boierul l-a stupit între ochi.

Lambru s-a scuturat o dată din umere. Apoi s-a şters domol cu dosul palmei, scrîşnind din măsele:

— Cheile!... Fii fără grijă. Nu te omor dintr-o dată. Ai sa crăpi încetişor... Ca să simți, măria-ta. Aşa cum ai poruncit să moară atîția dintre ai noştri.

Drăgoieştenii apropiaseră bărbile una de alta. Dincolo de ziduri mugeau din cînd în cînd vitele.

— Hai, Lambrule, că nu eşti hadîmb!

— Păleşte-l!

— Ce-i cauți în coarne?

Erau glasuri ascuțite de muieri. Bărbații le-au înghesuit cu priviri aspre. Au tăcut, nu fără cîrtire.

— Spargeți lacătele. Poate vor avea un cuvînt de spus şî robii măriei-sale.

A fost o puhoire de facle spre temniță. Spre locul spaimelor care le încrețea noapte de noapte spinarea. S-au auzit topoarele izbind şi oamenii icnind. Treaba mergea greu, lemnul fiind tare şi lacătele de asemenea. Cînd au zuruit lanțurile, oamenii au dat glas de izbîndă şi boierul şi-a muşcat buzele. Nimic nu trebuia să mai greşească. Nici un pas. Acum, în ceasul al unsprezecelea, îi venise toată puterea cea de temut. Toată puterea care-l făcuse de spaimă în țară. Mai era o portiță de scăpare: tainița. Prin ea putea răzbi în pădure. Avea acolo meşteşuguri diavoleşti, la gîndul cărora i-a venit să rîdă. Iarăşi îi alerga sîngele prin vine. Prin fața ochilor i-a trecut celălalt Dan. Călare, gonind spre un capăt de drum.

Vedenia l-a întărit şi mai mult.

— Robi! Robi nemernici ce sînteți, scrîşni. Vă arăt eu cine-i Dan...

Din clipa aceea a stat încordat ca struna arcului. A privit înseninat peste capetele oamenilor, văzîndu-şi drumul ce avea de făcut. A tresărit din visare numai cînd s-a auzit glasul trist al lanțurilor de la mîinile şi picioarele robilor.

Oamenii îi sprijineau de subsuori, şoptindu-le vorbe

bune. Aceia nu credeau nimic. E drept că auziseră prăbuşindu-se porțile sub izbituri. Dar se temeau de vreun nou vicleşug al tiranului. Au tras numai aer în piept.

Cînd au ajuns în fața cerdacului, mulțimea s-a lăsat în genunchi. Unii bărbați şi-au pus mînecile peste ochi, să nu mai vadă. Muierile au prins să bocească. Atunci s-a ridicat un strigăt care a sfîşiat noaptea. O umbră cu broboadă cernita şi-a făcut loc cu coatele, prăvălindu-se la picioarele unuia dintre robi.

— Dragule...

Robul şi-a săltat umerii, cătînd cu albul scurs al ochilor să pătrundă parcă noaptea aceea veşnică şi negurile timpului. A ridicat brațele descărnate, în acelaşi trist zuruit de lanțuri, pipăind capul care i se lăsase pe umeri. Tîrziu şi-a adus parcă aminte şi abia a răspuns:

— Mărie!

Femeile au hohotit în plînset îndesat.

Ceilalți robi cătau cu mirare şi durere de jur împrejur. O mirare şi o durere împietrită peste care nu putea răzbate bucuria clipei. O mirare şi o durere izvorîtă din anii lungi care le supsese toată măduva din oase. Peste tot locul s-a răspîndit mirosul lor greu.

— Boierule, sloboade!

Văzînd că şovăie, Lambru l-a ajutat, împingîndu-i între coaste coada baltagului.

— Haide!... Ți s-a împlinit văleatul!

Pe loc Dan s-a căutat în sîn, scoțînd la iveală lănțugul de care avea atîrnate felurite chei. Atunci s-a repezit Ileana.

— Uricile!... Uricile!

Bărbații şi-au scuturat chicile, dînd năvală cu

topoarele şi ghioagele ridicate.

— Uricile! au răcnit.

— Staţi, că omorîţi robii. Să facem întîi judecată. Nu sîntem singuri pe pămînt. Căpitănia Pădureţului nu-i departe. Să avem mărturie dreaptă a robilor cînd vor sosi oştenii domneşti. Iarăşi s-a stins glasul mulţimii, bolborosind într-un zvon de furtună ce mocneşte la adîncuri. Lambru a luat cheile, desfăcînd la rînd semnele robiei, care cădeau la pămînt cu glas de fierărie. Erau şaisprezece robi. Cînd a isprăvit, cneazul era lac de apă, ca după o muncă grea. Nicicînd nu crezuse că oamenii pot ajunge în aşa stare de neoameni. Buzele robilor îi căutau mîinile. Cădeau în genunchi, bătîndu-şi frunţile de pămînt. Bolboroseau cuvinte fără şir, fiecare pe limba lui. Plîngeau aşa cum plîng copiii. Poate şi rîdeau!? Cine le mai lua seama în noaptea aceea atît de cumplită? Alţii s-au ruşinat de goliciunea trupurilor mucezite, abia acoperite de zdrenţele în care colcăiau păduchii şi s-au ferit spre umbra zidurilor de la conac.

Dintre ei s-a ales un bărbat înalt. Peste toată sălbăticia pletelor şi a bărbii, peste toată slăbiciunea trupului mai păstra în el o fală de oştean. A rotit ochii, privind oamenii. Apoi a păşit în faţa Danului:

— Uită-te la mine, boier vistiernice. Mă cunoşti?...

— Vornicelul Alexandru, s-a bîlbîit vistiernicul, trăgîndu-se un pas înapoi pe scări.

Omul a rîs amar, înecat şi parcă cu noduri.

— Umbra vornicelului Alexandru, poate vrei să zici... Priveşte! Şi-a întins mîinile la lumina unei făclii. Acolo unde şezuseră belciugele de fier era carne vie.

A vuit iarăşi mulţimea, strîngîndu-se mai aproape de cerdac. Boierul a mai urcat o treaptă.

— Să-ți fie viața așa cum ne-ai făcut-o nouă. Şi să n-ai altă pedeapsă decît să trăieşti, boier vistiernice, aşa cum am trăit noi. L-a amenințat cu ciotul de pumn care împungea cu oasele pielea străvezie, apoi s-a întors spre drăgoieşteni: Oameni buni, creştinilor, iertați-mă... iertați-mă că nu vă pot spune vorbe... Am o inimă, aici în piept... şi pe fiul meu... rob ca şi mine... Luați ce veți vrea... Eu vi le dau pe amîndouă... Mă pun martor, cu toată puterea mea, pentru județul ce se va face.

Stătea acolo la piciorul scării, cu capul plecat, cu mîinile atîrnînd, de parcă o dată cu vorbele îşi lepădase şi sufletul.

Atunci, peste durerea oamenilor s-a ridicat glasul boierului. A fost aşa de neaşteptat acest glas, le aducea aminte de atîtea şi atîtea suferințe, încît drăgoieştenii au rămas fără suflare.

— V-am urgisit şi v-am prigonit, oameni buni, zicea Danul bătîndu-se cu pumnii în piept. Omorîți-mă... Haide, Lambrule, vino cu mine. Vino cu mine să-ți dau uricile. Apoi puteți face județ cum v-o tăia capul... Haide, Lambrule... Cu domnia ai s-o scoți tu la capăt într-un fel...

Vorbind şi chemîndu-l pe Lambru, urcase cîteva scări. Cneazul stătea nedumerit, luat prea din pripă. În clipa cînd Dan a mai urcat o treaptă, strigătul Ilenei a sfîşiat tăcerea:

— Aține-te, cneazule... Fuge!

Drăgoieştenii s-au trezit ca din vis, dînd buzna. S-au repezit la scară, îndesîndu-se, înghesuindu-se, împingîndu-se unul pe altul.

Ileana răzbise în frunte. Scosese din sîn o custură ştirbă. Ştia că dacă boierul apucă să intre, se va pierde

în zid ca un duh. S-a încordat, l-a ajuns, repezindu-i custura între umeri.

Dan a ferit, lunecînd spre stînga. Nu destul de iute ca vîrful întors al capătului de coasă să nu-i scoată ochiul drept. A urlat o dată cu atîta putere, că oamenii s-au oprit în loc. A izbit cu piciorul, răsturnînd-o pe Ileana peste cei ce veneau gîfîind. A alergat cu frica morții pe urme, cu durerea răscolindu-i simțurile, cu sîngele şiroindu-i din găvanul negru al ochiului. Auzea lipăitul tălpilor pe cărămizi. A trecut într-o învolburare, răsturnînd jilțurile. A pipăit cu buricul degetelor rama tabloului. Dacă ar fi avut ochi în vîrful degetelor, tot n-ar fi ştiut mai bine unde să pună mîna.

Cînd Lambru a dat năvală în sala cea mare, ridicînd făclia să vadă, n-a mai văzut nimic. A auzit doar un clinchet uşor, ca de broască bine unsă, care se închide.

L-au împins de la spate oamenii. Au călcat picioarele desculțe peste blăni. Baltagele au spart lavițele şi scrinurile. Drăgoieştenii s-au răspîndit în toate vînturile, sfîrtecînd, izbind, răsturnînd. Făceau treaba asta crîncenă la lumina fumegîndă a torțelor.

— Aici, aici, cneazule. Aici!

Ileana bătea cu pumnul în zid. Lambru a crezut că şi-a pierdut mințile.

Plîngea, muşcîndu-şi mîinile:

— Aici... pe aici a fugit!

Mînia îl făcuse neom pe Lambru. Privea crunt în podele. Auzea cum scad zgomotele şi vedea după creşterea luminii că se adună cei plecați în căutare. Tăcerea era grea şi neguroasă. Pricepuse. Boierul scăpase. Unde? Cînd a ridicat privirea, a tresărit, dînd cu ochii de el. A săltat făclia, apropiind-o. S-a auzit un

murmur tălăzuindu-se peste capete.

Călărețul rînjea la ei, amenințîndu-i cu sabia. A cumpănit baltagul, izbind cu sete în fața aceluia. Fierul s-a înfipt, muşcînd din lemn. De dincolo au răspuns golurile. Atunci a înțeles că-i o tainiță. Abia atunci a priceput-o pe Ileana. A poruncit scurt:

— Dați!

A dat el întîi. Se schimbau pe rînd cîte patru, cîți puteau lucra. Aşchiile au sărit, apoi s-au rupt în fîşii, sub puterea îndoită cu mînie a topoarelor. Au pus umărul, apoi s-au prăvălit înainte. N-au apucat să treacă în gangul tainic, cînd un bubuit cumplit, izvorît parcă din măruntaiele pămîntului, a scuturat podeaua sub ei.

Un val de aer fierbinte mirosind a pucioasă şi salpetru i-a izbit peste față. Şi-au apărat ochii cu mînecile şi s-au tras în odaie. I-a urmat un nor de praf şi de fum gros. De afară se auzeau strigăte.

Cînd Lambru a ieşit în cerdac, ardea în poiana culei. S-a urmat tot atunci o altă bubuitură mai cumplită. Grinzi aprinse s-au săltat spre întunecimea cerului. O pălălaie lungă şi încovoiată a țîşnit, luminînd pentru o clipă creştetul pădurii. La mijloc era roşie-albăstruie şi marginile le avea tivite cu verde.

Tot atunci au zuruit, spărgîndu-se, toate geamurile conacului şi pe ocheții goi a năpădit în trîmbe fum alb.

— L-a primit diavolul pe celălalt tărîm.

Zvonul s-a pornit înfricoşat, din ureche în ureche.

După ce s-a petrecut şi acea bubuitură a butoaielor cu praf de puşcă, pojarul s-a molcomit uşor. Cînd şi cînd licărea ca o zbatere.

— Să mergem!

— Să lăsăm ăst loc de primejdie!

— Îl bîntuie duhurile!

— S-a împlinit ce era de împlinit.

— Vrăji!... A avut vrăji!... Baba Chira i-a făcut vrăji! Baba!

Satul s-a tras spre porți. Au rămas în cerdac numai Lambru şi Ileana.

— Haide, cneazule! Poate sînt acolo unde l-a ucis pe moş Alexa.

Au urcat iarăşi treptele cerdacului. Conacul priveghea noaptea, mătăhălos şi mohorît, rînjind depărtărilor cu ştirbul ferestrelor. Ileana păşea cu zbatere pripită de gînduri şi freamăt de suflet. Cîte nu se petrecuseră în alte nopți aici, sub zidurile lui groase şi tăcute. Cîte gemete de durere şi neputință nu se izbiseră de ele, rămînînd înecate în întunecimea şi taina beciurilor?...

A pălit-o peste față duhoarea pe care a simțit-o atunci cînd, pitită în pădure, l-a văzut pe Pîneciu scoțînd robii şi carnea i s-a încrețit pe tot trupul. Iacă. Aici a stat boierul cînd l-a săgetat pe tătuță.

Lambru adunase de pe jos două făclii aproape întregi. Una i-a dat-o ei, neaprinsă, cu cealaltă a despicat noaptea coridorului.

Plutea în aer un miros iute de pucioasă şi mai stăruiau sub bolți fire alburii de fum. Cînd au intrat în sala cea mare, s-au oprit în loc.

Ileana s-a strîns aproape de cneaz. Aici stătuse la pîndă în clipe lungi de veghe ca să-l vadă pe boier topindu-se în ziduri.

Pe Ileana o bîntuiau gînduri şi gînduri. Cît voise să nu-şi mai aducă aminte, cît luptase cu durerea şi sfîrşeala, totuşi acum, cînd izbîndiseră, cînd năzuințele

celor dragi se împliniseră, a simțit acelaşi gust amar şi coclit în gură, ca după noaptea ei de nuntă. „Noaptea ei de nuntă”! A rîs scurt, mai mult ca un geamăt.

Între sprîncene i s-a adîncit o dungă pe care fruntea limpede a fetei lui moş Drăgoi n-o cunoscuse pînă atunci. Ziua care trecuse nu-i dăduse răgaz să se gîndească la sine. Trăise ceasurile acelea strînsă ca un arc gata să arunce săgeata. Era grea de durerea care-i umpluse ființa şi se bucura de sorocul județului, aşa cum se bucură de uşurarea țîțelor sălbăticiunile care-şi alăptează puii.

Acum, coarda întinsă a sufletului pocnise de atîta încordare şi Ileana se simțea pătrunsă în tot sîngele de fierea amarului ei tăinuit. I se părea că nu izbîndise nimic, că din mormînt o blestemă tătuță, că n-a adus nici o bucurie ochilor stinşi ai lui Dragu.

Trupul îi era frînt. Parcă nu se spălase de un an şi parcă tot mirosul umed şi rînced al aşternuturi lor boiereşti îi pătrunseseră în nări. Abia s-a mai tîrît ca în vis spre lavița unde văzuse că boierul dosise sipetul cu hrisoave. Nici cînd Lambru i-a despicat capacul cu baltagul şi cînd hîrtiile aşternute cu scrisoare pentru ea negrăitoare şi cetluite cu peceți domneşti au ieşit la vedere, luminate palid de făclia acestuia, Ileana n-a dat semn că se bucură sau că trăieşte.

Gîndurile ei se înfipseseră adînc în ruşinea altei nopți, atunci cînd boierul o batjocorise găsind-o la pîndă şi aşa dintr-o dată i s-a făcut frig, au trecut-o năduşeli şi iarăşi i s-a făcut frig. Părea că pereții au prins să se încovoaie cînd înăuntru, cînd în afară şi mai ales că zugrăveala aceea a boierului, care acum atîrna ferfeniță peste aşchiile uşii, prinde viață şi, din gaura căscată a tainiței,

Danul vine asupra ei, rînjind ponciş şi căutîndu-i cu degetele uscate şi reci sînul.

Da. Ăsta era simțământul care o încercase mereu, fără ca ea să ştie ce. O alunecare şerpuită pe tot trupul. Erau mîinile aceluia care o pîngărise. I s-au întors măruntaiele pe dos şi s-a huluit la picioarele lui Lambru, fără un geamăt.

Cneazul Drăgoieştiului a priceput, fără să întrebe pe altcineva decît inima lui de părinte al satului. De cînd intrase a doua oară în conac, în singurătatea deplină a nopții, călca şi el într-o ură care, adunată douăzeci de ani, clipă cu clipă, se revărsase în sînge, otrăvindu-i-l. Şi el aştepta sorocul județului. Voise să-l împlinească cu mîna lui. Da' în aşa chip, încît satul să nu fie urgisit de domnie. Dacă ar fi fost cineva vinovat, apoi să fie el.

Potolindu-şi mînia stîrnită de fuga Danului, privea acum sala cu alți ochi. A vrut mai întîi să arunce pe spatele Ilenei o țesătură de catifea, răsturnată de pe o laviță spartă cu topoarele. Catifeaua purta în moliciunea ei o urmă de căldură. A mîngîiat-o lin cu palma care nu cunoscuse decît asprimea muncilor. A stăruit s-o țină, frămîntînd-o între degete. Catifeaua lucea în ape domoale. Şi-a dus-o la față şi la frunte. I s-a părut că-l înecă un miros greu de mirodenii şi că moliciunea țesăturii i se prelinge prin trup, îmbăloşată ca moliciunea rece a melcului. A zvîrlit-o cu ură, scuipînd-o.

— Scîrnăvie!... Scîrnăvie tot ce-i aici, agonisit cu măduva oaselor noastre!

Şi-a desprins sumanul de pe umeri şi asprimea lui i-a făcut bine. A înfipt făclia într-un braț de pe zid şi ridicînd fata pe brațe a scos-o în curte. Dînd de aer

curat şi rece, Ileana a tresărit uşor, apoi a deschis ochii, cătînd nedumerită la faţa cneazului.

— Stăi o clipă, Ileană. Viu îndată... Să n-ai teamă.

Fata i-a răspuns cu un zîmbet şters, venit din mari depărtări:

— Aştept!

Lambru s-a întors grăbit în conac. A cercetat uricile, pînă cînd le-a găsit pe ale satului. Nu ştia sloveni, dar le-a cunoscut cum le-a cunoscut şi Ileana şi cum ar fi făcut-o oricare alt drăgoieştean. Le-a mîngîiat cu degetele lui aspre şi ţapene, apoi, scoţîndu-şi cuţnu, le-a sărutat peceţile. A fost atunci un răsuflat şi un popas al sufletului său zbuciumat de om hăituit. A zîmbit şi ochii căutau blînzi şi lini. De acum, satul poate bate război pe faţă cu boierul. Uricile îi picurau în suflet zvon din timpuri vechi. Căldura asta nu l-a ţinut decît puţină vreme. S-a smuls din ea, ridicînd ochii spre lumea adevărată şi spre zbuciumul clipei.

Armele atîrnate de pereţi întorceau lumini oţelii. A cunoscut arcul boierului. Acela cu care-l săgetase pe moş Drăgoi. L-a desprins cîntărindu-l şi s-a bucurat.

Cine ştie? Munte cu munte, dar om cu om! Şi-a petrecut două cucure peste umeri, a luat sipetul subsuoară şi făclia a îndesat-o într-un divan. Cînd a văzut flăcăruile prinzînd cheag şi fugărindu-se spre pereţi, a tîrît un jilţ peste ele, apoi a ieşit cu paşi rari şi măsuraţi.

— Mergem, cneazule?

— Mergem! Să nu te uiţi înapoi!

Sus, cerul era nesfîrşit şi spuzit de stele. Mai ales era luminată Calea Robilor. Năframa ei alburie i s-a părut Ilenei ca o vestire de bine. Şi-a plecat genele, să nu-i

sticlească în ochi lacrimile. Pentru ea nu mai putea fi bine.

Niciodată.

★

Pojarul s-a ridicat cu flăcări prelungi şi trosnete de grinzi uscate. Slujitorimea a stat la vedere, strînsă umăr lîngă umăr. N-a vorbit nimeni. Nu s-a mişcat nimeni.

Jucau în noapte numai palele tremurînde ale jeraticului. Au țîşnit pe ferestre, năpădind cu brațe de foc spre cer. Cînd s-a huluit coperişul şi grinzile au aruncat puzderie de scîntei, un oftat prelung, ca o răsuflare a pămîntului, s-a ridicat din pieptul oamenilor.

— Haideți să ne culcăm! Acum e bine.

Glasul a răsărit dintre umbrele acelea care pînă ieri nu însemnau fiecare decît puterea a două brațe. Şi umbrele s-au mişcat, năzuind spre o hodină fără spaima gîrbaciului.

Numai Chira vrăjitoarea nu s-a grăbit spre tihna somnului. Sta sprijinită în creanga ei cu crăcan, bolborosind vrăji. O pală de lumină a desluşit-o ca într-o fulgerare. Avea o mînă cu ghearele întinse către conac. Cînd s-a topit iarăşi în întunericul care-o zămislise, s-a auzit un chicot hîrîit pe gîtlej. Slugile şi-au făcut cruce şi nu s-au uitat spre locul acela.

Baba Chira a mai vrăjit satul, țesîndu-l în blesteme, apoi s-a pus pe cale, alunecînd cu grăbire, cu fîlfîit de zdrențe negre ca negrul nopții.

CARTEA A TREIA
TÎRGUL

I

De trei zile căpitanii Ghețea şi Mîrzea erau în şa. De trei zile Cîrstocea bombănea şi mormăia printre dinți, scîrbit de atîta goană, zdroabă şi praf. Cu atît mai scîrbit, cu cît Ahmet parcă-şi înghițise limba şi nu avea omul cu cine să schimbe o vorbă.

De la Corbeni, cale de cîteva ceasuri mai jos de Cremenari, lăsaseră şleaul bătut de care, luînd-o pe potici să răspundă la vale de Cîmpulung, apoi tot pe potici, pe sub buza dealurilor, au ajuns la Tîrgovişte. N-au tras la han. Au îmbucat din traiste, privind turlele bisericilor şi acoperişurile palatului nou, ridicat de Vodă Cercel, care scînteiau în soare. După ce-au adăpat caii, s-au pus iarăşi pe drum, ieşind între oameni la Adunați.

Înainte de a pleca din Cremenari, un olac din Drăgoieşti le şi adusese vestea că boier Dan s-a mistuit în flăcări. Descosîndu-l pe olăcar, Ghețea a rămas cu o întrebare, pe care o frămîntă şi acum în minte: „Oare să-şi fi pus foc singur?... Să fi pierit?...” La întrebarea asta se adaugă şi alte pricini care-l fac tăcut şi-l îngîndurează. Îi poruncise cneazul să-l ajungă din urmă pe jupîn Cristian neguțătorul. Să-i spună că satele din margine, pînă la Lotru, s-au învoit a le purta domnia-sa negoațele şi că-l aşteaptă la sfîrşitul lui Brumărel cu sloiuri de ceară, cu blănuri şi cu țuică nouă. Mai avea poruncă să se tocmească cu Costa Dulgherul pentru nişte care de zadă cum nu se găseşte în toată țara şi mai ales să-l înduplece pe dulgher a le cumpăra.

Erau slujbe pe care nu le mai împlinise pînă acum. Ştia rîndul oştilor, nu pe-al negoaţelor.

Mîrzea îl lăsase în apele lui, bucuros că poate să-şi legene gîndurile şi dorurile. Dacă boier Dan a crăpat, atunci nu vede nici o piedică să se facă străjuitorul copilei rămasă singură. Din cînd în cînd, zîmbea tainic pe sub mustaţa lui tătărască...

...Sloboziseră frîiele să răsufle caii şi călăreau cuprinşi de liniştea adîncă a înserării de toamnă...

— De l-am găsi pe Racea, răspunse cu glas tare Ghețea gîndurilor ce-l frămîntau.

Mîrzea a tresărit, trecîndu-şi mîna peste frunte.

— Îl găsim... Dacă nu şi-a schimbat obiceiele, acum sub sară dăm de el la Manole Cap-Lat.

— Crezi?... Nu-i place să soarbă dragostea mai multă vreme decît îi place fluturelui să se alinte pe o floare.

— Cine ştie?...

Soarele se lăsase spre scapăt. Peste streaşina codrului se ţesuseră pulberi. Părul Maicii Domnului se călătorea prin văzduhuri, unduind lin. Din ce se apropiau de Cetatea de Scaun, din ce se îndeseau călătorii pe drumul pînă atunci pustiu. După amiază le trecuseră înainte cîteva rădvanuri, în care apucaseră să vadă blăni scumpe şi feţe rumene de boieri.

— Trag trîntorii la ştiubei, frate Mîrzea, spuse Ghețea.

Acum, în asfinţit, s-a rupt liniştea limanului de cleştar în zvoană de clopote şi mărunţit de toacă.

— Bucureştii!

— Bucureştii! răspunse ca un ecou Mîrzea.

Au strîns frîiele, scoţîndu-şi cuşmele şi bătînd cruci dese. Era ceasul acela al faptului de seară, un ceas de încîntare pentru toţi călătorii, fie pămînteni, fie străini.

Din zecile de bisericuțe ridicate în urşi de stejar se risipea dangăt des şi tremurat. Cu acesta se împletea glasul măsurat şi adînc al clopotelor din turlele de piatră ale ctitoriilor domneşti. La răstimpuri se auzea bătaia rară şi parcă întunecoasă a celor din biserica papistăşească. Toate se adunau, revărsîndu-se peste tîrg, peste zbuciumul oamenilor, peste sumeția aspră a codrilor, vestind călătorului hodina şi liniştea.

Au împins caii înainte, spre cețurile subțiri şi albăstrii ce se ridicau deasupra stufului şi trestiişului, printre care şerpuia drumul domnesc al Tîrgoviştei,

Cînd au apucat să vadă casele din mahalaua Săpunarilor, li s-au pus în piept sulițele lefegiilor domneşti de la barieră. Un hotnog mustăcios i-a cercetat, cerîndu-le îndreptările şi iscodindu-i de năcazurile care-i poartă la Scaun.

— Bucurii, domnia-ta, bucurii! Aşteptăm domnie cu priință, zîmbi Radu.

Hotnogul şi-a clătinat mustățile, ca unul ce nu mai credea în nimic. Aşezat aici la răscrucea vînturilor, care bat cînd de la miazăzi, cînd de la miazănoapte, slobozise destui fecioraşi din aceştia, trecînd cu fală ca să-şi găsească sațiul, ca apoi să-i vadă gonind culcați pe oblînc, să-şi scape zilele.

— Duceți-vă, domniile voastre! Dar gîndiți-vă cum aveți să vă întoarceți... Apoi rîzînd: S-ar cuveni să bem un strop de rachiu din plosca pe care o văd atîrnată la oblîncul slujitorului. Asta ca bun venit la cetate.

— Aşa să fie, răspunse Ghețea. Hai, Cîrstoceo... îndeamnă-l pe hotnog.

— Ce să-l mai îndemn eu? mormăi slujitorul. S-a

îndemnat el şi singur.

Hotnogul a tras o duşcă straşnică, lingîndu-şi buzele. N-a apucat să mai tragă una, cînd s-au desluşit zgomote. Tropote dese şi repezi au adus un pîlc de călăreți. Purtau rase călugăreşti încinse cu brîuri de piele. La şolduri aveau săbii lungi, florentine. Pălării largi cu pene, cizme înalte şi pinteni de fier. Cel ce călărea în frunte purta pe piept o cruce mare de abanos.

Cîrstocea şi-a scuipat în sîn, oțărîndu-se.

— De diavolii ăştia mai aveam lipsă pe lîngă foame şi nesomn.

Hotnogul a scuipat într-o lături, făcînd semn să se sloboadă drumul. Călărețiii s-au dus, acoperindu-i cu praf.

— De cînd a ieşit zvon că apucă Scaunul măria-sa Mihai, nu mai am hodină, se vaită el clătinîndu-şi capul. Butci după butci, chervane după chervane, neguțători şi poporeni şi acum popii ăştia papistăşeşti. Duceți-vă sănătoşi... şi mai ales întoarceți-vă sănătoşi, rîse el gros, dimpreună cu străjile care-i priveau cum se depărtează, rezemați în sulițe.

II

Mai jos de balta de la Carvasara, în care făcea popas Bucureştioara, de la izvoarele ei înfipte în lacurile Icoanei, la revărsarea în Dîmbovița, acolo unde rîuşorul se frîngea în două, erau pămînturile şi averile vornicului Cernica. Venind spre cetate, pe stînga, Bucureştioara se pierdea în stufărişul Văii Adînci. Pe coama văii, ferind lacurile lui Dura neguțătorul, drumul Tîrgovişteiintra în

Tîrgul de Sus. Aici, la marginea lui, în calea drumeților şi a negustătorilor de la Țara Ungurească se ridica în temelii zdravene de piatră hanul lui Manole Cap-Lat. Oamenii locului nu ştiau de unde venise acest Manole Cap-Lat. Se oploşise în tîrgul de Sus cu douăzeci de ani înainte. Era trenţăros şi abia de i se adunau flendurile de haine pe trupul numai piele şi oase. Mahalagiii scoseseră vorbe şi vorbe. Ba că-l ajută diavolul, avîndu-i zălogită inima; ba că a găsit o comoară. Alţii spuneau cum că boier Dan, marele vistiernic, îl sprijină ca pe un fiu şi prieten, avînd şi domnia-sa parte din cîştigul hanului.

Fie că era una, fie că era alta, sau amîndouă deopotrivă, adevărat este că pe un loc pustiu s-a ridicat han de bîrne, cu streaşină largă şi lavițe de pari bătuți în pămînt.

★

Jupîn Cristian, starostele negustătorilor de la Vîlcea, picase de puțină vreme între ai lui. Se aşezaseră în bătătura hanului, la codîrla unui car, şi tăifăsuiau barbă în barbă. Cărăuşii făcuseră un foc țeapăn şi puseseră ceaunul la cîțiva paşi mai încolo.

— Ce veste, staroste? întrebă unul din ei.

— S-a stricat lumea de tot, negustători dumneavoastră... La agie m-au belit. Pînă să scot o vorbă, au dat buzna toți nemîncații, toți diecii, toți coate-goale. Bacşiş şi iarăşi bacşiş. De aceea nu mai cutează să vină aici un negustător.

— Vremuri grele! oftară ceilalți, clătinîndu-şi bărbile.

— Adevărat!... Județul stă ferecat la el acasă cu pecetia, cu condicile şi catastifele lui. Nimeni nu-l mai

bagă în seamă. I-a lăsat pe neguțători în ghearele slujbaşilor domneşti.

— Cît ai plătit?

— Cam trei sute de asprii. Mîine îi de lipsă unul din noi să se ducă la Hoțea Mîna-Lungă, spurcatul de vătaf al păhărniceilor, cu un vig de ştofă frîncească pentru caftan.

— Noi nu vindem băuturi, se împotrivi cineva.

— Nu vindem băuturi, adevărat. După cîte am oblicit, afurisitul are agia pe seamă pînă vine măria-sa. Şi...

— Să-l pîrăşti! Are să-l pună vodă la toiege.

— Pînă atunci ne deşartă carele. Mai bine slobozim baierele pungii acum şi le înnodăm strîns cînd ne-om duce.

— Altceva?

Cel care întreba era un omuleț sprinten, cu ochii numai foc, îmbrăcat într-un caftan care-i ajungea pînă la călcîie. Era tot numai caftan şi barbă. Îl chema Petre.

— Ei, şi domnia-ta? Prea le vrei pe toate aşa dintr-o dată, îi spuse starostele:

— Mă arde la bojoci, jupîne. Am bătut atîta cale să avem spor şi să ne punem pe picioare... Cu boier Stroie ai vorbit?

— N-am ajuns la el. M-au pus străjerii de la cetate pe fugă... După cîte îl cunosc eu, dacă vrei să apuci turmele de rîmători, nu cu el să stai de vorbă.

— Da' cu cine? se repezi cel mititel.

— Cu cine ai mai stat...

— Cu jupîneasa Sima?

— Cu ea!

— Cu aceea n-are să-mi iasă mare cîştig, oftă Petre.

— De!... Boier Stroie se ține mai mult de obiceiele lui

ostăşeşti... Da' ce să fie asta?

Cînta un glas puternic şi gros. În răstimpurile în care cîntărețul îşi trăgea sufletul, se auzeau copitele calului bătînd spinarea drumului:

Iată un păgîn de turc,
El se uită, eu mă uit,
Eu mă uit negustoreşte,
Turcul se uită cîneşte
Şi ştiu dracu ce-mi gîndeşte...

Glasul se auzea din ce în ce mai puternic. Atunci cînd s-a sfîrşit viersul, pe poarta hanului a intrat un călăreț.

...Şi ştiu dracu ce-mi gîndeşte
Să-mi ia banii după peşte.
Turcu zice: „Ahmet, Ahmet
Eu îi trag un pumn în piept.
Turcu zice: „Aman, Aman",
Eu îl trag sub cel tufan.

Cîntînd, îşi proțăpise calul în fața neguțătorilor. După ce-a încheiat, s-a închinat cu prefăcută smerenie.

Era un uriaş, cu fața smolită şi arsă de vînturi şi soare. Avea ochii mari, negri, o mustață frumos arcuită şi barba rotunjită cu foarfecele. De sub căciulița scumpă din pîntece de rîs scăpau pe umeri plete bogate şi inelate. De mirare erau hainele şi armele. Călărețul se purta cu coantăş albăstrui din stofă de Venezia, cu găitane de argint şi blăniță de jder la gît. Avea pantaloni cărămizii şi cizme înalte pînă la şolduri, cu pinteni mari de argint. La brîu purta o sabie, cum numai în țările

apusului se putea vedea. Lungă de un stat de om, cu straja lucrată în flori şi cu oţelul în trei muchii. La şa atîrna un buzdugan din lemn de corn, ferecat şi ţintuit, şi un harapnic din piele, lung cît un arcan. Şi lucru nemaivăzut prin partea locului, în mîini avea mănuşi de piele de căprioară, cu apărătoarele răsfrînte către coate.

— Cu cinste mă închin domniilor voastre, neguţătorilor şi cîrpănoşilor. Se vede că v-au pus boierii şi sfinţii părinţi juvăţul de gît, de vă tîrîţi la Scaun cu cozile între picioare şi cu feţele spăşite de mironosiţe.

Starostele a rîs într-un dinte. Ceilalţi neguţători şi-au burzuluit bărbile.

— Mai încet, căpitane Racea, că ne dai de ocară. Hanu-i plin de oaspeţi, şi n-am vrea...

— Aa!... Va să zică mă cunoşti, vulpoi bătrîn ce eşti... Asta-ţi ridică preţul în ochii mei. Hei! Voi, ceilalţi pui de vulpe. Nu vă uitaţi urît la căpitanul ferentarilor. Mai bine gîndiţi-vă că sînt trudit, însetat şi am mare lipsă de un coantăş nou, detună căpitanul, sărind din şa.

Ca din pămînt a ieşit un grăjdar, luîndu-i calul de frîu şi ducîndu-l la tainul pe care-l înfuleca degeaba din pătulele şi clăile lui Manole Cap-Lat.

— Măi Ioane, strigă Racea pe urmele grăjdarului... Să-i dai ovăz înmuiat într-o vadră cu vin. Ovăzul să-l cinstească hangiul, vinul prea cinstiţii neguţători. Ţie na de la mine un firfiric... Prinde-l!

Bănuţul a zburat prin aer şi grăjdarul l-a prins cu îndemînare în palma lată.

— Ăsta ne speteşte, şopti Petre la urechea starostelui.

Fie că vorbise prea tare, fie că uriaşul avea urechea ascuţită, dar într-o clipă jupînul staroste şi jupîn Petre s-au simţit apucaţi de bărbi. Racea le-a apropiat tigvele

de el, scuturîndu-i cu străşnicie.

— Ai, pui de diavol, năpîrci galbene ce sînteți... Vă speteşte căpitanul?... De multe ori te-am spetit eu, jupîne, care zici că mă cunoşti?

— Iertare, căpitane, chirăia starostele, căruia îi dăduseră lacrimile de usturime.

— Răspunde! striga Racea de se cutremura hanul.

Părea că un duh necurat se alerga prin curți şi prin odăi, stîrnind drumeții, cărăuşii şi surugiii. Capete ciufulite s-au arătat de prin codîrlele carelor, din coşurile rădvanelor, ba în pridvor a ieşit şi o sfințită față bisericească.

Glasul căpitanului s-a înfipt ca un jungher în inima lui Manole Cap-Lat. Se trăsese în fundul cămărilor, să-şi deşerte pungile slinoase şi să treacă la catastif cîştigul zilei, care se arăta îmbelşugat. Auzindu-l, s-a rostogolit pe scări ca un poloboc, gîfîind, cu fruntea lac de apă.

— Milostenie, căpitane, milostenie, se ruga el... Nu-mi strica cinstea obrazului...

— Piei, afurisitule!...

Manole s-a ascuns după un car, strigînd cît îl țineau bojocii:

— Afurisit eu?... Afurisit eşti tu, calic puturos. Săriți, oameni buni, că mă omoară nemernicul... Puneți mîna pe pari şi dați-i la cap, că-i turbat... Săriți...

Zbiera ca din gură de şarpe. Cărăuşii rîdeau gros. Rîdeau şi slugile hanului de ce cutremura cămaşa pe ele. Căpitanul Racea îi ungea pe suflet de cîte ori îl lua în tărbacă pe hangiu. Cu toate că de data asta nici nu se apropiase de el, hangiul zbiera şi se căina pentru toată viața lui de acum încolo.

Văzîndu-l pe jupîn staroste că bulbucă ochii şi se uită

spre poartă şi auzind tropote, Racea a întors capul.

— Ce-ți spuneam eu, frate Ghețea, rîse hinchinit Mîrzea. Priveşte şi crede-mă.

Căpitanii opriseră caii, desfătîndu-se.

— Ehei!... Bun venit la tîrg, fraților, răcni Racea. Hai, jupînilor, să vă închinați unor căpitani vestiți.

Îl trase de barbă după el. Ghețea îl cunoscu pe staroste şi, descălecînd în pripă, ieşi în calea lui Racea, aruncîndu-i-se la piept,

— Lasă-i! Sînt prietenii cneazului, spuse el îmbrățişîndu-l.

— Aşa!... De ce n-ați spus, jupînilor, că sînteți oameni de treabă? Ați fi scăpat mai ieftin...

Le dădu drumul, apucîndu-l pe Mîrzea:

— Uşor, căpitane, gemu omulețul. Mi-ai zdrobit osemintele.

Căpitanul Racea îi luase pe unul în stînga, pe celălalt în dreapta, îndemnîndu-i spre scara pridvorului.

— Să cunoască toată suflarea că astă-seară sînt bucuros. Hei, hangiu nemernic...

— Poruncă! se auzi glasul guițat al celui strigat.

— Să aduci vin de Chios... din acela pe care-l ții ascuns sub scara beciului pentru inima egumenilor şi cinstitului boier Dan...

— Maică Precistă!... De unde a aflat nemernicul?... De unde?

— Trap. Într-un pătrar de ceas vreau să mă ospătez. Apoi peste umăr, starostelui de neguțători: Dacă vrei să nu-ți jupoaie pielea ceauş Haviz, caută-ne cînd stăm la masă... Haideți, fraților, mi-e dor să vă aud grăind.

III

În sala mare a hanului ardeau cîteva făclii. Pe lîngă pereții de bîrne erau lavițe din lemn cioplit cu barda şi mese lungi cu picioare zdravene. La una din mese, lîngă vatră, şedea fața călugărească ce se arătase în pridvor. După smerenia cu care-l slugăreau doi călugăraşi răpănoşi şi slabi, trebuie să îi fost vreun egumen. Stătea pe cîteva blănuri şi înfuleca cu mare poftă dintr-un pui.

— Plecăciune, sfinția-ta, se închină Racea. Bună să-ți fie pofta la pui într-o zi de post ca vinerea de astăzi.

Auzind glasul, egumenul a înghițit aripa pe care-o sugea şi ca un blăstăm pentru lăcomia lui aripa i-a rămas în gît. Se roşise tot şi tuşea de sta să pocnească. Un călugărâş i-a tras una după ceafă, ca unul care cunoştea metehnele şi leacurile sfinției-sale şi egumenul s-a liniştit, scuipînd osul afară.

Racea rîdea bătîndu-se cu palmele peste burtă.

— Proclet să fii, drace, acum şi-n vecii vecilor! îl afurisi egumenul. Frați întru Cristos, să mergem... S-a urnit cu greu, legănîndu-se ca o rață, pe nişte reteveie de picioare.

Era mic, pîntecos, cu fața rumenă şi mirosea a mirodenii.

— Niscaiva roabe țigănci să nu-i trimit sfinției-tale? strigă Racea după el.

— Taci, frate, se sperie Ghețea. E păcat.

— Păcat?... Radule, ai rămas tot cu dinți de lapte. Asta-i Calist, egumenul de la Snagov. Boaita dracului afurisită, are trei sate de rumâni pe care-i înjugă la plug ca pe vite. La arhondaric ține roabe ca să-l dezmierde... Ptiu... A otrăvit odaia cu mirosurile lui... Deschide,

tătăraşule, uşa, să intre aer curat.

Căpitanii s-au aşezat, lepădîndu-şi armele şi descingîndu-şi brîiele. Apoi, Racea a poftit cu voce tare apă pentru spălat. Cu apa a venit chiar Măriuța. Era îmbujorată şi căta pe sub gene la Racea. Căpitanul a ciupit-o de bărbie.

— Lasă-mă, domnia-ta, că ne vede hangiul, făcu femeia mai mult apropiindu-se, decît depărtîndu-se.

— Hangiul să-şi vadă de poloboacele de vin pe care le întreieşte cu apă şi de pungile slinoase în care ține arginții jupuiți după pielea oamenilor de treabă, că altfel îl măsor cu gîrbaciul pe spinare, vorbi tare căpitanul. Apoi plecîndu-se la urechea hangiței: Spune-i starostelui de la Vîlcea să poftească aici. Şi bagă de seamă dacă ascultă cineva la gura hornului.

Femeia a dat din cap în semn de încuviințare, spre mirarea celorlalți doi căpitani, şi s-a dus. Racea a închis uşa, a luat o dulamă acoperind cu ea vatra, apoi s-a aşezat la masă, zîmbind.

— Vă miraţi?... Se vor desluşi toate... Țineți-vă limbile în fața starostelui.

— Ne cunoaşte, făcu Ghețea.

— Astăzi nu mai băga mîna-n foc decît pentru tine... Ssst! Vine!

Negustătorul a intrat, bătînd plecăciuni smerite. După el s-a arătat Măriuța, aducînd o oală mare de lut în care sfîrîia vinul şi o strachină cu castraveciori murați la soare, care se bălăceau în zeama lor.

— Îndată sînt gata şi rațele, spuse hangița. Manole e la horn...

— Mulțumim... Hai, jupîne, aşază-te la masă, nu te mai teme. M-a îmblînzit căpitanul Ghețea.

— Norocul meu, rîse starostele, aşezîndu-se.

— Hei, Cîrstocea, Ahmet... Nu mai staţi la uşă. Veniţi şi voi.

— Omul cu scaun la cap se cunoaşte după cum vorbeşte, mormăi mulţumit Cîrstocea, trecînd lîngă stăpînul său.

Racea a turnat vinul din oală în ulcelele mesenilor.

— Să dea Dumnezeu bine şi să aveţi spor după gîndurile voastre! închină el.

— Să ne ajute Dumnezeu!

★

Mîncaseră raţele fripte în frigare şi pita cu coaja rumenă şi aburindă, scoasă atunci din cuptor, tăindu-şi greaţa cu castraveciorii şi cu vinul în care Racea îşi muia des mustăţile.

— Acum că ne-am îndestulat, poftim puţin sfat, spuse Gheţea.

— Bucuros! răspunse starostele. Mai ales că aştept anumite veşti de la cneaz.

— Veştile sînt bune, jupîne. Tata a repezit vorbă la alţi cneji bătrîni de la obştile pe care le ştii. S-au învoit să le porţi negoaţele la tîrgurile din luna lui Brumar.

Racea ciulise urechile şi-l privea pe staroste, căruia i se luminase faţa la auzul răspunsului mult dorit.

— După cîte văd, te cam uscaseşi, jupîne, fără aceste negoaţe, împunse el.

— Doamne fereşte, căpitane!... O fac pentru obrazul cneazului...

— Ţţţţ... asta să i-o spui fratelui meu, Gheţea, că el te-a crezut de cum ai căscat gura... Mie să-mi cînţi pe alt glas...

— Sîntem oameni cinstiți, se supără starostele.

— Atunci cînd nu puteți lua şapte piei de pe unul ca mine... Căpitane Gheţea, mai ai să spui ceva?

— Că-l aşteaptă Tocsabă la zi-ntîi Brumar cu carele doldora... Atît!

— Atunci să-i grăiesc eu şi să vezi cum se înmoaie. Ascultă mă bine, jupîne!

— Ascult!

— Astăzi ai fost la agie.

— Fost!

— Ai plătit trei sute de asprii la zgîrie-brînză şi la nepricopsiții de dieci.

— Plătit! oftă starostele.

— Cu Hoţea Mîna-Lungă cum stai?

— Îi trimit mîine un vig pentru caftan.

— Să nu-i trimiți nimic. Anafura mamei lor de tîlhari! S-au făcut vameşi pentru pungile lor. Uită că vamă nu ia decît tîrgul şi domnia.

— Cum să nu-i trimit, căpitane, dacă ține agia pe mînă? Mă beleşte, vai de capul meu!

— Taci!... Nu te mai văicări. Te luăm noi sub pază şi te ducem la curte. Asta voiam să-ți spun, aflînd că te-a pîrît diacul Partenie la ceauş Haviz şi acela se găteşte să te calce.

— Cum asta? se miră starostele. Păcătosului aceluia de diac i-am dat cincizeci de asprii, numai pentru că mi-a făcut înscrisul să desfac marfa în tîrg.

— Ți-a cerut o sută? Aşa-i?...

— Aşa!... De unde le ştii, domnia-ta, că nu te-am văzut pe-acolo?

— Asta-i treaba mea. Auziți, fraților, unde am ajuns, se căină Racea către căpitani. Un afurisit de turc să

strîngă vamă de la neguțătorii din biata țărişoara asta...

— Parcă numai vamă strînge, oftă Ghețea. Se apropie sorocul Bairamlîkului şi al dajdiilor domneşti. Pe acelea nu tot el le strînge din părțile noastre?

— Amară vreme am apucat, întări şi starostele. Se vede bine că intrase spaima în el.

— Amară, jupîne!... Iaca, noi te-om scăpa de urgia lui Haviz, care-ți lua pe puțin cinci pungi cu galbeni.

— Doamne, se îngălbeni jupîn Cristian.

— Pentru ajutorul acesta venit de la Dumnezeu să lepezi domnia-ta o pungă, aici pe masă.

— Racea!

— Tu să taci. Asta o luăm aldămaş, ca să nu dea buzna alți aldămăşari cu şalvari. Aceia i-ar fi luat şi caftanul. O mai luăm pentru ce-l va ciupi pe Tocsabă şi pe cneaz domnia-sa starostele, zîmbi Racea.

— Drace! se strîmbă negustorul.

— Eu sînt!... Bine m-ai chemat. Şi să mai ştii că îi repezim vorbă cneazului cum se bate tîrgul la Braşov şi la Sibii. Asta aşa, ca să ştie şi domnia-sa.

Starostele clătină barba cu mîhnire.

— Mă crezi lotru, căpitane. Of! Doamne, Doamne!

— Haide! Zici că mă cunoşti. Pare-mi-se că-mi aduc aminte şi eu de jupîn Cristian de la Vîlcea, care a împlinit anume pungi pentru monastirea de la Coşuna, după ce s-a pribegit măria-sa. Şi pungile acelea...

— Gata!... Căpitane, eşti de bună seamă diavolul... Uite punga!... Omul rotea albul ochilor şi-i tremurau mîinile.

— De aceea am venit la picioarele măriei-sale... oftă el, punînd punga pe masă.

Racea o culese, cu un surîs larg, vîrînd-o cu

îndemînare la brîu.

— Aşa te vreau, staroste! Dormi liniştit în noaptea asta. Şi cu agia, cum ți-am spus. Nici unuia un firfiric.

Ghețea rămăsese mirat şi ruşinat de purtarea căpitanului. Mîrzea zâmbea mîțeşte, ca unul ce se mîndrea de asemenea prieten harnic la minte şi strîngător la pungă. Starostele a dat să se scoale, cînd de afară s-au auzit paşi grei şi un răsuflet pripit şi fluierat, de parcă omul ar fi avut trişcă în grumaz. Cînd s-a deschis uşa, în pragul ei s-a înrămat un călugăr.

— Domnul!... făcu monahul, binecuvîntîndu-i.

Ghețea şi Cîrstocea îşi făcură semnul crucii, privind mirați la acea arătare. Deşirat şi slab, cu rasa de şiac curgîndu-i trențăros de pe umeri, cu comănacul soios şi fața năpădită de o barbă cînepie, călugărul nu dădea la iveală din această parte a trupului decît nasul ascuțit, de parcă îi sta lipit sub sprîncene, şi ochii alburii îngropați chiar la rădăcina acestui straşnic nas. I-a cercetat pe cei de față cu o singură privire, apoi a intrat fără să aştepte poftire.

— Domnul să vă bucure cu zile multe, binecredincioşilor creştini! A, dar văd aici şi nişte fii ai diavolului! Ptiu! Ucigă-vă crucea!

— Sînt oameni şi ei, prea sfinția-ta, se îndreptă Ghețea de la locul său.

— Diavoli, nu oameni. Nu cruță nici cele sfinte, mormăi călugărul, fluturîndu-şi aripile largi ale rasei.

— Adică nu cruță sfințenia bortelor şi a jicnițelor monastirii vornicesei Caplea, frate Zinovie?!

— Ptiu! Ptiu! Piei, satano! îşi scuipă călugărul în sîn, privind mai bine spre Racea.

Acesta stătuse cu capul puțin întors, încît omul

bisericii nu-i deslușise fața.

— Ei! Ce te sperii, cuvioşia-ta? Ai venit să mai închei vreun tîrg cu Manole Cap-Lat? Vi-au dat îngerii de ştire că se pornesc vînturi bune pentru negoațe? Au îl cauți pe sfinția-sa Calist, cu niscaiva vădane?

— Auziți-l cum vorbeşte, oameni buni! Auziți-l şi vă înspăimîntați. Ei, căpitane, căpitane. Au să-ți putrezească oasele neîngropate şi sufletul are să se perpelească în focul iadului, nedezlegat de sfînta împărtăşanie.

— Am să mă duc la cuvioşii de la Sfînta Troiță. Şi au să mă dezlege.

— Păgînule! în veci să fii afurisit. Te-ai dat cu trîntorii de la monastirea cea blăstămată! Te pomeneşti că ai venit la Manole să le prilejuieşti lor vînzarea vinului. Spune, blăstămate!

Călugărului i se înroşise morcovul de nas pe care şi-l apropiase amenințător de Racea.

— Şi dacă aş fi făcut-o? Aceia sînt mai largi la inimă şi la pungă. Nu ca voi, cîrpănoşi.

— Aşa vorbeşti de oamenii Domnului?

— Ai dracului, nu ai Domnului! Zarafi blăstămați!... Acum ia-ți botforii la spinare, dacă vrei să nu-ți dau una peste potcap.

Călugărul s-a dus fluturîndu-şi poalele, fluierînd din gît. Ajuns la uşă, s-a întors blăstămînd:

— Să-ți putrezească hoitul, să te mănînce viermii de viu, calic nemernic şi fără credință.

— Uiuiuu, țap logodit... Păzea. Racea zvîrli oala de lut după el.

Fratele Zinovie era mai iute de picior decît îl arăta făptura slăbănoagă. A trîntit uşa, aşa că oala s-a făcut țăndări, izbindu-se de ea.

Pe Ghețea fapta lui Racea l-a mîhnit. Taică-su îl învățase să păzească credința strămoşească şi să cinstească pe slujitorii ei. Despre părintele Athanasie nici n-ar cuteza măcar să gîndească rău. Ar fi o întinare adusă unui stîlp vrednic şi înțelept al satului. Mîrzea se veselea şi el, împletindu-şi rîsul hinchinit cu rîsul lui Racea.

Starostele, care mirosise cam unde se pot încheia tîrgurile şi care se vede treaba ştia puterea cinului călugăresc şi aici pe pămînt, nu numai la slobozeniile întru cele sfinte, se ridică cu grăbire, îndreptîndu-se spre uşă.

— Să ne vedem cu bine, domniile voastre. Apoi, trecîndu-şi. mîna prin măturoiul de barbă: Şi să nu gîndiți că dacă sîntem neguțători, neguțăm şi sufletele. La o nevoie, bucuroşi vă stăm alături. Vă poftesc noapte bună...

— Vulpe! făcu Racea, după ce neguțătorul închise uşa.

IV

Cei trei căpitani călăreau la pas, în spatele carelor.

Pe dreapta, se ridicau măguri cu vii şi în fund zarea era închisă de streaşina pădurii Simitului Elefterie. Pe stînga, începuseră să se îndesească casele şi livezile din Tîrgul Cucului, unde-şi aveau scaunele măcelarii. Boii se legănau alene pe picioare, ridicînd nouraşi de praf care, adăugîndu-se la cei scoşi de roți, pluteau pe loc, în roşeața răsăritului. Livezile aveau poalele grele de atîta roadă. Mahalagiii făcuseră şi ei ochi, grăbindu-se să-şi iețească nasurile pe după gardurile de ostrețe.

— Crezi că ne pîndeşte Haviz? răsări Ghețea.

— Aş!... Are nevoie de aur, nu de pînzeturi...

— Atunci de ce i-ai luat punga?

— Arvună la cele cîte vor fi după vînzare şi la cele ce le vom trage de pe urma lui.

Ghețea n-a mai zis nimic, plimbîndu-şi numai ochii peste vederea tîrgului. Ulița se stricase de tot şi carele intrau afund în gropile astupate cu cenuşă, paie şi stuf. Dincolo de vîrful livezilor se vedeau ridicîndu-se spre cerul de miazăzi turlele ctitoriilor domneşti şi turnurile de pază ale Cetății de Scaun. Cu cît coborau spre Tîrgul din Lăuntru, cu atît ulițele se îndeseau şi se întortocheau, încît abia puteau merge trei oameni, umăr lîngă umăr.

Racea şi-a împins calul lîngă căruța starostelui, strigîndu-i cîteva vorbe, apoi s-a întors către soții săi, făcîndu-le semne să-l urmeze.

— Îl laşi singur?

— Nu-i mai duce grija. Acum nu mai e nici o primejdie.

Intraseră în ulița Abagiilor, strîngîndu-se scară la scară, să poată încăpea între dughenile şi tarabele negustătorilor. Cu toate că nu era zi de tîrg, ulița era plină de forfot. Saşi de la Sibii şi abagii olteni îşi întindeau mărfurile la vederea şi pofta tîrgoveților. Au răzbit cu greu. Cînd au cotit în ulița Mărgelarilor, lui Ghețea i s-a părut că n-are să mai poată ieşi niciodată din înghesuiala aceea de marămi şi tulpane.

— Ale dracului muieri. Cum au simțit domnie nouă, au şi dat buzna la mărgelării. Şi ce ieri n-avea cătare, astăzi li se pare de preț, mormăi Racea. Apoi ridicîndu-se în şa, dădu glas: Hei, suratelor, faceți loc! Loc, că vă

trimit acum la ceaun şi făcăleț.

Femeile mai apropiate se feriră pe lături, privind galeş la bărbații aceia frumoşi.

— Ba să trimiți pe cine ai mai trimis, fălosule şi pungă goală, se propti cu mîinile în şold o tîrgoveață, voinică şi rumenă, drept în calea lui Racea... Şi să dai porunci în mahalaua ta, calicule, nu aici.

Se auziră rîsete înăbuşite cu dosul palmei, sau marginea mărămilor. Ghețea se simțea la neîndemînă între atîția ochi care-l cercetau fără sfială. Mîrzea îşi răsucea mustăcioara, cătînd fără grăbire să vadă pe cea mai frumoasă dintre cele frumoase. L-a smuls de la treaba asta plăcută țipătul celei ce le stătuse stavilă.

Ferind calul într-o parte, Racea o apucase de mijloc, săltînd-o numai bine ca s-o poată săruta. Tîrgoveața a rămas o clipă mirată de atîta îndrăzneală, însă s-a dezmeticit repede după al doilea sărut, începînd să chiriie ca din gură de şarpe. Pînă să-şi vină de-a binelea în fire, călăreții se şi urniseră, făcîndu-se pîrtie în zidul de fote şi îi.

— Proaste obiceiuri ai, frate Racea!

— Şi plăcute femeilor, prea sfinte Pafnutie... Au o crezi mînioasă de aşa întîmplare? miji a rîde căpitanul... Uită-te înapoi şi spune-mi.

Tîrgoveața era îmbujorată şi gîlgîia într-un rîs vesel, în mijlocul suratelor, care-i dăduseră ocol.

— S-ar zice că ai tu dreptate, înghiți Ghețea în sec.

— Mai ai încă a buchi pe bucoavnele vieții, prea cinstite! Ridică ochii din tine şi preumblă-i pe năravurile şi fețele oamenilor. Aşa-i, căpitane Mîrzea?

— Precum spui, Solomoane!

Ieşiseră în Ulița Mare. Din marginea ei se ridica dealul

pe care era zidită Cetatea de Scaun.

Au strunit toți trei caii, ca la poruncă. Ghețea a simțit cum i se strînge inima de durere şi de ruşine. Zidurile palatului domnesc erau crăpate şi afumate. Prin crăpături năpădiseră tufani de salcîm şi bălării. Străjile stăteau în bătaia luminii rezemate în sulițe, privind parcă fără viață peste întinsul zarişteî. Pe turnul mare nu era ridicată nici o flamură. Locul părea singuratic, pustiu şi bîntuit de o tristețe ce izvora din ziduri, din turnurile cu tencuiala căzută, din ochii şi straiele străjilor.

— Vă miraţi?... Şi pe mine mă doare la inimă, oftă Racea. Iaca urmele pîrjolului de pe vremea lui Mircea Vodă Ciobanul. Au ars păgînii tîrgul. Cetatea s-a afumat şi ea... A căzut puterea țării şi fala neamului. S-au ticăloşit şi voievozii. Neguțează Scaunul pe care au stat cu cinste Basarabă, şi Mircea Bătrînul, şi Țepeş, şi Radu Vodă.

— Taci!... Ne iscodeşte cineva, îi suflă Mîrzea la ureche.

Racea a suduit cumplit, apoi a dat pinten.

Ulița Mare înconjura pe la miazănoapte palatul domnesc, răspunzînd cu amîndouă capetele spre Dîmbovița.

Racea apucase spre capătul ei de răsărit.

Simțămintele pe care le încerca Ghețea se perindau cu repeziciune. Nu putea să se agațe de nici unul, nici unul nu rămînea să dospească şi să crească, aşa cum se întîmpla acasă, în Cremenari. Acolo viața era domoală şi însăşi priveliştea munților şi şopotul Argeşului îl ajutau parcă să-şi prindă gîndurile, să şi le coacă în tihnă. Aici îl năpădea o nelinişte pe care n-o cunoscuse decît în

bazarurile Stambulului. Nimic nu stătea locului, nimic nu urma cursul adevărat al vieții. Totul părea ca o furnicare grabnică de muşuroi încolțit, peste care se ridicau vaietele calicilor, cerşind la fiecare colț.

În dimineața asta, parcă se revărsaseră pe Ulița Mare toate negoațele şi toată viața tîrgului, purtate de neamurile pămîntului, adunate din cele patru zări.

Ulițele de negoț ale Tîrgului din Lăuntru răspundeau în Ulița Mare. A Boiangiilor şi Işlicarilor, a Mătăsarilor, a Turcilor, a Grecilor, a Şelarilor, a Lipscanilor, fiecare isnaf avînd agățat în fața dughenelor semnele lui, fiecare adunînd un neam de oameni, venit aici să-şi desfacă mărfurile aduse din capătul pămîntului.

Ghețea cerceta fără să poată pătrunde dincolo de zarva şi praful uliței.

Ar fi vrut să-l întrebe pe Racea, dar se simțea ruşinat. Cît despre Mîrzea, el tăcea şi se uita cu privirea aceea lipsită de viață pe care o au atît de adeseaori neamurile răsăritului, închinătoare lui Allah.

Noroc că Racea nu putea să țină pentru el nimic din gîndurile care-l frămîntau.

— Aici e bătaia tîrgului. Aici poți desluşi apucăturile semințiilor şi învățătura lor din veac. Înțelegi?

— Puțin.

— Nici nu se putea altfel... Vezi altceva decît chipuri şi chipuri, perindîndu-se ca într-o curgere?

— Ba!

— Să-ți spun tot eu. Iaca în ulița Mătăsarilor. Ce-i?

— Îmbulzeală de muieri.

— Asta se ştie. Dar neguțătorii?

— Mai mult tătari şi turci.

— Fac gălăgie?

— Ba!

— Asta vine de la credința lor şi de la lărgimea locurilor de la care s-au pornit. Allah e totul şi cum e scris aşa va fi. De aceea aşteaptă, senini, scrisa asta a coranului. Iacă şi saşii roşii în obraz, graşi şi stătuți. Mănîncă slănină şi pîini cît roata carului. Agonisesc la sipete şi le tremură mîna pentru un firfiric. Negri şi la port şi la inimă. Adunați în ei şi pentru ai lor. Întunecați ca tîrgurile de dincolo de munți.

— Le cunosc. Se ferecă după porți legate în fier.

— Ca să nu pătrundă primăvara la ei... Dincolo, harapi tămăduitori şi filozofi. Au adunat ştiința de la Vavilon şi Alexăndria. Tainici ca pustiurile de unde au venit... Iacă, ceia de fac atîta gură sînt talieni. Le plac zorzoanele, cîntă şi de plouă şi de-i soare, dacă ai un taler, după o clipă ți-l vrăjesc de nu-l mai ai.

— De la ei ai învățat să te îmbraci, gură de aur?

— Bîzz, muscă! N-am eu cordeluțe şi mătăsuri.

Treceau prin larma tîrgului în acest fapt de dimineață, potrivindu-şi gîndurile fiecare după alcătuirile şi năzuințele lui.

Lui Ghețea i se părea că Racea e crescut şi plămădit din toată forfota asta, că iubeşte îmbulzeala şi glasurile ulițelor, pe care atît de bine le tălmăceşte. Coborîseră mai jos de biserica Ghiormei banul, acolo unde-şi avea borțile vornicul Dragomir. În fața uneia erau trase carele vîlcenilor. Cînd au trecut căpitanii, starostele li s-a închinat pînă la pămînt. Avea fața luminată de bucurie.

— Nemernicul!... A încheiat bun tîrg. Trebuia să-i cer două pungi.

Ulița se mai limpezise. Au îndăluit la trap. Casele erau şi ele mai rare pierzîndu-se între livezi. Se îndeseau

ctitoriile boiereşti, ridicînd turlele peste fruntea verde a pometului. Trecuseră de biserica de jurămînt a boierilor Bălăceni şi acum ochii scăpau spre coastele unde se zăreau viile domneşti, înainte să ajungă la zidurile înalte ale bisericii păpistăşeşti, Racea şi-a împins calul pe o potică ce se pierdea sub frunzarul des al unei livezi. Curînd s-a auzit gîlgîitul apei în rădăcinile despletite ale sălciilor şi potica a răzbit pe malul Bucureştioarei... Au mai mers puțin şi Racea s-a oprit în fața unui gard scund, ridicat din bolovani, peste care crescuseră bălării şi iarbă. Dincolo de gard năpădeau din toate părțile spre lumină sumedenie şi sumedenie de flori şi tufe. Toate erau rînduite după neamuri şi culori, cunoscîndu-se o mînă harnică şi dibace care le purta de grijă.

Racea îşi privi prietenii cu coada ochiului. Se vădea pe fața lui că-i tare mulțumit de mirarea lor.

— Acum să-l vedeți şi pe stăpînul acestui rai.

Trase de un mîner şi undeva, dincolo de perdeaua deasă a tufelor, a răspuns glas de clopot. Nu peste mult s-au auzit paşi tîrşiți pe prundişul poticii. Apoi a ieşit la vedere un moşneag adus de spate, cu barba fumurie, lungă pînă-n brîul de piele care-i aduna peste mijloc caftanul din catifea verzuie, roasă pe la coate şi poale. La brîu purta călimări şi după ureche pene de gîscă. Era puțin de stat şi mîinile-i tremurau uşor.

Ghețea a luat seama la fruntea largă şi boltită, la ochii înțelepți care cărau spre ei, fără tulburare, cu o linişte adînc cumpănită a întregii lui ființe.

— Sărut dreapta, prea luminate, zise Racea sărind din şa.

— Bine ai venit, fiule! Îngăduie o clipă să deschid portița.

Bătrînul a mai zăbovit puțin pipăind cioca ce ținea aninată poarta, apoi le-a făcut loc să treacă. Căpitanii au intrat ținîndu-şi cuşmulițele în mînă şi caii de dîrlogi.

— Ti i-am adus pe frații mei, despre care ți-am vorbit.

— Casa mea e casa lor... Tu eşti munteanul? se aplecă el spre Radu.

— Eu sînt, domnia-ta!

— Şi tu eşti moldoveanul?

— Precum spui.

— Vi se citeşte obîrşia pe față... Hai să mergem...

Cîrstocea şi cu Ahmet au dus caii la grajd. Căpitanii l-au urmat pe bătrîn în casă. Era ridicată din lemn, lipită cu pămînt şi văruită din proaspăt. De jur împrejur, încinsă cu cerdac lucrat în firez. Venea dinspre ea o răcoare plăcută şi o îmbiere spre hodină.

Au intrat dintr-o odaie cu geamlîc într-alta umbroasă, în care lumina zilei pătrundea în fîşii subțiri printre obloanele trase. Cînd li s-au dedat ochii cu întunerecul acela, au putut desluşi aşezarea şi tocmelile dinăuntru. Pe lîngă toți pereții erau polițe şi pe polițe feluri şi feluri de bucoavne. Zapise scrise sau pe jumătate scrise, călimări şi pene de gîscă, toate rînduite cu meşteşug şi răbdare, pe neamuri şi mărimi.

Într-un colț al acelei cămări, aşezată aşa încît ziua lumina să-i bată deasupra, era o măsuță înaltă, lucrată în lemn de abanos şi încrustată cu fildeş. Măsuța avea tăblia uşor plecată, astfel ca zapisul să se potrivească bine în fața ochilor celui ce scria. Pe ea se aflau hîrtie, pene şi cerneluri.

Bătrînul i-a lăsat pe căpitani să-şi îndestuleze ochii, apoi a grăit către Racea:

— Văd, după cum se uită, că nu le-ai spus unde au să

mîie cît vor sta în cetate.

— Vorbeşti drept, luminate! Se cade să stăm de vorbă cum se cuvine şi cum avem poruncă.

— Atunci să trecem în cămara care le va fi adăpost. Şi să ne tocmim de sfat, după toate datinile.

A deschis o uşă, a mai trecut printr-o tindă, apoi au intrat în altă odaie. Era spoită alb şi podeaua lucea de curățenie. Pe pereți avea bătute scoarțe. Pe jos, un covor turcesc. Două divane mari, pline cu perne, chemau pe călători. Prin obloane ajungea aici, molcomit şi lin, zgomotul grădinii şi clipotul apei.

— Vă place, oştenilor?

— Mai mult decît gîndeam, domnia-ta!

— Să-mi ziceți diece Nathanail. Şi să vă bucurați de tot ceea ce vă stă la îndemînă. ca nişte fii ai mei. Dacă am să văd că aveți minți agere ca acest frate al vostru de cruce şi plecare către învățătura buchilor, vă voi fi şi dascăl.

— Numai să ne îngăduie slujbele, domnia-ta diece, încercă Mîrzea să se apere, ca unul ce cunoscuse şi acest canon.

— Dacă nu, vă voi fi dascăl în ale vieții. Tot cîştigați rămîneți.

— Asta fără îndoială.

— Atunci, moldovene, limbă dulce, tocmiți-vă boccelele şi rînduiți-vă pentru şedere. De slugi am eu grijă. La amiază vom da ochii şi vom pune țara la cale. Pînă atunci limpeziți-vă cugetele şi mai ales învățați-vă a nu vă mira de nimic din ceea ce veți vedea, au asculta între aceşti pereți. Eu mă duc.

— Cad sub seară să vă scot în lume, adăugi vorbă şi Racea. Să nu vă luați decît săbiile şi caii. Rămîneți cu

bine.

Se răcoriseră în gîrlă.

Pe Mîrzea îl bărbierise din proaspăt Ahmet. Ghețea îşi pieptănase pletele şi Cîrstocea îi potrivise barba cu foarfecele. Aveau hainele scuturate, armele curățate, aşişderea cizmele. Cînd s-au înfățişat la masă, diacul Nathanail i-a privit lung, apoi i-a bătut pe spate cu mulțumire.

— Aveți să îndurerați multe inimi la curte. Jupînițele noastre sînt iubețe din fire. A rîs mai mult pentru el, un rîs uşor, care-i încrețea pielea în colțul ochilor şi-i dezvăluia dinții albi şi tineri luminîndu-i fața.

— Aşezați-vă şi mîncați.

Asta era a treia odaie. După cum văzuse Ghețea casa, poate era şi cea din urmă. Masa stătea în mijloc şi de jur împrejur avea şase jilțuri asemenea. Numai în capul ei era un jilț mare, cu spetează lucrată în înfloriturі.

Diacul le-a arătat unde trebuiau să stea şi el însuşi s-a aşezat mai la coada mesei, lăsînd jilțul cel mare singur. Nimeni nu i-a tulburat în răstimpul cît au mîncat. Pe talgere şi tăvi de lemn şi pămînt erau fripturi calde de pasăre, orez şi felurimi de poame. Rar, diacul le turna în pocale vin rubiniu şi dulce. Părea că treaba asta îi face plăcere. Îşi subția pleoapele, ridica ulciorul cu o mînă şi pocalul cu alta şi lăsa să curgă şipotul subțire, privindu-l în străfulgerările luminii. N-au vorbit nimic. Căpitanii se simțeau sfioşi. După ce au sfirşit, diacul şi-a făcut cruce, întorcîndu-se cu fața spre răsărit. Şi-a şters cu un ştergar de in barba şi mustățile, oftînd o dată cu mulțumire, apoi i-a îndemnat să-l urmeze.

Au urcat împreună nişte scări înguste şi pieptişe, răspunzând într-un foişor cu vedere de jur împrejur. Nu-l văzuseră, fiind ascuns în frunziş. Din el cuprindeai cu ochii toate aşezările din preajmă. Treaba asta o puteau face şezînd pe nişte perne moi, aşternute pe jos. De mirare a fost pentru cei doi căpitani o machinărie nemaivăzută, aşezată pe trei picioare înalte. Părea un ochi îndreptat spre cer. De asemenea s-au mirat şi de nişte zapise mari pe care erau închipuite felurite semne diavoleşti. Jumătate oameni, jumătate tauri, berbeci, săgetaşi, porci.

— Zodiece, murmură Mîrzea.

— Precum spui, rîse diacul. Staţi jos, să ne tihnească masa şi vom vedea pe rînd de toate celea. Doar a fost vorba dintru bun început să nu ne mirăm de nimic. Aşa-i, muntene?

— Aşa-i, domnia-ta!

— Atunci staţi!... Priviţi întîi de jur împrejur. Însemnaţi-vă în minte ceea ce vedeţi, apoi ascultaţi la mine. Eu vă aştept trăgînd puţin fum de iarba dracului. Îmi limpezeşte gîndurile.

Curînd diacul a prins să aştearnă straturi de fum albăstrui şi un miros plăcut de aromate s-a răspîndit din ciubuc. În foişor pătrundeau toate foşnetele rare ale livezii. După-amiaza de toamnă era caldă şi păsăretul se trăsese la umbră. Ghețea simțea o tihnă adîncă, care-i cuprinsese trupul şi sufletul. Şi-a lăsat privirea să-i lunece peste creştetul pometului spre zidurile cetăţii. Acolo năzuiau toate gîndurile lui şi de acolo aştepta dezlegare pentru restriştea satului. Străjile abia se desenau în nemişcarea lor şi turnurile de apărare erau pustii. De aici cetatea părea mai tăcută, mai singură,

mai fără viață. S-a simțit tras uşor de mînă. Era Mîrzea care-i făcea semn să se uite în partea dimpotrivă. Ghețea a rămas cu ochii pironiți acolo şi n-a putut înăbuşi un strigăt de mirare. Peste gardul înalt care străjuia biserica păpistăşească se vedeau bine din foişor alcătuirile curților acelor oameni închinați credinței şi papei de la Rîm. Biserica se ridica în mijloc, mohorîtă şi oablă ca o cetate nemțească. Avea ferestrele înguste şi alungite; numai bine să poată adăposti un arcobuzier. Turlele gemene şi semețe plecau pieptiş spre cer, zidite tot în muchii fără nici o rotunjime în ele. Pe cît era de cenuşie şi de aspră biserica, pe atît era de minunată grădina. Potici de prundiş mărginite cu straturi de flori tîrzii de toamnă, arcuri de verdeață şi boschete, tăpşane cu iarbă, un lac albastru cu ostroave năpădite de trestii pe care erau ridicate chioşcuri, lebede plutind uşor; toate la un loc încîntau ochii şi alinau sufletul.

Ghețea privea vrăjit, cînd pe una din potici se iviră doi oameni. Unul îmbrăcat în portul călugărilor, cu capul ras lucind în soare, celălalt... mai ales celălalt îl îndemna să nu-şi mai ia ochii de la el.

— Călărețul de la barieră, îi şopti Mîrzea. El e, îi simt parcă ochii.

Rîsul potolit al diaculuí îi făcu să privească spre el. Bătrînul îşi mîngîia barba rar şi cu luare aminte.

Vă miraţi de signor Girolamo Estorga? În veacul acesta al războiului se strîng pe lîngă voievozi şi principi săbiile tuturor limbilor. Atît că signor Girolamo mai poartă la brîu o scrisoare de taină cu porunci straşnice de la iezuitul Carilo, sufletul voievodului de la Ardeal. Ar muri de spaimă să ştie că şi alți ochi au buchisit ceea ce nici Dumnezeu n-are voie să vadă.

Şi-a încheiat zisele cu acelaşi rîs tăcut şi lin.

— Domniile voastre aveți să vegheați în locul sfatului de taină al măriei-sale. Va trebui să fiți surzi şi orbi la cele auzite şi văzute acolo. Numai ochi şi urechi spre neprietenii care ar cerca să-l tulbure. O lume întreagă de noroade care gem sub iatagan îşi îndreaptă privirile şi ruga spre sabia voievodului nostru. Şi tot acolo cată hainii. Unii să-şi țină mai departe izvorul bogățiilor, alții să agonisească mireni pentru sfîntul de la Rîm, ca acest Girolamo Estorga, călugăr şi săbier... Va fi forfotă de iscoade, de soli cu taină sau fără taină. Peste aceste lucruri ale umbrei vrea măria-sa Mihai să aibă putere şi minți agere. Ce ziceți, domniile voastre?

— Ne supunem cu bucurie, diece Nathanail!

— Aşa zici tu, limbă dulce? Dar munteanul?

— Mie mi-ar fi plăcut mai mult să stau strajă pe lîngă trupul măriei-sale. Pe dreptate şi cu sabia goală la mînă...

— Asta o pot face şi alții. Se cade ca cei mai de credință să stea aici. Puterea unui voievod nu vine numai de la sabie. Ea se trage şi din treburile politicheşti. Mai ales acum, cînd se bat împărații lumii. Şi cînd boierimea veche a locului se trage mai bucuros către turc decît către pămîntul țării. Va trebui să-i scoatem dinții fără măcar să simtă...

— Pînă una alta, unul din ei a rămas chior!...

— Cine?

— Biv vel vistiernicul Dan!

— L-ai chiorît tu?

— Am ajutat pe alții la treaba asta.

Diacul a rămas o clipă pe gînduri, privind din cînd în cînd spre căpitani.

— Te cunoaşte şi pe tine, limbă dulce?

— Ba!

— Asta se cumpăneşte oarecum... Eu mă duc, că am treabă. Rămîneți aici şi aşteptați-l pe căpitanul Racea. Răspoimîni, măria-sa se unge domn. Mai avem a împlini multe porunci pînă atunci... Luați seama la lumea măruntă care l-a plămădit pe fratele domniilor voastre. De acolo puteți trage multe învățăminte şi cu deosebire puteți afla multe taine. Faceți-vă prieteni mici, pentru zile mari. Sînt mai de credință decît oricare alții. Cu învățăturile acestea de început păşiți spre împlinirea zodiacului măriei-sale...

S-a dus cu paşii lui de bătrîn, tîrşîindu-şi papucii şi lăsînd în urmă întrebări peste întrebări.

Mîrzea se tolănise alăturînd cîteva perne. Din cînd în cînd, un zîmbet fugar îi înflorea în colțul gurii.

Pe Ghețea, toate cele întîmplate de cînd se săltase în şa în fața casei părinteşti îl munceau, nelăsîndu-i răgaz nici pentru dorurile lui. I se părea că umbra Ancuței răsare din taina gîndurilor şi a nopților de acolo de acasă şi că se împleteşte ba cu ochii lui Lambru, ba cu cei ai cneazului. O vedea alergînd pe potica țintirimului şi plîngînd pe crucea Cătălinei. Părelnice gînduri şi închipuiri care năboiau în clipele astea de hodină, tulburîndu-i liniştea cugetului. Căpitanul Radu Ghețea încercă să fie aşa cum fusese ani în şir de cînd se oştise prin străini. Suflet de cremene, neclătinat de nici un vînt al simțămintelor.

Zadarnic.

I se săpase în carne şi în inimă satul. Prinseseră cheag toate durerile oamenilor de acolo. Şi mai ales spaimele de moartea asta înceată, la care-i făgăduise orînduiala

țării. Ancuța roabă?... Şi cneazul?... Să simtă ei bunul plac al boierului? Gîrbaciul logofătului?... Cneazul?...

Se zbătea să găsească cheia cu care să deschidă înțelesurile lumii în care trăia. De ce sărăciseră?... Cum se vor putea îndrepta? Banii. Aurul! Aici să stea oare toată puterea?... De bună seamă că la noapte are să-l întrebe pe diac. Poate el va şti să-i deschidă mintea pentru aceste lucruri neînțelese.

Tîrgul?... îl simțea hain şi duşman. O lume ascunsă, care se ciocneşte clipă de clipă cu ea însăşi. I se tălăzuiau prin față valurile de oameni ai ulițelor... Ce căutau aceia?... Spre ce liman vîsleau?...

V

Toamna părea că şuguieşte cu vara şi că se-ngînă una pe alta, cînd zbîrlindu-se Brumărel, cînd îngăduind zile senine şi calde.

Alaiul domnesc ajunsese în vederea străjilor de la cetatea Kusciukului într-o asemenea zi de pace a firii. Părul Maicii Domnului se călătorea alunecînd lin prin văzduhuri. Stoluri, stoluri, prigoriile săgetau înălțimile, vîslind spre țările lui miazăzi. Capugibaşa, cel ce mergea în fruntea alaiului, şi-a întors calul, punîndu-l în galop mărunt. Ajuns în rînd cu voievodul, s-a oprit în loc, închinîndu-se cu smerenie.

— Allah să-l ocrotească şi să-l binecuvînteze pe măriata. Se cuvine să ne tocmim de intrare în cetatea măritului împărat.

Voievodul Mihai a făcut semn de încuviințare, dînd capul de la stînga la dreapta, după obiceiul turcesc.

Capugibaşa s-a închinat din nou, mişcîndu-se spre tabulhana.

Pe loc, muzicanții au prins a zice, răsfirînd peste cîmpiile şi luncile Dunării cîntecul aspru cu tonuri cînd ascuțite, cînd moi şi pierdute, potrivit cu sufletele închinătorilor lui Mahomed. Auzind cîntecul, alaiul a intrat în tocmeala lui, poruncită de înalta Poartă, ca să cunoască mulțimile că beyul de la Kara Iflac vine să intre în Scaunul țării din mila luminatului stăpîn al lumilor.

Se pornise un vîntişor rece, care curgea pe Dunăre spre mare. Aducea cu el miros de mîl şi ape, spărgînd norul de praf ce stăruia deasupra alaiului. Caii călăraşilor valahi trepădau în față, răsfrîngîndu-şi nările şi adulmecînd spre răcoarea luncilor. Călăraşii, oşteni de scuteală, erau neguroşi, bine înfipți în şei, cu mustățile şi bărbile puse parcă pe harț. Țineau între ei steagul voievodului. În spate mergea meterhaneaua. Pămîntenii aveau tobe, trîmbițe şi buciume. Apoi venea steagul mare, alb al păcii şi supunerii, dat de padişah voievodului, şi cele două tuiuri. Urma curtea alcătuită la Stambul, în mijlocul căreia călărea Radu comisul Florescu, străjuită şi pe stînga şi pe dreapta de cîte doi ceauşi. În spatele curții, şapte iedeclii împărăteşti duceau cei şapte cai ai voievodului, împodobiți cu covoare şi pături cusute în fir de aur.

Beyul avea slobozenie să poarte aceşti şapte fugari întocmai vizirilor. Aceasta, pe lîngă altele, ca să i se amintească celui ce cumpărase tronul că este slujbaş prea supus sultanului. Marginile le țineau olăcarii repeziți de boier Stroie Buzescu tocmai pentru asemenea nevoie, şi doi satîrgii împărăteşti. La şase lungimi de cal

călărea voievodul Mihai. Îi țineau armăsarul de sub zăbală doi paici ai sultanului, înmuiați în aur şi ceaprazuri. Scările i le purtau doi iedeclii.

La un cap de cal în urmă şi pe partea stîngă, a cinstei, se legăna în şa iskimne-agasi, comisarul împărătesc care-l va aşeza în Scaun, peste cîrtirile boierilor vrăjmaşi, iar în dreapta un sangiak-agasi tînăr, oştean viteaz, ridicat în războiul persienesc la asemenea cinste. El era păzitorul sangiakului, steagul cel mare de domnie dat voievodului.

Aproape de aceşti ofițeri împărăteşti călăreau scară la scară copiii de casă, trimişi o dată cu olăcarii şi călăraşii de boierul Stroie, caimacamul țării. În urma acestor copii de casă, paznici ai trupului, fluturau în boarea amiazului cele trei flamuri roşii, ținute de locotenenții lui sangiak-agasi, cel din mijloc avînd semiluna aurită în vîrf. Alaiul era încheiat de tabulhanaua vizirului, care mai călărea în oarecare rînduială. Cu totul în urmă veneau carele şi o mulțime pestriță de creditori gălăgioşi de toate neamurile. Zarafii tuturor mahalalelor Stambulului, greci şi turci, armeni şi ovrei, se țineau scai de noul bey, cu gîndul să-şi răscumpere şi împrumuturile făcute domnitorului fugar.

Razele soarelui blînd de toamnă jucau în toate culorile ilicelor şi ceaprazurilor osmanlîilor, se topeau în fîlfîitul steagurilor şi surguciurilor, luceau oțeliu răsfrîngîndu-se din fierul armelor.

Cîntecul tabulhanalei se amesteca cu tropotul cailor, zăngănitul săbiilor şi scîrțîitul carelor.

— *Madonna!* Mi-au înfundat urechile cu behăiala asta. Dumneavoastră, cavalere, însă păreți cu totul netulburat.

Cavalerul d'Aubry întoarse fața smolită, desenată în linii line, spre condotierul Cosma Capponi, zîmbindu-i.

— *Mon dieu!* Dacă starea de leşin în care trăiesc de şase zile o numeşti calm, fie!... Mă gîndesc că dacă şi doamnele acestor domni bărboşi care put a usturoi şi curelărie vor mirosi aidoma!... Ei bine... atunci?!

Cavalerul d'Aubry ridică umerii deznădăjduit, făcînd un semn în van cu mîna înmănuşată în cea mai fină piele de căprioară. Condotierul Cosma Capponi rîse vesel, însă la privirile aspre ale bărboşilor din preajmă conteni, mîngîindu-şi visător ciocul încreţit cu fierul.

— După toate zvonurile, par a fi nespus de frumoase senioritele valahe... Şi pline de graţii!

— Nu cred în zvonuri, *mon ami.* Vreau să văd la faţa locului.

— Se va împlini cît de curînd dorinţa amîndurora... Dar ce v-a făcut, domnul meu, să vă aventuraţi aşa departe de patrie?

Francezul călări cîtăva vreme în tăcere. Apoi surîse uşor italianului:

— Curiozitatea! Am cunoscut acum cîţiva ani un principe al acestei ţări îndepărtate, la curtea reginei. Se pare că obţinuse graţiile Caterinei de Medicis. Am o amintire de la el. Cavalerul îşi arătă cu vîrful unui deget o tăietură sub urechea stîngă: Bun spadasin şi gentilom desăvîrşit. Nu semăna nicidecum cu urşii aceştia neciopliţi... Dar pe dumneavoastră?

— Pe mine?... Dorul de aventură. Hotarele Toscanei au devenit prea înguste pentru sabia mea.

D'Aubry se înclină în şa. Pe faţa lui a trecut un zîmbet uşor.

— Admir vitejia şi mă închin ei... Atunci cînd ea se îm-

bină şi cu înțelepciunea, mă închin de două ori... Oare nu spuneați că îl cunoaşteți pe ilustrul învățat şi călător Filipo Pigafetta? Şi că ar fi necesar ca acest principe valah să asculte de îndemnurile marelui duce de Toscana?

Cosma Capponi a simțit broboane de sudoare năpădindu-i fruntea sub casca uşoară de argint.

— *Madonna!* Trebuie că ai vorbit cu altcineva, cavalere! Nu-mi plac mîzgălitorii de hîrtie. Eu sînt soldat.

— Scuze, viteazule! Mai bine să privim la acest prinț... Ce spui: pare un adevărat războinic.

Alaiul şerpuia, coborînd într-o vale nu prea adîncă, la o zvîrlitură de săgeată de zidurile Rusciukului. Chiar atunci voievodul rămăsese în coama dealului, privind cu mîna pusă streaşină spre depărtările albăstrii de dincolo de Dunăre. Vîntul îi flutura poalele pelerinei şi surguciul de la cucă.

— O statuie de condotier, mormăi italianul.

D'Aubry îl privi cu coada ochiului.

„Afurisit mîncător de broaşte. Sînt sigur că n-am să te las să faci jocul iezuiților, cum sînt sigur că mă cheamă d'Aubry."

Cosma Capponi îi răspunse cu o căutătură piezişe.

„*Madonna!* Aurul Companiei Levantului se pare că îşi vîră coada şi aici. Al dracului să fie Barton, cu toate reginele din lume. O lovitură de pumnal poate veni de oriunde. De asta poți fi sigur, signore".

Pe meterezele cetății s-au ridicat norişori albi de fum. Apoi s-au auzit bubuituri repetate.

— Par bombarde. Ce zici, domnul meu?

— Mai curînd falconete, cavalere!

VI

Alaiul a trecut prin tîrg, petrecut de ochii prostimii şi de mirarea ei pentru aurăria care sclipea în soare. Nu era pentru întîia dată cînd vedeau alai domnesc, intrînd cu falâ în pămîntul de dincolo de apă. Nici nu va fi întîia dată cînd vor vedea un bey neguros ca acesta, călătorindu-se la scara vreunui Capugibaşa spre Edikule, locul de ispăşire a celor supuşi. Însă mulțimile se bucură de strălucire şi de cîntecul tabulhanalei. Toată mişuna tîrgului a încremenit aşa cum este porunca, cu mîinile puse cruce la piept şi capul plecat.

Iar cînd alaiul a trecut prin dreptul porților cetății, căpitanul ienicerilor şi-a aşezat străjile în rînd, dîndu-i cinstea cuvenită numai vizirului, adică slobozindu-şi poalele caftanelor pe care le țineau prinse în brîu, spre pămînt. Ajunşi la schelă, s-a înfățişat iarăşi capugibaşa la poruncă.

— Prea fericitule între fericiți, se apropie vremea rugăciunii. Să conăcim aici, cinstind această cetate a împăratului cu trupul tău luminat. Mai marii tîrgului şi ai cetății vor să ți se-nchine ca unui vecin cu care vor să trăiască în bună pace.

— Dă semn de popas. Să faci aşa ca la noapte să hodinim dincolo de Giurgiu. Să fie gata caicele şi dubasurile[1].

— Va fi după cum porunceşti.

Mihai a rămas călare, privind peste sulițele călăraşilor

[1] Barcă de transport cu pînze

şi copiilor de casă care făceau loc de tabără izgonind pe cei cîțiva gură-cască, ce se ținuseră de urma alaiului. Era o rarişte în luncă, aproape de fluviu.

Cînd a descălecat, ceauşii şi-au făcut strigările, tot alaiul închinîndu-se cu fruntea spre pămînt:

— *Hac teala Padişahmuze Vebei Efendimuze cioc ilar umurler virsum devlet ile cioc iasa.* „Dreptul şi prea înaltul Dumnezeu să dea Împăratului nostru şi voievodului Domnului nostru viață îndelungată şi să trăiască ani mulți fericiți”.

S-au aşternut covoare scumpe de Smirna, s-a ridicat în pripă cortul mare al voievodului. Copiii de casă au rînduit străji. S-au adus narghilele, dulcețuri şi şerbeturi. Curînd berbecii tineri au prins să sfîrîie în frigări, aroma lor petrecîndu-se îmbietor pe la nasurile călătorilor.

Mihai sta lungit pe covor, fără cucă, descins de sabie. Purta părul retezat scurt şi barba rotunjită după moda spaniolească. Ochii mari şi luminoşi îi îmblînzeau trăsăturile aspre şi smolite. Sub mantia voievodală purta coantăş purpuriu cu ceaprazuri de aur, încheiate în nasturi de diamante. Cizme înalte pînă peste genunchi şi pinteni mari de argint.

Iskimne-agasi, un bătrîn anatolian, cu ochii traşi spre tîmple şi mustața rară lăsată pînă la mijlocul pieptului, l-a privit cîtva timp în tăcere. Era îmbrăcat numai în mătăsuri, cu şalvari verzi şi ciubote galbene, aşa cum numai binecredincioşii au voie să poarte în olaturile împăratului.

— Iată-te în pragul raiului rîvnit, măria-ta, glăsui într-un tîrziu.

Mihai a tresărit, îndreptîndu-şi ochii spre el.

— Biet şi sărac rai, effendi.

Iskimne-agasi şi-a subțiat ochii, rîzînd încetişor:

— Sărac?... Tu vorbeşti de sărăcie?... Împreună cu capuchehaia Iane puteți cumpăra tot Stambulul... Nici n-ați făcut altfel...

— Țara e săracă. Va fi greu să împlinim haraciul şi mai ales să-i plătim pe creditori.

— Nici n-ai pus piciorul dincolo şi te plîngi. Aşa sînteți toți. Făgăduiți cerul cu stelele, apoi cînd aveți firmanul, grăbiți spre agonisită numai în pungile voastre. Dar Allah e sus şi vede.

— Fii fără grijă, effendi. Osteneala dată pînă aici are să-ți fie răsplătită. A ta şi a celorlalți oşteni viteji.

— Vorbeşti ca un înțelept. Gîndeşte-te şi la acest paşe al Ruşciukului. E mai bine să ai prieteni, decît duşmani. Vorba unui bătrîn ca mine poate să-ți fie cu priință.

— Mai ales cînd o spui la urechea vizirului.

Turcul a rîs tot molcom, bătîndu-se uşor cu palmele peste genunchi.

— Bre ghiaur. Luminile ochilor mei se bucură văzînd şi printre nazarineni oameni ca tine. Vorbele vor fi spuse cum şi unde se cuvine. Ştiam de la început ce om eşti. Acum te las. Vine ceasul rugăciunii. S-a ridicat, închinîndu-se cu mîna la inimă, la buze şi la frunte.

Voievodul i-a privit pe urme, înnegurîndu-se, apoi a bătut din palme. S-a înfățişat la poruncă un copil de casă.

— Să vină comisul Radu Florescu.

Boierul s-a înfățişat îndată, semn că stătuse pe aproape şi aşteptase această chemare.

— Stai jos, cinstite comise şi vere! Avem de pus la cale multe lucruri înainte de a călca în pămîntul țării.

— Stau bine şi-n picioare, măria-ta! Se cuvine să păstrăm legea curții. Nu sîntem singuri.

— Radule - oftă Mihai - am trudit împreuna atîta amar de cale. Acum, cînd s-au împlinit toate cîte le-am vrut, mă simt mai apăsat decît oricînd. Glasul voievodului era bărbătesc, împletind în el asprimea cu dulceața unor cuvinte meşteşugit aduse.

Comisul Radu Florescu trecuse de întîia tinerețe, fiind bărbat în toată legea. Era mic de stat, dar vînos, cu o față năpădită de o barbă încîlcită şi neagră. Avea ochii vii, străjuiți de sprîncene stufoase. Vorbea repede, îndesînd vorbele unele în altele, fără să răsufle.

— Eşti trudit, măria-ta. Ne închinarăm de atîtea ori la Stambul, că mă dor şi pe mine şalele.

Mihai a surîs, făcîndu-i semn cu mîna la gură;

— Mai aşteaptă!

— Abia mai pot. Mi se întoarseră mațele pe dos de atîta seu cît mîncai pînă acum. Mi-e dor, măria-ta, de vin nou care să sfîrîie în oale de lut. De mireasma luncilor de la Oltenia.

— De copii, nu?

— Şi de copii, măria-ta! Şi de toate rosturile pe care ni le spulberă hainul de Vodă Alexandru.

— Au să se îndrepte toate, vere!

— Credem, măria-ta!

— Ce veşti de la caimacamul şi vărul nostru bun, Stroie?

— Doamna şi coconii te aşteaptă să vii. Maria-sa Nicolae pofteşte sabie şi cal.

O lumină blîndă a licărit o clipă în ochii voievodului, auzind numele fiului său.

— În iarnă împlineşte nouă ani, comise!

— Să-i dea Dumnezeu nouăzeci şi nouă. Ca să domnească peste fiii şi nepoții noştri.

— Greu, vere!... Au trecut vremurile străbunilor noştri. Mai bine boier şi căpitan în lumea mare, decît bey otoman în țara ta.

— Îți stă în putință să schimbi starea asta. Ai în preajmă oameni de credință. Niciodată boierii olteni nu fură mai tari ca acum. Se pare că şi kir Andronic Cantacuzino are gînduri bune către măria-ta.

— Vorbeşte mai încet, comise! Pămîntul şi văzduhurile au urechi.

— Nu mă pot deda cu ascunzişuri. Cîteodată îmi vine să fluier şi să chiui de să răsune lumea.

— Aşteaptă pînă ajungi peste Olt.

— Atunci am să fluier a pagubă, măria-ta. Ştii ca şi mine de răutățile care le făcu hainul de Alexandru.

— Şi satele mele au fost sparte. Moşiile din Romanați au rămas sterpe, comise!

— Ar fi vremea să te gîndeşti, vere, cum să adunăm rumînii la vetrele lor şi cum să ne punem ocinile pe picioare. Nu putem să rămînem săraci, şi cei de dincoace de Olt, care-ți sînt duşmani, să huzurească.

— Ne gîndim şi noi, că ne doare de avutul strîns cu atîta trudă... Cînd ne vom urca în Scaun, vom da porunci să se întoarcă rumânii fugiți, îi vom căuta cu globnicii şi-i vom scoate şi din gaură de şarpe.

— Ar trebui să-ți scoți datoriile numai din Vlahia Mare... Pe noi să ne laşi să ne întremăm. Au să tragă oamenii peste Olt, ca albinele la stup.

Mihai a oftat, privindu-l chiorîş:

— Sînt şi greci cu venituri bune în Vlahia Mare... Nu ne putem pune rău nici cu unchiul Iane, nici cu

Cantacuzinii... Aştept ajutor de la ei. Sînt bogaţi şi puternici. Cum bogaţi şi puternici sînt şi boierii vechi munteni... Le-am făgăduit pace...

— Bogaţi şi puternici sînt şi Buzeştii, şi Craioveştii. Îi ai pe Rudeni, pe Floreşti. Toţi îţi stăturăm în preajmă, măria-ta! Sprijină-te pe noi, cum te sprijinişi pînă acum. Te vom ţine în Scaun cu pungile şi cu săbiile.

— Da!... Mă veţi ţine în Scaun, comise, surîse amar voievodul.

Radu Florescu n-a băgat seamă la acest surîs al vărului său şi la felul cum îi suna glasul. Şi-a scuturat bărboiul în semn de încredinţare:

— Vino lîngă mine, comise! E bine să simţi aproape inimi tari şi cugete curate.

Boierul s-a lăsat în genunchi, sărutîndu-i mîna.

— Să ai grijă de cavalerii frînci şi talieni. Sînt meşteri la războaie.

— Am!... Par înţăpaţi pe la turul nădragilor... Nu schimbară o vorbă cu noi.

— Nu cunosc nici elina, nici turca.

— Mie frîncul nu-mi place. Prea rîde subţire.

— Ţie nu-ţi plac decît bărboşii care rîd gros... Acum du-te, comise, şi îndeamnă-l pe capugibaşa să gătească dubasurile... Noaptea vreau s-o petrecem dincolo.

— Te aşteaptă de ieri boierimea de margine şi prostimea.

— Cu gîndurile pe care le am eu?

— Asta n-o poate şti decît Dumnezeu.

★

Mihai s-a trîntit pe covor, întinzîndu-şi oasele. Apoi a deschis un sipeţel făcut numai din piei de Cordoba

ferecat în argint, din care a scos o terfeloagă peste măsură de veche. S-a aşezat turceşte, trăgîndu-şi în faţă o măsuţă de scris din abanos, încrustată cu fildeş, de care nu se despărţea niciodată.

Iacă cele din urmă datorii făcute la Stambul. A dat 5000 de taleri marelui vizir, 1000 de taleri vizirului al doilea, 300 celorlalţi viziri. Apoi nisangiului, ceauşilor, beglerbegilor, capugibaşilor, agăi ienicerilor, 30.000 de taleri cu totul... Pînă la haraci îi musai să împlinească şi pe ceilalţi 30 ca să facă 60.000, atît cît a ridicat el darurile la Poartă. Alexandru nu dăduse decît 50.000 de taleri. A muiat pana în călimară, trecînd sub aceste datorii: „Brumărel 5 zile, la cetatea Ruşi pentru capugibaşa şi căpitanul de ieniceri 500 de taleri".

După un vechi obicei, nu închidea catastiful dacă nu-şi făcea socotelile pînă într-un ban. Cu cît întorcea foile, cu atît se-nnegura... Faţa i se aprinsese şi între sprîncene i se săpaseră două cute adînci. Mai avea de dat monastirii Coşuna încă 5000 de galbeni din împrumutul pe care-l făcuse de la egumen, să se răscumpere din mîna lui Alexandru. Buzeştilor le datorează 15.000 de galbeni... De unde are să se plătească?... Se scîrbise cu totul, scuipînd într-o lături şi măcinîndu-şi mînia între măsele. A bătut de trei ori din palme. S-a înfăţişat vătaful copiilor, Simion.

— Să nu laşi pe nimeni la mine. Sînt trudit.

Vătaful s-a închinat, ştergîndu-se ca o umbră. Voievodul s-a culcat pe spate cu mîinile sub cap, privind nemişcat în vîrful cortului.

Într-un cot de luncă, dincolo de locul unde poposiseră oştenii din garda voievodului şi de unde se ridicaseră

corturile pentru ofițerii împărăteşti, erau trase carele zarafilor.

Se auzeau chiote, sudălmi, văicăreli în toate limbile Levantului.

— Oi, oi, kir Statake, striga un ovrei deşirat, îmbrăcat într-un caftan răpănos, căptuşit cu blană de vulpe, iar pe cap cu o tichie neagră de catifea... Zău, spun drept că nu mă mişc din tîrg. Sînt bătrîn şi bolnav. Nu pot să bat drumurile...

— Du-te, isto diavolo puski, Lev. Du-te la dracu tu şi tot neamul tău. Ma eu țe să iau? Răspunde!...

Se certau amestecînd turca cu greaca. Kir Statake era un grec mic şi gros ca o butie. Purta caftan negru, stropit pe pîntec de grăsime. În cap, işlic cît o baniță. În picioare, papuci de safian. Alerga de colo-colo, legănîndu-se ca o rață, vînturîndu-şi mîinile groase cu degete boante şi late. De la Stambul pînă aici, cîrtitorul de Lev şi ceilalți zarafi ovrei nu-i dăduseră pace. Aşa că Statake era peste măsură de furios.

— Ma spun, Lev... Nu vezi niți un firfiric din tîrg... Acolo sînt eu. Eu, kir Statake, care am cumpărat caftan de vistiernic cu zețe pundzi: să te duci la Craiova. Îți dau acolo veniturile de la isnafuri.

— Oi, oi, se tînguia Lev, bătîndu-se cu pumnii în piept.

— Oi, oi, se văicăreau şi ceilalți ovrei de prin care. Mai erau acolo şi foşti ieniceri, ieşiți din slujbe, care stăteau nemişcați pe covoraşe, sugîndu-şi narghilelele. Armeni măslinii la față, care se certau la codîrla unui chervan, din care atîrnau picioarele unui zaraf cît toate zilele, cu un cap cît un dovleac şi o pereche de mustăți înspăimîntătoare. Zaraful îi amenința pe cei de jos cu un

hanger persienesc.

...Craiova... Tîrgovişte... Piteşti... Argeş... Buzău... Bucureşti... Pădureț... Ilfov... Toate numele de județe şi de tîrguri se strigau, oamenii se băteau cu pumnii în piept, părea că dacă Kara Iflac ar fi fost o bucată de mătase ar fi sfîşiat-o cu dinții, trăgînd fiecare spre sine.

Acolo unde stăteau zarafii turci, în mijlocul lor, fuma un bărbat subțirel şi înalt, cu un fuior de barbă cănită în negru şi pene de cocor la turban. Avea ilicel roşu cusut cu fir de aur şi iatagan încrustat cu pietre prețioase. Nu trecea de treizeci şi cinci de ani. Şi nici bărbat urît nu era. Dimpotrivă... Se uitase pînă atunci la zarafii care se certau, zîmbind pe sub mustață... Cînd larma l-a supărat la urechi, a bătut din palme... Pe loc, cei ce se certau au tăcut, trăgîndu-se speriați spre care. Turcul şi-a scos încet narghileaua din gură, măsurîndu-i pe toți cu o privire rea.

— Cîini puturoşi ce sînteți... şacali împuțiți... Lătrați fără ruşine. Allah! Dacă vă mai aud, vă tai limbile... Pe noi ne-ați întrebat ce vrem să luăm ca să ne acoperim împrumuturile? Voi i-ați dat cîinelui de Alexandru?...

— I-am dat şi eu, scînci Statake.

— Întîi i-a dat Mustafa... Să-ți bagi bine în cap, grec puturos. Pe barba profetului, vă dau mațele la cîini. Mustafa alege şi ce rămîne luați voi, hienelor.

— Da! Da! întăriră zarafii turci, clătinîndu-şi turbanele.

— Oi, oi, Mustafa ne lasă cu pungile goale, se căinară ovreii.

VII

— Măria-ta, scapă-ne!...

— Nu mai putem, măria-ta!

— Ia-ne sufletul!... Că pînă şi paiele din bordei ni le iau dăbilarii, turcii şi boierii. Numai suflete mai avem, doamne şi acelea pline de scîrbă şi greaţă.

Erau îngenuncheaţi în faţa cortului domnesc, ridicat pe un gorgan, într-o poiană, dincolo de hotarul raialei Giurgiului. Plete cărunte, cămăşi de in numai petece, desculţi, bărbi aricite şi feţe îmbătrînite înainte de vreme. Printre ei, tot în genunchi, cîţiva boiernaşi de margine. Cu coantăşe ieşite la soare şi la ploi, cu botfori scâlciaţi şi săbii ruginite.

— Vorbeşte drept acest hotnog Vifor, măria-ta, se sumeţi un boiernaş. Iacă, eu şi neamul meu am avut ocină de la Vodă Ţepeş. Scutelnici au fost de biruri pentru slujbele de margine pe care le făceau domniei acei moşi ai mei. Un olac, priveghi la raia, ba puneau şi pieptul cînd voiau să spargă ţara cetele de osmanlîi. Acum plătim dăjdii şi astea poate le-am mai duce, da' nu mai putem de năpăşti şi de gloabe... Ia-mi capul, doamne, dacă vei vrea, da' lasă-mă să vorbesc.

— Vorbeşte, porunci voievodul cu glas surd... Şi spune-mi cum te cheamă.

— Mă cheamă Barbu, măria-ta. Am cumpărat slujbă de vistiernicel în vremea lui Vodă Surdul. N-aş mai fi cumpărat-o, că mă stoarce vel vistiernicul Barbă Albă de am să-mi vînd şi calul. De mă vei chema la oaste, călare, am să viu călare pe sărăcia mea.

Mihai stătea în scaun, cu bărbia rezemată în palmă, privindu-i îngîndurat. După datină, cînd intra voievodul

în pământul țării, i se înfățișau mărginenii să i se închine şi să țină scaun de judecată.

În tabără ardeau focuri. Se auzeau caii sforăind pe nări şi bătînd cu picioarele în pământ. Deasupra lor un cer limpede, spuzit de stele. Mirosea a frunze putrede şi a pădure umedă.

— Dacă a sărăcit vistiernicul, care-şi mai făcea parte şi de la noi, întreabă-mă pe mine, măria-ta, cum mai țiu satul să nu se spargă şi să nu se ducă unde-o vedea cu ochii.

Fața aprigă a omului se desluşea bine în lumina unui foc.

— Da' tu cine eşti?

— Vifor, măria-ta! Hotnog în oastea lui Ion Vodă de la Moldova şi supus închinător la măria-ta... Pleacă-ți urechea la glasurile noastre şi îndură-te către noi, cum s-a îndurat fie iertatul şi în veci neuitatul Ion Vodă. Atunci nu te-om lăsa, doamne, nici dacă ar veni peste noi toate urgiile pământului.

— Ai limba lungă, hotnogule!

— Am, măria-ta. Mi-au lungit-o năcazurile şi amarul.

— De ce nu vă închinați unui boier puternic şi bogat?... răsări comisul Radu Florescu din spatele scaunului domnesc. Vi-ar plăti el dajdiile şi voi ați munci fără altă grijă...

— Domnia-ta se vede că ăi fi un asemenea boier, rînji hotnogul... La noi, în Călugăreni, n-avem boieri şi nici nu le ducem dorul. Are cetate boier Şerban, la Comana, peste apă. Ni-e destul şi asta.

— Aşa sînteți voi, cîrcotaşi, mormăi comisul. Duceți-vă! Maria-sa îi trudit de drum.

— Şi noi de munci, boierule!... I-am ieşit în cale

domnului nostru, ca unii care am auzit de la oameni că măria-sa e plecat spre durerile norodului. Iacă, i le spunem acum, că dacă-om veni la cetate s-ar putea să ne alunge oştenii de la porți şi nici fir de vînt şi de suspin să n-ajungă la urechile măriei-sale.

Voievodul a ridicat mîna, făcîndu-le semn să tacă.

— Ce jalbă ai a-mi face, hotnogule? Ridicați-vă în picioare, oameni buni... Aşa!... Grăieşte!

— Jalba nu-i lungă, măria-ta, da-i stropită cu sudoare de sînge.

— Ascult.

— Să nu ne mai asuprească vistieria, decît cu cît ai să porunceşti măria-ta. Să nu mai pună fel şi fel de gloabe şi de biruri, că nu mai avem nimic, doamne. Şi dacă sîntem noi săraci, nici măria-ta n-ai să fii mai bogat, că noi, moşnenii, ce mai umplem vistieria... Lasă-ne să ne tragem sufletul şi dacă la anul va fi roada bună, sloboade-ne la negoațe către Ardeal. Peste Dunăre n-avem nici un cîştig... Tocmeşte străji prin preajma raialei, că ne calcă păgînul taman cînd stoarcem strugurii, cînd scoatem peştele din baltă şi cînd batem grîul. Asta-i jalba noastră. Dacă gîndeşti c-am fost cu puțină cuviință, zic şi eu ca vistiernicelul: taie-mi limba, dar ascultă-mă!

Omul a căzut iarăşi în genunchi, sărutîndu-i poala mantiei. Mihai i-a întins mîna şi buzele crăpate ale hotnogului au atins vîrful degetelor domneşti.

— Duceți-vă cu Dumnezeu şi lăsați-mă cu gîndurile mele. Au să facă strigări prin sate crainici domneşti, cu dajdiile pe care Divanul şi domnia mea are să le pună pe țară. Acelea să le plătiți şi nu altele.

Oamenii s-au închinat pînă la pămînt, coborînd

gorganul de-a-ndăratelea. Comisul Radu Florescu a țîfnit pe nări.

— Minți proaste şi tigve căpățînoase. În loc să se milogească, mai bine s-ar vinde boierului Şerban. Ar scăpa de datorii şi nu şi-ar mai bate capul cu domnia.

Mihai a tresărit strîngîndu-şi pumnii. Comisul vorbea bine din partea lui. Moşnenii sînt săraci şi împlinesc din ce în ce mai greu dajdiile către vistierie. Asta o ştia el destul de bine, ca unul ce fusese vel ban, şi postelnic, şi vel agă. Dar nu boierilor trebuie să li se-nchine, ci domniei. Domnia are şi ea nevoie de brațe pentru muncă, de sate care să le dăruiască unuia şi altuia, de sulițe pentru slujbe domneşti. Andronic Cantacuzin mai ales asta-l sfătuise la Stambul. Să adune sulițe straşnice şi cît mai multe.

— De ce taci, măria-ta?

— Mă gîndeam, vere, că mîine ajungem la cetate şi că mi-e dor de-ai mei.

— Te-au ostenit zgîrie-brînză ăştia de boiernaşi cu pinteni ruginiți şi slabi ca mîrțoagele pe care stau făloşi de crezi că e ceva de capul lor. Şi prostimea asta nesătulă, măria-ta!

— De, comise!... S-ar putea ca boiernaşii să fie credincioşi Scaunului. Cît despre prostime, are şi ea un suflet al ei... Să mergem, că s-a lăsat frig...

— Să-i pui la ascultare pe clonțoşi, vere!

— Cumpăna se apleacă acolo unde-i talgerul mai greu, comise!

VIII

Iskimne-agasi mormăise în barbă aflînd că, după poruncile beyului, sînt stricate rînduielile alaiului. Mai apoi înălțase din umeri, lăsîndu-se în voia lenii şi gîndurilor, călărind la trap cînd beyul mergea la trap, lăsînd calul la pas cînd celălalt mergea la pas.

Mihai silea la drum, repezind cînd şi cînd poruncă către hotnogul călăraşilor să iuțească paşii. Călărea singur, măcinîndu-se în gînduri. La cîteva lungimi de cal, scară la scară, veneau cei trei căpitani, trimişi de către diacul Nathanail să-l întîmpine pe voievod.

— De ce-i mînios măria-sa, frate Racea?

— Ştiu şi eu, Radule? S-a-nnourat după ce i-au ieşit sătenii de la Călugăreni cu pîine şi sare pe năframă şi cu ochii în lacrimi. Asta am văzut-o bine.

— Poate l-au ruşinat şi satele arse?...

— Poate!... Cu ce suflet se suie în Scaun cînd îşi vede moşia pîngărită?

— E greu pentru inima lui aprigă.

— Greu, Radule!

Caii gîfîiau, aburind a sudoare. Voievodul n-a slăbit goana pînă nu s-a aşezat soarele în capul cerului. Atunci s-au tras la umbra codrului, slăbind chingile şeilor şi mîncînd din traistă, culcați prin tufe. Însuşi măria-sa n-a poftit decît o bucata de pastramă şi pîine. Căpitanii se îndestulau stînd lîngă picioarele lui, avîndu-l între ei pe comisul Radu Florescu. Nu îndrăznea nici unul să tulbure gîndurile domnului lor... Numai comisul a-ndăluit la vorbă...

— Povestea acasă tata de ieşirile de altădată ale voievozilor la vînătoare au la vreun praznic. Au la o sfîntă monastire. Ieşea țara înainte şi măria-sa ținea scaun de judecată. Se făceau praznice şi ospețe. Băteau

clopotele vestind pînă-n munte petrecerea stăpînului. Era sărbătoare în cugetele pămîntenilor în acea zi de slavă.

Mihai ascultase toată predica comisului, fără să-şi ridice ochii. Apoi, cu glas aspru:

— Nu mai pune sare peste rană, vere! Ne-a ieşit şi nouă țara întru cinstire. Cu pustiu şi cu miros de fum de la pîrjoluri.

— Semn că domnia nouă va sta în zodia războiului, măria-ta, spuse Ghețea.

— De unde cunoşti zodiecele, căpitane? Te ştiam mai meşter la sabie, decît la trebile cărturăreşti.

— De la diacul Nathanail, măria-ta!

— Poftesc să ştiu ce mai spune acel iubit al nostru.

— Vorbea de o cumpănă a dreptății pe care o țin în mînă voievozii. Şi de o cale luminoasă peste veac, pe care o deschid măriile-lor cu sabia, cătînd să plece acea cumpănă spre slobozenia norodului...

Ghețea vorbea şoptit, cu o căldură pe care cei aproape lui nu i-au cunoscut-o pînă atunci. După ce-a încheiat, au stat toți cu sufletele la gură şi privirile ațintite pe fața aceea muncită şi săpată în şanțuri, pe care o doreau limpede şi veselă. Avea şi puterea asta voievodul. Anume, cînd îl apucau gîndurile se pierdea în ele uitîndu-şi parcă de sine şi de cei din jur. Ghețea mai ales cunoştea această putere. Învățase să cunoască şi că măria-sa poate ieşi din acele ape în clipă, prinzînd orice zgomot sau freamăt al pădurii. În pădure, cînd călăreau în pribegie, se apropiase căpitanul de măria-sa, cătînd să-i înțeleagă dorințele numai după un semn.

— Comise, dă poruncă de plecare. Tu, căpitane, veghează deopotrivă la sabie şi la zodiecele şi

înțelepciunile diacului, îmi plac asemenea vorbe. Dar numai atunci cînd se pot face fapte. Să mergem!

Au călărit în vremea aceea de toamnă, cu rînduială ostăşească, după porunca voievodului. Boierii şi boiernaşii de margine au intrat în rînduri, cu slugile armate în spatele lor. Nu mai erau nici care cu bagaje, nici căruțe cu creditori şi zarafi. Plecaseră cu mult înainte, limpezind locurile de țipetele lor.

Dincolo de Copăceni, cale de cîteva poşte, au dat peste un car înconjurat de zarafi ovrei. Era tras la marginea drumului şi zarafii țipau bătîndu-se cu pumnii în piept.

— Ce-i? tresări din gînduri voievodul. A strunit calul lîngă car. Răsturnat pe spate, cu ochii dați peste cap, galben, Lev cămătarul zăcea cu un hanger înfipt în gîtlej. Voievodul l-a privit, muşcîndu-şi buzele. Zarafii se agățaseră de scările şeii, de cioltar, văitîndu-se, căindu-se, ocărind. „Mustafa, Mustafa", strigau ca scoşi din minți. Iskimne-agasi şi-a tras iataganul din teacă, izbindu-i cu latul pe unde apuca.

— Să mergem, beyule!... Ai să plăteşti cîteva pungi mai puțin.

Mihai a dat pinteni.

— Au început să se sfîşie fiarele, scrîşni Racea la urechea lui Ghețea. Peste cîteva zile au să năvălească ca lăcustele peste țară.

★

Pe la ceasul al patrulea al după-amiezii, alaiul a urcat dealul Văcăreştilor. Acolo aştepta curtea în frunte cu boier Stroie Buzescu. Cînd s-a ivit alaiul, au prins să bată clopotele Bucureştilor. Şi au venit ca dintr-o depărtare bubuiturile pivelor de la cetate. Soarele cădea

pieziş pe creştetul codrilor, întorcîndu-se în mii de sclipiri din bogăția straielor curtenilor, din oțelul sulițelor şi săbiilor, din cusăturile cioltarelor cu care erau închingați caii pe sub şei. Fluturau lin steagurile mari ale oştilor şi prapurele boierilor. Se zbăteau steguleţele roşii de la sulițele călărimilor. Caii băteau în loc, înălțînd capetele şi ciulind urechile. În stînga oştilor se înşiruiau isnafurile meşteşugarilor şi neguțătorilor. De acolo venea un zumzet de roi.

— Simt că mă cutremur, fraților! Parcă văd oştile lui Mircea Bătrînul! şopti Ghețea pe cînd urcau dealul.

— E multă falâ şi bărbăție sub chivăre. Atît că bărbile curtenilor cată ciufulite. Li se vor tăia ghearele şi simt ei asta, răspunse tot şoptit Racea.

Cînd alaiul domnesc a ajuns la loc potrivit, a ieşit în fața isnafurilor județul Stan, urmat de cei doisprezece pîrgari. Călcau rar, măsurat, cu bărbile în piept. Județul Stan purta caftan blănit cu guler din blăni de veveriță, toiag cu măciulie de aramă şi la brîu pecetea oraşului. În mîini ținea ştergar alb de in şi pe el pîine şi sare.

— Să fii binevenit în Tîrgul de Scaun, măria-ta! Cu mult dor te-am dorit şi multe aşteptăm de la tine, ca de la unul ce bine cunoşti năcazurile noastre. Să trăieşti la mulți ani!

— Să trăieşti la mulți ani, măria-ta! răcniră isnafii, închinîndu-şi prapurele către picioarele calului domnesc.

Pe cîți nu-i cunoştea Mihai!... S-a uitat în ochii județului cu privirea lui ageră şi i-a zîmbit. Apoi i-a dat dreapta să i-o sărute.

Mare cinste pentru județ, şi Stan abagiul nu era prost să nu dea mulțimilor prilej de vorbă şi şoapte. Aşa că şi-

a netezit barba şi mustăţile, şi cu multă evlavie şi încet a sărutat, ţuguindu-şi buzele, acea mînă din osul lui Pătraşcu cel Bun. S-au sumeţit şi meşterii din rînduri, uitîndu-se făloşi la oşteni. Atunci boierul Stroie Buzescu, care strîmbase nasul cînd l-a văzut pe judeţ trecîndu-i înainte, şi-a umflat bojocii, dînd poruncă. Avea boierul un glas puternic, care răsuna ca un bucium peste capetele oştilor. Seimenii s-au înţepenit pe picioare. Întinzînd braţul drept, în care ţineau sînele. Călăraşii au întors ochii spre voievod. Boier Stroie Buzescu şi-a pus calul în goană măruntă, aproape să-i calce în picioare pe pîrgari, făcîndu-şi loc spre Mihai, cu sabia trasă. Avea boierul un cal negru, voinic, cu picioarele ţapene, să poată duce trupul dumisale. Nu era gras, dar era legat cît trei oşteni bine zidiţi. Se purta în chivără suflată cu aur la care flutura panaş alb, uşor ca spuma. Peste coantăş avea petrecută lorică argintată. În picioare - cizme moi, răsfrînte la şolduri. Calul era gătit numai în mătăsuri cusute în fir şi frîiele ferecate cu argint. Străfulgera soarele în bogăţia straielor acestui oştean. Privea drept spre voievod şi avea lacrimi de bucurie în ochi. Părea blînd la înfăţişare, fiind alb la faţă, cu ochii albaştri şi barba bătînd uşor în roşu. Şi-a ridicat calul pe două picioare, apoi s-a închinat către Mihai.

— Maria-ta, Cetatea de Scaun stă la poruncă, precum e datina.

Mihai a ieşit din alai, trecînd la pas prin faţa călarimilor. Lîngă steagul întîiului stol de călăraşi stătea înfipt în şa, cu pletele aurii scăpate de sub cuşmuliţă şi revărsate pe umeri, învestat în ceapcîn roşu ca para şi încins cu săbioară, măria-sa Nicolae Pătraşcu, coconul

voievodului. Lui Stroie Buzescu i-a mijit un zîmbet sub mustață, văzîndu-l cît de falnic căta spre tatăl său. Iar lui Mihai i s-a înseninat fața, împingîndu-şi calul spre flăcăiaş. Dar în clipă a încruntat sprîncenele, hărțuind armăsarul în zăbală şi trecînd mai departe.

Oştenii se închinau domnului, cu capul. Din cînd în cînd, voievodul mai trăgea cu coada ochiului spre steagul de călăraşi, acolo unde coconul aproape că se pierduse printre trupurile zdravene, fiind acoperit de mustățile şi bărbile acelora.

După ce s-a isprăvit această scurtă cătare, s-a alcătuit alaiul pentru intrarea în tîrg. Au trecut în față stolurile de călărime, fiecare cu steagul în frunte şi cu căpitanii de-a stînga şi dreapta steagului.

După călărime veneau cei şapte cai, apoi singur, în urma lor, coconul domnesc. La alaiul vechi, aşa cum plecaseră din Stambul, s-a mai adăugat în spatele voievodului spătarul Radu, care ducea pe spate spada cea mare a voievozilor descălecători. Purta coif bătut în nestimate şi strai aurit. Mai în spate şi pe dreapta veneau comişii, iar pe stînga, în rînd cu ei, postelnicii. Vel postelnicul Manta ținea în mînă toiagul argintat, semnul boieriei sale. Pe trei rînduri veneau bulucbaşii şi căpitanii bătrîni ai oştirii. Cei mai vîrstnici - mai aproape de măria-sa, cei mai tineri - mai departe. Aici călărea în frunte Stroie Buzescu şi Ivan aga, căpitanul de călăraşi. alt prieten al măriei-sale.

Urmau seimenii, care călcau cu strășnicie, cunoscîndu-se a fi oşteni de meserie, apoi turcii cu Sandgiak-alemul[1] împărătesc, tabulhanaua şi boierii

[1] Steagul de domnie dat domnitorilor cînd se făcea învestitura de către Misalem-aga, paznicul steagurilor împărăteşti

aşezaţi pe boierii, străjuiţi pe margini de armaşi, mazîlii şi la urmă isnafurile neguţătorilor şi meşteşugarilor.

★

Căpitanii ar fi trebuit să stea în rîndul bulucbaşilor oştirii, dar Racea le-a făcut semn cu capul şi cînd alaiul s-a mişcat, şerpuind cu flamurile, penele şi panaşele în vînt, ei şi-au vîrît caii între boierii divaniţi şi mazili.

Tabulhanaua începuse să cînte, acoperind cînd şi cînd tropotele cailor şi zăngănitul armelor. În rîndul întîi al boierilor mazili, călărea biv vel vistiernicul Dan. Ghețea şi-a strunit calul lăsîndu-l să treacă, apoi şi-a găsit loc în spatele lui. Racea şi Mîrzea s-au dat pe aproape, ciulind urechile în toate părţile să prindă ceva din zvoana de şoapte strecurate de la o barbă la alta.

Radu Ghețea a putut să vadă, în răstimpul acela scurt, faţa Danului. Era slăbit ca şi cum jarul ce-i stăruia în ochiul stîng îl arsese pe dinăuntru. Nasul i se coroiase mai mult şi fruntea părea mai boltită sub căciulița de jder. Nu se uita în stînga, nu se uita în dreapta. Ochiul teafăr îl ţintise pe steagul mare al voievodului, care se vedea bine peste capul alaiului. Ţinea fălcile încleştate şi părea că nu trăieşte decît ca să vadă acel semn de domnie al duşmanului său.

Mazilii şi boiernaşii din stînga şi dreapta lui Ghețea au mistuit în ei întrebările, pînă au ajuns la Crucea de Piatră a Armeanului. De acolo n-au mai putut ţine nimic, răsuflîndu-şi vorbă şi bîrfă după obiceiul locului.

— Domnia-ta, eşti venit cu voievodul? îl întrebă un om mărunţel care-i călărea în stînga.

— Ba! Sînt boiernaş de prin părţile Buzăului, îi răspunse Ghețea.

— Aşaa! Atunci e bine, s-a bucurat mărunțelul. Putem răsufla oleacă, printre răii şi hainii aceştia. Eu am o sfoară de moşie pe lîngă raiaua Brăilei, hotar în hotar cu biv vel vornicul Chisar, Dumnezeu să-i dea sănătate.

— Să-i dea! întări Ghețea. Că şi pe mine m-a scos de la mare nevoie, cînd voia să mă bată peste fălci răul de Stroie Buzescu, cît a ținut căimăcămia țării.

— Ssst! roti cel mititel ochii, alăturîndu-şi calul de al lui Ghețea... Nu vorbi aşa de tare, că ne pot auzi hainii. Se zice ca e plin tîrgul de iscoade ale acestui nou voievod. Şi că a dat poruncă încă de la Stambul să-i ferece în obezi pe toți boierii lui Alexandru Vodă şi Ştefan Surdul. Noroc că n-am rîvnit la asemenea boierii.

— Ce spui domnia-ta, boierule?... Să fie oare aşa de duşman?... Văd că Divanul lui Alexandru Vodă e în păr şi că spătarul îi duce spada cu multă falâ.

— Ascultă ce-ți spun! Se vede că te-ai răzlețit de lume prin părțile Buzăului,

— Asta nu pot să zic că nu-i aşa. Ai buni ochi, domnia-ta!

— Hi, hi, hi, rîse omulețul veselindu-se.

Avea o față ascuțită de şobolan şi ochi piezişi, veşnic neliniştiți.

— Da, da. Este precum spui. Sînt dat bine cu unsorile vieții şi cunosc la oameni. Iacă pe bărbosul cela, făcu el arătîndu-l pe Racea. Pun mîna în foc că-i duşman voievodului şi țăranilor celora de olteni, pe care i-a adus cu el.

— După ce cunoşti, boierule, asta? Spune-mi şi mie! Poate să-mi fie de folos.

Boiernaşul s-a sumețit în şa, încrețindu-şi fruntea:

— Iacă cum scuipă cînd priveşte spre boier Stroie. Şi

cum vorbeşte tainic cu clucerul Vintilă, omul vornicului Chisar.

— Care-i?

— Acela uscat şi adus de spate!

— Aşa! Cela de se uită mereu înapoi?

— Da! Da!... Are acest năravclucerul Vintilă. Încolo, om care cunoaşte toate dedesubturile. Se vede că se mărturiseşte cu bărbosul.

— Să deie Dumnezeu! Va să zică mai sînt oameni cumsecade pe pămîntul acesta!

— Sînt, boierule! A mers veste prin părțile noastre că oltenii ar rîvni la moşiile de dincoace de Olt şi că voievodul acesta născut dintr-o cățea are să le împlinească poftele... Da' ce-ai, domnia-ta, de te trec apele? Eşti bolnav?

Auzindu-l cum vorbeşte, Ghețea îngălbenise. Ar fi vrut să-l strîngă de beregată. S-a stăpînit cu greu, răsuflînd adînc,

— Da, sînt oleacă bolnav. Mă îneacă praful şi mă bate soarele. Da' îmi trece.

— Dacă la noapte n-ai gazdă, e plin tîrgul de forfotă, încît boierii au trebuit să ridice corturi ca să aibă unde sta, atunci te găzduiesc eu. Stau la hanul lui Manole Cap-Lat, în Tîrgul de Sus. N-ai să ai nici o sminteală, că hangiul e omul boierului Dan. Şi boierul e în bună pace cu ceauş Haviz. Ai auzit de el?

— Auzit!... Îți mulțumesc pentru cinste. Dacă n-am să găsesc nişte prieteni, atunci am să mă bucur de poftirea domniei-tale. Dar de cine să întreb, boierule?

— Să întrebi de vornicelul Ştefan. Sînt bine cunoscut la Hanul lui Manole Cap-Lat. Are hangiul o nevastă... vornicelul Ştefan închise ochii, trecîndu-şi limba peste

botul de şoarece.

„Pocitanie, gîndi Ghețea. Bine că nu s-a nimerit Racea prin preajmă, că-ți scutura spinarea”. Apoi surîzînd galeş:

— Şi de bună seamă că te iubeşte...

— Țț, făcu vornicelul. Asta nu se poate spune încă.

Ghețea lua seama şi se bucura că Racea se alăturase de omul acela al vornicului. Îl căuta din ochi pe Mîrzea, dar căpitanul intrase ca-n pămînt.

Acum alaiul trecuse Dîmbovița şi ținea Drumul Beilîcului, ca să răspundă în Ulița Mare la biserica de jurămînt, unde-l aşteptau pe voievod mitropolitul şi înalții arhierei ai țării. Ieşise şi tot tîrgul la vedere, îmbrăcat în strai de sărbătoare. Băteau des clopotele, astupînd țipetele tabulhanalei.

IX

Cavalerul d’Aubry îşi răsucea mustăcioara, privind cu plăcere la tîrgovețe. Îşi trăsese calul spre marginea şirului, urmat de Cosma Capponi. Voise să iasă din alai, dar un armăşel îi proptise buzduganul sub nas, făcîndu-i semn cu barba să se astîmpere.

— Dacă n-am fi aici, l-aş învăța cum să se poarte cu un nobil, mormăi frîncul.

— Stăpîneşte-te, cavalere!... *Madonna!* Aceste signorine întrec aşteptările. Ce buze rumene, ce trupuri pline de făgăduinți. Ei, ce spui? Mai te îndoieşti de ceva?

— Drace! Am început să mă îndoiesc de mine însumi, Credeam că numai la curtea Franței se poate vedea adevărat fast regal. Dar barbarii aceştia sînt mai bogați

decît îmi închipuiam. N-am văzut atîtea nestemate încă nicăieri.

— Lasă fastul! Ce spui de femei?

— Frumoase. Ale noastre sînt mai delicate.

— Însă cred că aici vom cunoaşte adevărata voluptate. Se uită la noi cu destulă gingăşie. *Madonna,* mă simt nou născut.

Cosma Capponi îşi juca armăsarul prin faţa tîrgoveţelor, care rîdeau fără ruşine, alintîndu-se şi trimiţîndu-i sărutări cu vîrful degetelor.

— Numai să nu miroasă a usturoi, strîmbă din nas d'Aubry.

— Chiar dacă ar fi aşa. Poţi să treci peste asta de dragul unor asemenea ochi. Frîncul se schimonosi din nou cu dezgust: „Să te duci la dracu'! Simt că din clipă în clipă mîncătorul acesta de pisici mă indispune mai mult. Dacă n-ar fi banii cu care să-mi răscumpăr castelul, l-aş lăsa baltă pe Barton, cu toată compania lui levantină şi m-aş întoarce". Apoi către Capponi:

— Ascultă, condotiere. Toate sînt bune, dar unde o să stăm? În afară de speluncile astea ordinare şi fortăreaţa asta dărăpănată, nu văd nimic mai ca lumea.

— Răbdare, răbdare! Poate se va îndupleca vreo signora să ne găzduiască. Viaţa începe să fie frumoasă, cavalere! Nu-mi pare rău că am plecat din scumpa mea Toscana.

— Ghitara ţi-ai luat-o? S-ar putea ca acestor doamne să le placă şi altă muzică în afară de behăiturile pe care le-am auzit pînă acum.

— Să plec la drum fără ea? Ce condotier poate fi acela care rîvneşte numai la gloria săbiei? Deopotrivă mă încîntă şi gloria cu care te încununează dragostea.

— Iată un punct de vedere comun, domnul meu! Sper să ne disputăm cununa de lauri a învingătorului în acest duel al inimilor.

— *Con piacere, signore.*

— *En garde, mon ami.* Am servit în corpul muşchetarilor şi, crede-mă, cunosc regulile artei.

— Vom vedea... Vom vedea pînă la urmă, rîse Cosma Capponi din inimă. Aa! Dar uită-te, domnul meu! O biserică catolică. *Madonna,* încep să mă simt din ce în ce mai bine.

D'Aubry îi aruncă o privire piezişă, citind în prefăcuta mirare a condotierului. Prea cerceta curios zidurile şi poarta, semn că nu pioşenia îl îndemna s-o facă.

X

Alaiul se oprise în loc, călărimile aşezîndu-se pe o parte şi alta a uliței, din poarta bisericii pînă-n Poarta de Jos a Curții. Pedestrimea s-a înşiruit în curtea bisericii de jurămînt a Bălăcenilor. Toți turcii din alai au rămas în uliță, aşteptînd ieşirea voievodului de la slujbă. În tinda bisericii aştepta mitropolitul. Înconjurat de arhierei. Era bătrîn mitropolitul Mihail al Ungro-Vlahiei. Avea barba albă, lăsată pînă la brîu.

Mihai a descălecat, punînd piciorul pe piatra tocită în curgerea sutelor de ani de voievozii țării, care s-au perindat pentru ungerea lor cu sfîntul mir. Străjuit de spătar şi de vel postelnicul Manta, s-a înfățişat mitropolitului, care i-a dat să sărute crucea şi evanghelia. Apoi, urmat de boieri, a intrat în biserică. Descălecaseră şi căpitanii, făcîndu-şi loc cu coatele şi

pătrunzînd în umbra deasă, luminată de făclii mari, din ceară parfumată. Biserica de jurămînt era din lemn, afumată şi înnegrită de vreme. Îi aducea aminte lui Ghețea de biserica din Cremenari. Aceea însă era săracă şi gîrbovă, pe lîngă aurăriile care străluceau aici. Candele bătute în pietre prețioase şi lucrate în filigran de aur şi icoane ferecate în argint stăteau în locul sfeşnicelor cioplite în lemn şi icoanelor cu sfinți slabi şi şterşi de buzele credincioşilor de acolo, de acasă. Pluteau sub bagdadia de grinzi straturi subțiri de tămîie.

— Unde e Mîrzea? întrebă Racea, apropiindu-se de urechea lui Ghețea.

— Nu ştiu! L-am văzut o clipă prin preajma Danului. La urmă nu l-am mai văzut,

— Ia seama, frate! Am ajuns clipa de mult visată. Maria-sa se unge domn.

Ghețea s-a rezemat de un stîlp, închizând ochii pe jumătate, lăsîndu-se purtat de sfințenia clipei.

Mihai păşea drept, cu paşi rari prin mijlocul bisericii. Pintenii zăngăneau moale, pardoseala fiind acoperită cu covoare. S-a dus drept la uşa împărătească, sărutînd icoanele, apoi a-ngenuncheat, rezemîndu-şi fruntea de sfîntul pristol. În lumina neîndemânatică şi palidă a lumînărilor, trăsăturile lui bărbăteşti se adînciseră, vădind toată asprimea şi tăria gîndurilor ce-l frămîntau.

S-a apropiat mitropolitul abia ducîndu-şi anii. I-a pus omoforul pe cap, apoi, cu glas tremurat, dar adînc, a citit rugăciunea de încoronare a împăraților pravoslavnici. Cuvintele rugăciunii pătrundeau în sufletele celor din biserică, potrivindu-se fiecăruia după cugetul lui. Radu Ghețea plutea pe apele fără tină ale unei credinți izbîndite. Nu mai vedea pe nimeni în afară

de voievod şi mitropolit. Glasul lui Racea l-a făcut să tresară.

— Uită-te la boier Dan şi la vornicul Chisar.

Cei doi boieri, cu toate că stăteau fiecare la locul lui în biserică, departe unul de altul, aveau întipărite pe față aceleaşi gînduri. Ghețea s-a-nfiorat strîngînd mîna pe straja săbiei.

— Parcă-i un erete gata să se repeadă.

— Mai curînd un lup turbat şi flămînd, spuse Racea.

Ochiul Danului scînteia, ațintindu-l pe voievod. Vornicul Chisar îşi mesteca în măsele vrăjmăşia. Cînd mitropolitul l-a uns cu sfîntul mir, Danul a făcut un pas înainte, cu mîna pe jungher. A tresărit şi Ghețea, călcînd spre el Racea l-a tras înapoi cu repeziciune.

— Stai!... E prea viclean să facă ceva acum. Priveşte la măria-sa. Lasă lupii să-şi sticlească ochii.

Mihai se ridicase, sărutînd iarăşi icoanele. A venit apoi în mijlocul bisericii. Atunci s-au ivit din altar doi episcopi, purtînd pe o pernă de mătase coroana care a strălucit pe capetele vechilor voievozi din neamul lui Basarabă... Mitropolitul Mihail a luat-o cu mîinile lui uscate de vreme, a sărutat-o cu ochii închişi, apoi, ridicîndu-se pe vîrfuri, a potrivit-o pe capul noului uns al țării. Coroana de aur, bătută în nestimate, a fulgerat adunînd în ea toată lumina bisericii. Protopsaltul mitropoliei, vestit în tot Levantul pentru glasul lui minunat, a început să cînte „Cade-se să te fericim”. Mitropolitul l-a luat de subsuoara dreaptă şi vel postelnicul Manta de cea stîngă, urcîndu-l în Scaunul domnesc. În acea clipă s-au slobozit pivele şi au sunat trîmbițele oştirii.

Lui Ghețea i-au dat lacrimile şi cînd le-a şters cu

mîneca coantăşului, l-a văzut şi pe Racea făcînd acelaşi lucru. Căpitanul n-a ştiut cînd s-a terminat liturghia. S-a simțit purtat de Racea şi l-a mîngîiat lumina lui soare-apune, care învăluise oştirile şi norodul în ape de purpură. Neguțătorii, meşterii şi tîrgoveții se înghesuiau să-l vadă pe acest voievod, care în zilele lui neguțase alături de ei pe toate drumurile Levantului.

Cînd s-au ridicat în şei, Racea l-a strîns de mînă pe Ghețea, făcîndu-i semn cu capul spre uliță. Chiar în spatele primului şir de călăraşi se strecurase Căliman Ciungul, starostele calicilor. Avea straiele cuviincios potrivite şi ochii ațintiți pe fața voievodului. Din schimonoseala care-i stricase obrazul în noaptea cînd l-a cunoscut Ghețea nu mai rămăsese nimic. Stătea acolo între oşteni, drept ca la cătare.

— Sărmanul, mormăi Radu. Poate-şi aduce aminte de zilele lui bune, cînd era căpitan, cum spuneai.

— Asta nu-l împiedecă ca deseară să se tăvălească cu Axinia Surda. Ia uită-te, frate!... Calicimea se ține de cuvînt.

Ghețea şi-a rotit ochii peste mulțime. Abia atunci a cunoscut numărul calicilor. Tot la trei, patru tîrgoveți, era şi un calic. L-a văzut şi pe Orb, şi pe Gură Stricată, şi pe Fulgeratu, şi pe Nichita Guşatul. Viermuiau printre oameni, întinzîndu-şi ranele la vedere şi cerşind milă. Ghețea s-a bucurat cunoscînd în foiala lor o anume taină.

Alaiul intrase pe poarta cetății şi Racea cu Ghețea au dat pinteni, strecurîndu-se o dată cu şirurile din urmă. În curțile palatului stau trase, spre cămările doamnei, carîtele jupîneselor care veniseră să se închine după datină.

— În partea ceea e zălogită inima lui Vasile, făcu Gheţea arătînd cu capul spre carîte.

Racea mormăi ceva, nu prea cuviincios, în barbă:

— Lasă-le în pace! S-au dus să ia seama la felul cum e îmbrăcată doamna Stanca şi jupînița măriei-sale, ca apoi să clevetească un an. Să deschidem ochii şi urechile prin odăile palatului.

Au legat caii la belciugele din faţa cămărilor gărzii, apoi, făcîndu-şi loc, au urcat în pridvor, înghesuindu-se pe lîngă străji. Cei înghesuiți, boierii divaniți şi mazilii, se uitau ponciş la asemenea necuviinţă, dar Racea le surîdea atît de nevinovat, încît bărbile zbîrlite şi puse pe harţ îşi veneau în fire, iar privirile încrucişate se luminau, căutîndu-şi mai departe de treaba.

S-au tot tras pînă în hora mare a palatului, unde stătea de straja cu copiii de casă vătaful Simion. Părea că Racea cunoaşte bine palatul, deoarece se descurca cu uşurinţă. Ajunseseră lîngă nişte perdele de brocart, care cădeau în falduri grele pînă-n pămînt. În faţa perdelelor se afla un stîlp gros de lemn, lucrat cu înfloriturі măiestrite. Era acolo un cotlon de umbră, ferit de vederea celor din sală.

XI

Spătăria mare, locul de Divan şi sala Scaunului, era mai mult lungă decît lată şi lumina sîngerie a apusului pătrundea prin ferestre înalte cît jumătate din perete. Tavanul era zugrăvit albastru cu stele. Uşile grele, dimpotriva Scaunului, erau date în lături şi Gheţea a văzut scînteind vîrfurile poleite ale sulițelor străjilor.

Mihai se apropia dus de subsuoară de iskimne-agasi. În spate, veneau boierii veliți în rînduri de cîte trei, apoi ceilalți boieri şi peste capetele lor căpitanul a văzut chivărele bulucbaşilor, ale oamenilor de oaste şi cuşmele starostilor de isnafuri.

Voievodul a rămas la picioarele tronului.

Încet, spătăria mare s-a umplut de bărbi, de caftane, de chivăre şi zale. Cu multă cuviință, au intrat județul, pîrgarii, staroştii şi negustătorii. Ghețea nu-i cunoştea pe nume, însă îşi arătau starea prin bogăția straielor şi a pietrelor scumpe, care luceau pe cîțiva din ei.

Era o zvoană de glasuri înăbuşite şi de trupuri ce se foiau. L-a căutat din ochi pe biv vel vornicul Chisar şi nu l-a găsit. Pe la mijlocul sălii, drept şi aprig, stătea Danul. Ghețea a strîns sabia, pipăindu-i tăişul cu buricul degetului mare. Răceala oțelului i-a făcut bine, limpezindu-i privirea. A văzut, alunecînd pe nesimțite lîngă Dan, pe unul dintre negustători. I s-a părut că schimbă vorbe şi a rămas cu ochii pe el ca să şi-l tipărească bine în minte. Vel logofătul Mitrea a bătut de trei ori în podea cu toiagul aurit şi zumzetul din spătărie s-a potolit pe loc.

Iskimne-agasi a scos cu mişcări încete *hinchim fermanul*[1] din sîn, dîndu-l spre citire lui *divan eifendessi*, un turc sfrijit, cu priviri rele, care stătea la curte numai pentru trebile cu Poarta ale voievodului. Divan eifendessi s-a ploconit către voievod, a sărutat pecetea împărătească, şi-a dres glasul, apoi a prins să citească, cîntînd parcă pe nas, întărirea sultanului. Ghețea n-a ascultat cuvintele de amenințare şi nici

[1] Firmanul prin care se consfințea domnul

sfaturile acelui prea puternic „părinte” al țării. Colinda cu privirea peste fețele boierilor, cercînd să le dezlege taina gîndurilor în acele clipe de vălmăşag, de dorințe şi de patimi.

A cunoscut rangurile celor trei boieri veliți, pe care-i vedea după semnele ce le purtau. Trebuie să fi fost vel banul Craiovei cel cu toiag aurit şi ceilalți doi vel vistiernicul şi vel paharnicul, căci nu aveau semne.

— Vulpile!... Ascultă cu ochii boldiți pe cer, parcă-i curge aur din gură afurisitului de turc, mormăi Racea.

N-a poposit cu ochii nici între boierii de treapta a doua, nici între cei de a treia. A trecut şi peste Dan şi neguțătorul acela şi s-a oprit la boierul Stroie Buzescu, care răsărea de la piept în sus peste capetele celorlalți. Îl avea în stînga pe Ivan aga, căpitanul de călăraşi, iar în dreapta pe comisul Radu Florescu. Ghețea a tresărit văzînd cîtă falâ şi cîtă bucurie vădesc acele fețe şi cîtă ură atunci cînd se îndreaptă spre boierii munteni.

Ivan aga era un bărbat înalt, subțire la mijloc şi lat în spate, îmbrăcat după moda apuseană. Avea fața smolită, cu trăsături tari, însă îndulcite de privirea dreaptă a ochilor mari. Comisul Radu Florescu îşi mîngîia des bărboiul, mutîndu-se cînd pe un picior, cînd pe altul. Boierul Stroie Buzescu stătea falnic şi drept, cu brațele încrucişate la piept, bătut parcă în cuie de podeaua spătăriei. Mai în stînga, Ghețea i-a cunoscut pe frații boierului, Preda şi Radu Buzescu, care vorbeau repede, arătînd cu capul spre voievod.

Tot acolo i-a văzut, umăr lîngă umăr, pe ceilalți boieri olteni, pe care bine-i cunoscuse cît slujise bănişorului Mihai.

Theodosie Rudeanu cel ştiutor de carte elinească şi

latinească, Şerban, Calotă, Stoichiță din Strîmba, Radu Calomfirescu, toți învestați în pieptare de oțel argintat şi chivăre, semn că sînt oameni de oaste şi că acest gînd i-a adus acolo. Erau crînceni şi făloşi în acele clipe de umilință, cînd un slujbaş cu şalvari ridica în Scaun pe voievodul țării. Spre ei catau cu duşmănie privirile poncişe ale multora din sală.

Ghețea a tresărit din acest priveghiu al fețelor prietenilor şi neprietenilor, cînd boierimea a strigat:

— Să fie voia împăratului!

Era semn că se isprăvise citirea firmanului. A fost şi un răsuflet în toată spătăria. Iskimne-agasi a luat caftanul domnesc din mîinile unui ceauş şi l-a aninat pe umerii voievodului. Apoi l-a ridicat în Scaun, sprijinindu-l de subsuoara stîngă. Atunci au izbucnit şi pivele, răzbubuind de se cutremurau zidurile, şi ceauşii au strigat ca să cunoască țara că are voievod nou. S-a urmat ceremonia sărutării poalei şi mîinii voievodului, care s-a făcut la strigarea puternică a vel postelnicului Manta:

— Sluga măriei-tale, episcopul Luca sărută prea cinstita poală a măriei-tale...

...Sluga măriei-tale... Sluga măriei-tale...

XII

Mihai păşea repede, zornăindu-şi pintenii pe lespezile de piatră ale coridorului. Paicii făceau strajă, patru pe stînga şi patru pe dreapta. În față îl călăuzea Simion, cu sabia goală în mînă şi cu torța plecată asupra întunericului.

Voievodul voia să fie singur: să-şi domolească gîndurile, sa şi le rînduiască, să poată privi limpede spre ziua de mîine. În spătăria mică, lămpi cu ulei grecesc pîlpîiau pe la colțuri. În crengile de fier bătute în pereți ardeau facle. Mihai s-a oprit dînd roată cu ochii. Era aceeaşi spătărie mică de pe vremea cînd fusese vel postelnic în Divanul lui Ştefan Surdul. Au trecut de-atunci numai doi ani şi steaua lui a-nceput să se ridice spre un crug încă întunecos şi de spaimă. Aici se simțea mai bine în vremea Divanelor domneşti. I se părea şi atunci că şirul lung al voievozilor din neamul lui Basarabă îl privesc din zugrăvelile de pe pereți, tăinuindu-i despre vremurile de înălțare ale țării. Şi acum, el, Mihai, feciorul Tudorei din cetatea Flocilor, ridicat din colbul uliței, îndrăzneşte sa poarte pe frunte coroana slăvită a acestor voievozi. A făcut semn cu mîna şi Simion cu paicii s-au dus...

Îl priveau aceiaşi Basarabi şi din dreapta Scaunului un cavaler înzăuat, cu coroana aceasta a lui pe cap... Mircea Bătrînul. Toți ochii voievozilor erau crînceni. Din uleiul vechi al zugrăvelilor, pe care luneca gălbuie lumina faclelor, păreau că se desprind acei oşteni de demult, răpuşi de morți năprasnice, şi că vin asupra lui cu mustrare. Şi-a scos coroana punînd-o lîngă straja spadei. Le-a sărutat pe amîndouă cu evlavie şi s-a întors spre voievozi. Şi Țepeş Vodă, şi Radu de la Afumați, şi Alexandru Basarabă, şi Mircea Bătrînul stăteau tot neguroşi şi aprigi. Numai Neagoe Basarabă Voievod părea că-i zîmbeşte cu înțelegere şi blîndețe. Era o judecată a lui, acum în fapt de noapte, singur cu cugetul cel zbuciumat al morților acestora care şi-au apărat cu străşnicie şi cu puțină oaste glia cea sfîntă a țării. Un

freamăt de luptă se ridica din toate zalele, scuturile, ghioagele şi săbiile bătute în pereți. Era şi acolo o poveste de demult, o poveste de vitejie şi de slavă. Sufletul lui, plecat mai mult spre isprăvile ostăşeşti, pricepea în singurătatea clipei toate glasurile astea ale veacurilor, pornite să colinde nevrednicul palat domnesc.

Şi-a desprins caftanul aninat pe umeri de iskimne-agasi şi l-a zvîrlit pe podea cu o mişcare pripită. A rămas aşa, cu capul descoperit, în straiele lui de oştean, cu lorica scînteind. Şi-a smucit fruntea, ridicînd ochii, care i se măriseră peste măsură, spre celălalt oştean înzăuat, care-l întreba din capătul altui veac. Cînd s-a apropiat de el, a călcat în picioare caftanul împărătesc. Atunci, i s-a părut că voievodul s-a-nseninat.

Fost-a o părere purtată pe fruntea zugrăvelii de jocul luminii? Au puterea gîndurilor lui, celui viu, şi tăria credinței din acea clipă a răzbătut bezna timpurilor, împlinindu-se cu năzuințele celor de mult trecuți în lumea umbrelor? Asta n-a dezlegat-o niciodată.

A sărutat picioarele acelui sfînt voievod, apoi a rămas cu fruntea lipită de zid. Venea de acolo o răcoare plăcută care-i pătrundea lin trupul... Cînd s-a ridicat, faclele şi lămpile abia mai pîlpîiau. Iar voievozii intraseră în împărăția tăcerilor şi liniştilor, stînd nemişcați în ramele lor de aur. Era în sufletul lui la acel ceas o pace cum nu mai simțise de multă vreme.

Parcă nimic din ceea ce fusese în tinerețe, din viarmătul spre agonisire, din duhnetul porturilor şi din larma lor n-a mai rămas acolo, curățindu-se ca spălate de apă ne-ncepută. Cînd s-a îndreptat spre uşa cămării lui de lucru, sculptată în lemn de trandafir, îi suna în

urechi sfînta slujbă a încoronării. Fața atît de trudnic săpată în linii se limpezise şi ochii adînci cuprindeau în ei luminile palide şi umbrele spătăriei.

„Io" Mihai voievodul Ungro-Vlahiei păşea spre sforul zilelor lui, cu fruntea senină şi cugetul plecat spre năzuințele înaintaşilor săi.

XIII

Biv vel vistiernicul Dan a bătut din palme, poruncind lumină. Roabele țigănci au trecut ca un răsuflet al nopții, aducînd sfeşnicele în care ardeau lumînări parfumate de ceară. Boierul nu cinase, aşteptînd oaspete de departe. De la cuhnii venea miros îmbietor de fripturi.

Boier Dan s-a cercetat în oglinda mare de Venezia, aşezată pe peretele de miazănoapte, deasupra unui scrin... I-a răspuns acestei cercetări un chip care juca în apele oglinzii şi care i-a plăcut. Prelung şi bărbătesc, întregit cu fuiorul de barbă cînepie, aşa cum văzuse la curțile italice, pe unde colindase în junețe. Şi-a pipăit locul unde fusese ochiul drept. La început s-a întunecat de această lipsă, mai apoi, dîndu-se un pas înapoi, s-a luminat văzînd că bucata de catifea neagră petrecută peste găvanul scurs îl făcea şi mai aprig. A surîs aducîndu-şi aminte de prețul acelui ochi. Simțea parcă şi acum arzîndu-l în carne sînii pietroşi ai Ilenei. În nări i-au adiat miresme de flori sălbatice.

A stat aşa în visare cîteva clipe, apoi s-a scuturat, păşind spre cerdac. De afară pătrunsese un zgomot de furtună, înăbuşit de ziduri şi depărtare. Şi-a simțit

pieptul umflîndu-se de mîndrie şi l-a furnicat o plăcere adîncă, ştiind despre puterea pe care o ținea în mînă şi pe care o slobozise din frîu astănoapte. A mai ascultat acea creştere a glasului tîrgului, apoi s-a-ntors în casă, păşind încet.

Nu pierduse mare lucru în Dragoieşti. Averile erau puse la adăpost. Scăpase uşor. Fiecare picur de sudoare care l-a trecut atunci va fi plătit cu vîrf şi îndesat. Nu se va lăsa pînă nu-i va sărăci pe drăgoieşteni şi pe cremenari, pînă cînd nu-i va vinde robi pe cei doi cnezi, el cu mîna lui. Mai înainte au să-i plătească ochiul cu ochiul lor. A scrîşnit în măsele, Cufundîndu-se în acel val al aducerilor aminte. S-a scuturat de ele cînd a auzit tropotul unui singur cal răsunînd pe podul de lemn lăsat peste şanț. Şi-a scos repede caftanul, rămînînd îmbrăcat în costum de cavaler de la apus. Catifeaua vişinie a tunicii îmbumbate în nasturi de rubin îi scotea mai bine la vedere ascuțimea trăsăturilor. Şi-a mai potrivit părul şi barba la oglindă, şi-a aşezat horbota de la gît şi mîneci, apoi a ieşit întru întîmpinarea oaspetelui. Înțelesese de mult acest meşteşug al prefăcătoriei. Ştia că de inima unui străin repede te poți apropia grăindu-i limba țării lui şi purtîndu-te după datinile în care fusese crescut.

Aşa că d'Aubry, care tremurase la gîndul că nu se va putea înțelege cu nici unul din urşii acestor meleaguri, a rămas foarte mirat atunci cînd a fost primit în capul scărilor de acest cavaler, care l-a salutat cu cea mai mare eleganță, într-o reverență largă, de perfect curtean.

Grăiau italieneşte, şi frîncul s-a mirat de accentul dulce al acestui nobil valah.

N-a fost prima şi nici cea din urmă mirare a

cavalerului în acea seară! Întîi l-a impresionat gustul bizar, dar de loc neplăcut cu care era aranjat interiorul acestui castel-fortăreață.

Zidurile date cu var şi acoperite cu blănuri, mobilele grele lustruite cu lacuri închise la culoare, jilțurile din lemn sculptate migălos, ghioagele de fier cu zimți puternici, săbiile cu garda lucrată în filigran de aur şi bătută în nestemate, scuturile din piele de bivol ferecate cu bolduri mari de argint îl duceau în lumea poveştilor pline de mistere şi de farmec, lăsate la curtea Franței de cîntecele vechilor truveri, care preamăreau luptele cavalerilor pentru Sfîntul Mormînt. Îi reaminteau toată poezia presărată de acel principe valah cu care se bătuse în duel pentru ochii unei femei, principe care îl impresionase pe Ronsard cu versurile şi pe regina Margot cu strania lui frumusețe orientala.

Setea de călătorii şi necunoscut, exaltate de marile călătorii ale lui Magellan, Vasco de Gama şi Columb, spiritul de aventură al renaşterii italiene creaseră un climat favorabil pentru a slobozi frîiele fanteziei în galop spre acest mistic şi fecund orient. Şi iată-l pe el, nobil care-şi amanetase castelul strămoşesc din Gasconia din pricina blestemaților de burghezi şi catolici, căutîndu-i răscumpărarea în casa acestui senior galant, tocmai la marginile lumii civilizate. Hotărît, viața este frumoasă şi plină de surprize. Însă nu-i momentul să fie sentimental. Aici sînt în joc pungile cu cei mai buni ludovici de aur ai agentului englez de la Poartă, Barton. Apoi se pare că însăşi curtea franceză s-ar bucura ca jocul Spaniei, sa fie împiedecat aici în orient. „*Mon dieu,* va fi greu. Gazda pare tot atît de vicleană, pe cît aş vrea eu să fiu. Să încercăm totuşi.”

Boier Dan, cunoscător al tainelor politiceşti, se ascunsese în dosul unui zîmbet care putea spune totul, după cum tot atît de bine putea să nu spună nimic.

— Cavalere, unui războinic ca domnia-ta nu-i şade bine să vorbească flămînd. Să ne ospătăm îndestulînd trupul, apoi să vedem şi de ale minții.

— Sînt al senioriei voastre. Invitația mă ispiteşte cu adevărat.

Dan se înclină uşor, apoi bătu din palme.

A fost o surpriză pentru d'Aubry. Roabe negre călcînd fără zgomot au adus în talgere frumos lucrate fripturi fragede de pasăre şi vînat. Piramidele de fructe rumenite de un soare darnic, vinurile spumoase şi uşoare şi convivul său tăcut, deasupra căruia luceau armele, i-au adus aminte de epoca de aur a cavalerilor francezi.

— Mărturisesc că am rămas cu totul uimit. Nu credeam că voi găsi altceva decît bordeie... Şi văd?!...

Făcu un gest larg cu mîna, îmbrățişînd toata casa.

— Acelea sînt sălaşurile mulțimilor. Ceea ce vezi este cuibul unui cavaler.

D'Aubry a oftat.

— Da, da. Aici seniorii şi-au făcut, după cîte văd, dreptate, păstrîndu-şi-o cu tărie. Nu ca la noi, unde negustorii şi burghezii încep să ridice nasul pînă la curte şi să ne sfideze cu aurul lor.

— Avînd aur mai mult ca ei, cu ce vă pot supăra acele neamuri proaste?!

Auzind de aur, d'Aubry a ciulit urechile.

— Pe meleagurile noastre acest bun se poate uşor dobîndi, adăugă Danul cu glas dulce.

Francezul se lăsă o clipă cotropit de vedenia plăcută a unor pungi bine garnisite. Şi-a venit repede în fire. Cu

cît vorbea mai mult celălalt, cu atît se zgribulea el. Prea le spunea lucrurilor pe nume.

— Eu, cavalere, te încredințez că am făcut bune negoațe cu neguțătorii inglezi de la Oblucița. Le-am prilejuit cumpărarea unor trunchiuri pentru corăbii cum nu se mai află în tot Levantul. Aş mai vrea să fac asemenea negoațe, dar nu mă pot repezi pînă acolo. Mă ține legat un tiran, de care greu pot scăpa.

D'Aubry chibzui o clipă, apoi se frînse din şale peste masă.

— Senioria voastră, să vorbim deschis. Sînteți cu adevărat omul indicat de Barton. Parola a fost spusă cum trebuie.

— Care-i dorința acestui prieten al meu?

— Să opriți pe cît se poate influența Ligii Sfinte în acest principat. Turcii trebuie să aibă mînă liberă pentru războiul cu imperiul. Barton va lucra în numele majestății sale regina Elisabeta chiar pe lîngă sultan.

— Şi eu?

— Dumneavoastră să împiedecați, cu partida ce aveți, jocul iezuiților. Apoi să luați legătura cu cancelarul Ioan Zamoyski, pentru a vă da sprijin puternic. Polonia este de partea imperiului otoman şi aproape de țara dumneavoastră.

— La leşi ne este şi nouă sufletul, răspunse gînditor boier Dan. Pan Zamoyski este mîna dreaptă a lui riga. De el ascultă toți şleahticii de la Zamosk la Varşovia. Au pace cu sultanul de o sută de ani şi nu cred că o vor strica acum.

— E curios, cavalere, că însuşi Barton a lucrat pe lîngă marele vizir şi pe lîngă sultan ca principele Michel să dobîndească tronul... Totuşi, după ceremonia

învestirii la palat, Barton m-a rugat insistent să-i supraveghez acțiunile. Nu prea înțeleg mare lucru din toată afacerea asta... S-ar putea să-i fi dat de bănuit faptul că Michel are pe lîngă el o sumă de condotieri italieni. La Stambul se spune că Cosma Capponi e omul Ligii. De asemenea, că prințul Sigismund Bátory n-ar fi prea departe de influența Romei...

Dan îl ascultase cu luare aminte. Zîmbea subțire, înțelegînd că frîncul se descurcă greu în ițele ascunse şi întortocheate ale treburilor politiceşti din Stambul.

— Dacă îngăduie domnia-ta, voi face puțină lumină în nedumerirea care te-a cuprins. E adevărat că Valachia şi Moldova sînt țărişoare mici, dar sînt bogate.

D'Aubry se închină în semn de respect al adevărului.

— Noi - urmă Dan - sîntem chelerul Stambulului, sau cum ați zice domnia-voastră, furnizorii. Turcii iau pe prețuri de nimic toate bunătățile şi le duc peste mare. Ca să fii bogat, trebuie să vinzi mult. Ca să vinzi mult, trebuie să ai mult. Dacă se ridică voievod aprig şi cade în mreaja Cantacuzinilor, cum a căzut Mihai, se întîmplă două năcazuri. Aceia îi vor da greci să apuce boieriile de la noi, şi asta n-o putem îngădui, şi al doilea, îl vor momi să treacă de partea Ligii şi sa se mişte cu oaste împotriva înaltei Porți, ca să-i ajute la gonirea turcilor din Peloponez. Aceşti Cantacuzini visează să învie pulberea Heladei de demult. Magnații din Peloponez au aprins focurile răscoalei şi cei din Fanar au lipsă de săbii tari la Dunăre. Se mişcă sîrbii, se mişcă bulgarii... Noi nu trebuie să ne mişcăm. Nouă ne trebuie domn supus Porții şi ascultător al Divanului, că altfel, şuieră Dan, altfel nu-i va sta capul pe umeri. Ne-am săturat de pribegie şi de neastîmpăr. Vrem linişte să ne

putem munci moşiile şi să ne ridicăm neamurile...

D'Aubry n-a priceput tot ce vorbise gazda sa, dar s-a minunat de tăria celor spuse şi de faptul că a găsit omul pentru care a venit tocmai din Franța şi, care, după cîte se arată, va contribui la restaurarea d'Aubry-ilor în ținutul lor de origină.

Vinul era bun, divanul moale, cavalerul trudit de drumul făcut în douăsprezece zile de stat în şa. Încet, încet, cu cît vremea curgea spre miezul nopții, cu atît se simțea mai aproape de acest cavaler oriental care pricepea atît de uşor toate potecile încurcate şi întortocheate ale politicii.

Cînd ceasul din turla bisericii catolice a bătut miezul nopții, d'Aubry abia de-şi mai ținea capul pe umeri. Aşa că a primit cu multă plăcere invitația gazdei de a dormi peste noapte acolo.

Parca nu era tot el una cu acelaşi boier Dan care atîrnase moale pe cal, legat fedeleş cu frînghii şi străjuit de cuşmele acelea lățoase într-o noapte întunecoasă şi de spaimă. În cugetul asprit de asemenea fapte, de călcări şi pojaruri în miez de noapte, cînd pruncii căutau cu buze umede izvorul cald al laptelui la pieptul mamelor străpunse din goană cu sulița, toate cîte au fost s-au şters fără urme. Acum simte gîlgîindu-i în vine puterea lui cea de temut. Acum războiul s-a pornit cu dinadinsul, şi el, boierul Dan, este acela care-i poartă frîiele din umbră. Tot din umbră va lovi. Va hului la pămînt orînduirea cea nouă a Divanului, iar o dată cu ea îl va hului şi pe acest cîine de Mihai. Cît despre boierii olteni, îi va lega de mîini şi de picioare, tăindu-le creanga de sub fund, prin oprirea negoațelor. Apoi, cînd

va fi el în putere, îi va bate cu buzduganul peste măsele pînă cînd îşi vor da sufletul, cerşindu-i milă.. Pe fălosul de Stroie Buzescu are să-l muncească cu fierul roşu. Are să-i bată gleznele cu ciocanul. Nu-i el copil cu caşul la gură. Ca să-i răpună pe aceşti răi, va începe cu slugile lor ticăloase. Are însemnați la catastif pe fiul cîinelui de cneaz de la Cremenari şi pe lepădătura de Racea, care-şi vîră nasul în toate trebile tîrgului. Cît despre căpitanul Mîrzea, i-a găsit ac pe măsura cojocului... Aici trebuie răbdare. Să desluşească din mulțimea capetelor care se foiesc prin tîrg pe toți hainii închinați voievodului. Are să-i piardă pînă la unul.

Un zgîriat la uşă din ce în ce mai tare l-a scos din gînduri.

— Trebuie să fie diacul Partenie cu catastifele. Bine ai lucrat, boier vistiernice, se firitisi el. Haida! Sloboade agerimea minții spre dezlegarea crugului acesta de noapte.

— Intra, diece!

Uşa ce da în cerdac s-a crăpat întîi binişor şi numai atît cît putea pătrunde nasul ascuțit şi roşu al diacului. În urma acelui nas s-au văzut şi ochii. Înfipți chiar la rădăcina lui, mici şi zbătîndu-se mereu în toate părțile. După ce-a adulmecat locul, nasul a dat de ştire diacului că nu-i nici o primejdie şi Partenie s-a făcut văzut cu toată podoaba ființei sale. Nimeni nu-i putea da vîrstă şi loc de baştină diacului Partenie. Era plămădit din mucegaiul bucoavnelor şi catastifelor din cançelariile vistieriei. Din caftanul spălăcit, care odinioară ar fi putut fi negru, nu mai rămăsese decît urzeala. Coatele ascuțite ale diacului împungeau mînecile, năzuind spre lumină.

Părea că în loazele de păr care-i scăpau de sub tichie adunase tot colbul anilor de slujbă şi de sărăcie. După urechi purta pene de gîscă, la brăcinar călimări cu zeamă de bozi şi sub braț un teanc de catastife gălbejite şi murdărite de muşte.

S-a închinat cu smerenie de cîteva ori, arcuindu-se din şale, rîzînd milog şi unsuros cu o gură pustie, străjuită de doi dinți cîineşti, galbeni şi ascuțiți.

În urma diacului păşea cu luare aminte un băiețandru cu brațele încărcate de zapise. Părea că tinerețea îngropată sub aceleaşi veşminte ca ale mai marelui său şi sub acelaşi colb şi miros luptă din cînd în cînd să iasă la iveală, strecurîndu-i în ochi luciri de veselie. Uitase să se închine aşa cum îi fusese cu străşnicie poruncit, furat de vederea minunățiilor pe care le vedea. Însă diacul Partenie veghea şi învățăcelul a simțit ascuțimea cotului care-i dădea de ştire să fie cuviincios. S-a îndoit şi el, abia putîndu-se îndrepta la loc sub povara zapiselor.

Boier Dan a strîmbat din nas. Cei doi scribi aduseseră cu ei o duhoare stătută şi rîncedă.

— Treceți în cămara cealaltă, porunci el. Vin şi eu îndată.

Tot smerindu-se, Partenie s-a strecurat pe uşa care-i fusese arătată.

Cămara era luminată de un singur sfeşnic cu şase ramuri, aşezat în mijlocul unei mese de lemn. De jur împrejurul pereților erau lavițe. În această cămară, alăturată sălii de ospețe, stăteau slujitorii boiereşti în arme, pentru a putea fi de folos la o nevoie a stăpînului lor. Acum era goală şi tocmită pentru lucrările ce se vor petrece la lumina acelui sfeşnic, martor tăcut al tuturor tainelor țesute sub scutul nopții.

Diacul Partenie a pus cu grijă pe masă catastifele şi călimările.

— Hai, putoare, nu hlizi ochii în toate părțile. Aşază zapisele! bodogăni el. Calic nemernic... Te-am ridicat de lîngă otreapa de mîni-ta să te fac om şi tu nici nu iei seama la un boier mare ca măria-sa.

L-a ghiontit pe ucenic în coaste, privindu-l pieziş.

— Vezi să te mai boldeşti unde nu trebuie, că te scarpin cu biciul pe spinarea goală!

Băieţaşul sughiţase înghiţind ghiontul şi lăsase capul în piept, semn că se ruşinase... Diacul Partenie a ridicat deodată nasul în vînt, adulmecînd o umbra de miros ce se strecura dinspre cuhnii.

— Ah! Ah!... gemu el. Şi iarăşi: Ah! Ah!... Friptură!... Friptură!

Închisese ochii şi beregata cît oul de găină urca şi cobora mereu, semn că diacul înghiţea în sec. S-a grăbit spre uşa care lăsa să se strecoare acea mireasmă îmbietoare, lipindu-şi nasul de încheieturi.

— Friptură!... Trebuie să fie de clapon. De clapon umplut cu coconari şi cu stafide. N-am mai mîncat de nu ştiu cîți ani. Friptură!... Ah!... Ah!...

Auzind paşi s-a ferit în lături, luîndu-şi iarăşi obrazul lui de fiecare zi. Numai beregata nu voia să-l asculte, zbătîndu-se fără încetare, ca o rugăciune a burții lui mereu goale.

A intrat boierul Dan, îmbrăcat în anteriu de casă, cu papuci de safian în picioare. S-a oprit lîngă catastife, mîngîindu-le cu degetele lui subțiri ca pe nişte bune prietene. Un zîmbet viclean i-a cuprins figura. Cîte poveşti nu ascund filele lor gălbejite de vremuri! Fiecare socoteală făcută pe cînd era el vel vistiernicul țării îi

trecea pe sub ochi. Cine rotunjea numărul fumurilor[1] de pe moşiile potrivnicilor? Cine scădea pe cele ale prietenilor? Aici e calea spre puterea fără seamăn a avuțiilor.

— Diece Partenie!

— Poruncă, luminate stăpîn!

— Ai să cauți în catastife sama de pe urmă a țării.

— O ştiu, măria-ta!

— Atunci să adaugi cîte o sută de fumuri de fiecare sat al moşiilor de peste Olt. Vezi cum potriveşti cernelurile şi cum faci adaosurile. Dacă se va cunoaşte ceva, plăteşti cu capul.

Diacul Partenie s-a închinat mai adînc decît o făcuse pînă atunci. Cînd a ridicat fruntea, ochii băteau şi mai des spre lături şi luceau de o bucurie adîncă.

— Să n-ai grijă, măria-ta. Doar nu mă cunoşti de astăzi, de ieri. Se va face, de nu va desface nici diavolul, nici Dumnezeu.

— Bine! Ştiu ce prețuieşti. De aceea te-am chemat. Apoi să găseşti între satele de margine, Cremenarii. E scutelnic şi îndatorat numai la daruri. Ridică-i fumurile tot cu o sută...

Ba cu una şi douăzeci. Şi scrie-i toate dările de haraci. Vezi că are şi oi, şi pruni, şi prisăci.

— Aşa va fi!

— Şi... - aici vocea Danului se ascuți făcîndu-se tăioasa - vezi de pe moşiile mele din Argeş, satul Drăgoieşti. A fost scăzut tot de mîna ta cu douăzeci de fumuri. Acum scoate-l la optzeci. Pune prisăci, trei tamazlîcuri cu cîte cincisprezece capete şi treizeci de

[1] O gospodărie pentru care se plătea bir

rîmători. Îndatorează-l la trei care de ceară. Şi creditor de la haraciul vechi al lui Alexandru Vodă şi cel nou, de la acest vodă, pune-l pe kir Statake, vel vistier... Să plătească nemernicii... Auzi tu, Partenie, ce-ți poruncesc?

— Aud, măria-ta. Aud şi mă bucur!

— Mai ales bucură-te că vei fi ospătat în lege. Tu şi cu ucenicul acesta, pe care nu ştiu cum l-ai dobîndit, dar care dacă nu-şi va ține limba va putrezi în furci, şi tu o dată cu el.

— Vai de mine, boierule! Mai bine îl sugrum cu mîinile mele. Sa n-ai grijă!... E supus ca un miel.

— Na!... Ține cinci galbeni pentru tine şi unu pentru baietan. În zori, totul să fie rînduit.

Diacul şi-a întins mîinile cu cängile negre ale unghiilor, smulgînd banii din mîna Danului.

— Va fi, măria-ta!... Va fi!... De asta nu duce nici o grijă.

După ce-a plecat Danul, diacul a înşirat galbenii pe masă, unul lîngă altul, apoi luîndu-i pe rînd, le-a încercat täria în colți şi zimții cu buricul degetului mare. Ofta şi țîfnea pe nări, grohăia şi se foia pe picioare. După ce-l cerceta şi pe față şi pe dos, îl lăsa să cadă într-o punguliță slinoasă de piele pe care o purta sub caftan, aninată de gît. Cînd a ajuns la al şaselea galben, l-a cîntărit bună vreme în mînă, s-a uitat pe sub sprâncene la ucenic, a oftat, iar s-a uitat la galben şi de la galben la cel căruia îl hărăzise boierul, apoi, cu un răsuflet al întregului corp, l-a lăsat să alunece după ceilalți frați ai lui.

— Nu mormăi, ticălosule! Ți-l păstrez pentru vremuri grele... Ce, vrei să-ți cumperi ciriviş şi bragă? Mută-ți

gîndul! Aici stă la loc de cinste. Şi-a încheiat caftanul, îngropând în cutele lui punga şi galbenii.

Atunci a intrat o roabă aducînd un clapon fript, pîine şi un clondir cu vin. Nici n-a ieşit bine roaba, şi diacul a sărit asupra fripturii, ca un flămând de atîția ani ce se afla. I-a dat ocol adulmecînd-o şi sorbindu-i parfumul cu ochii închişi, a clefăit de cîteva ori ascuțindu-şi dinții, apoi s-a apucat să înfulece privind pieziş şi mîrîind cu plăcere.

Bietul ucenic, pe care-l chema Dumitru, rămăsese lîngă colțul mesii, simțind cum îl apucă ameţeli de atîta poftă. Diacului i s-a prelins untura în barbă şi unghiile luceau ca date cu lac de cîte ori le ridica spre gură. Într-un tîrziu, cînd din clapon n-au mai rămas decît oasele cu puțină carne pe ele, a împins talgerul în fața băiatului.

— Na! Bucură-te şi tu de mila boierului şi lărgimea mea de suflet!

A rîgîit de cîteva ori, semn că se îndestulase, s-a şters cu mîneca caftanului la gură, apoi a ridicat clondirul cu vin, sorbind cu înghițituri prelungi, începute şi sfîrşite cu un plescăit de limbă. Ochii diacului căpătaseră luciul hain al fiarei sătule. Se lăsase pe spate, ridicîndu-şi botforii hărtăniți pe laviță. Părea că pluteşte într-o lume fericită, în care uitase de robia călimărilor cu boz şi a catastifelor colbuite.

— Are şi viața părțile ei frumoase, Dumitre băiatule, se mărturisi el cu glas mai îndulcit, sugîndu-şi la răstimpuri gingiile şi colții... Pentru asemenea ospăț aduc din condei nu două sate, ci douăzeci şi două... Un clapon în fiecare zi, făcu el visător. Merită să răstălmăceşti toate condicile din vistierie pentru el... Tu

nu mai sta, trîntore! Te-ai ghiftuit şi acum ai vrea să dormi. Hai?... Pune mîna şi ascute penele. Să mi-o găteşti pe cea de gîscă leşească şi să fie de la aripa dreaptă, ca să-mi vină bine la scris. Amestecă bozul cu un pic de făină, să se facă mai cleios. Şi scoală-mă cînd vor fi toate cum se cuvine şi cum te-am învățat. Odihnindu-te cu această lucrare, vom purcede la alta, pînă-n zori. Haide! La treabă.

Diacul s-a răsucit pe o coastă, gemînd de plăcere. Curînd a prins să fluiere şi să sforăie, semn că se dăduse altei mari bucurii a lui, somnul.

Dumitru a rămas în picioare, cu pana de gîscă într-o mînă, cu cosorul în cealaltă. De afară a bătut în geam, uşoară ca un vis, o rază de lună. Băietanul a ridicat ochii, privind o clipă jocul ei de aur, apoi, oftînd, s-a apucat să ascută pana. Părea că toată vechimea caftanului pe care-l purta şi a catastifelor de pe masă se aşezase pe umerii şi fața lui. I-au picurat din ochi doi bobi de lacrimă. Mari şi lucind o clipă în lumina sfeşnicului.

XIV

În cămara de lucru a Curții Vechi ardea o singură lumînare, în fața jilțului în care sta înfundat voievodul era zugrăvit cît tot peretele chipul măriei-sale Ştefan cel Sfînt de la Moldova. Pe cap purta coroană împărătească şi în mîna dreaptă toiag aurit. Privea senin peste curgerea timpului, ca unul ce bine cunoscuse orînduielile lumii, statornicindu-şi numele în inimile noroadelor.

În stînga era zugrăvit Cercel Vodă. Spre acel prepus frate al sau căta Mihai, cercînd să lege firul unor gînduri ce nu se voiau închingate. Juruise credință patriarhului Meletie Pigas de la Bizanț. Acela era om plecat spre pace, cu atît mai plecat cu cît merticele monastirilor închinate aduceau patriarhiei cel mai bun venit, umplîndu-i cămările cu bunătăți. Juruise credință şi lui Andronic Cantacuzin, care aştepta să ridice sabia. De asemenea, sultanului, ca şi unchiului său Iane, care se bucura de pe acum de sporirea averilor şi negoațelor sale.

Un zîmbet amar i s-a călătorit pe față.

Oare nu tot unchiul Iane, care l-a făcut fiu al lui Pătraşcu Voievod, a luat capul acestui învățat şi frumos cavaler cu prețul a cincizeci de mii de galbeni, trimițîndu-l lui Aron de la Moldova umplut cu paie? Dacă i se va pune împotrivă, nu-l aşteaptă aceeaşi soartă?! Îl cunoaşte destul de bine pe acest epirot, care nu se teme nici de Dumnezeu, nici de oameni, şi care n-are decît un crez: aurul.

„Cît sînt de mic şi de bătut din toate părțile.” Mai ales îl durea glasul norodului, care-şi întorsese fața spre el şi care, după cîte văzuse astă-seară, aştepta să-l izbăvească. Pe de altă parte, auzea şi acum plîngerea alăutei şi cîntecul orbului îl făcea să-i fie ruşine de el însuşi.

Dacă nici înăuntru nu va avea sprijin, atunci încotro s-o ia? Se ştie vînat de boierii maziliți alaltăieri, ca să le facă loc bogaților de la Fanar, care i-au cumpărat Scaunul şi veniturile țării, împreună cu vechile datorii ale lui Alexandru Vodă. Simte o alinare gîndindu-se la Stroie Buzescu şi ceilalți boieri olteni. Aceia îi vor fi de

credință! Cît timp?... Nu boierii l-au tăiat pe viteazul voievod Radu de la Afumați în fața altarului, la Rîmnic? Oare asta să fie soarta tuturor celor care s-au ridicat pentru slobozenie? Să-i doboare mai abitir decît păgînii chiar boierii pămînteni?! Şi Bator Jicmond de la Ardeal? Păunaş nestatornic, ascuns după rantia iezuitului Carillo. Totuşi, i-a dat sprijin bun şi jumătate din Scaun îl datoreşte lui.

Avea gura coclită şi parcă i se vărsase fierea în sînge.

Ce mai voievod! Cîte petice se cususeră unul lîngă altul, ca să-i facă lui caftan domnesc? Acum, toți cei care puseseră peticul îşi întind mîinile ca să şi-l ia înapoi cu dobîndă. Are să rămînă gol şi prăpădit.

Părea că în acea noapte se vor spulbera toate visele pe care şi le făcuse clipă de clipă, în şirul lung al zilelor de pribegie. Adunase atunci în el toată durerea noroadelor creştine, la uşile cărora poposise şi ceruse adăpost. Atunci se înfiripase gîndul lui minunat, din care-şi făcuse cruce şi evanghelie. Să ridice aceste noroade şi să răstoarne, cu sabia, împărăția săbiei. Adunase ură cît nu poate încape în sufletul unui om. Cunoştea toată urzeala care ținea în pînză de paianjen această parte a lumii şi tot huzurul Stambulului, agonisit cu prețul vieții de cîine al oamenilor trăitori din veac pe aceste meleaguri. El însuşi cunoscuse asemenea viață de cîine.

S-a ridicat în picioare călcînd în lungul şi latul cămării, cu barba sprijinită în piept. Gîndurile îi cercuiseră fruntea în gheare de fier. Îi scurmă cugetul şi îl poartă spre acel vad al furiei de care el însuşi se teme... I s-a părut? A fost vîntul care a bătut în ferestre? Ba!... Ciocănitura vine de la uşa de taină care închide gangul ce duce la casele diaculuiui Nathanail.

Nu se putea mai bună potrivire de gînduri ca aceea.

Voievodul a grăbit spre uşă, deschizînd-o cu mîna lui. Din întunericul gangului a ieşit la vedere diacul Nathanail. Se închină către voievod, dînd să-i sărute poala coantăşului şi mîna. Mihai l-a cuprins în braţe, trăgîndu-l la pieptul lui.

— Maria-ta... a îngînat tremurat diacul.

— Ba, diece!... Pentru domnia-ta nu sînt altceva decît acelaşi zburdat bănişor Mihai de la Mehedinţi, ale cărui focuri le stingeai cu vorbe înţelepte. Şezi şi-mi alină zbuciumul.

Diacul a zîmbit, tremurîndu-şi ochii într-o pînză subţire de lacrimi. Mihai l-a luat de subsuoară, purtîndu-l uşor spre jeţul domnesc. Văzînd unde-l duce, diacul s-a apărat cu toate puterile lui sleite de ani.

— Facem păcat, fiule... Mare păcat!... Aici n-am să stau nici în ruptul capului. Ţie ţi-e hărăzit acest Scaun şi tu să porunceşti din el.

— Bine. Daca nu vrei, avem să facem ca odinioară. Iaca blana asta de urs. Eu am să şed pe ea. Îţi potrivesc acest scăunel pe care voievozii şi-au odihnit picioarele trudite de lupte. Aşa-ţi place?

— Place!

S-au aşezat aşa cum potrivise Mihai locurile.

— Cum ai ştiut să vii, diece? Ai simţit oare durerea acestui rătăcit fiu de suflet?

— Am simţit-o şi am văzut-o din clipa cînd te-a ridicat în Scaun iskimne-agasi. Precum am mai văzut şi multe altele. Că ai avut şi în această noapte năcazuri, mi-au spus-o căpitanii tăi de credinţă. Am venit cu bruma mea de pricepere să te ascult şi să te sfătuiesc, dacă mai primeşti sfaturi de la un bătrîn ca mine.

— Diece şi tata, nu vorbi aşa, că mă amărăşti mai rău.

— Voievozii trebuie să stea deasupra durerilor şi bucuriilor, pizmelor şi vrăjmăşiilor care fac povara grea de dus a omului de rînd.

— Au voievozii nu sînt oameni?

— Oameni sînt. Însă adună în ei înțelepciunea de veacuri a norodului pe care i l-a încredințat Dumnezeu să-l călăuzească şi să-l păstorească cu dreptate. Numai bucuriile norodului pot fi bucuriile domnului său, precum şi durerile mulțimilor să răzbată în sufletul celui care este cel dintîi slujbaş al lor.

Mihai a încruntat sprîncenele, trecîndu-şi mîna prin barbă. Diacul l-a privit lung, aşteptînd răspuns.

— Poate aşa făceam, diece, rupse într-un tîrziu tăcerea voievodul, cînd eram bănişor de Mehedinți şi veneam singur pe cărări de munte să mă spovedesc domniei-tale. Atunci mă simțeam legat de toată lumea aceea măruntă din mijlocul căreia m-am ridicat... Dar acum? Învață-mă cum să pot pleca urechea la glasurile țării, cînd m-au pus în Scaun boierii de peste Olt, capuchihaia Iane şi voievodul din Ardeal? Al cui sînt eu, diece? Căci al meu nu mai sînt de mult! Nici al doamnei şi coconilor mei nu mai sînt. Mă simt singur şi bătut de vînturi potrivnice. Îmi pare că stau atârnat asupra unei prăpăstii fără fund, legat cu un fir subțire de mătase. Au mai bine de aur. Cît mă va ține firul? Şi de unde să-l îndoiesc?

Întrebările voievodului veneau dese şi răscolite din adîncurile ființei lui de om simțitor, care încă nu se deprinsese să poarte toată povara domniei. Diacul Nathanail a înțeles că acest suflet, în care nu se strecurase putregaiul vechiului cin boieresc, poate

creşte spre lumină, drept şi falnic ca o plămadă răsărită din brazda țării care-şi are rădăcinile înfipte adînc în norod.

— De ce taci, diece? De ce laşi în suferință pe zburdatul bănişor al Mehedințului?

— Taci, voievoade!... Nu se cade să te afunzi în durerea ta. Aceea nu răzbate dincolo de coantăşul pe care-l porți. Pleacă urechea la toată zvoana dată de țară, de la un capăt la altul. Întreabă-l pe acest mărit voievod care i-au fost căile de izbîndă. Ai sabia întărită cu sfîntul mir. Pune sub ascuțişul ei pe cei hicleni. Cheamă din buciume la oastea cea mare. Au să răsufle pămînturile şi oamenii legați de aceste pămînturi. Abia atunci ai să fii voievod. Pînă atunci? Vocea diacului se subțiase de părea că vrea să reteze cu tăişul săbiei. Pînă atunci?... Las, pe măria-ta să-ți dai singur răspunsul.

Bătrînul se ridicase în picioare şi părea că adunase în el toate glasurile umbrelor celor de odinioară, zugrăvite în spătăria mică şi aici în cămara de lucru, precum şi puterea lor.

La început, Mihai s-a înecat, trăgînd cu greu aer în piept. I se părea că diacul îl batjocoreşte anume. Mai apoi, o rază de înțelegere a prins să licărească departe, departe de tot în bezna ce-l înconjurase din toate părțile. S-a ridicat, păşind spre ferestre. A dat într-o parte perdelele grele, rezemîndu-şi fruntea de geam. Stropi repezi şi deşi băteau în el cîntînd molcom cîntecul trist al toamnei. Afară, în colțurile zidurilor, ardeau fînare agățate în crengi de fier. Răspîndeau o lumină gălbuie şi tremurată, care tăia brazde subțiri şi piezişe în picurii de ploaie.

S-a scuturat ca de o vedenie, părîndu-i-se că de acolo

se-ngînă o alăută şi un glas de bărbat:

„A ajuns negustoria
Grecilor din Ţarigrad,
Cine da mai mult să fie
Domn ţării neapărat.”

Au era numai glasul orbului? Parcă şi ploaia, şi zidurile, şi cerul negru îl îngînă ca o batjocură şi ca o mustrare.

Cînd s-a întors, era singur.

— Maria-ta, scapă-ne!...

— Nu ne-a mai rămas decît sufletul.

Toate glasurile acelea de jale l-au încununat de cînd a intrat în ţară. L-au trecut ape. E singur. Singur cum n-a fost niciodată. Cine-i stă...în preajmă? Unde sînt boierii lui? Unde sînt Buzeştii? De ce nu vin să-i aducă măcar alinul unui sfat?!... S-a lăsat în jilţ, cu capul dat pe spate şi ochii aţintiţi în bagdadie. Ploaia ţîrîia mărunt şi se părea că stropii nenumăraţi îi ciocăneau fruntea cu ace de foc.

XV

Era la o săptămînă de la urcarea în Scaun a voievodului Mihai. Racea făcea de rînd la cetate, cu ferentarii. Să fi fost spre prînzişor. Se răcorise bine. În Ciutărie stejarii îmbrăcaseră strai de aramă. Căpitanul schimbase străjile şi se cocoţase în turnul de la Poarta de Jos, privind peste tîrg.

Nu putea pricepe nici astăzi cum de l-a scăpat Dan din gheare pe tătăraş. Nu putea pricepe de ce l-a pus la

popreală. Ce gînduri să fi avut acest diavol cu chip de om?

Se trăgea de bărboi, mormăind ca un urs. Straja îl privea zîmbind, ca unul care cunoştea năravurile mai marelui său... într-un tîrziu, Racea s-a întors spre oştean.

— Azi e zi de tîrg, aşa-i?

— Aşa-i, domnia-ta!

— De ce țin tîrgoveții dughenele ferecate?

— De!... Se aude că ies zarafii de la Carvasa[1].

Racea l-a privit pieziş.

— Voi ce ziceți?...

— Ne-au uscat cei de la Alexandru Vodă... Pentru ăştia o să secăm de peşte toate bălțile şi tot n-o să-i săturăm.

— Poale-n brîu! Numai să vă văicăriți ştiți...

Era mînios că nu dăduse de firul întrebărilor ce-l munceau. Straja a ridicat din umeri.

— Ce-am putea face singuri, de capul nostru?... Ia uită-te, căpitane... Oamenii au avut dreptate...

Racea s-a ridicat la creneluri... Nori grei de praf pluteau peste Tîrgul Cucului, în dreptul Caravan Seraiului. A plecat urechea stînga, cu care auzea mai bine, spre partea ceea. Se desluşeau chiote sălbatice, tropote dese şi mugete de vite.

Cînd a întors capul, a dat cu ochii de ochii străjii...

— Haide, mută-ți botul în altă parte... Ce mă zgaibeni la inimă?... Am eu destule şi fără ale tale.

Oşteanul a oftat, privind spre Carvasa. Racea i-a văzut

[1] Locul unde conăceau turcii în Bucureşti

mîinile strînse pe suliță şi fălcile încleştate cu ură... A coborît jos, înjurînd de se cutremurau zidurile.

★

Kir Statake îşi freca mîinile cu bucurie, privind cu ochii lui înecați în osînză la ceilalți boieri ai divanului. Pasul cel mai greu fusese făcut. Boierul Barbă Albă îl învățase toate tainele dărilor, în schimbul jurămîntului că moşiile lui n-au să fie îndatorate decît cu dajdiile ce vor fi hotărîte de divan. Îl avea în stînga pe Pangratie, vtori vistier, pentru a cărui slujbă îi plătise lui Mihai bani zdraveni. În şirul din dreapta, în care stătea el, erau numai greci. Ceilalți, din stînga Scaunului, erau bătrînii boieri de pămînt. Stăteau înțepeniți, cu işlicele pe cap, sprijinindu-se în toiegele lor ferecate. În razele de soare care pătrundeau prin ferestre jucau firişoare de praf. Paicii purtaseră prin spătărie tăvi cu tămîie aprinsă. Cînd s-a auzit zuruit de pinteni, postelnicul Tudorache a bătut de trei ori cu toiagul în podea.

— Maria-sa!... a strigat postelnicul.

Statake s-a închinat cu greu şi s-a ridicat în capul oaselor cu şi mai mare greu. Beyul acesta afurisit umblă îmbrăcat numai ostăşeşte, de parcă s-ar fi născut pe tronul Spartei.

De cum s-a aşezat în Scaun, voievodul şi-a plecat fruntea în palmă, aşa cum luase obicei să stea în Divan.

— Diecii sînt aici, logofete Andrei?

— Aici, măria-ta!

— Postelnice Tudorache, ai dat poruncă vătafului de copii să nu lase pe nimeni?

— Dat, măria-ta!

— Atunci să începem!

— Cinstita slugă a măriei-tale, vel vistiernicul Statake va da seama despre aşezarea vistieriei, spuse logofătul închinîndu-se către voievod.

Statake a tuşit de cîteva ori dregîndu-şi glasul. Simţea toţi ochii din Divan aţintiţi asupra lui. Începuse să-l năpădească sudorile.

— Maria-ta şi ţinstiţi boieri... Firmanul de la Sublima Poartă spune che la Bairamlîki se dăm zumătate din haraţiul imperătesc, luminatul sultan (se închină din şale) faţe rezboi cu chinele de Rudolf, imperatul nemţilor, şi are nevoie, repede, repede.

— Spune cît este această jumătate şi cum ai împărţit-o pe judeţe? i-a tăiat-o voievodul.

— Aferim, făcu şi divan effendessi clătinîndu-şi penele de la turban. Ai limba prea lungă.

Statake înghiţi în sec.

— Zeţe mii de oi din care ţinţi mii araman şi ţinţi mii chivirdzic. Zudeţele din Vlahia Mare se dea patru mii şi ţele din Banatul Olteniei şase mii, che acolo n-a fost seţetă anul aţesta.

— Este drept, întări stolnicul Sîrbu... Satele noastre n-au avut nici un pic de păşune. Am împins oile spre munte. Avem şi multe sterpe anul acesta.

— A vorbit bine stolnicul Sîrbu, măria-ta, cuvîntă rar şi apăsat bătrînul vel vornic Mitrea. Atît că nu-şi ţine locul în Divan şi grăieşte înaintea celui ce s-ar cuveni să deschidă gura întîi. Gîndesc că oile avem de unde să le împlinim, mai ales dacă ai să dai poruncă să împresoare obştiile de la munte. Au perdele şi săivane ascunse sus la plaiuri şi niciodată oamenii domniei nu le dau de capăt...

Mihai se trăgea de barbă, privindu-i chiorîş,

— Ai terminat, vel vornice?

— Terminat, măria-ta!

— Socotelile lui Statake nu-mi vin la îndemînă. Oltenia a fost destul de pustiită de Alexandru Vodă, care voia, cum bine ştiți, să-mi pustiască şi viața.

Boierii oftară, plecînd bărbile în piept.

— Aşa că să dăm jumătate, jumătate. Adică două mii boierii de peste Olt, două mii domniile voastre, altă mie boierul Dan care s-a prea rotunjit în vremea pribegiei domniei mele, astea fac cinci mii. Alte cinci să se ia de la satele din munte.

— Maria-ta, să nu supărăm boierii de sînge vechi care au fost credincioşii lui Vodă Pătraşcu, tatăl măriei-tale, se împotrivi vel vornicul Mitrea.

— Nici pe cei care au stat alături de mine într-o durere şi bucurie, vel vornice.

— Fie cum vrei, măria-ta. Ai steag de domnie de la Stambul şi noi ne supunem. Ascultă însă şi de glasul şi sfatul unui bătrîn ca mine, aşa cum se cade să asculți nişte plete albite de ani. Nu întărîta boierii din sîngele lui Basarabă, că le ştii puterea.

— Nu întărît pe nimeni, cinstite vornice. Dar nici că-mi place să fiu întărîtat. Vistiernicia să facă aşa cum am spus eu şi dumneata, logofete Andrei, să scrii cărți către pîrcălabii cetăților, către juzii tîrgurilor şi cnezii de prin satele moşneşeşti... Vistiernice Statake!...

— Porunca, porunca, măria-ta.

— Cai n-avem de unde da.

— Avem, măria-ta, răsări vornicul Mitrea. Satele călărăşeşti.

— N-avem, vornice!... Să se socotească pentru bairamlîk o mie de fugari, în aur. Să împlinească prețul

sfintele monastiri.

— Doamne, nu supăra pe slujitorii domnului, spuse cu voce tremurătoare mitropolitul Mihail.

— Sfinția-ta, au intrat în monastiri obiceie proaste care ruşinează comanacul. Părinții în loc să-şi vadă de slujbe, bat negoațe şi se țin de curvăsărie.

Mitropolitul a dat ochii peste cap, făcînd cruci rare şi smerite.

— Maria-ta, eşti cam pripit. Vorbele astea fac de ocară sfînta biserică.

— Nu vorbele o fac de ocară, sfinția-ta, ci faptele care stîrnesc asemenea vorbe. Să ştiți, cinstiți boieri, că de astăzi începînd, satele domneşti nu vor mai da seama decît către domnie.

Vorbele acestea au fost primite cu un murmur de împotrivire şi din partea boierilor de pămînt, şi a celor greci. Mihai şi-a ridicat fruntea, fulgerîndu-i cu privirea.

— Maria-ta, stîrneşti mare furtună, spuse răspicat vel logofătul Andrei. Era un bărbat scund, burtos, cu pletele şi barba cînepie.

— Aşa-i, măria-ta, întăriră ceilalți.

— Deopotrivă trebuie să fim în fața Porții, spuse greceşte vel paharnicul Manta.

Mihai îi cercetă îndelung şi un zîmbet aspru îi înflori pe buze.

— Ba!... Nu sîntem deopotrivă în fața Porții... Satele domneşti din veac au rămas voievodului ca să-şi poată, plăti datoriile şi să răsplătească pe cei credincioşi trupului său. Ştiu că v-ar place să mă închin fiecăruia din domniile voastre şi sa cer o punguliță cu aur pentru plocoane.

Divan eifendessi, care pînă atunci stătuse liniştit în

stînga Scaunului domnesc, bătu de trei ori în palme. Tot Divanul întoarse capul spre el.

— Pe barba profetului, beyule... Ai,început să-ți faci de cap. Mihai albise, strîngîndu-şi pumnii. Stolnicul Sîrbu a rînjit în barbă şi după el au rînjit şi ceilalți boieri.

Atunci s-a auzit afară un huiet năpraznic. Părea că zeci de tobe huruie înfundat. Răzbăteau pînă în spătărie chiote şi sudălmi. Vuietul creştea, se domolea şi iarăşi creştea, cum face marea cînd se pregăteşte de furtună. Boierii şi-au întors unii spre alții capetele, strecurîndu-şi întrebări. Divan effendessi l-a privit în ochi pe stolnicul Sîrbu şi stolnicul a clătinat işlicul în semn de înțelegere.

— Ce să fie asta, postelnice Tudorache? întrebă Mihai.

— Să-l chemăm la poruncă pe Simion, măria-ta. El trebuie să fi aflat pînă acum.

★

Racea stătea în turnul de deasupra Porții de Jos, privind peste marea de turbane, de fesuri, de cuşme care se îngrămădise între zidurile cetății, Drumul Beilîcului şi Ulița Tîrgului de Afară.

— Parcă au dat lăcustele, căpitane, şopti oşteanul de strajă.

— Au ieşit din toate măruntaiele pămîntului. Niciodată n-au fost atîția.

Toate cele trei ulițe erau năpădite de care aşezate butuc lîngă butuc. Boii îşi ciocneau coarnele mugind la răstimpuri, caii tropoteau pe loc, oamenii se înghesuiau să ajungă la poarta cetății, înjurîndu-se în toate limbile orientului. Se împărțeau pumni şi palme cu nemiluita. În toată viermuiala ceea, ochiul căpitanului Racea vedea totuşi o oarecare rînduială şi teamă. Băgase de seamă că

în primele rînduri dinspre podul cetății se strecuraseră turci înarmați cu iatagane.

— Hm! făcu el scărpinîndu-se după ureche...

— Aşteaptă pe cineva, spuse straja.

— Ai minte limpede. Ioane! Strigă jos să fie gata la vîrtejuri. Cînd dau poruncă, să ridice podul.

Nu isprăvise bine, cînd pe Ulița Mare şi-a făcut loc un convoi de călăreți. Cu toată înghesuiala, creditorii se dădeau în lături. Contenise sfada, conteniseră strigătele.

— Ceauş Haviz!...

— Ceauş Haviz!...

Era un murmur al tuturor gurilor de sub ziduri, care s-a ridicat pînă la căpitanul Racea. Turcul călărea adunat în şa, cu capul în piept, de parcă n-ar fi luat seama la nimeni şi la nimic. Cînd a ajuns în preajma porții, Racea a tunat porunca.

— Sus podul.

Vîrtejurile au scîrțîit, lanțurile s-au întins zuruind şi podul a început să se ridice. Fapta asta a stîrnit un chiot sălbatic, însuşi ceauş Haviz a ridicat ochiul la ziduri, scuipînd cu scîrbă spre Racea. Căpitanul se ridicase pe podina turnului şi-i privea cu mîinile puse-n şolduri. După ce vuietul mulțimii s-a ostoit, ceauş Haviz şi-a împins calul chiar în buza şanțului.

— Lasă podul jos, fecior de cățea, a răcnit el turceşte.

— Nu înțeleg, chiorule! răspunse Racea plecîndu-se peste parapet.

Un zaraf s-a grăbit să-i tălmăcească lui Haviz cele strigate de căpitan.

— Allah! răcni turcul... Deschide poarta, dacă nu vrei să-ți spintec burta.

— Să i-o spinteci tîrfii de maica-ta, îi răspunse de data

asta tot turceşte Racea.

Haviz fierbea. La asta nu se aşteptase. A dat o poruncă scurtă şi zarafii s-au înghesuit care de care să apuce pietre din uliță şi să le azvîrle în poartă. Racea i-a amenințat cu pumnul.

— Ascultă, drac bărbos - a strigat Haviz după ce zarafii s-au liniştit - du-te şi spune-i otrepei de bey că a venit ceauş Haviz şi cinstiții creditori să primească firman pentru datorii... Repede, pînă nu te arunc în focul Gheenei.

Lui Racea i-ar fi plăcut să-i ațîțe şi să le arunce cîteva săgeți, dar s-a gîndit că poate voievodul l-ar ține de rău pentru asemenea fapte.

— Întreabă-l pe vătaful Simion ce să fac, porunci el ferentarului.

Apoi, întorcîndu-se spre uliță, se cățără pe un crenel, lăsă un picior să-i spînzure în jos şi începu să scuipe rar în apa de la picioarele zidului. Treaba asta stîrni un nou vuiet din partea zarafilor. Acum pietrele curgeau necontenit, izbindu-se cu un sunet prelung în podul ridicat. Țipetele şi sudălmile păreau că vor dărîma zidurile.

— Porc de cîine!...

— Fecior a şapte cățele puturoase!...

— Hienă!...

— Dihor!...

— Am să te tai în bucățele!...

— Ghiauri afurisiți!...

Zarafii ridicau spre el bărbi aricite de mînie, pumni, ciomege şi hangere. Racea surzise însă cu totul. Cînd şi cînd, le mai arunca cîte-o privire plină de ură, sau izbucnea în rîsul lui gros atunci cînd vreun zaraf mai

mîniat încerca să-l ajungă cu vreo piatră.

XVI

Straja s-a întors gîfîind.

— Domnia-ta, vătaful Simion zice să le dai drumul numai la cei de pe răvaşul ăsta... Şi să-i mai ții barem un pătrar de ceas, ca să gătească armăşeii şi copiii de casă.

— Bine! Aleargă la hotnogul Negură şi spune-i să tocmească cincizeci de ferentari cu fuşture în amîndouă lăturile Porții de Jos. Dacă-i poruncesc, să nu şovăie şi să izbească de sîrg.

— Aşa am să fac, rînji oşteanul ducîndu-se iarăşi.

Dintr-o singură privire Racea a desluşit scrisul voievodului. Se vede treaba că foaia de hîrtie a fost smulsă cu mînie şi grabă din vreun catastif, pentru că avea o margine sfîrtecata. Cum a sărit sus, răscrăcănîndu-şi picioarele pe două creneluri, şi a fluturat foaia, zarafii au amuțit ca prin minune.

— Ascultați aici porunca voievodului Mihai, domn la toată Țara Românească.

Fluierături, sudălmi, chiote. Căpitanului a început să i se bată ochiul stîng. Era semn de mare mînie. S-a întors făcîndu-se că pleacă. Gălăgia s-a oprit pe loc,

— Vreți să ascultați ca oamenii, au ba?

— Citeşte, ghiaur împuțit, strigă ceauş Haviz,

Racea a strigat ca la treizeci de creditori. Cei care şi-au auzit numele au dat năvală, cei care n-au fost strigați au început să zbiere şi să se bată cu pumnii în piept. Sub poartă, hotnogul Negură îşi rînduia ferentarii cu

sabia trasă,

— Gata, hotnogule?

— Gata, căpitane!

— Bagă de seamă la vîrtejuri şi la porunca mea!

— Bag!

— Jos podul!

Cei treizeci de zarafi au dat buzna de cum buza podului a atins malul. Dar aşa cum gîndise Racea, în spatele lor se tălăzuiau ceilalți... S-au împins unii pe alții, au început să se bată cu pumnii şi să se scuipe. Însuşi ceauş Haviz împărțea laturi de iatagan în stînga şi dreapta. Cînd a socotit că-i vine bine, Racea a strigat peste umăr:

— Sus!

A doua oară s-a ridicat podina grea de stejar, prăvălind pe cei rămaşi în urmă în apă şi dîndu-i aproape peste cap pe cei care apucaseră să treacă spre poarta cetății.

— Deschideți porțile!

Zarafii au năpădit în curte în urlete sălbatice. Pe loc au fost împresurați de fuşturile ferentarilor. Ceauş Haviz spumega. A ridicat iataganul, dar s-a văzut prea singur între fețele acelea bărboase, aşa că l-a băgat la loc. Racea a coborît treptele sărindu-le cîte patru. Cu toate suduielile şi strigătele zarafilor, i-a ales cu mîna lui numai pe cei treizeci scrişi de voievod. Îi alegea şi cînta nici tare, nici încet:

Iată un păgîn de turc,
El se uită, eu mă uit..

★

Văzîndu-l pe Haviz că vine turbat la scările ce urcau în cerdacul palatului, vel armaşul Necula a dat dosul. N-ar fi vrut să se strice chiar acum cu mîna dreaptă a boierului Dan. Mai la urma urmei, nu se ştie daca Dan are să se mai țină mult în picioare, pe cînd pe Haviz şi slujbaşii împărăteşti n-are să-i doboare nimeni. Gîndind aşa, vel armaşul s-a ascuns în odaia armăşeilor de deasupra temniței domneşti. Armăşeii, lăsați de capul lor, s-au temut să ceară armele zarafilor, aşa cum e rîndul la curte, şi aceştia au dat buzna în hora mare, țipînd cît îi lua gura. Aici s-au izbit de sulițele paicilor şi ale copiilor de casă, pe care vătaful Simion îi grămădise în fața spătăriei.

— Lepădați armele! porunci cu glas aspru vătaful de copii.

— Am să-ți împlînt hangerul în inimă! răcni Haviz tropăind spre uşa spătăriei, pe care Simion o astupa cu trupul sau.

— Sulița la mînă!...

La glasul vătafului, paicii plecară vîrfurile armelor spre piepturile zarafilor. În aceeaşi clipă postelnicul Tudorache deschise uşile spătăriei. Ridicase toiagul să bată cu el în podea şi să facă strigările după ieghemoniconul curții, dar fu luat pe sus de zarafii turbați. Işlicul îi căzu pe o ureche, caftanul aproape că-i fu smuls de pe umeri şi, de spaimă, scăpă toiagul din mînă. În fruntea zarafilor şchiopăta ceauş Haviz. Boierii Divanului se traseră pe lîngă pereți, creditorii amenințîndu-i cu pumnii. Numai vel paharnicul Manta ieşi înaintea lui Haviz cu toiagul ridicat.

— La o parte, cîine, strigă turcul.

Paharnicul rămase nemişcat.

— Fă-i voia, vel paharnice, spuse voievodul, cu glas tăios.

Mihai nu se mişcase din scaun. Ridicase doar fruntea şi-i privea liniştit. Alături, divan effendessi rîdea subțire sub mustața lui tătărească. Cînd au dat cu ochii de voievod, zarafii s-au mai liniştit..,;

— Ce vreți? întrebă Mihai turceşte.

Haviz îşi desfăcu picioarele, sprijinindu-şi mîinile în şolduri.

— Ce vrem? hinchim el... Allah ți-a luat mințile, beyule!... Sau te faci c-ai uitat?... Aurul îl vrem! strigă el... Pungile pe care i le-am dat porcului de Ştefan şi de Alexandru. Pungile pe care ți le-am dat ție.

— Mie nu mi-ai dat nici o pungă, ceauş Haviz.

— Da' ți-am dat noi, țipară ceilalți zarafi.

— N-am nici un galben!

— Pfui! Haviz scuipă la picioarele Scaunului. Mihai holbase ochii, măcinîndu-şi măselele. Broboane grele de sudoare se adunaseră pe frunte, la marginea gugiumanului.

— Ai să ne dai firman să strîngem toate dările ce ți se cuvin.

— Aşa-i! răcniră ceilalți. Firman... Să scrie diecii firmanul!...

Vel logofătului Andrei îi tremurau mîinile şi pecețile domneşti zdrăngăneau pe pîntecele care tremura şi el. Un zaraf l-a pălit cu palma peste işlic, îndesîndu-i-l pînă la urechi.

— Mai repede, broască bătrînă...

Mustafa, creditorul cel frumos, se dusese la măsuțele diecilor şi, înşfăcîndu-i de urechi, îi adusese în fața voievodului,

— Mie să-mi dai tîrgul, porunci Haviz.

— Mie părțile de sub munte, spuse Mustafa.

— Oi, vei!... Oi, vei!... se tînguiră cîțiva ovrei. Şi noi vrem în tîrg, cum spunea Lev, bătrînul Lev. Bunul de Lev!...

Kir Statake îşi făcuse loc cu greu şi se înfipsese în fața lui Haviz.

— Ma ego cu țe remin, effendi?... Ego sint vel vistiar.,. Ego imparte firman pentru biruri - Kirie ton dinameon[1]! Paharnițe Manta... Țe-i ațesta div...

Dosul palmei lui Mustafa i-a înecat vorbele în gîtlej. În acel timp Simion putuse să-şi strecoare paicii lîngă Scaunul domnesc.

— Ține uşa de la spătăria mică, porunci cu glas sugrumat voievodul. Apoi, din doi paşi, fugi din spătărie în huiduielile zarafilor şi rînjetul lui divan effendessi.

Văzînd fuga voievodului, paicii s-au tulburat. Boierii din Divan au fost scuipați şi batjocoriți. Haviz şi Mustafa i-au înghesuit pe dieci şi pe logofăt din aproape, vărsîndu-le călimările pe caftane. După ce s-a săturat de rîs, divan effendessi a bătut din palme. Ca prin farmec, zarafii şi-au înghițit sudălmile şi s-a făcut linişte.

— Nazarinenii sînt nişte cîini proşti şi fricoşi, spuse el. Allah să ne lumineze ca să putem întocmi firmanele fără supărare. Altfel, îi privi cu răutate, slăvitul sultan are să vă ia capetele. Auzind numele sultanului, zarafii se plecară pînă la pămînt.

Mihai fugise pînă în spătăria mică. Îşi rupsese gulerul şi găitanele coantăşului, părîndu-i-se că se sugrumă. Gemea ca o fiară rănită. Avea buzele uscate şi barba i se

[1] Dumnezeule al puterilor (gr)

ridicase vîlvoi. S-a plimbat prin spătărie cu paşi mari, apoi s-a întors la uşa Divanului, lipindu-şi urechea de ea. Glasul hîrîit al turcului care împărțea birul județelor, scîrțîitul penelor, chirăitul lui Statake, sudălmile şi strigătele zarafilor care cu toată amenințarea lui divan effendessi tot se mai certau pe pradă îi sfîşiau trupul şi inima. N-avea putere să-şi dezlipească urechea de uşă. Într-un tîrziu, tot cu larmă, zarafii s-au dus. Din hora mare a venit zgomot de sticlărie spartă. Era policandrul pe care-l adusese Petre Cercel de la Venezia şi pe care se vede treaba zarafii l-au pălit cu iataganele.

★

Toată ziua Racea a fost neom. Aflase din gura lui Simion ruşinea pățită de voievod. Văzuse cu ochii lui cioburile din hora mare, scuipații de pe pereți, perdelele de catifea zdrențuite cu hangerele şi iataganele, locurile unde zarafii s-au murdarit pe stîlpi şi pe jilțuri.

De ciudă, bătuse de snopise vreo doi ferentari pe care-i prinsese jucînd arşice în spatele grajdurilor. Apoi se mîniase pe el însuşi şi le dăduse cîte un firfiric. Înnoptase. Cerul era senin. Nu bătea nici un fir de vînt. Umbla ca zănatic pe la ziduri, strivindu-şi mînia şi ruşinea în măsele. Să fi fost pe la a treia strajă, cînd s-a trezit cu Simion lîngă el.

— Te-am căutat prin toată curtea... Te cheamă măria-sa.

— Nu mă duc!... Spune-i că nu m-ai găsit.

Simion îi puse mîna pe umăr.

— Nu-l mai amărî şi tu... S-ar putea să-ți ia capul.

— Să mi-l ia!

— Haide!

— Ce vrea cu mine?

— Nu ştiu...

Racea scoase un mîrîit răguşit...

— Mai bine nu lăsam podul... Apoi întorcîndu-se în loc, încît era să-l dărîme de pe podină.

— Ce ştii tu, vătafule, ce pojar arde aici sub coantăşul ăsta... Ce ruşine, ce ruşine!... Leprele acelea din Divan au să umple lumea, au să născocească, să înflorească!... Au să-l batjocorească!... Şi eu tare nădăjduisem atîta... De ce nu vorbeşti, umbră de domn ce eşti?

— Haide, căpitane!... Haide şi închide-ți gura.

★

Vătaful Simion l-a dus în spatele palatului, în partea întunecoasă dinspre Ciutărie. Acolo era o scară cu cîteva trepte, care urcau la o uşă ferecată cu tăblii de fier. În fața scărilor, un copil de casă ținea de frîie doi cai. Racea şi-a cunoscut armăsarul, după cum bine a cunoscut şi armăsarul voievodului. Pînă să se dumirească, uşa s-a deschis şi în capul scărilor s-a arătat Mihai. Purta cuşmuliță de jder şi o dulamă lungă pînă la călcîie, care-i învăluise tot trupul. Se clătina pe picioare şi duhnea a băutură.

— Dacă scoți o vorbă, căpitane Racea, te scurtez de la cap... Simioane!

— Poruncă, măria ta!

— Lipsesc trei zile... Înțelesu-m-ai?... Trei zile...

— Înțeles, doamne!

— În şa, căpitane!... În şa!

Ochii îi sticleau şi pe fața albă de mort barba părea cănită cu smoală. S-a urcat în scări gîfîind, împingîndu-l pe Racea cu piciorul, atunci cînd a vrut să-l ajute.

— Crezi că sînt beat?... Alelei, căpitane, tare mă tem pentru capul tău. A dat pinteni, apucînd pe potica ce ducea la Poarta de Sus...

XVII

Caii înotaseră toată noaptea în clisa şleaului. De cum ieşiseră din tîrg, Racea a înțeles că urcă spre Snagov. Voievodul a moțăit o vreme în şa. Spre dimineața, cînd frigul umed al toamnei i-a pătruns la oase, a început să se frămînte. Din cînd în cînd scotea cîte un oftat, se răsucea sau se ridica în scări, încercînd parcă să străpungă întunericul cu privirea. Toată ființa îi era străbătută de nelinişti. Racea călărea cu un cap de cal în urma lui, chinuindu-şi mustața cu îndîrjire. Nu-i trecuse mînia şi de o mie de ori ar fi vrut să-i spună ca numai un semn dacă i-ar fi făcut iar fi clădit la picioare toate capetele zarafilor, vîrfuindu-l cu cel chior al lui Haviz... Tot de o mie de ori şi-a pus pecete gurii, gîndindu-se că e păcat să mai pună sare pe rănile deschise ale voievodului. Se măcina în sine şi se ruga tuturor sfinților să-i scoată în cale un duşman pe care să-şi descarce tot năduful. La ruşinea pe care o îndurase, se adăugau şi alte gînduri. Adulmecase cu nasul lui de curtean că în cetate s-a țesut o plasă de păianjen. Căliman Ciungul îi spusese că o dată cu iskimne-agasi plecase la Stambul şi un om al cavalerului frînc. Că acest cavaler conăcise la casele bolovănite ale Danului. În grădinile bisericii păpistăşeşti se adunau din ce în ce mai mulți popi negri, care semănau mai mult a oşteni decît a slujitori ai altarului. Din pricina

slujbelor dese la cetate, nu mai dăduse de mult pe la hanul lui Manole Cap-Lat şi auzise de la unul şi altul că pe Măriuța o desfată cu sunete plăcute de lăută şi cîntări dulci un prea frumos săbier talian.

Cînd zorii pîcloşi, pătrunşi de umezeală, i-au aninat brumă în bărboi şi s-au agățat cu bobi de apă de pănura dulămii, căpitanul Racea se simțea în stare să tragă în frigare un turc şi să-l roadă cu şalvari cu tot.

★

— Căpitane Racea!...

— Poruncă, măria ta! tresări din gînduri oşteanul.

— Apropie-te scară la scară.

Cînd şi-a tras calul alături de cel al voievodului, Racea s-a cutremurat văzîndu-i fața. Chipul pe care-l ştia bărbătesc şi smolit, tăiat în linii dure şi aspre era pămîntiu. Ochii voievodului sticleau ca şi cînd un foc dinăuntru ființei lui şi-ar fi aruncat flăcările pe aceste obloane ale sufletului.

— De cînd n-ai mai fost la turnătoriile şi făurăriile ridicate de Vodă Cercel la Tîrgovişte?

Căpitanul l-a privit lung. Îşi ridicase sprâncenele a mirare şi-şi freca barba cu îndîrjire.

— De un an, măria-ta.

— S-au risipit?

— Aproape de tot... Păcătosul de pîrcălab a vîndut țiglele cu care erau acoperite şoproanele. Foalele cele mici, ilăiele şi sculele aduse de la Venezia de măria-sa Cercel am auzit că le-ar fi neguțat cu Dura...

— Dar oalele cele mari şi băile de topit arama?

— Acelea sînt la locul lor. Cam sparte, cam mîncate de rugină şi prea grele ca să poată fi cărate de nemernicul

de pîrcălab.

— Tot Istratie Soboleanul ține pîrcălăbia?

— Tot, măria-ta. S-a învechit păcătosul în rele. Ştii bine, doamne, ce plătesc toți slujbaşii ăştia care şi-au cumpărat slujbele pe pungi grase şi acum jupoaie pielea de pe oameni ca să rămînă tot ei la ciolan, răsuflă Racea.

— Ştiu, căpitane... Şi mai ştiu că tot ce se cuvine din plocoane domniei intră în buzunarele boierilor. De aceea, s-a sleit vistieria. De aceea, s-a vîndut țara... Mai bine să tăcem, ca să nu zădărîm amărăciuni proaspete... Te cunosc de zece ani, căpitane Racea, şi te ştiu om de ispravă.

— Maria-ta!...

— Acum taci şi ascultă! Ți-ar plăcea să pui umărul şi să ridici pe picioare, cu oarecari meşteri străini, turnătoriile şi faurăriile?

— Dacă-mi dai mînă slobodă să-l apuc de barbă pe dumnealui pîrcălabul Soboleanul, mă fac luntre şi punte, măria-ta.

Voievodul a întors capul, zîmbindu-i acru.

— Tot zălud ai rămas, căpitane Racea... Pe cîți n-aş vrea să-i apuc de barbă. Din cînd în cînd, nici ție nu ți-ar strica asemenea treabă.

A rîs răguşit, mai mult ca un geamăt, apoi s-a înfundat iarăşi în gînduri.

★

Peste creştetul pădurii se alungau petice de nori. Un soare palid şi rece îşi făcea loc cu greu pe cer. Pe la întîia strajă de dimineață au răsunat din adîncurile codrului dangăte prelungi de clopote şi mărunțit repede de toacă.

Scamele de pîclă se risipiseră şi pădurea strălucea învăluită în strai de aramă. Stejarii îşi scuturau ghinda, care cădea în plapuma de frunze veştede cu un ropot des şi subțire. Rar de tot se sfădeau gaițele, sau tocăia vreo ciocănitoare. Stăruiau sub solzii de aur bătrîn ai frunzişului linişti şi miresme grele de frunze putrede. Glasurile clopotelor se întrupau din acele linişti şi se topeau în ele, molcomite, apăsate şi stinse de bolțile grele închegate din veac. Unde şi unde zăcea năpădit de iască, de ierburi şi de ciuperci trupul aproape putrezit al vreunui stejar smuls din rădăcini de mîniile cerului.

În jurul acelui uriaş mort, mîncat de gîngăniile pădurii, care arăta spre lume doar pulberea roşietică a putregaiului, năpădea din toate părțile viața proaspătă. Puieții de stejar, de fagi, tufani şi bălării ridicau capetele tinere spre lumină. Cu toate că firea începuse să amorțească în acest crug tîrziu de toamnă, se ghicea la fiecare pas uriaşul şi neostenitul umblet al vieții.

În sufletul căpitanului Racea cuvintele voievodului prinseseră cheag adînc. Călărea cu ochii aproape închişi, depănîndu-şi gîndurile care începuseră să-i dea ocol tot mai strîns. Făurăriile în care Vodă Cercel turnase cele dintîi tunuri în Țara Românească cu meşteri tălienî... Oare?... Să-i fie lui dată asemenea bucurie?... E bărbat în toată firea, dar jungherul nerăbdării i s-a înfipt în inimă, făcînd-o să se zbată ca nebună... I-ar sta rău să chiuie o dată din răsputeri, aşa că-şi muşcă buzele. O mînă i-a apucat strîns dîrlogti.

— Uită-te, căpitane!...

Într-o rarişte a codrului păşteau trei capre străjuite de un țap voinic, care-i cerceta mirat, țintuindu-i cu ochii mari şi blînzi. Rămăsese nimişcat, cu urechile întinse. I

se vedea botul lucind umed. A dat un semn uşor şi s-au şters în desiş din cîteva salturi lungi şi aproape neauzite. Cel din urmă a fugit ţapul, întorcîndu-le un dos alb, care a săltat de cîteva ori printre stejari,

★

N-au mai călărit multă vreme pînă să ajungă la malul acoperit cu trestii al lacului. Acolo li s-a înfăţişat ochilor priveliştea minunată a acelui colţ tainic, ascuns în inima pădurii. Sînul de apă lucea în străluciri albăstrui. Pe faţa undelor se călătoreau cînd şi cînd corăbiile norilor oglindite din înalt. Gorunii vechi îşi alintau coroana ruginie în oglinzile neclintite ale apelor. Frunze veştede pluteau, purtate de curenţii adîncurilor. În liniştea acelui colţ de lume nu se auzea decît foşnetul trestiişului.

Mihai şi-a scos cuşmuliţa, făcîndu-şi trei cruci smerite către monastirea care se ridica din mijlocul apelor, ca o nălucire de basm. Cele două turle, înalte şi subţiri, acoperite cu viţă, păreau învelite într-o pulbere de aur. Crucile turlelor adunau mănunchiuri de lumini, din strălucirea molatică a soarelui de toamnă.

— O-he! O-he!...

Călăreţii au întors capul în partea de unde se auzeau îndemnurile. De după un pinten de trestiiş înfipt în lac s-a arătat o luntre pîntecoasă, plutind spre monastire. În capul ei sta, adus de spate, înfăşurat în rantie, un călugăr. Doi ţărani trăgeau la vîsle. În partea din spate erau strînse crîsnicele şi năvoadele, cu ochiuri de apă prinse între ochiurile de sfoară.

— Hei, luntrea!... a strigat Mihai cu mîinile puse pîlnie.

Glasul bărbătesc a spart liniştea, alergîndu-se pe fața apelor.

Lopătarii au rămas o clipă cu vîslele încremenite şi călugărul a întors capul încet, privindu-i dintr-o mare depărtare.

— Treceți la pod, le-a răspuns el, vîrîndu-şi apoi barba în piept.

Vîslele au plescăit uşor şi luntrea şi-a văzut de drum, aşa cum o făcea în fiecare dimineață de cine ştie cîți ani, crescută parcă din alcătuirile acelor locuri. Au îndemnat caii în lungul unei potici ce şerpuia pe malul lacului. În dreptul monastirii, acolo unde apele se gîtuiau între ostrov şi mal, era durată o podină şi lîngă podină un pod, aşezat pe două luntre putregăite. Starostele podului era un călugăr deşirat şi slinos, ciupit de vărsat, care vorbea pițigăiat ca un copil:

— Domnul să vă miluiască, frați creştini, făcu el... Vreți să vă închinați la sfînta monastire? Ori aveți oarecari negoațe cu sfinția sa egumenul?

Mihai descălecase şi-şi trăsese calul pe pod. Racea sărise din şa. Cu un genunchi plecat la pămînt, căuta ceva cu mare zor prin iarbă.

— Hai, jupîne Racea, spuse Mihai... Ți s-a despotcovit calul?... Apoi către călugăr: Sfinția-ta n-ai să poți duce singur podul. Să-ți ajutăm noi.

— Off! se tîngui monahul... Podul ăsta e un blestem şi un canon pentru păcatele mele. Las' că-i putred şi pînă la urmă am să-mi pristăvesc viața pe fundul lacului în împărăția ştimei celei setoase de sîngele oamenilor, da' îmi fac şi inimă rea cu rumânii de mi i-a dat egumenul să tragă la lopeți... Vorbea repede, făcînd clăbuci la colțul gurii. Se vedea că singurătatea nu-i pria şi că-şi

răsuflă necazurile dintr-o dată... Desfăcuse odgoanele bodogănind mai mult pentru sine.

— Nu de pomană şi-au botezat satul Turbați... Turbați i-a lăsat Domnul pe pămînt, pentru canonul sfintei monastiri şi a fratelui Nicodim cu osebire!...

— Da' ce năcazuri are sfinția-ta cu acei oameni din turbați? întrebă voievodul.

— Vai mie, neguțătorule!... Se vede că eşti de departe, că n-ai auzit cîte le pătimim de pe urma lor... Sînt închinați monastirii din vremuri vechi de un boier Radu Trămădat, veşnică să-i fie pomenirea - făcu repede trei cruci, dînd ochii peste cap. Da' unde s-o poți scoate la capăt cu ei. Degeaba le porunceşte egumenul sa tragă lemne, să lopăteze la pod, să ajute la fîn, la vite. Iaca, auziți cum se vaită podul de vechi ce e. L-a mîncat apa şi am să mă duc la fund, vai de păcatele mele. Lotrii aceia păs să pună bărzile în lucrare şi sa facă altul...

Scîrț-scîrț. Podul ofta din greu. Călugărul împingea la o vîslă, Mihai şi Racea la alta...

— Maria-ta, îi şopti căpitanul la ureche. În malul apei, pe şleaul de urcă spre Tîrgşor s-au încărcat cocii multe cu grîu şi au trecut tamazlîcuri de vite. A desfăcut pumnul. În palmă se răsfățau cîteva boabe pîntecoase de grîu.

Mihai a tăcut, privind spre monastire. Apoi către călugăr:

— Credem să nu fi bătut cale degeaba pînă aici... Ne-o mai fi lăsat şi nouă sfinția-sa ceva din tainul de anul acesta!...

— De, mormăi călugărul... Dacă veneați acu o săptămînă, aveați de unde alege...

— Aşa!... se miră voievodul.

Pînă la ostrov n-a mai zis nimeni nimic.

★

În prag de toamnă, la o monastire bogată ca a Snagovului erau multe de rînduit. Călugăraşii trebăluiau de zor, ca nişte furnici harnice, prin ogrăzi, pe la grajduri, privind la cei doi călăreți pe sub comanace.

— Harnici oamenii Domnului, măria-ta, mormăi Racea.

— Taci! Vezi să nu ne audă cineva.

Le-a ieşit în cale călugărul pe care l-au văzut în barcă. Era bătrîn, cu trăsături frumoase şi ochi mai mult semeți decît cucernici.

— Domnul să fie cu voi, binecredincioşilor creştini.

— Plecăciune sfinției-tale, răspunse Mihai... Sîntem nişte călători trudiți care am cere răgaz, de hodină sub streaşina monastirii pentru trupuri şi împărtăşanie cu liniştea şi sfințenia ei pentru suflete... Un braț de fîn pentru cai şi un codru de pîine pentru noi fie-ne-va de ajuns.

Ochii călugărului i-au cercetat cu luare aminte. S-a închinat cu mîinile la piept şi le-a făcut semn să-l urmeze.

Văzîndu-l că se-ndreaptă spre arhondaric, Mihai l-a apucat de mîneca rantiei.

— Să nu-l supărăm pe sfinția-sa egumenul, la vremea asta. Întîi am vrea să ne-nchinăm şi să ne punem în rînduială straiele şi obrazurile.

Iarăşi i-a privit lung călugărul, încrețindu-şi fruntea, ca şi cînd ar fi vrut să-şi aducă aminte de ceva. Mai ales la Mihai îi stăruiau privirile... Au ocolit după nişte

acareturi, ajungînd în fața unor chilii care aveau bătute în pereți belciuge pentru priponit caii.

— Aici sînt odăile unde găzduim oaspeții de rînd. După cum vă e vorba, portul şi după aducerile mele aminte, domniile voastre ar fi avut loc în arhondaric, spuse bătrînul zîmbind blînd... Spălați-vă, tocmiți-vă, pînă cînd am să aduc fîn la cai. La urmă puteți merge să vă închinați la monastire.

Odaia, spoită cu var, avea un pat de lemn acoperit cu un țol, iar în prichiciul ferestrii un ulcior cu apă. Atît. Căpitanul Racea se simțea la ne-ndemînă. Nu prea făcea el casă bună cu oamenii Domnului şi bucuros ar fi fost să se desfete cu glumele lui pipărate, dar mîhnirea şi cucernicia voievodului îl făceau să-şi țină limba. Pe urmă, îl frămîntau gînduri şi gînduri. La ce s-o fi oprit măria-sa la Snagov? Poate la un popas al sufletului! La Tîrgşor ştie de ce se duce. Îl aşteaptă inimă şi trup de ibovnică. Poate mai are şi alte gînduri! Cine poate şti? El ar da un aspru peşin să afle încotro au luat-o carele egumenului... îi va trage de limbă pe călugăraşi şi pe vameşul de la Spanțov.

— Hai, căpitane, şi toarnă-mi un strop de apă, să-mi limpezesc ochii.

Fața voievodului era trudită. În luminile ochilor mari se alergau umbre. Racea a oftat, scuturîndu-şi umerii, ca de o urîciune.

Trăseseră caii de urechi, îi frecaseră la ochi şi le slăbiseră chingile, cînd s-a înfățişat din nou călugărul cel bătrîn, aducînd un braț de fîn. Fugarii au nechezat apucînd cîteva fire din zbor.

— Dacă sînteți gata, să mergem.

— Sîntem gata!

Abia acum a luat seama bine Racea la alcătuirile monastirii. În mijlocul ostrovului se ridica o clădire înaltă, durată din straturi de cărămizi roşii, întreţesute cu aşternuturi de moloz gălbui lucrat în aşa fel încît închipuia pietre de munte. Cornişa era alcătuită dintr-un brîu de cărămizi aşezate cu ieşituri şi scobituri. În fiecare scobitură era săpată o cruce de la Bizanţ.

Ceea ce l-a mirat şi l-a minunat peste măsură pe căpitan erau uşile monastirii. Săpate în lemn de stejar, cu înfloriturі măiestre şi poleite cu aur, străluceau ca nişte scumpeturi fără preţ.

— Mare frumuseţe, mormăi el.

Călugărul se întoarse, oprindu-se din drum.

— După cîte am luat eu seama, domnia-ta eşti mai mult om de oaste decît neguţător.

— Aş, părinţele!... Aşa arăt eu, se împotrivi Racea,

— Fie cum spui... Da' la cele sfinte iei cumva aminte?

Căpitanul a tuşit în barbă, privindu-l chiorîş.

— De!... Ştiu eu?

Călugărul a rîs uşor. A privit cu repeziciune de jur împrejur, apoi apropiindu-se repede de Mihai i-a sărutat mîna.

— Domnul să te aibă în pace, măria-ta, a spus el cu bărbăţie.

Voievodul a tresărit şi Racea a-nceput să-şi chinuie mustăţile.

— Cine eşti? De unde mă cunoşti?

— De mult, măria-ta... Ai venit într-o noapte cu spulber de ploaie la Coşuna, cu oarecari treburi la egumen. Erai bănişor de Mehedinţi. Cine te vede o dată, nu te uită o viaţă.

Mihai şi-a plecat fruntea spre pămînt.

— E şi un rău, e şi un bine în neuitarea asta... Aş vrea să nu mă ştie Calist c-am trecut pe la monastire. Dacă sfinția-ta, frate, eşti om de credință, atunci ai să-mi răspunzi la unele şi la altele. Şi să-mi spui numele, ca să-l țin şi eu minte.

— Mă cheamă, în călugărie, fratele Macarie. În zilele lui Mircea Vodă Ciobanul am fost logofăt şi m-a chemat Udrişte. Cincisprezece ani după lupta de la Periş, cînd am venit să-l scoatem din domnie pe tiran şi ne-am prăpădit oastea, m-am călugărit... împăcat aş fi cu toate, cu viața şi cu mine însumi, dacă n-ar fi între zidurile sfintei monastiri nişte obiceie rele şi păcătoase. Sînt sluga măriei-tale... Întreabă-mă! Pot să te desluşesc cu poveştile, hramul şi ctitoria sfîntului lăcaş.

— Dumnezeu să judece păcatele sfinției-tale... Gîndesc că ai avut soție şi prunci. Poate ți le-a spulberat voievodul, pentru hiclenia cu care l-ai hiclenit.

Călugărul a oftat greu.

— Eu nu am putere asupra sfinției-tale decît dacă lepezi comanacul şi ieşi iarăşi în lume.

— Aş ieşi, măria-ta, dacă aş şti că am pentru ce trăi. M-am împăcat cu liniştea chinoviei şi zbuciumul lumii nu mi-ar fi prielnic decît dacă s-ar vădi o dreptate... Ştiu carte multă şi sînt om umblat în patru vînturi. Aici, nu mi-s de lipsă decît slavoniile. Învățăturile mele de demult s-au îngropat sub colb şi sub ani.

— Poate să avem la Scaunul nostru lipsă de asemenea învățături. Ştii carte elinească?

— Şi elinească, şi latinească. Ştiu a sloveni nemțeşte. Am fost scriitor la un jude în Beciu[1]. Am rumegat cărți vechi şi cărți noi.

[1] Viena

— Pe diacul Nathanail îl cunoşti?

— Cel de la sihăstria Tismanei?

— Acela!

— Mi-a fost dascăl şi duhovnic.

— Poate ți-ar place să lucrezi pe lîngă el?...

Călugărul şi-a mîngîiat barba rar şi liniştit.

— Poate, măria-ta... Vremea vine, vremea trece şi are să ne descurce paşii şi gîndurile.

— Să fie precum spui... Acum am dori să ştim unele şi altele, de demult şi mai ales de curînd.

— Atunci să urcăm în pridvor şi din pridvor să intrăm în sfîntul lăcaş... Iaca, monastirea poartă hramul Intrarea Maicii Domnului în biserică. În stînga, e chinovia cu hramul Buna Vestire, în dreapta cea cu hramul Sfînta Adormire. Cine le va fi fost ctitor adevărat numai bunul Dumnezeu ştie. Avem hrisoave de danie şi de la Voievodul Radu cel Frumos, şi de la boieri care-şi urcă spița în anii domniei lui Basarabă Voievod. Noi gîndim că Țepeş Vodă a avut, pentru mîntuirea păcatelor sale, bune gînduri pentru sfînta monastire.

— Da! Aşa ştiu şi eu. Pentru că mi te-a scos Domnul în cale, aş vrea să cunosc şi alte alcătuiri pe care le-a făcut aici Vodă Țepeş.

Un nor s-a alergat pe fruntea călugărului.

— Acelea-s alcătuiri diavoleşti, măria-ta.

— Aşa-i, frate Macarie. Însă cîteodată sînt bune şi acele alcătuiri, pentru cei ce nu umblă pe cale dreaptă. Gîndim că măria-sa Țepeş a cunoscut bine sufletul oamenilor şi de aceea a închipuit asemenea meşteşuguri într-o sfînta monastire.

— Îi va fi blestemat sufletul în veci, măria-ta.

— Norodul îl slăveşte, prea cinstite, i-o tăie Racea.

— Poate să fie şi cum spuneți... Dacă va vrea măria-ta, atunci ne vom duce şi în acele cămări ale iadului... Voiam să-i spun acestui oştean gătit în neguțător că uşile pe care le vede şi de care s-a minunat atîta îşi trag meşteşugul de la doi meşteri săpători în lemn de la Țara Nemțască. Unul este Lucas Moser, iar celălalt Schiihleik. Prin anii Domnului 1450 au împodobit cu asemenea uşi bisericile din comitatul Suabiei, în Țara Nemțească... De acolo, meşteşugul s-a răspîndit în toată creştinătatea.

— Frumos meşteşug şi pricepuți meşteri au fost aceia, răspunse Racea.

Voievodul a-ngenuncheat în fața uşilor împărăteşti, lipindu-şi fruntea de sfîntul pristol. Racea a rămas în naos, alături de fratele Macarie. Nici unul n-a îndrăznit să tulbure rugăciunea măriei-sale. Era în biserică o pace adîncă, miros de tămîie şi lumină palidă, care mărea umbrele făcute de pilaştrii lucrați în flori şi flori. De la o vreme, văzîndu-l pe voievod cufundat în sine însuşi, Racea a-nceput să se frămînte pe picioare. Apoi, înghiontindu-l cu cotul pe logofătul călugărit, îi şopti la ureche:

— Prea cinstite, fă bunătatea şi-mi desluşeşte chipurile de stau întru mărire şi neuitare pe pereți. Şi lespezile de mormînt. Se va bucura un anume dascăl al meu, dacă mă va vedea plecat şi spre asemenea învățături.

Călugărul s-a uitat la el dintr-o parte.

— Vorbesc din inimă, prea cuvioase. Poate ai să-mi spui şi mie despre ce obiceie rele voiai să-i povesteşti măriei-sale. Lasă, nu te speria... Cunosc prea bine apucăturile lui Calist. Am văzut de cum am pus piciorul

în ostrov roabele cele frumoase care dereticau la arhondaric.

— Sfîntă Fecioară... Să nu păcătuim în lăcaşul Preacuratei, fiule.

— Nu, părinţele. Aşteptăm să păcătuim afară... Ascult învăţătura cuvioşiei tale.

Călugărul şi-a împreunat mîinile pe piept, rostind vorbele puţin trase pe nas.

— Chipurile de le vezi zugrăvite sînt ale voievozilor de demult şi ale altor tirani mai de curînd, care au spart legile pămîntului şi şi-au umplut mîinile de sîngele binecredincioşilor.

— Să nu hulim, prea cuvioase, în lăcaşul Preacuratei, făcu Racea privind smerit în bagdadie.

Fratele Macarie a bătut trei cruci largi şi trei mătănii adînci, înghiţind în sec. Şi-a potrivit glasul, urmîndu-şi desluşirile.

— Uită-te în dreapta uşii de răspunde din amvon în horă. E zugrăvită o doamnă. O cunoşti?

— După cum bate lumina, pare Doamna Chiajna.

— Ai cunoscut-o bine, oştene. Cum bine o cunoaşte inima atîtor neamuri risipite de boieri. Mai încolo e Vodă Mircea Ciobanul. Sub chipul lui sînt cinci morminte. Ale feciorilor postelnicului Dragomir şi al doamnei lui, Marga: Udrea, Radu, Barbu şi Crăcea, şi al cincilea este al acelei biete doamne Marga, pristăvită de durere în strai de călugăriţă, după ce-a văzut căzînd pe rînd capetele iubiţilor ei fii, sub săcurea gîdelui acelui tiran Mircea. Bine i-am cunoscut, mai ales pe Udrea, sub steagul căruia am venit de la Ardeal să punem în rînd ţara... A trecut în lumea dreptilor, biata jupîneasa Marga, murind de durere. Atunci o chema monahia

Eufrosina. Şi-a îngropat fiii pe rînd, cu mîna ei. De atunci au trecut ani patruzeci şi unul. Sub lespezi n-a mai rămas decît pulbere. Durerea monahiei Eufrosina s-a stins o dată cu ea. Au să vorbească peste veac lespezile şi chipul gîdei care stă întru mărire, deasupra.

— Gîdea se va fi putut întîmpla să aibă dreptate, sfinția-ta.

Monahul s-a întors repede. Mihai îl privea cu ochi mari şi aprigi.

— Nimeni nu poate lua viața în afara de Dumnezeu, măria-ta, pentru că nimeni n-o poate da în afară de el... Au fost şi alți voievozi smeriți, ca acest slăvit şi iubitor de oameni Neagoe Rasarab, care ne priveşte din poleiala zugrăvelii...

— Acela, întru cinstirea lui Dumnezeu, a luat viața meşterului Manole, frate Macarie... Am auzit învățăturile de le dădeai căpitanului Racea. Hiclenia către Scaunul domnesc se plăteşte cu capul, sfinția-ta... Haidem să vedem alcătuirile lui Vodă Țepeş... Uită-te, căpitane, în colțul naosului. Acolo e lespedea acelui viteaz şi necruțător voievod. Să poposim o clipă la picioarele viteazului.

Fratele Macarie s-a îndepărtat ca de diavol.

— Hm! Nu prea țin cuviința şi cinstea care se datoreşte unui voievod ctitor, măria-ta. Lespedea-i nemăturată şi n-are nici o floare la căpătîi, cum au ceilalți morți.

Mihai a tăcut.

— Se vede că nici peste veac nu uită cinurile mîna care le-a smucit bărbile, trăgîndu-le nădragii prin vîrful țepei, bodogăni Racea.

★

Alcătuirile pe care Mihai era dornic să le cerceteze se aflau într-un beci mare, boltit, aşezat în părţile de miazăzi ale monastirii. Fratele Macarie a deschis o uşă de fier zidită sub scara ce urca în turlă, au coborît pe nişte trepte de piatră, Racea luminînd calea cu un sfeşnic, apoi călugărul a scos de la brîu o cheie cît toate zilele, desfăcînd mai uşor decît se cuvenea o a doua uşă alcătuită din tăblii de fier şi întărită cu drugi. Racea a mişcat urechile a mirare, neauzind nici un scîrţîit. Uşa grea s-a răsucit uşor în balamalele ce păreau unse de puţină vreme. Cînd să treacă pragul, Racea a apropiat sfeşnicul de balamale. Sub fiecare din ele lucea unsoarea proaspătă. Cînd a ridicat sfeşnicul, un fior l-a trecut prin şira spinării. A-nţeles că poveştile ce se prefirau despre acest sfînt lăcaş îşi aveau temei mai grozav decît putea şti lumea. Şi că nu răsuflase nimic din ceea ce vedea el, pentru că cine păşea pragul acesta nu mai putea ieşi în veacul veacului la lumină.

A mai văzut căpitanul că beciul hărăzit muncilor cumplite ale trupului era mai bine îngrijit decît lespedea lui Vodă Ţepeş, ctitorul sfîntului lăcaş. Podeaua de cărămizi roşii avea pete mari, întunecate. Sînge... Lumina tremurătoare a lumînărilor cădea pe lucruri de spaimă. Un butuc de gîde, scaun pentru spart oasele picioarelor, vîrtejuri pentru întins trupul, vatră pentru înroşit cleştele şi într-o lături, agăţate de perete, ciocane, cleşti, spăngi, toate menite să sfîrtece carnea celui muncit.

— Îmi pare, sfinţia-ta, că egumenul nu uită de acest lăcaş, spuse Mihai cu glas înfundat.

Călugărul tuşi de cîteva ori în barbă, privind într-o

lături.

— De, măria-ta... Sînt prea căpățînoşi rumânii sfintei monastiri. Şi Domnul nostru Isus Christos i-a biciuit pe zarafi... Apoi mai au diregătorii de la curte a scoate taina de la unul şi altul... Încaltea vel vistiernicul Dan...

Racea l-ar fi scuipat între ochi. Sfeşnicul îi tremura în mînă...

— Aşa, aşa, spuse încet voievodul... Apoi tare: În vremea agiei mele am înțeles că sînt oarecari meşteşuguri care mişcă podeaua şi-l zvîrle pe împricinat în fundul lacului... Sfinția-ta cunoaşte acele meşteşuguri?

Luat din pripă şi sfredelit de privirea arzătoare a voievodului, fratele Macarie n-a mai putut da înapoi.

— Să ferească oşteanul măriei-tale de pe podul de lemn pe care s-a aşezat.

Racea a făcut un pas grăbit în lături, lăsînd sfeşnicul în jos. Călugărul a tras de un crac de fier înfipt în perete şi podina pe care stătuse s-a frînt în două, izbindu-se în jos cu un sunet sec. Racea a simțit cum i s-a ridicat bărboiul perie. A îngenuncheat cu sfeşnicul la gura aceea de iad.

Din fundul negru i-au răspuns lumini fulgerate ca dintr-o oglindă. Se auzea, molcom, plescăitul apei.

★

— Maria-ta, se smerise fratele Macarie. Dacă află egumenul, îmi pierd urma din această viață.

— N-ai grijă, cuvioşia-ta. Se vor pune rînduieli noi şi în sfînta monastire. Domnia mea are lipsă de oameni de credință, oriunde, după cum s-ar putea să am lipsă şi de acest beci. Drumul la sfînta monastire mi-a fost cu folos,

cuvioşia-ta. Mi s-a liniştit sufletul şi am luat învățătură de la Vodă Țepeş.

Stăteau pe malul lacului, călăreții ținîndu-şi caii de frîie. Călugărul Macarie îi petrecuse pînă la podină. Dăduse glas după fratele podar. Călugăraşii se grăbeau la slujbă, chemați de mărunțitul repede al toacii. De dincolo de apă s-au auzit zăngănit de lanțuri, sudălmi cumplite şi chirăieli de muieri şi de plozi.

— Ce va să fie asta? întrebă voievodul.

— Bucurie pentru frații novici, măria-ta, răspunse călugărul. Egumenul Calist a cumpărat cîteva şetre de țigani de la boier Barbă Albă, văzînd că nu mai răzbeşte cu rumânii. Se vede treaba că i-a adus Răzbici, un boiernaş care se ține fălos, dar n-are ce duce la gură.

— Văd mai multe roabe decît robi, cinstite părințele, spuse Racea.

— Sînt de lipsă la cuhnii, oştene.

— Aha!... Şi la întins aşternuturile, scrîşni căpitanul.

Acum robii se vedeau bine. Se adunaseră la pod sub privegherea unui omuleț puțin adus de spate, cocoțat pe o gloabă înaltă şi deşelată. El era sudalmagiul şi tot el răsucea pe deasupra capului un harapnic de fuior. Țiganii erau înşirați în lungul unei frînghii, petrecută printr-un belciug bătut într-un cerc de fier, încins peste mijlocul fiecărui bărbat sau femeie. Mamele îşi țineau plozii în spate. Unii dintre țigani purtau pe cap cercuri de fier cu coarne de drac. Se vede că erau cei mai îndărătnici, pedepsiți astfel după un vechi obicei pămînteam. Se auzea pînă la ostrov gălăgia făcută de acel vajnic vataman, Răzbici. Îl suduia de sfinţişori pe fratele podar, care se împotrivea să-i urce pe toți robii.

— Nu te mînia, frate Răzbici, se căina cu glas pițigăiat

podarul.. Pentru numele lui Dumnezeu, o să ne ducem la fund...

— Eu sînt boier Răzbici, drac bărbos. Frate vei fi fiind tu cu Scaraoțchi.

— Vai mie, prea cuvioşilor trei sute optsprezece sfinți de la Nicheea. Mi s-a împlinit văleatul. Haideți, fii ai iadului!... Urcați-vă pe luntrea ispăşirii... Ai să te duci în fundul iadului, boier Răzbici, dimpreună cu tartorii pe care i-ai adus cu tine.. Călărețul îşi răsucea gloaba, împingînd robii pe podul care scîrțîia jalnic.

— Mi-am pierdut destulă vreme pînă acum, striga el... Ori trecem, ori vă duceți cu toții, şi cu Calist în frunte, la cei trei sute optsprezece sfinți părinți.

— Au să se-înece, spuse speriat Macarie.

— Dă-i poruncă să golească podul de jumătate!... Îndată!...

— N-are s-asculte, măria ta.... N-are s-asculte. Apoi către cei de dincolo: Goliți podul!... Goliți podul!...

— Am să-ți golesc măruntaiele, îi răspunse Răzbici, care se urcase de-a călare pe pod.

Sculat se vede treaba de larmă, egumenul Calist se arătase în cerdacul arhondaricului. Pînă să se dumirească, podul începuse să plutească. La lopeți trăgeau, pe lîngă fratele podar, încă cinci călugări. Luntrele se afundaseră pînă la buză. Podul se văita din încheieturi. Ducea în spinare patruzeci de robi. Nu se depărtase cîțiva stînjeni de la mal, cînd un trosnet asurzitor l-a desfăcut în bucăți. Luntrele s-au rupt de parcă ar fi fost coji de ouă şi, într-o vîltoare şi fierbere de ape, în strigăte de spaimă şi bătăi de brațe, toți robii aceia legați unii de alții s-au dus în adîncuri.

S-au zbătut deasupra apei rantiile călugărilor şi

comănacele au plutit printre sfărîmături. Cînd s-a mai potolit fierberea valurilor, s-a văzut înotînd spre mal gloaba lui Răzbici şi, agăţat de coada ei, însuşi Răzbici. Apoi pletele năclăite ale unui călugăr. Şi pe o sfărîmătură de scînduri, un dănciug numai de o şchioapă, care ţipa din răsputeri.

Toate s-au petrecut într-o clipă. Scrîşnetele podului şi volbura lacului s-au ostoit şi peste singurătatea apei nu se auzea decît scîncetul copilului şi sforăitul gloabei care ieşise la mal şi se scutura de apă. Înainte ca Racea să dezlege luntrea, Răzbici şi-a lepădat botforii şi s-a zvîrlit în apă din nou, trăgînd după sine scîndura cu copilul. Ieşise la ţărm şi călugărul care ştia să înoate.

Atunci s-au auzit ţipetele şi văicărelile egumenului Calist, care cobora scările arhondaricului cu repeziciune.

XVIII

În curtea bisericii catolice din Bucureşti înserarea aceea de toamnă tîrzie se lăsa învăluită într-o pulbere de aur. Signor Girolamo Estorga ieşise de la slujbă şi purta încă în suflet ecourile răscolitoare ale rugăciunii. Cu cît înainta în vîrstă, cu atît focul sacru al credinţei îl mistuia mai adînc, cu atît credea că înţelegerile şi puterea lui de concentrare lăuntrică îi descoperă mai mult din adevărul universal, în căutarea căruia pornise acum treizeci şi trei de ani, înrolîndu-se sub steagurile Companiei lui Isus.

Lumina difuză a vitraliilor, simplitatea bisericii, mirosul suav al crinilor îi aduceau totdeauna o pace

desăvîrşită, proprie meditaţiei şi reculegerii. A luat-o încetişor pe malul lacuui, călcînd rar, cu capul lăsat în piept şi mîinile vîrîte în mînecile largi ale sutanei. Era la o mare răscruce a vieţii lui şi ar fi vrut să se dedice întreaga noapte rugăciunilor şi gîndurilor. De cînd generalul l-a trimis ca provincial în acest depărtat colţ de lume, pentru a lupta să convertească şi să aducă la sînul bisericii catolice pe fiii rătăcitori, îi rămăsese pentru el însuşi prea puţină vreme... Iată-l de aproape doisprezece ani pe meleagurile Valahiei şi rezultatul muncii lui se poate număra pe degete.

Poate de aceea a şi fost dat uitării şi n-a fost rechemat ca atîţi alţi provinciali, care acum se bucurau de o catedră la unul din colegiile Ordinului, trăiau în oraşe civilizate, sau luptau cu spada în războaiele religioase de care Europa era plină, cîştigîndu-şi gloria şi punînd temelii solide bisericii universale, ultima raţiune a vieţii lor de soldaţi ai lui Christ.

Signor Girolamo Estorga a avut în seara aceea una din clipele lui de melancolie, păcat pe care şi-l va ispăşi, dar care din ce în ce mai des îi chinuia sufletul. Se vede treaba că de data asta generalul n-a făcut o alegere fericită. Ar fi dat mult mai multe roade în Franţa, acolo unde liga catolică a făcut hughenoţilor atîtea războaie şi unde un iezuit adevărat şi-ar fi putut desfăşura toată credinţa, arta şi elocvenţa. A oftat, oprindu-se şi privind o pereche de lebede ce lunecau lin pe faţa apei. Pînă şi Alfonso Carillo e de invidiat. Ba chiar şi provincialul din Polonia. Atît Sigismund Bâthory, cît şi Sigismund Wassa se arată catolici activi, ultimul cîştigînd tot mai mult teren în pofida ortodocşilor. Marea contraofensivă a catolicismului împotriva ereticilor protestanţi are tot

atîția ani cîți ani a servit el sub steagul lui Ignațiu de Loyola. Cîte victorii minunate, cîte ruguri ridicate în numele sfintei credințe, cîte stavile împotriva lăcomiei prinților, care găsiseră în protestantism religia cea mai convenabila. Totuşi... Fruntea iezuitului s-a-ncreţit şi un oftat de durere i-a scăpat de pe buze... Roma a pierdut Suedia, Norvegia, Danemarca. Jumătate din țările germanice, Anglia. Țările de Jos sînt în pericol. Franța a stat pe muchie de cuțit.

De curînd a primit vestea prin agentul lui Ferdinando Medici, granduca di Toscana, că Henric al IV-lea s-a convertit şi că anul acesta s-a sfîrşit cel de al doisprezecilea război religios în Franța. Inutilă a fost noaptea Sfîntului Bartholomeu, inutil sacrificiul ducelui de Guise, inutilă uciderea lui Coligny. Hughenoții au rămas şi, după politica de toleranță pe care o duce acest şiret Henric, vor rămîne şi de acum încolo. Lutheranii au dat pe mîna prinților toate averile bisericii catolice. Şi el, el nu poate să facă un pas ca să cîştige pentru Roma aceste bogate mănăstiri, aceşti darnici boieri şi voievozi... Se loveşte continuu, cum s-a lovit timp de doisprezece ani, de fanatismul lor religios, de încăpățînarea cu care-şi apără credința. Poate dacă ar fi reuşit să rămînă domn Petru Cercel... Să nu fi învățat nimic din toți anii scurşi pînă acum?...

N-a auzit paşii care se apropiau de el. A tresărit atunci cînd Cosma Capponi abia a suflat:

— Padre!.,.

Văzîndu-l pe condotier, signor Girolamo Estorga a avut o tresărire şi un zîmbet amar i-a înflorit în colțul buzelor. Iată ce-i trimite ordinul în vremea din urmă. În loc de iezuiți veritabili, instruiți, cu care să poată

schimba o idee, sau să aprofundeze textele, credincioşi şi devotaţi cauzei - condotieri inculţi, beţivi şi afemeiaţi ca acest Cosma Capponi, care în locul minţii mînuieşte spada şi ghitara, pe ultima mai bine în orice caz decît pe prima.

— Te văd aranjat pentru o escapadă, condotiere?!... Cosma Capponi a făcut un gest elegant cu umerii, potrivindu-şi pelerina, apoi o reverenţă şi mai elegantă.

— Îmi pare rău, fiule, dacă astă-seară am să-ţi pricinuiesc neajunsuri şi dacă signorina care te aşteaptă o va face zadarnic.

Cum cavalerul ridicase mirat din sprîncene, Girolamo Estorga a oprit cu amîndouă mîinile tirada care se pregătea. În clipa aceea nu mai rămăsese din el decît vechiul luptător, călit în cei treizeci şi trei de ani de lupte purtate din Spania pînă pe coastele Indiei, şi de pe coastele Indiei pînă în Valahia. Ochii îi străluceau şi profilul Vulturesc îşi ascuţise parcă trăsăturile.

★

Provincialul din Valahia avea sub ascultarea lui biserica din Bucureşti şi din Tîrgovişte, precum şi pe aceea din principatul Moldovei. Casa misiunii era zidită din bolovani, pe un mic dîmb ridicat deasupra unui istm ce intra în lac. Cu toate că nu cuprindea mai mult de patru odăi, avea aspectul solid al unei fortăreţe. Ferestrele înguste şi ridicate foarte sus se închideau cu obloane grele de stejar.

În cei cincizeci şi trei de ani de existenţă ai ordinului, iezuiţii învăţaseră să-şi apere poziţiile cîştigate atît prin calităţile spiritului, cît mai ales prin dibăcia jocului politic şi al armelor. Acoperită cu iederă, casa parohială

emana un aer sever şi ascetic, aşa cum acelaşi aer se degaja din fiinţa provincialului Girolamo Estorga.

Cosma Capponi nu se putea opri să nu ridice ochii şi să nu citească, de cîte ori intra înăuntru, deviza săpată în piatră deasupra uşii: „Ad majorem Dei gloriam". Simţea un fior cu totul laic străbătîndu-i corpul la gîndul că sub deviza aceasta văzuse cu ochii lui cîteva din execuţiile secrete ale inchiziţiei, făcute sub privirile cucernice ale călugărilor. Dacă ar fi ştiut că va avea de-a face cu fanaticul de Girolamo Estorga, s-ar fi lăsat păgubaş...

Încăperea în care l-a poftit iezuitul era mobilată după gustul şi rafinamentul dobîndit de la oamenii renaşterii. Scrinurile grele de Florenţa acoperite cu brocarturi veneziene, covoarele groase de Damasc, sfeşnicele lucrate în cizelura cea mai fină, porţelanurile olandeze ar fi mulţumit pe cel mai pretenţios oaspete al apusului. Într-un colţ, aproape acoperind zidul, domina încăperea un crucifix de abanos, cu un Christ lucrat în fildeş. Camera servea drept reşedinţă diplomatică a provincialului. Odăile rezervate călugărilor erau adevărate chilii de puşcărie. Cosma Capponi reuşise să-şi vîre nasul într-una din ele acum cîteva zile. Se simţea stingherit la gîndul predicii ce va trebui s-o asculte şi nerăbdător, deoarece, după toate semnele, astă-seară ar fi putut să rămînă singur cu hangiţa căreia de o luna încheiată i-a închinat, fără succes vizibil, toate cantonetele pe care le ştia.

— Dă jos pelerina, cavalere, spuse amabil gazda şi aşază-te comod. Avem de vorbit.

Condotierul s-a supus, oftînd. Provincialul s-a înfundat într-un jilţ, împreunîndu-şi mîinile pe piept.

Din sutana neagră care-i învăluia tot corpul nu se mai vedea decît albul palid al feței şi strălucirea aproape febrilă a ochilor. Cosma Capponi s-a simțit pironit şi răscolit de privirea iezuitului. Tăcerea devenise apăsătoare. Apoi, glasul cînd tăios, cînd insinuant al călugărului l-a învăluit punînd stăpînire pe el.

— Cavalere, cînd granduca di Toscana, Ferdinando Medici, te-a trimis aici, el a făcut-o la îndemnul şi consiliul sanctității sale.

— Ştiu, murmură Capponi.

— Pînă acum n-ai prea dat dovadă de prea multă sîrguință în direcția misiunii care ți-a tost încredințată.

— *Padre!*

— Nu vreau să-ți fac reproşuri. E bine să deschizi urechile şi să gîndeşti asupra celor ce-ți voi spune.

— Mi le-am deschis de pe acum. *Per bacco!...* Simt că mi s-au lungit de doi coți. Un zîmbet de dispreț s-a alergat pe fața iezuitului.

— Ştii că noi sîntem soldații sanctității sale aici... Bine! Bine!... Lucrăm în numele Ligii Sfinte pentru prăbuşirea necredincioşilor... şi pentru răspîndirea sfintei credințe... Nenorocirea e că nu toate tronurile creştine vor acest lucru. De la Francisc I al Franței, care a călcat în picioare credința, aliindu-se cu Soliman împotriva lui Carol Quintul, apărătorul catolicismului, şi pînă la Elisabeta a Angliei, care le-a furnizat arme hughenoților, am avut de luptat împotriva tuturor celor ce vor să nesocotească Roma. Franța face comerț cu tot orientul şi negustorii ei se-mbogățesc de pe urma capitulațiilor. Venezia, ea însăşi, de cînd a pierdut drumul mirodeniilor prin Egipt, s-a zbătut să obțină privilegii de navigație de la sultan. Astăzi le are şi puțin

îi pasă de Ligă şi de credinţă. Henric a purtat război împotriva regelui catolic. Elisabeta a trimis emisari în Polonia... Ţara asta trebuie să fie a noastră. D'Aubry va pleca peste cîteva zile cu un mesaj al partidei polone de aici pentru cancelarul Zamoyski.. D'Aubry n-are să ajungă... Nu trebuie să ajungă... Mă înţelegi, cavalere?...

Glasul îi devenise şuierător. Se ridicase în picioare şi acum păşea repede prin odaie, frîngîndu-şi mîinile...

— Nu, n-are să ajungă... Barton n-are să-şi facă jocul. Blestemaţii anglicani, eretici neruşinaţi, n-au să-l mai joace pe Girolamo Estorga... Va trebui să foloseşti stiletul... Fără zgomot. Îl aruncăm în lac. Are să i se piardă urma... După aceea, vei alerga în Bulgaria, la Tîrnovo... Mitropolitul Dionisie Rally e favorabil catolicismului. Îi vei duce scrisoarea sanctităţii sale, care-i promite pălăria de cardinal... Ah!... De-aş trăi să mai văd şi acest marş victorios al Companiei... Asaltul împotriva răsăritului... La curtea lui Rudolf, soldaţii lui Isus ţin toate meterezele. Carillo la Alba Iulia. Nunţiul Germanico Malaspina pe lîngă Sigismund Wassa. Îmi rămîne mie Valahia... Pe urmă, orientul!... Zeci de mii, milioane de suflete de cîştigat pentru catolicism, pentru biserica universală, pentru Roma. Ah, Roma!... Aş vrea, cavalere, să vad flamurile Companiei fluturînd deasupra lumii... Să piară erezia. Prin foc şi prin sabie!... Roma! Cetate eternă!... Roma!

S-a prăbuşit în jilţ, privindu-l fix, fără să-l vadă.

— Va trebui să lucrăm repede şi bine... Signor Mantovano va sosi zilele astea... Mă voi strădui să-l introduc la curte... Pe măsură ce vorbea, devenea mai stăpîn pe el însuşi. Acum avea privirea rece, de gheaţă... Îmi vei spune mereu unde eşti... Nu! Mai bine te muţi la

misiune. Am să-ți dau o cameră... Nu protesta. Trebuie să fii lîngă mine. În sfîrşit, începem să lucrăm. Începem să lucrăm... Ți-am dezvăluit o parte din frontul bătăliilor noastre. Va trebui să înțelegi jocul culiselor, va trebui să vezi acolo unde alții nu văd nimic şi, mai ales, condotiere, va trebui să taci!... Să taci aşa cum tace pămîntul... Ai fost al ducelui pînă în clipa cînd ai pătruns în casa Companiei... De atunci eşti al nostru, chiar dacă n-ai nimic cu ordinul... Noi nu uităm nimic. Ni-mic... signor Cosma Capponi... Poți să te întorci bogat, sau... iezuitul ridică din umeri. Totul depinde numai de ce-ai înțeles astă-seară...

Cosma Capponi simțea cum i se usucă cerul gurii.

— Ar fi bine să rămîi de mîine la noi... Nu te mai reții, cavalere...

S-a ridicat şi cu cea mai subtilă politețe s-a-nchinat în fața lui.

După plecarea condotierului, signor Girolamo Estorga a deschis un scrin, scoțînd la iveală o sticlă de vin, primită în dar împreună cu alte sticle de la mitropolitul Mihail, la un An nou. A încuiat uşile, şi-a tras jilțul lîngă masă, a scos dintr-un sertar un fel de condică şi s-a aşezat cu un oftat de uşurare. Şi-a turnat, a privit culoarea vinului în zare, apoi a gustat cu ochii închişi... Ce bine s-ar întrema vistieria Sfîntului scaun dacă avuțiile bisericii valahe n-ar mai lua drumul Constantinopolului. Şi-a zîmbit sieşi, ca şi gîndurilor care-l încercau.

Apele începuseră să se limpezească şi dacă pînă acum Vaticanul dăduse prea puțină atenție acestui colț de lume, cu toate rapoartele lui amănunțite, atunci de acum încolo, după însăşi scrisoarea generalului, coaliția

Ligii Sfinte a trecut pe primul plan. Papa Clement s-a uns numai de un an, dar pare a fi un om hotărît, care păşeşte grabnic pe singurul drum posibil. Ei bine, în acest drum va trebui neapărat să treacă şi pe lîngă provincialul din Valahia.

A dat capul pe spate, închizîndu-şi ochii. Fața i s-a destins şi trăsăturile dure au dobîndit o nuanță de mare oboseală. Nimeni nu ştie că Girolamo Estorga împlineşte în seara asta cincizeci şi trei de ani. Nimeni nu ştie, în afară de mai marii ordinului, că Girolamo Estorga s-a îngropat în sutană pe sine însuşi la douăzeci de ani, dăruindu-se, pînă în cele mai adînci cute ale sufletului, Companiei. Credința, credința mistuitoare, atît purtase în sine în lungii, nesfîrşit de lungii ani ai misionariatului. Singurul regret este că nu l-a mai apucat în viața pe fondatorul ordinului. Ignațiu Loyola murise cu patru ani înainte de inițierea sa. Şi-a trecut mîna peste frunte, ca şi cînd ar fi vrut să alunge aceste amintiri de demult, dar ele se roteau cu insistență în jurul lui şi Girolamo Estorga a încetat să li se împotrivească, lăsîndu-le frîu liber, în seara acestei aniversări, în definitiv triste şi singuratice.

Poate una din poruncile ordinului, aceea de a fi în mîinile superiorului „perinde ac cadaver”[1], reuşise cu adevărat să ucidă în el ceea ce era viu şi omenesc. Poate de aceea şi numai şi numai de aceea sînt ei aleşii Domnului şi mîna necruțătoare a papii, succesorul lui Sfîntul Petru şi vicarul lui Isus Christos pe pămînt.

Ține minte ca astăzi cu cîtă înflăcărare s-a îmbarcat pe o corabie portugheză în anul 1563, imediat după ce

[1] Ca un cadavru (lat.).

Consiliul celor Treizeci a salvat sfînta biserică catolică de la prăbuşire. Calvinismul, lutheranismul şi anglicanismul se răspîndiseră ca ciupercile otrăvitoare. Acolo erau trimişi iezuiţi, bătrîni soldaţi care puteau lupta cu toate armele şi cele fățişe, şi cele ascunse. El avea douăzeci şi trei de ani. Era tînăr, voinic, plin de focul sacru. A plecat pe urmele lui Albuquerque, care la începutul veacului fundase marele imperiu portughez. Trei ani la Aden. Un an la Diu, acolo unde flota portugheză a scufundat flota arabă echipată şi instruită de veneţieni, prin sultanul Egiptului... Doi ani la Calcutta... Apoi Spania. Şi cei doisprezece ani încheiaţi de cînd mucegăieşte aici. I se perindau prin faţa ochilor imagini vechi, dar care şi acum, peste trecerea atîtor ani, mai păstrează ceva din prospeţimea de la început. Serile minunate de la Aden, adieri de vînt în palmieri, pustiul care-l fascinase, marea fosforescentă, imensa singurătate a misiunii. Caravelele portugheze plecînd în larg cu toate pînzele în vînt şi sentimentul care şi acum îl sugrumă, de părăsit la marginea pămîntului... De cîte ori n-a tras cu archebuza în acei musulmani sălbatici ca să-şi scape viaţa... Ani tineri, ani plini de entuziasm... Nici astăzi nu poate să-şi dea seama căror forţe oculte se datoreşte căderea lui Petru, voievodul în care însuşi papa îşi pusese atîtea speranţe. Atunci a scăpat din mînă o ocazie care, iată, nu se mai arată decît peste zece ani... În aceşti zece ani Girolamo Estorga a învăţat multe. De data aceasta ţine toate frîiele în mînă şi va călăuzi lucrurile pe drumul de el dorit. Reuşiseră să înjghebe pe lîngă voievod o curte italiană şi catolică. Pe unde va fi un Franco Finori, Zuan de Polo, Francesco Vicenti, fraţii Tomasso şi Giacomo Alberti, Andrea Demognani, uma-

nişti cultivaţi şi catolici binevoitori care dădeau lumii acesteia ascunse o notă de cetate italică.

Doamna Ecaterina a voievodului Mihnea făcuse bune lucruri pentru înlesnirea propagandei, în Moldavia lucra Bartolomeo Brutti şi însuşi mitropolitul Gheorghe Movilă... Cu prăbuşirea lui Petru s-au prăbuşit o parte din visuri... El totuşi stăruie... Şi va stărui pînă la sfîrşitul vieţii, de va fi nevoie... A stat departe de marile evenimente din apus, acolo unde s-ar fi putut da tot. Cît i-ar fi plăcut să se asculte de pe catedra unui colegiu iezuit! Cît i-ar fi plăcut să ia parte la bătălii cu sabia-n mînă, sub steagul sfînt al catolicismului!

A oftat, deschizînd ochii. Apoi s-a plecat deasupra condicei, răsfoind-o distrat, iată rezultatele zecilor şi zecilor de rapoarte pe care le-a înaintat ordinului... O expresie de profundă amărăciune i s-a zugrăvit pe faţă... Abia acum, după doisprezece ani, şi-au adus aminte de el. Doisprezece ani... a murmurat Girolamo Estorga... Doisprezece ani...

Şi-a plecat barba în piept şi a rămas aşa, multă vreme, ascultînd parcă ecoul vorbelor pe care le spusese în şoaptă... Lumina pîlpîitoare a sfeşnicului se răsfrîngea în luciri palide pe crucifixul de abanos şi pe trupul de fildeş patinat al Christului bătut în piroane, care-l privea pe Girolamo Estorga cu o imensă expresie de suferinţă.

XIX

Nu se poate şti ce fel de războici era în viaţa cea de toate zilele Războici din Tîncăbeşti, dar după cal, arme şi

haine, părea mai mult că-i chiorăie mațele de foame, decît că-i un om descurcăreț şi îndestulat.

— Văzui că vă puse blestematul de Calist martori la năcazul de mi s-a întîmplat, îi întîmpină el pe cei doi călăreți, care trecuseră peticul de apă cu luntrea, trăgîndu-şi caii după ei, de-a-notul.

Purta nişte botfori cît toate zilele, cu pinteni mari de fier, cioareci de aba, un cojoc crăpat şi scorojit de bătrînețe, iar pe capul cît pumnul, o ditamai cuşmă de miel brumăriu, cu fundul lat căptuşit cu atlas roşu ieşit la ploi şi la soare şi garnisit cu nişte pene de cocor mîncate de molii. Tot de molii îi păreau mîncate şi mustățile, cu toate că le purta îmbîrligate şi lungi de-o palmă domnească. Fața şi-o rădea din fudulie, se vede treaba, încolo, vrednic om. Înalt pînă la brîul lui Racea, cu nişte ochi aprigi, cu colțul buzelor şi al sprîncenelor lăsat în jos, semne de acreală şi amărăciune. Fața tăiată de crețuri dese şi, la brîu, sabia încovoiată, atîrnînd pînă la pămînt. Iapa îi semăna întru totul, dacă nu la înălțime, atunci la chip, părînd la fel de înfometată ca şi vajnicul ei călăreț, Cu toate că şaua era numai petice şi flenduri, avea chingă nouă, semn că nu stă în cui,

Lîngă acest Răzbici tremura dănciugul, rostogolind albul ochilor a spaimă. Răcnise şi se căinase cînd voise călugărul scăpat de la înec să-l înşface, se agățase cu amîndouă mîinile de turetcile lui Răzbici, încît acesta se burzuluise peste măsură, alungîndu-l pe călugăr: „Să-i spui burtosului de Calist să mi-l pună şi pe ăsta la socoteală”, răcnise el, aşezîndu-l pe danci în şa. Cum s-a văzut cocoțat acolo, plodul, care nu avea mai mult de zece ani, n-a mai smîrcîit nimic. Doar că se uita cu teamă la bărboiul lui Racea.

— Ehei, neguțătorilor, veți fi bătînd voi negoațe cu Calist, da' vă suflă alții în ciorbă şi mai ales vă iau alții caimacul... Să ştiți că n-o să-l puneți uşor la pămînt pe Răzbici Tîncănăbeanul... S-au mai chinuit ei şi alții, nu numai voi. Spre pildă, Calist şi toată urdia lui de popi negri.

— Nu vorbi cu păcat, omule, făcu Mihai de sub aripa şeii, unde strîngea chinga.

— Aha! Din ăştia-mi sînteți, se repezi Răzbici. Vă ploconiți în fața rantiilor, să vă pice în chimire aur cu zimții buni?... Află, neguțătorule, că fusei în tinerețele mele închinător smerit la cele sfinte. Da' avui norocul să trăiesc o viață lîngă corbii de la Snagov şi mă lecuii. Pe Dumnezeu îl găseştî pretutindeni şi mai bine-mi ticneşte o rugăciune în pragul bordeiului, dimineața cînd îşi arată soarele fața către lume, decît să-i aud pe bărboşii ăştia trăgînd psalmii pe nas, cînd ştiu unde le e gîndul. Încaltea să-i ling mîna lui Calist, cînd bine cunosc pe unde a umblat cu ea noaptea?... Haida, de! Răzbici nu-i prost şi cine-a crezut aşa, s-a fript.

Lui Racea omul îi plăcuse de la început. Îi plăcea mai ales să-i audă morişca. Părea că omulețul pricăjit şi amărît, ros de sărăcie, are viață în el să stea față cu o lume-ntreagă. Totuşi, se teme pentru el, văzîndu-l pe măria-sa în toane rele.

— Mai bine te-ai gîndi că ți-ai luat în spate viețile bieților călugări înecați, îl încercă Racea.

— Pe aceia are să-i primească Scaraoțchi şi are să-i fiarbă în cazanele lui. Fură nişte leneşi pe pămînt. Parcă ei n-ar fi putut să pună mîna şi să facă alt pod?... Acum Calist are să arunce vina pe mine şi pe bieții rumânii din Turbați... Da-mi pare rău pentru sufletele robilor, oftă el.

Apoi privind spre dănciug: Am să-mi răscumpăr păcatele, crescîndu-l la bordeiul meu pe amărîtul ăsta. Of,of, Caliste, cît ai să mai plîngi după Dochia, frumoasa frumoaselor. Încaltea au scăpat țiganii de gîrbaciul tău. Văzîndu-i pe călăreți cu caii înşeuați, s-a cățărat şi el în spinarea iepii.

— Dacă nu-i cu supărare, încotro? întrebă el semeț.

— În sus, răspunse Racea.

— Atunci, pînă la Tîncăbeşti călărim împreună. Iaca, am la vamă la Spanțov un prieten bun. Ca orice vameş, o să ne ia vamă cinstită şi, pentru că mi-e prieten, are să ne dea un gît de rachiu. Poate are să-i mai treacă năcazul neguțătorului pe care-l văd înnegurat şi are să-şi mai descleşteze fălcile... Dacă cumva i-au adus oamenii şi cîteva plătici prinse în lac fără binecuvîntarea egumenului, atunci vă veți veseli de-a binelea, cunoscîndu-se în toată țara ce plătici minunate se prăsesc în Snagov.

Racea dăduse ochii peste cap, făcîndu-i semn să-şi țină gura. Aş! Răzbici melița înainte şi din tot drumul pînă la Spanțov, trei sferturi a suduit ocîrmuirile oamenilor, lăcomia călugărilor, a boierilor, a vameşilor, a slujbaşilor şi s-a jurat de zece ori că dacă îl mai poartă pe la judecăți Calist, apăi se trage la codru şi nu se lasă pînă nu-i pune pielea pe băț...

Dănciugul, ostenit de cale, de frică şi rebegit după baia făcută, adormise în şa, rezemîndu-şi capul de brîul lui Răzbici. Racea fura cu coada ochiului spre voievod şi mare i-a fost mirarea văzîndu-l că ascultă cu luare aminte la cele ce înşiră Răzbici, ba din cînd în cînd îl mai scurmă şi cu întrebări. Călărind astfel la pas, pe sub frunziş ruginiu de codru, au aflat că acest călăreț

fusese curtean la Cetatea de Scaun în vremea voievodului Petru Cercel şi pentru bunele slujbe ce le făcuse fiind călăraş de Ţarigrad, ducînd scrisori de taină la Stambul, voievodul îi dăduse ocină dintr-o branişte domnească, lăsîndu-i şi cinstea numelui de curtean. După mazilirea lui Petru Cercel, scîrbit de tăierile şi zavistiile curţii, se trăsese la ocina lui, să trăiască în pace. Însurat nu era şi nici n-are să fie vreodată. Muierea e făcută din coasta lui Belzebut, sau din a Tălpii Iadului, are dulceaţă pe buze şi fiere la inimă. L-a prefript una în tinereţele lui şi de atunci îi e lehamite. Mai bine să-şi vîre el mustăţile în bordeiul altora, decît alţii în bordeiul lui.

La vorbele astea, Mihai s-a-nseninat. Răzbici n-a trecut fără să bage de seamă şi ridicîndu-şi sfîrcurile mustăţilor cu dosul palmei şi-a urmat mărturisirile. Voievodul Petru, ca orice voievod care vrea să aibă temei tare pentru ani lungi de domnie, după ce le-a tăiat capetele hiclenilor de Dobromir ban, Mihăilă vornic şi paharnic Gonţea, a început să ţină scaune de judecată prin ţară şi să împartă dreptate celor ce erau însetaţi de ea. Mai ales avea grije de curteni, de roşii, de satele călărăşeşti, cunoscîndu-se din veac că acelea fac puterea voievodului. Ocina lui aducea venit bun, fiind lîngă vadul Spanţovului. Cu banii agonisiţi în slujbe cumpărase o jumătate din roata de moară pe care-o aveau călugării acolo. Putea trăi fericit şi liniştit. Nici n-a apucat să se mazilească Vodă Cercel, că au şi sărit pe el ca lupii flămînzi. Călugării i-au lepădat banii pe jumătatea de roată în curte, cu martori, şi a rămas la judecată cu buzele umflate. Călugării au cărţi vechi, el n-avea nimic, decît un înscris al megieşilor, din care n-a

putut să ducă unul la judecată, fiind robiți de tătari.

Răzbici a rîs dogit.

— Aşa noroc avui eu în viață, neguțătorilor. Da' nu mă lăsai nici mort. Ocina mea le stă în gît şi călugăraşilor, care ar dura han, fiind la loc bun, îi stă şi vel armaşului Necula, care ar face acelaşi lucru. Ei se sapă unii pe alții şi cu toții pe mine. Da' ma vedeți? Tot Răzbici mă cheamă şi n-am să mă vînd rumân nici să ştiu că am să pasc troscot, împreună cu Roaiba. M-am unit şi eu cu alde Hristache Dumnezău, cu Simion Lehaciu şi Constantin Sitarul, boiernaşi ca şi mine, cu înscrisuri domneşti la mînă şi cu chimirile goale şi batem război pînă-n pînzele albe. Ehei! Dacă s-ar arăta noul voievod cu priință pentru boiernaşi ca noi şi pentru moşneni ca cei de lîngă Gherghița, Tîrgşor şi mai sus spre Măneşti, ce mai strajă i-am ține la drumuri, şi la vămi, şi la tîrguri, de n-ar mai putea unul ca biv vel vistiernicul Dan să-şi scoată carele la Ardeal, sub aripa lui Calist... Nu s-ar mai păgubi vistieria domnească şi poate am fi şi noi mai uşurați de toate angaralele care ne sugrumă...

— Aha! făcu Racea, trăgînd cu coada ochiului spre Mihai.

— De unde ştii, domnia-ta, de pagubele ce i se aduc voievodului? întrebă cu glas liniştit domnul.

— Hi, hi, hi, rîse mînzeşte Răzbici. Nu fusei orb în viața mea, cinstite neguțătorule. Dacă am bună ținere de minte, atunci ştiu că vă povestii de un vameş, prieten cu mine. Vameşii ăştia sînt dați dracului. Au ei pe ale lor şi cunosc fiecare cocie care bate drumurile. Mai ai răbdare un strop de vreme şi ajungem în şleaul Tîrgşorului, la vadul de la Spanțov. Mă tem că se şi vede coperişul vămii... Şi iarăşi mă tem că văd nişte

harmăsari legați la belciuge. După voinicia lor, nu pot fi decît fugarii prietenilor mei. Săracii. Mă aşteaptă cu asprii cîştigați pentru straja făcută robilor. Of, of, cinstiților boieri. Mi se pare că o să ne vindem caii, să putem plăti haraciul şi dajdiile.

— Poate nu va trebui să faceți asemenea faptă ruşinoasă, curtene, spuse Mihai.

— Dacă ne-ar cădea o pungă din cer, aş crede şi eu, rîse cu amărăciune Răzbici.

Făcuseră un ocol pe după un pinten de pădure şi ieşiseră drept în fața vămii de la Spanțov. Harmăsarii pe care-i văzuse Răzbici erau trei cai, de trei mărimi şi de trei culori deosebite, nici unul înalt, slab şi deşălat ca Roaiba. În curtea împrejmuită cu mărăcini ardea un foc. Patru oameni stau aşezați în jurul lui. Unul dintre ei, mic şi gras ca un poloboc, învîrtea într-un ceaun din care se ridicau aburi.

Nasul ascuțit al curteanului a adulmecat spre ogradă şi mărul lui Adam a dat semne de nerăbdare. Mirosul plăcut îl gîdilase şi pe Racea la nări.

— Borş, cinstiților neguțători. Borş de crap şi după cîte văd, Hristache Dumnezău pregăteşte nişte frigărui pentru plătică... Se poate spune că am avut noroc pe ziua de astăzi.

★

Cînd au descălecat, patru gîturi s-au întins spre ei şi patru fețe cu totul deosebite s-au luminat a zîmbet. Vameşul s-a cunoscut pe loc. Era cel gras, care mesteca în ceaun. Văzînd călăreți străini, s-a sculat de lîngă foc, venind grabnic spre ei. Avea agățate la brîu răboajele şi custura de crestat acele răboaje. Era îmbrăcat din

vămuială, fiecare lucru de pe el fiind de la alt negustător şi din părţi deosebite ale lumii. În cap purta pălărie frîncească cu marginile late, gătită cu pene roşii de cocoş. Trupul gros era cuprins într-un coantăş unguresc, îmbumbat într-un singur bumb, sub guşă. Mai jos sta desfăcut pe pîntecul vameşului, dovedind că acesta nu purta cămaşă. Coantăşul era verzui şi se ţinea încă bine, dacă nu s-ar fi băgat de seamă că e crăpat la subsuori. Pantalonii roşi căzăceşti şi nişte botfori ponosiţi întregeau înfăţişarea acestui slujbaş, azvîrlit la un colţ de drum şi un vad de apă. Cînd a deschis gura şi a-nceput să cuvînte, s-a văzut că atunci cînd se grăbeşte, se şi bîlbîie.

— Bu-bu-bun venit, ci-ci-cinstiţi o-o-o-oau... Căscase gura mare, boldind ochii şi năduşind din plin.

— Lasă, lasă, Cristodore, îl potoli Răzbici, dînd jos din şa danciul pe jumătate adormit. Aceşti cinstiţi negustători nu vor decît să guste din plătică, să-ţi plătească vamă dreaptă şi pe deasupra ceva pentru pîntecul tău, apoi să se ducă în treburile lor...

— Bu-bu-bucuros... cu-cu-cum nu... ma-mai ales, că-i vă-văd da-da-darnici.

— Ei? Ce vă spuneam eu, prietenilor, se umflă Răzbici în pene... Cunoaşte Cristodor la oameni, cum cunosc eu la cai. Atît, săracul, că pînă scoate o vorbă dă borşul în clocot şi pînă se tocmeşte cu un negustător îi trece ziua. Ar face ispravă mai bună dacă ar vorbi ca oamenii. Pentru asta îl mai ajutăm şi noi cîteodată.

Cristodor vameşul se închinase scoţîndu-şi pălăria şi dintr-o singură aruncătură de ochi preţuise cai, tarhat şi oameni.

— U-u-un ba-ban d-d-de ca-ca-al, gîfîi el... Şi... a-alţi

doi de fi-fieca-care că-călăreț...

Descălecaseră toți trei. Nu puseseră bine tălpile la pămînt, şi Roaiba, cu un nechezat jalnic, s-a aşternut jos, suflînd ca un foi.

— Te-te, drăcie, se miră Racea scărpinîndu-se în barbă. Doar n-am venit decît la pas.

— E iapă cu dichis, oftă Răzbici, pălindu-şi cuşma pe spate.

Cu chiu, cu vai i-a scos şaua, apoi a tras-o de urechi, a frecat-o la ochi, a bătut-o pe gît. După toate doftoriile curteanului, Roaiba a catadixit să strănute.

— E bine, se-nveseli Răzbici... Acum putem să vedem şi de noi.

★

Mîncînd borşul de crap şi gustînd din plătica de Snagov rumenită la jar şi mai ales trăgînd dintr-un poloboc care pînă atunci se răsfățase cu un pietroi de gît pe fundul Spanțovului, prietenia care totdeauna se-nchega între drumeți la focurile de popas n-a-ntîrziat să zîmbească şi călătorilor opriți la acea vamă.

După o vreme s-a dovedit că vameşul Cristodor, cu toate că nu prea are de la cine lua vamă, fiind strîngător şi chivernisit, a-ncropit ba de unele, ba de altele, dar că nu le ține numai pentru el, ci, ca un adevărat prieten, le împarte şi cu cei patru flămînzi, ba la o adică şi cu nişte străini care se văd oameni de treabă. Fiind gîngav, iată că nu se prea amestecă în vorbă, dar fața lui rumenă, cu pielea întinsă să pocnească, poate foarte bine spune ce-l frămîntă pe domnia-sa şi fără vorbe. Mînia, bucuria, împotrivirea, încuviințarea se citesc ca din carte din jocul buzelor, al sprîncenelor şi din căutătura ochilor.

Acum e mîhnit că neguțătorul cel frumos, cu glas cald şi adînc, îl ceartă. A lăsat colțul buzelor în jos şi-şi clatină capul încolo şi-ncoace.

— Nu prea te ții de rînduiala vămilor, jupîne, îi spune neguțătorul, sfredelindu-l cu ochii.

— Ce să fac, răspund mîinile grase azvîrlite în lături şi umerii ridicați în sus... Mi-e foame, sînt gras, trebuie să înghit mult... O spune pîntecul, o spun ochii şi sprîncenele. Apoi arătînd spre cei patru curteni: Lor le e şi mai foame ca mie... Călugării au de unde. Nu-i nici o pagubă că-i mai ciupesc la venituri.

— Aşa-i, încuviințară curtenii într-un glas.

— Spune drept, Cristodor, încheie Răzbici, care se vede treaba era un fel de căpitan al acestei obştii de flămînzi.

— Dacă aşa fac toți vameşii şi slujbaşii din țară, nu-i de mirare că s-a prăpădit lumea şi că vodă n-are de unde-şi scoate haraciul şi datoriile, oftă neguțătorul.

— Mai bine să intre în buzunarele oamenilor de pămînt, decît în ale zarafilor. Auzii că măria-sa a dat zapise cămătarilor să strîngă ei dajdiile... Aşa păcat nu fusese încă pe țară. Aceia au să belească lumea de vie... Dacă ar fi altfel de vodă, dacă ar şti să-şi găsească slujbaşi cinstiți şi curați la cuget, atunci s-ar vedea credința celor mărunți, încheie Răzbici. Pînă atunci furăm ca să trăim. De la sfînta monăstire nu-i păcat să se fure. Abia are de unde. E păcat de la vămile domneşti. Că bietul vodă e mai sărac decît călugăraşii. Cu toate că, se ştie, are moşii fără număr... Da' vezi că el răspunde pentru toată țara, pe cînd Calist nu răspunde decît pentru boaitele lui.

Asta a fost a doua încheiere a lui Răzbici. Poate ar fi

urmat şi a treia, dacă negustătorul nu i-ar fi luat vorba din gură.

— De unde vrei să-i cunoască vodă pe toți iubitorii săi? Că doar nu poate bate toată țara să-i găsească?!

— Nici aceia nu pot cădea cu toții la picioarele sale, că sînt prea mulți. Să pună la rînd drepturile din veac ale scutelnicilor. Atunci are să vadă măria-sa.

— Aşa-i, întăriră umbrele lui Răzbici.

— Să pună străji domneşti la drumuri... Să vedem pe unde au să scoată vameşii cămaşa.

— Aşa-i.

Negustătorul a stat multă vreme pe gînduri, frămîntîndu-şi barba. Oamenii aceştia nu făceau decît să-i întărească credințe vechi. Credințe la care ajunsese după nopți de nesomn, după ani de amănunțită cunoaştere a alcătuirilor țării şi oamenilor ei. Atît că el, voievodul, nu se poate mişca după aceste credințe. Are în spate, pe lături şi în față, puterea boierilor.

Soarele începuse să se lase spre scapăt. Îl trăgeau la drum doruri şi dorinți de linişte... A ridicat fruntea, scurt şi semeț, ca unul care ştie să poruncească. Poate ar fi fost mai bine să facă altfel. Împotriva sîngelui care-ți curge prin vine însă greu poți lupta şi mai greu poți ieşi învingător.

— Căpitane Racea!...

— Poruncă, măria-ta! tresări oşteanul.

Cinci guri se căscară, cinci perechi de ochi se boldiră şi cinci mustăți dădură semne de nelinişti. Încaltea, Cristodor vameşul sta să pocnească.

— Îi iei pe aceşti drept credincioşi ai Scaunului meu şi te duci pe urma carelor lui Calist. Popreşti care, căruțaşi şi negustători şi mi-i aduci la Bucureşti. Dacă ai lipsă de

strajă, ceri la pîrcălabul Gherghiței. Dai poruncă obştiilor de plăieşi şi cnezilor, sub pedeapsă aspră, să nu lase nici picior de om fără înscrisuri de la logofeție cu şnuruială şi peceți... Iar tu, curtene Răzbici, ridică fruntea din pulbere şi vino cu aceşti soți ai tăi la picioarele mele. Poate vom întregi noi ceea ce a lăsat răposatul întru Domnul, fratele nostru Cercel.

Cei de la foc nu se dezmeticiseră bine, cînd au răsunat copitele unui cal pornit la galop. Cînd s-au scuturat de spaime şi mirare au dat cu ochii de domnia-sa căpitanul Racea, aşezat bine pe picioarele domniei-sale şi ținîndu-şi amîndouă mîinile înfipte în şolduri.

XX

Parcă niciodată de cînd o are de ibovnică pe Tudora nu s-a apropiat de ea cu atîta arşiță pe buze şi în trup şi cu atîta sete de alin şi linişte. Raze argintate pătrund prin ferestre, trec prin perdelușele de borangic şi luminează odaia palid, scoțînd din umbră lucruri pe care bine le cunoaşte, lucruri care au povestea lor, legată de atîtea şi atîtea popasuri în acest tîrg al Tîrgşorului. A găsit-o la fel de pătimaşă, doar cu cîteva creți mai mult la colțul ochilor.

Sînii pietroşi îl împung ca două bolduri înroşite la foc. Tudora tace, dar o simte trează. Trebuie să fi trecut de miezul nopții. Mihai, se ridică într-un cot, uitîndu-se la ea. Culege cu ochii fiecare amănunt care îi e drag, fiecare amănunt care-i răscoleşte sîngele. Trupul alb al femeii pare şi mai alb sub luciul razelor. În aurul părului revărsat pe toată perna joacă scînteieri

molcome. Rotunjimea umerilor, arcuirea braţelor încrucişate sub cap, căldura pielii catifelate, gura rumenă întredeschisă ca o îmbiere, ochii cu privirile lor lungi strecurate printre gene dese, toate astea întregesc chipul Tudorei de atîţia ani iubită.

Mai are un meşteşug Tudora. Îi alină gîndurile şi-i potoleşte dorinţele. Noaptea îl desfată şi-i ţine piept fără împotrivire, tace şi i se dăruieşte ca într-o încîntare, fără să-i ceară între două săruturi cine ştie ce lucruri muiereşti. Nu-l zădăreşte cu întrebări, nu aşteaptă răspunsuri. Acestea toate se fac la lumina soarelui şi atunci Tudora se arată iscusită la limbă şi ageră la minte ca o tîrgoveaţă şi o vădană care se luptă singură cu viaţa ce este. Mai are o iscusinţă şi un obicei bun Tudora. Nu-i place să se laude cu ibovnicul ei, aşa cum le place celor mai multe muieri, care nici nu te-ai dat bine jos din patul lor şi au şi umplut lumea. Cu toate că e vădană şi că el este tatăl copiîei născută din dragostele lor, l-a primit o viaţă la portiţa din dos, sub înserat, şi nu l-a lăsat să plece decît în zori şi tot pe acolo. Oare aşa are să facă şi de acum încolo? Ori are să-şi iasă din minţi, ştiindu-se ibovnică de voievod?...

— Lasă gîndurile pe mîine, măria-ta, i-a şoptit Tudora cu glas alintat, încolăcindu-i braţele în jurul gîtului şi trăgîndu-l spre ea.

Buzele moi ale ibovnicei aveau puteri tainici asupra gîndurilor, împrăştiindu-le, apropiindu-le cu totul numai de inima ei. Mihai nu li s-a împotrivit, cum niciodată nu li se împotrivise. Regăsise peste aproape doi ani cumpăna adevărată a minţii, a sufletului şi a trupului.

★

S-a trezit tîrziu, odihnit şi cu mintea limpede. O mînă grijulie închisese obloanele care nu lăsau să treacă decît ațe subțiri de lumină. Numai aici lepăda obiceiul pe care-l dobândise în anii lungi de neguțătorie şi de slujbe domneşti, de a sări jos din pat de cum făcea ochi. Îi place să asculte toate zgomotele curții, pe care o ştie îmbelşugată, să audă glasul dulce al Tudorei dînd porunci straşnice, să aştepte paşii abia auziți care se opresc la uşă, ca după o clipă aceasta să se deschidă şi fața voioasă a femeii să-l întîmpine ca o zi frumoasă şi senină. O mai aşteaptă pe fie-sa Marula, care de pe acum se vădeşte a fi mai isteață şi mai alintată ca maică-sa. Nu ştie de ce, dar se simte acasă. E mai multă linişte, mai puține griji şi aduce cumva cu cele dintîi amintiri din Tîrgul de Floci, unde maică-sa ținea crîşmă şi unde toate cîte se săvîrşeau în fapt de zi, se săvîrşeau aidoma ca aici. Acasă, dincolo, lîngă Stanca, prea-l înghesuie multe. Şi mai ales îl înghesuie Stanca. E o femeie aprigă şi lacomă, semănînd aidoma banului Dobromir, unchiul ei tăiat de Vodă Cercel. Se lasă şi ascultă de gura Simii Buzescu şi se ştie în toată Oltenia că altă muiere mai avană ca Sima Buzescu nu s-a pomenit şi nici n-o să se mai pomenească. Nu-l slăbeşte nici noaptea, nici ziua, nici la masă, nici după-masă. Îl sfîrtecă cu bănuielile. Şi nu arareori îi zvîrle în față că s-a ridicat în boierii pe numele ei şi pe obrazul Buzeştilor, rudeniile ei. De munca lui, de iscusința lui în negoațe şi slujbe nu pomeneşte niciodată, cum nu pomeneşte nici de unchiul său Iane care are putere la Stambul să schimbe domnii şi să le ia capetele, cum a şi dovedit-o cu răposatul Cercel Vodă. Tudora se uită la el ca la o icoană. Nu-i vorbă îl mai sfredeleşte cîteodată cu cuvinte

potrivite, îl mai face să vadă lucruri peste care trece fără să le ia în seamă, dar cum le face, nu-l supără şi nu-i zădăreşte răbdarea.

S-a întins, trosnindu-şi oasele. Abia o aşteaptă pe Tudora cu dăsaga de veşti şi cu mîncarea. Are să-şi aducă aminte de ce-i place lui dimineaţă? Nici n-a auzit cînd s-a deschis uşa. Două capete la fel înconjurate de păr auriu s-au vîrît în odaie cercetîndu-l.

— Bună dimineaţa, doamne!

— Bună dimineaţa, măria-ta!

Glasul mărunt ca de clopoţel l-a răscolit pînă în adîncuri. Din amărăciunea anilor de pribegie, din ura şi durerea puţinului timp de cînd ţine Scaunul, n-a mai rămas mare lucru. Clopoţelul de argint le-a împrăştiat, lăsînd aici numai tatăl, iubitor de copii. Îi iubeşte şi pe Niculăiţă şi pe Florica. Pe Niculăiţă ca pe unul menit să ducă mai departe povara visurilor lui, pe Marula ca pe odrasla rodită din dragoste.

— Vino aici, fata tatii...

Copila s-a apropiat sfioasă de omul străin, cu barbă neagră şi glas tăios. A pus un genunchi la pămînt, sărutîndu-i dreapta. Străinul a luat-o de subsuori şi a ridicat-o pe marginea patului, sărutînd-o pe obraji. Barba aspră şi creaţă a zgîriat-o şi alintul mai mult a depărtat-o decît a apropiat-o. Lui Mihai nu i-a scăpat mişcarea fetiţii. A oftat, privind-o pe maică-sa.

— De, măria-ta. N-avea şase ani împliniţi cînd ai venit la noi. Într-o noapte de Bobotează, cu viscol. Ca viscolul ai venit, ca viscolul te-ai dus. Copiii uită. Numai noi nu uităm, oftă Tudora.

Deschisese obloanele şi geamurile. Aerul rece al dimineţii de toamnă a dat buzna, netezindu-le frunţile.

— Cum să uităm, Tudoră? Mi-ai fost popas la vreme de trudă şi izvor la vreme de arşiță... Şi nu mi-ai cerut decît dragostea!

— Dragostea, măria-ta. Din cînd în cînd, un gînd bun pentru mine şi pentru ea.

— Le aveți deopotrivă... Marulo, pînă mama ne găteşte de mîncare, am să-ți spun povestea lui Strîmbă-Lemne şi a lui Sfarmă-Piatră. Stai binişor şi ascultă.

Tudora a ieşit în vîrful picioarelor. Fata şi-a făcut loc în pat, netezindu-şi poalele rochiței lungi fără mîneci, îmbrăcate pe deasupra iei. O gătise maică-sa pentru asemenea zi mare ca pe o zînişoară. Avea coadele împletite deasupra capului, cunună. Ochii albaştri îl priveau peste măsură de mari şi de cercetători.

— Ascult, măria-ta, spuse ea sfios.

În odaie se învăluiau mirosuri plăcute de gutui, de sulfină şi de busuioc, cu mirosul proaspăt al toamnei. Se auzeau cîrcîind păsările în ogradă. Şi din cînd în cînd, scîrțîitul unui car pe şleaul tîrgului.

★

Însuşi voievodului îi plăcea să spună şi să asculte povestea lui Sfarmă-Piatră şi a lui Strîmbă-Lemne. O spusese de nenumărate ori copiilor lui legiuiți şi de fiecare dată altfel, născocind noi fapte pe seama celor doi năzdrăvani fii din popor, îi plăcea îndeosebi să le ridice stavile în cale şi căuta înfrigurat în minte cheia cu care să dezlege şi să îndepărteze acele stavile. Se bucura de bucuria copiilor şi nu rareori se asemăna pe sine cu un Sfarmă-Piatră care ar avea de dumicat împărăția întunericului. În dimineața asta se simte cu osebire plecat spre povestea vitejilor şi închipuie în vorbe

meşteşugite o luptă cumplită cu toată urdia osmanlîilor. Nu lipseşte nici Făt-Frumos, nici Ileana Cosînzeana. Ochii lui Mihai strălucesc deopotrivă cu ochii Marulei, care îl ascultă cu buzele întredeschise şi mîinile împreunate în poală.

...Şi atunci, cînd sîngele le-a ajuns pînă la gît, l-au rugat pe Făt-Frumos să încalece şi să se ducă. Făt-Frumos şi-a rotit privirea peste cîmpie. Mai rămăseseră încă urdii nenumărate. Făcîndu-şi semnul crucii, a ridicat paloşul deasupra capului şi a dat năvală... S-au mai luptat aşa, zi de vară pînă-n seară, pînă cînd au tăiat toate capetele păgînilor... Apoi s-au huluit de osteneală, adormind somnul morții... Şi pe curganul unde se luptaseră, după ce pămîntul a supt sîngele păgînilor şi corbii le-au ciugulit trupurile, au crescut trei maci înalți, trei maci sîngerii care se alintau în boarea dimineților şi în razele soarelui...

A tăcut o vreme, apoi vorbindu-şi mai mult lui însuşi:

— Nimic nu rămîne peste veac, decît dania sîngelui şi a trudei. Vom trudi, fiica mea, şi de va fi nevoie vom face şi dania sîngelui pentru slăvirea numelui nostru şi a țării...

Marula la ascultat ca şi cînd i-ar fi înțeles fiecare vorbă pe care o rostea. Apoi cu glas tremurător:

— Şi au să crească maci, tată?

Mihai a strîns-o la piept, petrecîndu-i mîna prin cosiță.

— Au să crească maci, fata tatii, peste oasele vitejilor, întru veşnica lor pomenire.

Cînd a ridicat obrazul pe care şi-l culcase pe fruntea Marulei, a dat ochii cu Tudora.

XXI

În beciurile armăşiei umezeala sfîrşitului de toamnă brobonise cu stropi bolțile crăpate şi căptuşise zidurile cu mucegai gros de-o palmă. Cărăuşii boierului Dan şi Jipa neguțătorul erau ridicați în belciuge, cu mîinile legate la spate. Pe o masă aproape putredă ardea o singură lumînare. Lumina ei galbenă şi tremurată abia scotea la iveală chipurile şi mai galbene ale celor munciți, lucea palid pe hîrtiile celor doi dieci care aşteptau cu penele gata să scrie cele ce vor fi spuse şi scînteia în ochii aprigi ai voievodului. Mihai stătea pe un scaun, cu brațele rezemate de masă. Mai erau acolo căpitanul Racea şi Ivan aga, căpitanul de călăraşi. Uşile şi poarta temniței erau păzite de ferentari cu toate că s-ar fi cuvenit să stea acolo armăşeii vel armaşului Necula.

Pe o vatră ardea un foc de cărbuni.

— Să-mi spui tu, porc de cîine, unde ți-a poruncit stăpînul tău să duci carele, spuse Mihai, cu glas răguşit, starostelui de căruțaşi.

Omul gemu, holbînd ochii.

— Nu ştiu, măria-ta!... Mă jur pe inima copiilor mei că nu ştiu. Am avut poruncă să-l ascult pe Jipa neguțătorul.

— Nici voi nu ştiți nimic? scrîşni voievodul.

— Nu ştim, măria-ta!... se văitară cu glasuri slabe cărăuşii.

— Stați voi, feciori de cățele, că vă bag eu minții în cap... Nu vi-a trecut prin minte că nu-i bine să vă sculați împotriva domnului vostru?...

— Iertare, măria-ta!... Iertare!

— Da' pe mine mă iartă cineva?... Hai? Se sculase în picioare, plimbîndu-se prin fața lor. Oamenii erau desculți, numai în izmene, fără cămaşă. Coastele le împungeau pieile, răsuflau greu şi li se cunoşteau urmele de bici pe brațe şi pe spinare. Fețele arătau trudă şi spaimă. Mihai a bătut din palme. S-a arătat gealatul curții. Un țigan voinic, cu şalvari şi cămaşă roşie. S-a închinat cu mîinile la piept către voievod.

— Munceşte-i cu fierul! porunci acesta.

Poruncii i-a răspuns un răcnet ieşit din adîncul trupurilor pe care se cutremura carnea. Cu tot frigul, pieptul şi fața oamenilor erau lac de apă. Li se uscaseră buzele şi-şi ațintiseră ochii asupra vetrei. Gealatul tocmea pe cărbuni cleştele, aţîţînd focul.

— Ei, jupîn Jipa... Pare-mi-se că de data asta ai să-ți descleştezi fălcile... Ah, pui de năpîrci ce sînteți... Credeți că aveți să vă mai faceți mendrele peste capul domniei?... Am să vă priponesc pe toți, de n-o să mai mişcați nici geana fără porunca mea!... De ce nu răspunzi, jupîne?

S-a proptit în fața neguțătorului, ridicîndu-i barba căzută în piept.

— Viteazul! A leşinat înainte de a-i mirosi a carne friptă.

— Iertare, măria-ta, iertare...

Mihai s-a aşezat la loc pe scaun, privindu-i cu duşmănie.

— Asta-i arvuna dată stăpînului vostru, mişeilor. Tăceți! Să nu vă mai aud, că vă tai limbile.

Gealatul luase un cleşte înroşit în mînă, uitîndu-se la voievod.

— Aşteaptă, Ilie... Ascultă tu, staroste de lotrii. Să

răspunzi la tot ce te întreb şi să spui adevărul, că altfel nu mai rămîne pic de carne pe tine.

— Spun, măria-ta, gemu omul.

— Vreau să ştiu ce avere are Danul pe moşia de la Stelea, unde zici că slujeşti, ce oameni de credinţă în tîrg, cine vine la el, pe cine şi unde trimite... Ilie, prăjeşte-l puţin la tălpi ca să-şi adune minţile şi să le miroasă acestor lotri, ca să ştie ce-i aşteaptă.

Fierul roşu l-a scurmat pînă în rădăcinile fiinţei lui. Omul a răcnit sfîrşit. În beci s-a răspîndit miros de carne arsă.

— Udă-l, Ilie... Şi voi, diecilor, nu vă mai zgîiţi. Scrieţi cu băgare de seamă fiecare cuvînt.

Gealatul a luat apă în pumni dintr-o vadră, stropindu-l pe staroste pe faţă şi pe piept.

Lui Racea i se întorsese maţele pe dos. Pînă acum nu stătuse niciodată în beci şi nu văzuse munci, decît atunci cînd l-au ars pe el... Asta însă se întîmplase acum cincisprezece ani.

★

La porunca voievodului, căpitanul a chemat cîţiva oşteni care i-au desprins din belciuge pe cărăuşi, ducîndu-i la temniţă. Rămăsese numai Jipa neguţătorul pe care, cu cîteva palme zdravene şi o cîrpă muiată în apă, Ilie gealatul îl adusese în simţiri. În cugetul neguţătorului, slăbit de afion, nu mai rămăsese nimic altceva în afară de spaimă. O spaimă cumplită, vecină cu nebunia. Nările şi toată fiinţa îi erau îmbibate de mirosul cărnii fripte cu fierul. Pleoapele lui străvezii, faţa albă se făcuseră de var. Părea că n-are în trup nici un strop de sînge... Privea, fără să poată înţelege, în miezul

de jeratic al vetrei.

— Jupîne, gîndeşte-te bine şi răspunde, dacă vrei să nu păţi ca cei dinaintea ta.

Glasul voievodului părea că-i răsună în ţeastă, ca şi cînd mii de ciocane i-ar fi bătut în tîmple.

— Spun tot, măria-ta, îngăimă neguţătorul. Tot!... Tot!...

— Îţi scapi pielea şi-mi dai o mînă de ajutor... N-am să uit treaba asta, jupîn Jipa, şi am să caut cu tot dinadinsul să uit pagubele pe care mi le-ai adus cînd eram pribeag, ca şi prieteşugul tău cu Danul...

— Iertare, măria-ta. Iertare, huhoti sleit Jipa.

— Vei fi iertat, jupîne... Ba vei putea să-ţi vezi liniştit de negoaţe. Am lipsă de neguţători iscusiţi ca tine.

Jipa a înghiţit în sec, privindu-l ca dintr-o mare depărtare.

— Apă... Apă... a gîngăvit el.

La semnul voievodului, Ilie gealatul i-a umezit buzele cu cîrpa. Un oftat greu a scăpat din pieptul coşcovit al neguţătorului.

— Ascult tot ce ai să-mi spui de Dan. Tot ce ştii... Cum ai ajuns să-i porţi negoaţele fără ştirea domniei şi unde. Vorbeşte!

Cu glas abia auzit, opintindu-se cu greu, răsuflînd des, Jipa a-nceput să vorbească. Mihai asculta cu fruntea rezemată în palmă. Căpitanul Racea luase seama că voievodul pălise şi-şi muşca des colţul mustăţilor...

Cînd Jipa a povestit de sfatul boierilor maziliţi şi de lucrarea pe care o punea la cale Danul pentru luna lui dechemvrie, cînd trebuia să plece bairamlîkul şi curamaua, Mihai a sărit în picioare cu pumnii ridicaţi.

— Ah! Cîinele murdar. Şi eu care le întinsesem punte de pace şi lui, şi Chisarului, luîndu-le pruncii la cetate... Staţi voi, năpîrcilor, că vă scot eu dinţii... Scrie numele boierilor care mă hiclenesc, diece Paraschiva... Ascultaţi aici, diecilor. Dacă vreţi să atîrnaţi în belciuge şi să rămîneţi fără mîini şi fără ochi, să vorbiţi. Auzitu-m-aţi?

— Maria-ta, murmurară înspăimîntaţi diecii.

— Tăceţi... Ziceai că ţi-au cerut trei poveri de aur, jupîne?

— Trei poveri, doamne.

— Şi le-ai fi dat întru slava hicleniei?!... Ah, jupîne, jupîne. Păcătoasă ţară care are asemenea oameni netrebnici... Şi amară soartă a ajuns, din pricina unora ca tine şi ca Danul. Nu răbdaţi stăpînire înţeleaptă, care deopotrivă să cîrmuiască ţara şi s-o scoată la liman. Nu căutaţi decît satul vostru şi numai al vostru... Trei poveri?... Trei poveri! Să fie preţul răscumpărării capului tău de la butuc... Ai să le aduci la curte pînă într-o săptămînă. De ele nu ştie nici vîntul, nici pămîntul. Să dai înscris la mîna diacului Paraschiva că le dai de bună voia ta, nesilit de nimeni, pentru nişte pagube de mi le-ai făcut în vremea pribegiei. Să pui pecetea şi să alegi martori pe dumnealui Ivan aga, pe căpitanul Racea şi pe judeţul Stan... Ai priceput?

— Priceput, măria-ta... în genunchi mă rog, izbăveşte-mă de boier Dan. Dacă află, mă jupoaie de viu.

Mihai a tresărit privindu-l parcă cu duşmănie pe Ivan aga.

— Auzi, domnia-ta!... Un boier poate să jupoaie de viu pe supuşii voievodului... O ştiu şi eu şi mă amărăsc, o ştii şi domnia-ta şi rogu-te să veghezi asupra prea credinciosului nostru Jipa, rîse el amar... Apoi

întorcîndu-se spre negustător: Am să te slobod într-o țară străină, să te depărtez de dușman și să-ți încerc credința...

— Sărut dreapta, măria-ta, oftă ușurat Jipa...

Puterile care-l ținuseră încordat l-au părăsit și negustătorul a căzut într-un leșin vecin cu moartea. Mihai s-a apropiat de el, privindu-l cu un amestec de scîrbă și ură.

— Dezleagă-l, Ilie... Căpitane Racea!

— Poruncă, măria-ta.

— Să-l scoți de aici fără să afle vel armașul Necula. Șarpele! S-a oploșit la sînul meu și vrea să mă muște din umbră... Carele au fost descărcate?

— Au fost!

— Și cele ale monastirii?

— După porunca măriei-tale. Am trimis două, sub paza lui Răzbici, sfinției-sale mitropolitului.

— Bine... Să iei aminte la poverile lui Jipa. Le descarci sus, fără să le vadă iscoadele. Vorbește cu Simion.

— Așa am să fac, măria-ta...

— Mă încred în tine, căpitane. Mă încred astăzi, cînd mă pîndesc numai dușmani.

— Sîntem și noi în preajma măriei-tale, se închină cu măreție Ivan aga.

— Da!... Sînteți! Știu!... Haide, să mergem, prietine.

XXII

Jupîn Cristian negustătorul stătea îngenuncheat la picioarele voievodului. Așteptase de atîta vreme clipa asta, ca să-și ușureze cugetul de spaima care-l amenința

zi şi noapte. Nu îndrăznea să-l privească în față, dar pe sub gene şi hoțiş căta spre vătaful Simion, care-l adusese în cămările măriei-sale. Voia să citească pe fața lui gîndurile voievodului.

Mihai purta un caftan de casă, croit din atlaz galben, cusut cu şireturi negre de mătase. Era încălțat cu papuci moi de safian. Părul, tuns scurt, stătea aricit. Avea cearcăne şi sprâncenele încruntate îi străjuiau ochii aprigi.

— Scoală-te, jupîne... Ai mîncat banii, i-ai mîncat. N-am să-ți iau capul pentru asta, cu atît mai mult cu cît ai să adaugi pungile lipsă şi pe deasupra altele.

Jupîn Cristian s-a închinat pînă la pămînt. Voievodul slăbise mult față de cum plecase în pribegie. Şi atunci avea fața bărbătească, cu trăsături aspre, dar acum pare gata să se năpustească în fiece clipă.

— Te ascult, jupîne. Să-mi spui drept cum ai lăsat treburile mele cu egumenul de la Coşuna. Vreau să mă plătesc către sfînta monastire. E păcat să trag de la călugări, pentru că mi-au stat în ajutor cînd a vrut hainul să-mi piardă capul.

L-a ascultat cu băgare de seamă pe negustător.

— Aşa, aşa... Simioane, dă-mi catastiful cu socotelile mele.

Se aşează pe divan, răsfoindu-l cu băgare de seamă...

— Va să zică lipsesc două mii de galbeni... Te iert de ei la drumul ăsta. Ai să-i împlineşti cînd te întorci de la Ardeal....

Negustătorul a căzut în genunchi, sărutîndu-i poala caftanului.

— Simioane, cheamă-l pe Vătău...

Cînd s-a deschis uşa, în urma vătafului de copii a

intrat o namilă de oltean cu nişte mustăți negre, de două palme domneşti, barbă țeapănă şi ochi isteți, care păreau că iscodesc toate cotloanele.

— Să trăieşti, măria-ta, se închină el cu glas puternic.

Purta cioareci de aba, cizme cu pinteni şi cojocel înflorit.

În mîini ținea o cuşmă din pielicică, cu pană.

— Vătăule, te-am chemat să stai față cu jupîn Cristian, să-l cunoşti şi să ascultați amîndoi porunca mea.

— Aşa o să fac, măria-ta, răspunse omul trăgîndu-se de mustață şi privindu-l pe neguțător din înălțimea trupului uriaş.

— Vătău e logofătul moşiilor mele, jupîne. Nu l-ai cunoscut pînă acum, că era mai mare numai peste cea de la Plăviceni. După ce mi-a spart satele hainul de Alexandru, s-a arătat cel mai de credință. Mi-a adunat rumânii cu harapnicul şi cu vorba bună.

— Făcui ce putui, măria-ta.

Fața bărboasă a logofătului se luminase de o mare bucurie.

— Ai avut răsplată şi vei mai avea, Vătăule. După cum şi jupînul n-are să fie uitat. Nu vă cer decît credință şi minți agere. Uite, jupîne, ce negoațe să-mi faci. Vătău a pregătit două mii cinci sute de rîmători, pe care i-a îngrăşat cu jir în pădurile noastre din Romanați. Are să-ți dea strajă bună din satele mele şi pe porcarii turmelor. Are să-ți dea şi carele cu mei, pe care să nu le desfaci decît înainte de vînzare. Pînă la Sibii ai destul jir pe marginea şleaului. Să vinzi ce poți în Ardeal, apoi să urci pînă în Țara Ungurească, la Caşovia. La tîrgul mare dinaintea Crăciunului să fii acolo. Ai să vinzi repede şi la

preț bun. Se ştie că au pornit ceambururile spre Țara Ungurească. Oamenii au să-şi adune merinde. Nu zăboveşti o zi. Cobori la Bistrița, apoi la Braşov. Te tocmeşti cu juzii pentru silitră, aramă, pulbere şi cînd le ai adunate, repezi olac la curte. Aştepți porunca domnieimele la Braşov... Simioane. Dă jupînului scrisorile către juzii cetăților şi către vameşii noştri... Aşa. Pe lîngă treaba asta de negustător, ai a-mi face alta pe care o ştii, dar care acum voi să fie amănunțită. Pînă la vamă ai să iscodeşti care e cugetul norodului, dacă prin sate sînt rumîni fugiți de pe moşiile domniei- mele, dacă se poartă vorbe şi ce fel de vorbe. La Ardeal să vezi încotro e plecată oastea voievodului şi ce zic poporenii despre turc. Prin tîrguri să cați dacă mai sînt negustători din țară, ce fel de negustători sînt şi ce negustează... Iată, jupîne, că ți-am dat învățătură. S-o bagi bine la cap şi să mă slujeşti cu credință. Cască ochii şi urechile, ce afli bagă la dăsagă şi adu aici fără smintire, nici uitare... Acum poți să te duci, să-ți tocmeşti carele. Te porneşti la miezul nopții cu logofătul domniei-mele.

Jupîn Cristian s-a închinat pînă la pămînt, dar nu s-a urnit.

— Vrei să-mi spui ceva?

— Îngăduie-mi, doamne.

— Te ascult!

— Maria-ta, să nu mă cerți pentru vorbele mele proaste. Da' te rog plecat să cugeți asupra lor. Iacă, e cu mine un negustător Petre, din Vîlcea. Acela s-a tocmit cu jupîneasa Sima pentru o mie de rîmători şi altă mie de capete de vită. Bine ar fi să ajung eu la Ardeal înaintea lui Petre...

Mihai îşi muşcă buzele, privindu-l crunt.

— Unde şade acel neguțător? întrebă el mutîndu-şi privirea la Simion.

— Acu-i la crîşma lui Iftimie şi-şi gată carele. Pleacă răspoimîni, să ajungă o dată cu jupîneasa Sima.

— Bine, mai vrei ceva?

— Aş mai vrea, măria-ta.

Neguțătorul prinsese curaj şi-l iscodea cu privirile lui viclene, să vadă dacă poate să încerce, au ba. Turmele de rîmători sînt o avere şi dacă măria-sa i-o dă pe mînă, atunci poate. Întîi va arunca nada. Pe urmă se va arăta şi pescarul.

— Maria-ta, eu zic dacă ar putea dumnealui, logofătul Vătău, să iscodească dacă moşnenii de la Novaci şi Vaideeni mai au cu ce se ține liberi. Ar fi o vînă de aur, să poată măria-ta lua vamă de la turmele jinarilor şi poenarilor, cînd coboară spre bălți şi cînd urcă la munte, către Ardeal. Apoi, văzîndu-l neguros, a adăugat repede: Ca să nu-i cotropească alții, măria-ta.

— Ai aflat tu că s-ar face aşa ceva?

— Am aflat, măria-ta. Umblau vorbe pe la hanuri că boierii de peste Olt ar fi rumânit cu sila şi cu sabia unele obştii.

— Vătăule, tu nu mi-ai spus nimic.

— Nu plecai încă, măria-ta.

— Hai, jupîne... Acum cere-mi ce ți-era în gînd, zîmbi acru voievodul.

Cristian duse o mînă la inimă, dar nu se sfii.

— Maria-ta, am nişte prieteni buni în Cremenari.

— Obîrşia căpitanului Ghețea?

— Aceea, măria-ta. Sloboade-i cu mine la Ardeal. Au să facă bună strajă la carele măriei-tale şi vor fi mulțămitori, îndoindu-şi priveghiul la plaiuri şi pe

drumul de sub munte, către Genune.

Mihai a stat o vreme în cumpănă. De obştiile de la munte are mare lipsă. Cu osebire de cele aşezate pe drumurile de negoţ, au la trecători şi vămi. Are s-o ia înaintea Divanului, iar boierii munteni n-au decît să scrîşnească cît vor pofti în măsele.

— Dă-mi scrisoarea către vameşi, jupîne. Simioane, călimările, penele şi ceara.

A scris ceva cu trăsături repezi şi rotunde. Simion a picurat ceară, iar voievodul şi-a apăsat inelul pe boţul cald.

— Ţi-am împlinit vrerea, jupîn Cristian. Acum du-te şi nu uita o iotă din învăţăturile mele.

★

Dăduse straşnică poruncă să nu fie tulburat de nimeni. Auzise pe Simion rînduindu-şi copiii la uşi. Ziua se stingea încet şi un soare palid de toamnă abia mai licărea în ferestre. Curtea Veche era umedă, cu zidurile crăpate, cu zugrăveala coşcovită şi prin dese locuri căzută. Palatul ridicat de Mihnea Vodă lîngă Sfînta Ţroiţă e mai frumos, dar n-are ziduri de cetate. S-a sculat de pe divan, aşezîndu-se pe un scăunel în faţa vetrei. Drumul la Tîrgşor îi limpezise minţile. Aflase multe, iar Tudora s-a arătat la fel de iscusită în dragoste ca şi în trebile tîrgului. I-l înfăţişase pe Mihai Grecul, omul lui de credinţă. Astăzi a plecat olac cu carte de vameş, scoasă de logofeţie pentru el. Vama de la Spanţov are om bun. Drumul Braşovului îl va avea staroste pe Răzbici. Peste puţină vreme îl va slobozi la Argeş pe căpitanul Gheţea. La Tîrgovişte, pe Racea. Îi trebuie om la Buzău, la Caracal şi la Genune.

Flăcările jucau în vatră, cuprinzînd cu limbile lor roşietice trupul gros al lemnului. Aşa cum e cuprins acel lemn, stă el înconjurat de duşmani. Încet, încet, va ieşi la lumină. A rîs scurt şi aspru, petrecîndu-şi mîna peste frunte. Ce ochi făcuseră boierii din Divan cînd agaua a citit porunca împăratului ca ţara să ridice oaste. Are să le pună zăbala cît de curînd... Ah! scrîşni el în măsele, ridicînd pumnii. I-a dat poruncă lui Vătău să repeadă oameni de încredere la Baia de Fier, la Bratilovo, la Baia de Aramă. Are nevoie de fier. Are nevoie de aramă. Mai ales are nevoie de oameni. Oameni de credinţă, care să-i împărtăşească gîndurile, care să creadă aşa cum crede el în lumina izbăvirii şi, în slava creştinătăţii... Trebuie să-şi deşerte simţămintele şi n-are pe nimeni prin preajmă, Stanca?

„E prea departe de mine", oftă voievodul... La diacul Nathanail. Acolo, lîngă mintea lui cuprinzătoare, lîngă sufletul lui arzător, acolo-şi poate da vad gîndurilor.

XXIII

În chilia de culcare a voievodului, pe lîngă măria-sa, se mai aflau trei bărbaţi. Comisul Radu Florescu, boierul Stroie Buzescu şi Ivan aga, căpitanul de călăraşi. Erau cu toţii îmbrăcaţi în haine ostăşeşti de rînd şi purtau la brîie hangere şi pistoale.

— Afurisită vreme am apucat, cinstiţi veri şi boieri, afurisita şi de ruşine. Voievodul cu sfetnicii săi trebuie să se ascundă ca sobolii, să pună la cale trebile ţării. Mi-e lehamite şi cîteodată mi se întorc maţele pe dos de atîta scîrbă.

— Pentru calea pe care-o baţi ai lipsă de îngăduinţă şi înţelepciune, măria-ta.

Vorbele astea le spusese Ivan aga. Era un bărbat înalt, lat în spate şi subţire la mijloc, cu barba neagră fulguită des de fire argintii. Spre deosebire de voievod, purta plete lungi, sprijinite pe umăr, în care anii şi viaţa presăraseră omăt din belşug.

— Dacă orînduirile ţării şi cinstea voievozilor ar fi fost ţinute cum se cuvine de boieri şi de căpitani, n-ar fi trebuit să stăm ascunşi, domnia-ta. N-ar fi trebuit să răbdăm ocările zarafilor şi ale cîtorva turci nemernici... Ah! Simt că mă strînge o gheară de gît şi-mi taie răsufletul. Gînditu-v-aţi vreodată, boieri dumneavoastră, ce-i în inima mea cînd aud bătîndu-mi porţile cu pietre? Cînd ştiu că batjocoresc tîrgul? Chiar cînd îi apucă de barbă pe lupii din Divan, mă săgetează ruşinea şi mă-neacă durerea. Sînt boieri ai ţării şi dacă greşesc, se cuvine să fie certaţi numai de domnul lor, care singur are a da seama înaintea lui Dumnezeu de faptele sale.

Mihai alerga de colo pînă colo, frămîntîndu-şi mîinile. Purta coantăş roşu, ciorapi albi de mătase şi cizmuliţe scurte din piele galbenă de Cordoba.

— De ne-ar aduce sfinţia-sa veştile pe care le dorim. De ar înţelege cu toţii că pentru creştinătate bate ceasul al doisprezecelea, dacă voievozii şi boierii nu lasă zavistiile lor mărunte de o parte şi nu-şi închină viaţa şi puterile acestei mari şi sfinte lucrări. Se zbat gînduri şi gînduri sub fruntea mea şi simt cum îmi clocoteşte sîngele în vine... Ce ziceţi, prietenilor? Implini-vom jurămintele pe care le-am făcut pentru mântuirea ţării şi întru slava noastră?

— Le împlinim, doamne, detună glasul boierului Stroie

Buzescu... Mă săturai şi eu să stau mereu la dos şi să intru la curte ca un fur, numai noaptea şi îmbrăcat în haine de om prost.

— Ssst!... Mai încet, vere, rîse cu amărăciune voievodul, bătîndu-l pe spate. Aici ştii bine că zidurile au urechi.

Boierul mîrîi în barbă, rostogolindu-şi ochii cu furie.

— Îi de lipsă ca să ne slobozi la Craiova, măria-ta, spuse şi comisul Radu Florescu. De acolo îți veni puterea înainte de a apuca Scaunul, de acolo are să ți se tragă şi acum. Să ne rînduim moşiile pentru la primăvară şi să vedem cum stăm cu oştile noastre...

— Mă lăsați singur între lupi, prietenilor?

Boierii au oftat, privindu-se unii pe alții.

— Maria-ta, ar trebui să asculți sfatul comisului. Întîi să ne întărim peste Olt, că apoi vom fi tari şi dincoace de el.

— Vom face cum e mai bine, vere Ivan... Eu zic să mergem. Gîndesc că Racea s-a descurcat în viforniță şi nu s-ar cuveni să-l facem pe sfinția-sa să aştepte... O fi rebegit de frig şi ostenit.

Comisul Radu Florescu a ridicat o perdea grea de catifea care cădea în spatele unui divan şi Mihai a deschis o uşă tainică, cu cheița pe care o purta la gît. Stroie Buzescu a luat un sfeşnic, păşind înainte. După el venea Mihai şi la urmă ceilalți doi boieri.

★

Învelit în blănuri, mitropolitul Dionisie Rally de Tîrnovo se lăsase cu totul în voia gîndurilor. Cu cît se apropia de Bucureşti, cu atît cele ce avea de împlinit i se păreau mai limpezi. Partea cea mai grea din drum fusese

străbătută în mare taină, cu conace dese la preoții săteşti şi casele martologilor de credință. Trecuse Dunărea noaptea, sub nasul ienicerilor de la Giurgiu, şi de acolo fusese luat în pază de oşteanul bărbos, care sparge crivățul cu pieptul şi căruia i se încredințase fără nici o şovăială. În urma săniei călăresc şase oşteni, bine armați.

Nu e primul lui drum tainic şi n-are să fie nici cel din urmă. De abia se împlinesc optsprezece luni de cînd s-a întors de la Mosc, unde dusese solia patriarhului Ieremia către țarul Feodor şi binecuvîntarea patriarhiei constantinopolitane, mitropolitului Moscului, care se unsese patriarh. Drumul de doi ani n-a fost fără folos... împărăția moscovită a aflat de frămîntările noroadelor de dincoace de Dunăre, care se închină după legea pravoslavnică. S-ar putea ca răscoala să fie sprijinită de țar cu bani, căci oştile îi sînt de lipsă împotriva hanatului de la Crîm... Dacă boierul Boris Godunov, care părea adevărat țar şi cu care vorbise, ar fi putut să mişte oştile Moscului asupra crîmlenilor, atunci Țările Româneşti, Bulgaria şi Sîrbia ar avea linişte în coaste şi altfel ar putea să se ridice împotriva semilunei. Rămîn tătarii dobrogeni, dar aceia nu sînt prea puternici.

Gîndurile acestea îi făceau deosebită plăcere mitropolitului Dionisie Rally. De cînd îşi începuse învățăturile la Roma, intrase în grațiile papei Grigore, care-l trimisese în Polonia ortodoxă cu o biblie latină pentru vestitul cneaz Constantin de Ostrog, şi pînă ajunsese mitropolit la Tîrnovo viața îi fusese prilej de zbucium, de năzuinți arzătoare, de dorinți parte împlinite, parte rămase pentru mai tîrziu, sau poate îngropate pe veci sub lespedea necruțătoare a timpului.

Crivățul trece cu şuier ascuțit pe deasupra codrului, stejarii bătrîni îşi ciocnesc ramurile şi trunchiurile scîrțiie cu sunet jalnic. Volbura omătului a țesut pînze albe prin care abia poate vedea spatele surugiului. În sania cu fundul adînc acoperit cu fîn şi între blănuri e plăcut. La un asemenea drum, singurul prieten nedespărțit e caierul amintirilor. Din el mitropolitul toarce fir subțire care-i încălzeşte inima.

Dacă acum zece ani nu era decît episcop de Cyzic, aşezat în Polonia, avînd legături slabe cu nunțiul papal, ca apoi să răspîndească minunatele idei ale umanismului de pe catedra şcolii înființate de cneazul Constantin şi pe urmă să suporte surghiunul din pricina episcopului ortodox Moscopol, astăzi, de la simplu abate a ajuns mitropolit răsplătind față de sine însuşi şi de nobilimea bizantină gloriosul sînge al mamei sale, fiica vestitului Şeitan Oglu.

Numele bunicului său este cea mai bună garanție în fața oamenilor că nepotul va putea duce la bun sfîrşit lupta pe care-o începuse. Papa îi promisese pălăria de cardinal dacă, după alungarea turcilor din Balcani, va reuşi să convertească pe mirenii săi... Dionisie Rally era pentru catolicism. Apreciase superioritatea netăgăduită a colegiilor iezuite față de puținele şcoli de cetanie ale patriarhiei de la Constantinopol. Savurase cu toată ființa atît rafinamentul intelectual al Romei, cît şi cel al vieții de fiecare zi care se oferea unui înalt prelat catolic. Visa ca din ruinele civilizației eline să renască o Helladă nouă, stăpînă în Balcani, altoită cu ceea ce a dat renaşterea mai bun în Italia.

Astea toate nu sînt decît vechile gînduri ale împăraților bizantini, cu care Cantacuzinii sînt legați

prin marele Ioan Cantacuzin, unul din ultimii domnitori ai Bizanțiului, Şi atunci, ca şi acum, în calea unirii cu Roma stau în primul rînd călugării şi înaltul cler constantinopolitan, care se îmbuibă cu toate bunătățile balcanice. Adevărata teologie şi filozofie, izvoare vii ale marilor lupte de idei sub Paleologi, păreau îngropate pentru totdeauna sub praful anilor şi în lenea orientală care cuprinsese lumea bizantină. De la Varlaam şi Iosafat şi de la Digenis Akritas nu s-a mai scris nimic de seamă. Cine şi ce mai îndreptățeşte să se creadă că se vor mai naşte istorici ca Nicetas Choniates sau Chalkokondilas? Nimeni şi nimic. Pare că geniul vechiului Bizanț a căzut sub iataganul osmanlîilor, aşa cum a căzut Constantin Dragasses, cel din urmă dintre împărați.

Mitropolitul Dionisie Rally a oftat cu amărăciune. Are în față obstacole care pe altul l-ar fi zdrobit numai gîndindu-se la ele. Imperiul otoman, credința fanatică a ortodocşilor, fie ei bulgari sau sîrbi, lipsa oricărei armate, sate sărăcite, boieri înapoiați. Mitropolitul a ridicat fruntea, ca şi cînd ar fi voit să bată cu ea în porțile viitorului. Da, toate acestea îi sînt împotrivă. Dar el ştie ce se ascunde în spatele Porții, bănuieşte năzuințele cetăților italice şi ale Spaniei spre o Mediterană liberă. Lepanto a fost o victorie, dar nu şi un război cîştigat. Imperiul, Sinan Paşa îi periclitează existența. Țarul de la Mosc vrea să iasă la mare şi să înlăture groaza Crîmlenilor, vasalii Porții. Boierii vor să fie stăpîni pe averile lor...

Mintea ascuțită şi ageră a mitropolitului înțelesese în lungile şi multele lui călătorii că lumea îşi caută o cumpănă şi că în veacul pe care-l trăieşte îşi au locul

oamenii hotărîți, oamenii stăpîni pe ei şi pe alții. Se bucură la gîndul că-l va întîlni pe Mihai, bărbatul în care-şi pusese toate speranțele pentru izbăvirea prin arme a Balcanilor.

Îi ducea veşti bune despre lucrările lui de pînă acum. Se bucură şi de faptul că-l va întîlni pe signor Girolamo Estorga, că vor petrece ceasuri de savantă conversație şi că va putea cunoaşte mai de aproape politica Romei. Totuşi, de Crăciun ar vrea să se întoarcă între ai săi. De Anul nou vor veni delegații sîrbilor din Banat. Îl aşteaptă zile de muncă, de alergătură, de irosire a puterilor, a elocvenței.

Mitropolitul a oftat fericit...

...Se-nnoptase de-a binelea... Tîrziu, i s-a părut că prin cernerea vînzolită a fulgilor se zăresc lumini. Pînă atunci nu se văzuse nici o aşezare omenească. Simțea că trece prin sate după mirosul iute de fum şi de baligă, după lătratul stingher al cîinilor. Şi dincolo de Dunăre, şi dincoace, aceeaşi mizerie neagră, aceleaşi bordeie îngropate sub troiene. Pe cînd în Italia?

L-a smuls din gînduri glasul gros şi parcă mînios al oşteanului.

— Sfinția-ta, am ajuns.

★

Se isprăvise masa, mesenii îndulcindu-şi gurile cu vin de Malvazia şi cu stafide de Chios. Vorba domoală a mitropolitului Dionisie Rally cuprinsese în mrejele ei pe toți ascultătorii, fie că ştiau greceşte sau nu. Mai ales Mihai asculta cele spuse cu răsuflarea oprită. În fața ochilor i se întrupa aievea visul pe care şi-l făurise şi care i se ținea de suflet şi de minte, ziua şi noaptea.

Vedea flamurile oştilor zbătîndu-se pe vînt, simțea în nări mirosul prafului de puşcă, auzea rînchezatul cailor şi scrîşnetele fierului pe fier. Din glasul şi cuvintele meşteşugite ale mitropolitului se împleteau fapte mărețe, pentru a căror izbîndire se ridicaseră toate noroadele Balcanilor.

— Măriei-tale îi e sorocită sabia care va duce la luptă pentru libertate şi mîntuire aceste noroade. Te aşteaptă cavalerii greci din Peloponez, martologii şi dervengiii bulgari, cnezatele şi haiducii din cele două Serbii. Oamenii nu mai pot să rabde şi dacă nu va fi mîna care să-i strîngă sub acelaşi steag şi mintea care să-i călăuzească, atunci se vor răscula de capul lor, cum au făcut-o sîrbii de la Ipek anul trecut, şi au să cadă sub iatagan, înecîndu-şi suferința în sînge.

În clipa aceea mitropolitul Dionisie Rally îşi punea la vedere toate puterile pe care le avea în sine şi de care era încredințat că nu vor da greş. Potrivit de stat, subțire, cu fața albă şi trăsăturile mărețe ale neamului său, încerca prin ochii vii şi cercetători, prin înfățişarea de înalt ierarh al bisericii, prin adîncimea celor rostite, să aducă cugetele ascultătorilor pe calea gîndurilor lui.

— De cînd te-am adăpostit sub acoperişul casei mele, ai văzut că lupt pentru creştinătate şi că nu-mi precupețesc tihna, nici capul. Au văzut şi cinstiții boieri care te urmau, venind şi plecînd în miez de noapte, olăcari şi călăreți. Toată munca mea de atîția ani şi-a dat roada. Am legat prietenie cu sanctitatea sa papa de la Roma, care e mai puternic decît toți împărații pămîntului şi care va sprijini cauza noastră. Prin Paolo Giorgio m-am înțeles cu împăratul romanilor. La Constantinopol, Regnina, solul raguzan, stă alături de

Andronic Cantacuzin şi supraveghează toate mişcările din serai. De sfintele sărbători ale Crăciunului vor veni la Tîrnovo trimişii banului Sava şi ai vlădicii Theodor, pentru că acolo iernaticul ordiei lui Sinan a pustiit țara. De acolo se poate aprinde făclia răscoalei. Maria-ta nu trebuie decît să-i sprijini pe sîrbi, să nu-i laşi năpădiți pe la spate de oştile din Nicopol şi Rusciuk, să-l aduci alături de noi pe Aron Vodă de la Moldova. Atunci, iubite fiu al meu, vei fi iubitul fiu al creştinătății întregi, vei putea purta purpura vechilor împărați bizantini şi am să te ung cu mîna mea, dacă voi trăi şi dacă măria-ta va vrea, în Sfînta Sofie, renăscută pentru slava întregii lumi. Ție şi vitejilor tăi boieri se vor deschide toate bogățiile pămîntului. Noroadele noastre au să răsufle, au să înflorească şi vechea Helladă va străluci iarăşi în toată măreția înaintaşilor săi.

Mitropolitul s-a sculat încet şi s-a apropiat de Mihai. I-a luat mîna dreaptă şi scoțîndu-şi vechiul inel bizantin cu pecete l-a pus pe arătătorul voievodului, apoi i-a sărutat mîna.

— Fie să-l porți cu glorie şi sfatul nostru de astă-seară să nu rămînă fără roade, măria-ta.

Peste adunare a trecut boarea unui răsuflet din toate piepturile. În ochii diaculuiNathanail clipeau lacrimi, ca şi în cei ai căpitanului Ghețea, care păzea uşa cu sabia goală în mînă. Boier Stroie Buzescu se frămînta, făcîndu-i semne vărului său Ivan să-i tălmăcească cele spuse de mitropolit. Radu Florescu pricepuse ici o boabă, dincolo alta şi tare ar fi vrut să afle mai curînd totul, dar sta domolit, aflîndu-se în stînga sfinției-sale.

Voievodul plecase capul în piept şi bună vreme a stat nemişcat, nimeni neîndrăznind să-i tulbure liniştea.

— Dumnezeu şi-a plecat faţa către noi, sfinţia-ta. Ştii că sultanul ne-a trimis poruncă să ridicăm oşti. Le vom ridica, dar oştile acelea vor bate cu săcurile în piepturile păgînilor... Bine ne-a venit îndemnul sfinţiei-tale şi sîntem bucuroşi că noroadele Balcanilor vor merge cu noi. Singuri nu putem izbăvi nimic. Vrem şi avem în suflete focul răzbunării umilinţelor noastre. Vrem să facem din ţară grădina noastră roditoare, în care fiecare cin să-şi cunoască cinstea şi sărăcimea să-şi vadă de ale ei şi de ale noastre, în aşa fel încît să nu se mai spargă satele şi să se risipească ţara. Pentru asta avem lipsă de vreme. Vreme ca boierii noştri credincioşi să-şi tocmească moşiile, vreme să batem negoaţe ca să strîngem bani, vreme să ridicăm oşti, să strigăm în leafă. Vrem să ne apropiem cu legăminte scrise şi cetluite de fratele nostru Aron şi de Bator Jicmond de la Ardeal, care ne-a jurat ajutor, dar după cîte-l ştii şi sfinţia-ta e lesne uitător şi schimbător. Vrem să trimitem solii noştri la împărat. Acolo-i nădejdea noastră şi a creştinătăţii. Papa ne-a lepădat oameni aleşi şi învăţaţi, da' noi avem lipsă de arcobuzieri, de lefegii care să ştie mînui pivele şi puşcile, arcobuza şi pistolul. De acelea ducem mai ales lipsă.

Mihai se sculase în picioare, mişcîndu-se grăbit în puţinul loc liber din spatele mesii. Se oprea scurt, îl pironea cu privirea arzătoare pe mitropolit, întindea mîinile către boierii săi ca şi cînd le-ar fi cerut întărire.

— Nu ne-ai spus nimic de pan Zamoyski, sfinţia-ta. Ce vor face leşii, dacă ne sculăm împotriva sultanului? La Tîrnovo ne spuneai de binecredinciosul cneaz Constantin de Ostrog. Putem slobozi solie la el? E vreo nădejde să stea în calea tătarilor?... Sfinţia-ta ai umblat

cale lungă pînă la Mosc... Iaca, domnia-mea m-am perpelit noapte de noapte, am tăinuit cu boierii mei şi cu diacul Nathanail. E mai departe acea împărăție pravoslavnică decît Beciul şi Praga?... Cazacii ce gînduri vor fi avînd? Sînt oşteni viteji şi de cînd s-au pomenit poartă război cu sultanul şi cu tătarii... Ah! Dacă creştinătatea ar pricepe că Sinan are iataganul ridicat asupra ei şi că vremile lui Soliman s-ar putea întoarce!... Noi bucuroşi ne punem viața pentru sfînta credință şi pentru amărîta noastră moşie, da' nu putem singuri. Nu putem!...

— Aveți Balcanii, măria-ta

— Avem! Sate prăpădite ca ale noastre, oameni armați cu ghioage şi sulițe de carpen. N-avem cetăți, n-avem puşci, decît amărîtele de pive care puşcă la praznice să se veselească prostimea şi să se sperie ciorile. Cu astea nu-i poți călca în picioare pe spahii şi pe ieniceri.

— Maria-ta, vorbi rar şi apăsat Ivan aga. Ierte-mi, sfinția-ta, că îndrăznesc, dar eu şi aceşti cinstiți boieri, care ne punem capul şi averile pentru voievodul nostru, gîndim că nu-i de lipsă să risipim avutul țării cu lefegii... Ascultă-mă, doamne, că vorbesc din inimă şi cu cugetul curat. Uită-te la pletele mele în care au nins anii cărunți şi gîndeşte-te că sînt oştean vechi, care am stat cinstit şi drept în viața mea cea de toate zilele. Oştile Olteniei sînt mîndre şi ghioaga, cu furca şi cu coasa au făcut bună lucrare şi în vremea slăvitului Mircea Bătrînul, şi în a lui Țepeş, au Radu Vodă. Sub munte avem monastirile întărite şi cetățile pe care cu toți le cunoaştem. Să punem mai mult preț pe credința celor asemenea nouă, decît pe jurămintele papistaşilor. Aceia se uită la noi ca la nişte dihănii din pădure şi s-au dovedit mai înşelători

ca turcii. Sînt trufaşi şi se mîndresc cu cetățile lor de piatră, dar n-au să pună osul cum avem să-l punem noi, care suferim ruşinea şi jecmăneala. Încrede-te în noi, strigă tîrgurile în leafă, porunceşte boierilor şi monastirilor să țină călăreții la care sînt îndatorați după legea pămîntului şi atunci se va vedea vitejia boierilor şi căpitanilor tăi. Lefegiii au să coste scump şi vor prăda însuşi pămîntul țării.

Mihai îl privea pe Ivan aga ponciş.

— Domnia-ta gîndeşti că putem face altfel decît face toată lumea?

— Gîndesc ca să nu facem altfel decît au făcut moşii şi strămoşii noştri. Nu uita, doamne, capul răpus al fratelui măriei-tale. Şi acela a vrut să aducă obiceie străine şi țara nu l-a răbdat.

— Nu l-au răbdat boierii, domnia-ta. Către negoațe şi prostime era plecat cu osebire şi a durat lucruri noi şi frumoase pentru binele obştii.

— Boierii sînt puterea țării, doamne. Boierimea a păstrat legea veche şi moşia cu sabia. Nu puteau suferi să vadă zugrăvindu-se bisericile cu chipurile ibovnicelor, chiar dacă erau ibovnice de voievod. Nu puteau suferi ca peste capul Divanului, vodă să se sfătuiască cu străinii care ştiau să cînte din lăute sub cerdacele jupîneselor noastre. Şi s-a scîrbit cu osebire boierimea atunci cînd au dat năvală papistaşii, de au apucat toate negoațele şi au vrut să strice legea. Nu l-am uitat nici pe Theodor Nadasi, raguzanul, nici pe acel săbier şi popă Antonio Passevino, care era bun prieten cu mai marele papistaşilor de aici, Girolamo Estorga, şi mai ales pe smeritul vlădică de la Kitera, grecul Maxim Margunios, care au costat vistieria bani grei şi au tulburat cu ierezii

pacea sufletelor noastre.

Mitropolitul Dionisie Rally ascultase cu barba în piept spusele boierului Ivan. Aici, ca pretutindeni în Balcani, boierii sînt cei care înțeleg greu măreția ceasului. Sînt orbi şi decît să suporte un preot catolic, mai bine se lasă batjocoriți de turci... A ridicat amîndouă mîinile în sus, lăcînd semnul crucii peste adunare.

— Fiii mei... Am venit pe iarnă cumplită, punîndu-mi în joc capul, ca să ascult chemarea voievodului nostru prea iubit... Înțeleg gîndurile măriei-sale, după cum înțeleg şi credința nestrămutată a boierului Ivan față de măria-sa. Ivan aga nu uită că prin vinele lui curge sînge sîrbesc, aşa după cum şi vechii voievozi ai Ungro-Vlahiei şi-au luat doamne de dincoace de Dunăre. Deopotrivă ne apasă jugul necredincioşilor şi va trebui să ne apropiem de orice neam care se va ridica cu război împotriva lor. Deopotrivă ne aşteaptă durerea războiului, dar şi bucuria şi slava biruinții, în numele lui Cristos.

Mihai se rezemase de colțul vetrei, muşcîndu-şi colțul mustății.

— Sfinția-ta, vei fi fiind trudit. Noi te lăsăm să hodineşti în linişte. Nu te teme. Casa e străjuită cu putere. Sfatul de astă-seară ne-a luminat minții. Cel de mîine ne va lumina şi mai mult. Să mergem, boieri dumneavoastră, şi să-i poftim sfinției-sale somn uşor.

Mitropolitul l-a strîns la piept, binecuvîntîndu-l. Boierii au sărutat degetele sfinției-sale, s-au închinat cu smerenie, urmîndu-şi voievodul.

Rămînînd singur, Dionisie Rally a oftat din greu, lăsîndu-se încet pe divan.

XXIV

Ceauş Haviz stătea în vîrful divanului, cu perne moi de puf aşezate în jurul mijlocului. Pe masă, o tipsie cu cărbuni încerca să încălzească odaia. Cu toate că ar fi putut să se aşeze în oricare conac din tîrg, de cînd a venit la Kara Iflac trage numai la Caravan Serai. Aici se simte mai în larg, mai aproape de viaţa lui de odinioară. A supt din narghilea cu plăcere, răspîndind fumul albăstrui şi parfumat spre tavan. Afară, viscolul chiuia în streşini, înfiorîndu-l. Ceauş Haviz se născuse şi copilărise în Anadol, pe ţărmul Mediteranei. Acolo iernile erau blînde, măgarii păşteau printre stînci şi ei, copiii, se jucau în livezile cu măslini.

Cu deosebire în vremea asta de iarnă, cînd încep să-l doară oasele şi să-l înţepe nenumăratele răni, ceauş Haviz se simte muncit de dorul locurilor îndepărtatei lui copilării. Atunci închide ochiul şi ascultă zarva Caravan Seraiului. Se aud oile behăind, caii nechezînd. Pe sub uşi vine miros de batal fript pe cărbuni. Toate astea se auzeau odinioară în taberile padişahului, cînd urdiile se mişcau în rînduri nesfîrşite şi cînd, sub steagul verde al profetului, călărea însuşi sultanul. Acelea au fost timpuri de biruinţă ale dreptcredincioşilor împotriva ghiaurilor. Ca un vechi şi încercat soldat ce era, Haviz plîngea starea nenorocită a spahiilor şi ienicerilor. Ieri trecuse spre Nicopol ceauş Mustafa, venind din Ungaria. Porcii de ieniceri nu vor să lupte sub sabia neînfricatului Sinan Paşa. Aceia, sînt oamenii lui Ferhat Characlan, cu inima tot atît de neagră ca şi numele ce-l poartă. Spahiii l-ar urma pe Sinan şi în Gheena. Israfil va avea grijă de sufletele lor păcătoase şi murdare. Ceauş Haviz a

scuipat în mijlocul camerii, amărîndu-se şi acrindu-se în sine de nelegiuirea în care a căzut împărăția... Allah şi-a întors fața de la copiii lui prea iubiți, în Stambul răscoalele ienicerilor şi ale spahiilor se țin lanț. Au ieşit în lume proorociri înspăimîntătoare. Ah, a oftat tare ceauş Haviz, trăgîndu-şi pernele mai aproape de mijloc. Şi-a clătinat turbanul cu mare mîhnire. Ienicerii se însoară, şi-au deschis dughene în bazar, cinstea de spahiu o cumpără pînă şi bătrînii şi muierile. Ochiul teafăr al ceauşului a lăcrimat. El s-a bătut o viață-ntreagă şi iată-l la cincizeci de ani, abia pornit să-şi adune ceva pentru bătrînețe, cînd ceilalți spahii stau toți pe la moşiile lor, în haremuri, îndesînd şalvarii celor din serai, ca să nu iasă la oaste. Unde e vremea cînd sub Sinan s-a oştit în Persia şi Arabia, în Gruzia unde se află cele mai frumoase femei, cînd de pe mare au luat Tripolisul din mîinile blăstămaților călugări ghiauri?! Sub Piali Paşa şi Dragut Rheis, căpetenia piraților din Alger, şi-a pierdut ochiul, asaltînd zidurile Maltei.

Ceauş Mustafa acum şi divan effendessi mai de mult i-au dat poruncă să ajute beyului ca să adune oşti... Ah!... Ce vremuri! Sinan, Cogia Sinan Paşa să aibă nevoie de nişte robi ghiauri. Nu-l mai poate lua de barbă pe spurcatul de Michali... Allah s-a mîniat pe el. Pe bietul ceauş Haviz... Va trebui să strîngă repede toate datoriile, pînă nu se ridică oastea beyului şi zăhărelele către Sinan. Dulce ca mierea şi ca laptele a fost şederea lui la Kara Iflac.

— Ah! Ah! Sărmanule Haviz. Allah este unul şi Mohamed e profetul său...

A început să se legene, murmurînd suratele care-i plăceau cel mai mult:

Ei vor avea fructele pe care le vor,
Şi carnea păsărilor pe care o doresc.
Ei vor trăi în mijlocul arborilor fără ghimpi
Cu umbră multă.
Şi pe lîngă apele curgătoare,
În mijlocul fructelor îmbelşugate,
Ei se vor odihni pe paturi de stofe de brocat.
Acolo vor sta tinere virgine, cu priviri timide...

— Allah să aibă grijă de tine, luminate stăpîn!

Ceauş Haviz a deschis ochiul, privindu-l cu mînie pe iuzbaşul Ibrahim, care se ploconise în faţa lui. Atunci cînd colinda cu gîndurile ţărmurile fericirii, care erau cînd cele ale copilăriei, cînd cele ale haremului şi avuţiilor de dincolo de Dunăre, îi plăcea prea puţin să fie tulburat.

— Vorbeşte, fiu de diavol cu urechile tăiate.

— Ghiaurul cu un singur ochi a trimis sania după tine.

Ocărînd, ceauş Haviz s-a dat jos de pe divan, lăsîndu-l pe Ibrahim să-i pună în spate mantaua de camelot.

★

În aşteptarea lui ceauş Haviz, boier Dan se frămînta în sine măsurînd odaia de oaspeţi în lung şi-n lat. Pentru întîia oară de cînd s-a ridicat în boierii se simte pălit din toate părţile de o putere care începe să-l înspăimînte. Dacă pînă mai ieri nu se neliniştise prea mult de pierderea Drăgoieştiului şi a Cremenariului, astăzi, gîndindu-se mai bine, oftează din rărunchi, pentru că acolo îşi avea temeiul cel mai zdravăn al puterii sale. A suduit cumplit, ameninţînd cu pumnul zidul odăii... Stai

tu, drac bătrîn!... Toate de la tine mi se trag... Sigur că de la cneazul Ghețea i se trag toate. Dacă ar fi pus mîna pe Cremenari, Jipa n-ar fi fost prins pe drumul Braşovului. N-ar fi pierdut atîta avere şi n-ar fi stat acum în vînt. Tocmai acum cînd se cerea repeziciune şi iscusință, cînd ar fi avut lipsă de neguțătorii tîrgului şi cînd numai scîrnăvia aceea ar fi putut umbla slobodă să tocmească toate lucrările gîndite de el. Cine ştie prin ce beci îi putrezesc oasele.

Dan a rîs spart şi dogit. Aşa-i trebuie dacă a fost dobitoc. Să se li mişcat mai repede... S-a aşezat pe divan, dar sîngele nu-i dădea pas. A început din nou să alerge şi gîndurile îi băteau în țeastă, de-i venea să urle ca fiarele, neputîndu-le stăpîni. De ce n-a repezit cavalerul frînc om de olac de la moşia Stelea, unde ar fi trebuit să facă întîiul conac? Dacă puterea diavolului îi va pune şi acestuia cine ştie ce curse în cale, atunci simte că turbează.

S-a oprit în fața oglinzii de Venezia, cercetîndu-şi chipul, şi s-a înspăimîntat singur. Pămîntiu, supt, cu ochiul roşu căzut în fundul capului. Şi-a privit mîinile. Piele şi oase. Focul urii îl măcina pe dinăuntru mai abitir decît o boală grea. Cît îi lipseşte conacul de la Drăgoieşti! Acolo se simțea ca un vultur în cuibul său. Acolo îşi putea țese încet şi temeinic urzeala dorințelor, depănîndu-şi gîndurile în mersul asemenea şi odihnitor al ceasornicului. S-a-nfiorat, simțind în nări parfumul pădurii şi atingerea uşoară a mîinilor Radei. Într-o frîntură de clipă se visase în cerdacul conacului, cînd îşi făcea tabieturile. Şi-ar fi rupt caftanul de pe el şi dacă i-ar fi stat în față Lambru, ar fi fost în stare să-l sfîşie cu dinții. N-are să-i ierte nici în mormînt. Cînd are să se

întoarcă, are să dezgroape oasele morților şi să le arunce în drum. Cît despre cei vii?! A gemut din adînc, strîngîndu-şi pumnii... Statake repezise acum două săptămîni dăbilarii vistieriei să strîngă dajdiile după izvodul alcătuit de el.

— Să vă văd, porci de cîini, de unde aveți să împliniți... Să vă văd. Tot în mîinile mele ai să cazi, Lambrule, şi tu, urs bătrîn, ai să te rogi iadului să-ți ia sufletul...

Rîdea încă, întretăiat şi gîfîit, cînd s-au auzit zurgălăii de la sanie.

★

— Allah să fie cu tine. De ce m-ai chemat?

— Leapădă mantaua şi aşază-te pe divan, viteazule. Am veşti bune şi lipsă de sfat.

S-au aşezat unul în fața altuia. Dan, slăbit de ură şi neputință, cu ochiul revărsînd dogoarea la care se perpelea, cu mîinile tremurînd, Haviz, urîțit de iarna care nu-i pria, cu ciupiturile de vărsat înroşite de ger şi cugetul la pîndă, adulmecînd cu mirosul care niciodată nu l-a înşelat că se va putea cîştiga aur, fără ca el să se pună prea mult împotriva poruncilor mai marilor săi.

— Allah este sus şi vede. Să ştii că nu mă mai mişc, fără să am înainte pungile care mi se cuvin. Sînt bătrîn, mi se împlineşte la anul sorocul de cînd am cumpărat rangul de ceauş la Kara Iflac şi cînd am să plec cei de la Stambul au să mă aştepte ca pe cel mai bogat om din împărăție. Şi tu ştii că plec sărac şi bolnav.

— Tu bolnav şi sărac, viteazule? Tu, care eşti mîna luminatului sultan şi ochii neîntrecutului Sinan. Tu...

— Taci! Răspunde la ce te-am întrebat.

Boier Dan a bătut din palme. De multă vreme se dăduse cu obiceiul de a înghiți toate batjocurile şi mîniile lui ceauş Haviz. Înghițea trasul de barbă şi scuipatul, bucuros că se fac numai între patru ochi. Mai ales acum se fac la şi mai mare taină. Numai între doi ochi. A zîmbit amar, apucînd narghileaua şi potrivindu-i ciubucul.

Roabele au pus tablalele cu dulcețuri pe o măsuță lîngă divan şi s-au dus... Au pufăit cîtăva vreme în linişte, cercetîndu-se fără sfială.

— Viteazule, am lipsă de sama veniturilor care s-au strîns pînă acum la vistierie.

— Ia-le de la cîinele de Statake.

— Nu mi le spune drept.

— Ah!... Divan effendessi nu mi le dă fără zece taleri. Alți zece pentru osteneala mea.

— Cinci taleri cu totul.

— Douăzeci, ghiaur afurisit.

— Cinci, viteazule fiu al lui Osman.

Ceauş Haviz a oftat, scuipînd într-o lături.

— Cincisprezece.

— Opt.

— Eşti un cîine rîios, da' iau zece.

Dan a stat pe gînduri, ca şi cînd s-ar fi luptat cu sine însuşi. Scăpase cu doi taleri mai puțin decît îşi făcuse socotelile. Se vede că pe ceauş Haviz îl dor oasele, că n-are răbdare astă-seară.

— Mult, ceauş Eîaviz. Îți dau zece taleri numai pentru că eşti tu.

— Minți, porc de cîine... Ascult!... Ce vrei să faci cu socoteala veniturilor?

Ochiul lui Dan a prins străluciri tăioase.

— Vodă Mihnea Turcitul...

— Mohamet-bey, sangiac de Nicopol, şacal chior.

Dan s-a închinat cu mîna la inimă, la buze şi la frunte.

— Mohamet-bey a pornit lupta la Stambul să apuce Scaunul pentru fiul său Radu.

— Care din ei?

— Al Vişei, sora comisului Bratu, care stă fugit la Venezia.

— E un copil!...

— Au mai domnit copii la Kara Iflac şi la Bogdan Ilî. Gîndeşte-te că acum trei ani luminatul padişah i-a trimis steag de domnie lui Ştefan, fiul Şchiopului Vodă, şi că acela avea cinci ani. Vor domni boierii în țară şi Mohamet-bey de la Diu[1]. Asta va fi bine pentru amîndoi.

Turcul a tăcut o vreme, apoi şi-a clătinat capul. Pe față i se zugrăvise un amestec de mirare, prețuire şi scîrbă.

— Tu, Şeitan!... Are să-ți înțepe Israfil ochiul cu fier înroşit în foc.

— N-are decît, scrîşni Danul. Pînă atunci am să înțep eu ochii altora.

— Ai inimă de tigru... Spune ce vrei cu Mohamet-bey.

— Vreau să-l sprijin cu boierimea care-şi teme soarta... Ne-a fost mai cu priință decît acest fecior al pulberei. Să-l creştem pe Radu Vodă nici prea departe de oştile tatălui său, nici prea aproape de învățăturile sale...

— Nu uita că beyul are la Stambul pe capuchehaia Iane. Acela e alt fiu al Gheenei. E mai bun prieten cu

[1]Numele vechi al Vidinului

ofițerii împărăteşti, cu muftiul şi cu toți agii decît bietul Haviz. Haviz e oştean şi nu se bagă în serai, ca să nu-i cadă capul... Pfui. Acolo nu mai încapi de fanarioți şi de ovrei... Pe barba profetului, Haviz nu merge după tine la Stambul. Du-te singur şi pierde-ți capul, afurisitule.

Dan a rîs strîmb, mîngîindu-şi barba.

— Mă duc, viteazule, nu-mi purta grija... Vreau să ies netulburat din țară şi să ajung în bună pace la Nicopol. Dă-mi zece spahii şi pe iuzbaşul Ibrahim.

— Cît plăteşti?

— Cît ceri?

S-au tocmit pînă tîrziu. Turcul simțea că poate să-l jupoaie pentru asemenea drum şi că numai el şi numele lui îi pot face scut ghiaurului. Boier Dan voia să agonisească cel din urmă taler, pe care-l vedea lucrînd cu mai mult folos pentru sine pe lîngă Mihnea Turcitul şi la Stambul.

După obicei, Haviz l-a tras de barbă pe Dan şi Dan a răbdat fără să clintească. L-a suduit, s-a făcut că pleacă şi iarăşi s-a întors. Pentru două sute de taleri, Haviz s-a învoit, scărpinîndu-se în barbă cu plăcere. Pînă la curamá n-are nevoie de oameni. Pentru un salvconduct dat la mîna ghiaurului, zece oameni şi zece cai, pe care cîinele îi va hrăni pe socoteala lui, va cîştiga lefurile acestora pe un an întreg. Lui Ibrahim îi plătea pe lună douăzeci şi cinci de asprii şi spahiului de rînd, patru.

— Dă-mi o sută acum şi o sută cînd pleci.

— Îți dau cincizeci acum, cincizeci cînd plec şi o sută cînd mă întorc. Vin tot pe la sangiacul Nicopolului şi-ți reped vorbă să mi-l trimeți pe Ibrahim.

— Porcule!

— Nici un firfiric mai mult, ceauş Haviz...

— Allah! Mai bine aş pierde o sută de taleri, dar aş vrea să te văd agăţat la Edikule în cîrlige.

— Poţi fi liniştit, viteazule... Eu îţi spun pe viul Dumnezeu că ai să capeţi suta de taleri înainte de topirea zăpezii.

XXV

Hora mare a palatului era străjuită cu multă străşnicie. La fiecare uşă stăteau doi copii de casă în arme. Înăuntru era aşezată o masă lungă şi de jur împrejurul ei stăteau oamenii de oaste ai voievodului. Erau de faţă vel paharnicul Manta, Ivan aga, căpitanul de călăraşi, postelnicul Stroie Buzescu, căpitanii Racea, Gheţea şi Mîrzea, avînd alături pe hotnogul de vînători călări Caloian şi iuzbaşul de roşii Niculaie, la care se adăugase acum vel şătrarul Sandu. În capătul celălalt al mesei stătea în picioare voievodul, înconjurat de trei oşteni străini.

— Cine-s? întrebă şoptit Gheţea la urechea lui Racea.

— Pe doi îi cunosc prea bine, pe unul, ba. Cel scund îl ştii şi tu. E căpitanul lefegiilor nemţi, jupîn Nikolaus Theil. Zdravăn bea şi mănîncă. Celălalt e un oştean ungur, se zice c-ar fi mare viteaz. Îl cheamă Ştefan Petnahaci.

În vremea asta îşi apropiaseră la sfat mustăţile şi ceilalţi oşteni. Hotnogul Caloian purta coantăş de catifea verde şi era un oştean bătrîn, cu faţa tăiată sub buza de jos, unde-i rămăsese o urmă roşie peste care nu creştea barba. Iuzbaşul Niculaie era cel mai mic iuzbaş de roşii din cîţi se văzuseră vreodată, avea un coantăş roşu cu

cheutori de argint, care-i venea pînă la genunchi. De acolo începeau cizmele, la care purta cei mai mari pinteni de fier care fuseseră bătuți în vremuri vechi pentru cavalerii înzăuați ai apusului.

— Nu mai țin minte de cînd nu s-a strîns un sfat de oaste, spuse rar hotnogul Caloian. Se împlinesc aproape douăzeci de ani de cînd m-am bătut într-un război adevărat şi nu se poate spune că n-am dat dosul şi că nu m-a scăpat agerimea calului meu. Asta se întîmpla la Jilişteа, cînd am fost cu Voda Alexandru la Moldova să-l înscăunăm pe Vodă Şchiopul în locul lui Ion Cumplitul. Ehei!... Ce bătălie, ce zarvă, ce sînge vărsat din belşug.

— Acelea timpuri, sări în vorbă şi iuzbaşul Niculaie, ridicînd mustățile spre Racea... Am mai apucat o bătaie sub blestematul Mihnea Turcitul, cu boierii mehedinţeni care aduceau un vodă al lor... Pare-mi-se că-l chema Radu Popa.

— Aşa-i, încuviinţă vel şătrarul. Ai bună ținere de minte domnia-ta... De ce ne-o fi chemat la măria-sa?... Îi văd vorbind şi pe ceilalți boieri cu aprindere... Pe tălmaciul acela din spatele măriei-sale nu-l cunosc. Pare venit nou.

— Îhî! mormăi iuzbaşul Niculaie. Multe chipuri noi se văd la curte. Nici nu te mai poți înțelege ca lumea. Parcă-i turnul Vavilonului. Sssst!... Tăceți!... Maria-sa a întors fața către noi.

Racea n-a mai apucat să le şoptească că pe tălmaci îl cheamă Giovanni Raguseo şi a picat de patru zile de la cetatea Dubrovnikului.

★

Căpitanii şi mai marii oştilor au aflat că străinul acela

înalt, puțin adus de spate, îmbrăcat în haine de catifea albăstruie, cu fruntea largă, trecut de patruzeci de ani, este signor Vicenzo Bombardier Mantovano şi a venit de la Italia să-l slujească pe măria-sa cu sfatul şi cu fapta. Că lucrase la turnătoriile de arme de la Venezia şi are multă ştiință de carte.

Se înțelegeau tîrîş-grăpiş. Talianul vorbea către tălmaci, tălmaciul îi spunea măriei-sale greceşte, măria-sa îi întreba pe cei ce nu ştiau greceşte şi răspunsul făcea cale întoarsă la talianul care dădea din cap, spunînd mereu:

— Molto bene, alteza, molto bene!

Iată că acum a scos din sîn un sul de hîrtie pe care l-a desfăcut pe un sfert din masă. Căpitanii şi boierii s-au strîns aproape, privind cu mirare şi neîncredere semnele zugrăvite pe acea hîrtie căreia talianul îi spunea chartă. Erau oşti alergîndu-se cu flamurile în vînt, oraşe cu ziduri de jur împrejur, munți, ape pe care pluteau corăbii.

Cînd talianul a poftit să vadă unde este Tîrgovişteа şi unde sînt cetățile de la munte, boier Stroie Buzescu a început să rîdă de sărea coantăşul pe el. Se bătea cu palmele peste burtă, apoi izbind pumnul în masă l-a poftit pe talian să încalece şi să purceadă la drum, dacă vrea să le vadă şi să ascundă semnele celea diavoleşti scornite de ireticii de peste mare.

— Nu sînt semne diavoleşti, vere Stroie, l-a mustrat voievodul, cu glas aspru. Nu mai rîde, că ne facem de ocară. Sînt însemnate aici tîrgurile din Bulgaria, din Țara Românească şi de la malul mării. La apus, corăbierii plutesc pe mare cu asemenea zugrăveli.

Boier Stroie Buzescu a rotit ochii mirat, înghițind în

sec.

— V-am strîns la sfat, boieri şi căpitani dumneavoastră, să împlinim porunca slăvitului împărat. În vară trebuie să fim cu oştile în tabără... Vreau să ştiu cum stau pîlcurile, căpităniile şi cum se împlinesc slujbele domneşti. Vreau să mai cunosc cum stau catastifele de oaste, cum se plătesc lefurile şi dacă magaziile sînt ținute în rînd, gata de război. Iaca sînt de trei luni în Scaun şi n-am apucat să umblu nici pe la dumnealui şătrarul, nici la jitnicer, nici pe la clucerul nostru. Nu ştiu dacă vel slugerul împarte după lege carnea şi lumînările către oaste. Nu ştiu dacă vel pitarul şi pităreii împart merticele cu măsurile domneşti şi cu credință... A venit vremea, boieri dumneavoastră, să ne plecăm către oştire şi să ne gîndim că la o cumpănă grea ca aceea în care ne găsim, cînd s-au luat la luptă împărățiile lumii, locul nostru este acolo unde l-au ținut slăviții voievozi din vechime... Oştirea e fala țării şi gîndul domniei-mele stă numai la ea.

Căpitanii stăteau nemişcați, privindu-l cu ochi mari. Aveau bărbile şi mustătile zbîrlite. Hotnogul Caloian şi-a şters pe furiş colțul ochilor cu mîneca coantăşului. În liniştea adîncă care cuprinsese sala s-au auzit pintenii iuzbaşului Niculaie zuruind grăbit pe lespezi.

Iuzbaşul a îngenuncheat în fața voievodului, plecîndu-şi fruntea pe poala coantăşului măriei-sale.

— Ne întrebi de mertice, de lefuri, de tarhatul de război, măria-ta?! Uită-te la mine şi vezi starea oştirii. N-am mai căpătat stofă de coantăş după vremea lui Vodă Cercel, luminatul frate al măriei-tale. Botforii mi s-au spart şi-mi intră apa la obiele. Cuşma a rămas fără blană. Şi mai abitir ca toate, caii ne sînt flămînzi şi

săbiile ruginesc în teacă...

— Păianjenii au țesut pînze prin magazii, măria-ta, spuse cu bărbăție hotnogul Caloian. De cînd ai lăsat agia şi te-ai pribegit n-a mai rămas o armă întreagă. Arcurile au fost roase de carii şi corzile au putrezit de umezeală.

— N-am cîlți, doamne. Iarba de puşcă e umedă, răsări şătrarul Sandu. Corturile trebuiesc date pe mîna croitorilor să le pună petece.

— V-am chemat să puneți umărul, căpitanilor.

— Ne punem şi sufletele, măria-ta, pentru un gînd al nostru, vorbi rar şi apăsat Racea.

— Se va izbîndi, căpitane. Pînă acolo avem încă drum de bătut. Căpitane Theil, ai să scoți în fiecare zi compania la muştru cu flaute şi cu dobe. Domnia-ta, paharnice Manta, să ai grijă să iasă toate steagurile de oştire din tîrg, în dealul Văcăreştilor, sub privegherea hotnogilor şi iuzbaşilor. Oşteanul care calcă poruncile să fie bătut în fața tuturora. Se rînduiesc de după sărbători toate diminețile lucrătoare pentru muştru.

— Prea bine, măria-ta! răspunse paharnicul Manta.

— Sînt multe de rînduit, boieri şi căpitani dumneavoastră. Domnia-mea însumi am să purced să văd alcătuirile oştii şi de aici şi din cetățile țării şi ale tîrgurilor. Iuzbaşule Niculaie, roşii îşi mai țin obiceile din vremea agiei mele?

— Nu şi le mai țin, măria-ta. I-a scos Divanul la munci şi le-a încărcat satele cu năpăşti.

— Aşa! Ar vrea unii să rămînă domnia şi fără scutul roşilor... Căpitane Mîrzea!

— Poruncă, măria-ta.

— Din ziua de Anul nou, cînd se vor împărți iarăşi

boierii, ai să iei sub poruncă Sărăceii şi Scutelniceii din Bucureşti. Cînd am fost agă, erau patru pe-o cruce. Şi puteau plăti către vistierie cele patruzeci de parale la care erau îndatoraţi. Astăzi s-au adunat opt într-o cruce. Cu toţii sînt o mie de oameni. Ai să ţii pentru tine jumătate din dajdia lor... Domnia-ta, paharnice Manta, să grijeşti de porunca asta...

Mîrzea a sărutat mîna voievodului, întorcîndu-se cu faţa îmbujorată între prietenii săi.

— Tot astăzi am a vă spune că judecîndu-ne şi socotindu-ne noi zile şi nopţi, am gîndit să poruncim Tîrgului de Scaun şi să-l îndatorăm a ţine pe socoteala sa două sute de călăreţi Delii şi alţi două sute Beşlii, aleşi dintre cei mai viteji şi pricepuţi, sub porunca jupînului Ştefan Petnahaci, pe care-l întărim căpitan al acestei gvardii. Aceşti călăreţi n-au fost pînă acum la Scaunul Ţării Româneşti şi noi aşteptăm de la ei să ne slujească cu credinţă.

Căpitanul Ştefan Petnahaci a primit în genunchi hrisovul domnesc de întărire în slujba poruncită de voievod.

S-au urmat porunci date cu glas aspru de măria-sa, care era îmbrăcat ostăşeşte, fără gugiuman, lucru care-i scotea mai cu putere la iveală faţa cu trăsături aspre şi ochii seînteietori. S-a tocmit în amănunt fiecare treabă ostăşească, rîndul străjilor, al cămărilor unde erau adăpostiţi lefegiii; măria-sa a poftit să se aducă pînă la Anul nou izvoade cu toţi oştenii ce meritau a fi ridicaţi în rang pentru meritele lor.

Cuvintele voievodului cădeau în cugetul sănătos al oştenilor, rodind gînduri de bucurie. Între toţi, părea că faţa căpitanului Radu Ghenea e cuprinsă de cea mai

mare fericire.

XXVI

Ziua de ajun găsise tîrgul bîntuit de crivăț. Un crivăț hain, dezbăierat din cine ştie ce cotlon îndepărtat al țărilor de la răsărit, mînînd înaintea sa turme de nori cenuşii care cerneau fulgi deşi, vînzoliți peste lume şi amestecați cu spulberul înghețat al zăpezii ridicată de jos în pînze tăioase ca ascuțişul de sabie.

Pe asemenea vreme hainã, căpitanului Racea îi căzuse straja tîrgului cu ferentarii săi. Ieşise spre seară pe poarta agiei, cu dulama strînsă bine pe lîngă trup, tăind viscolul cu umărul drept împins înainte.. Ferentarii din caraula pe care o luase cu sine țineau fuşturile la subsuoară, trăgîndu-le cozile pe jos şi-şi vîrîseră mîinile în mînecile cojoacelor. Nu făcuseră decît puțini paşi pe Ulița Mare şi crivățul pusese stăpînire pe ei, vîrîndu-le ace de gheață în ochi, bătîndu-le fluturi albi în bărbi şi mustăți, strecurîndu-se rece şi tăios pe sub cojoace şi dulămi, ca apoi să le fluiere la urechi în batjocură şi să se ducă bezmetic, izbindu-se de zidurile cetății.

Cu toate că-şi unsese cizmele, umezeala şi răceala zăpezii îi intrase la tălpi. Nici călare n-ar fi fost mai bine... După ce are să dea o raită pe ulițele negustătorilor, va poposi la hanul lui Manole Cap-Lat să vadă cu ochii lui fața Măriuții, despre care Dobra, sluga de la han, îi spusese că se stinge de dor şi că nu-i dă de leac nici o vrajă şi nici un descîntec. N-ar putea spune că n-o iubeşte pe Măriuța. Mai ales o iubeşte pentru viața chinuită pe care o duce, trăind lîngă soiosul şi

blestematul acela de hangiu... Poate i-a plăcut numai să se alinte, ascultînd cîntecele frumosului săbier tălian?! Da' cărei femei nu-i place să se simtă alintată şi căreia nu-i sticlesc ochii atunci cînd aude zornăit de pinteni prin preajmă şi ofuri: rupte din inimă?... Iaca, afurisite dihănii sîntem noi bărbaţii. Ne place să hălăduim din floare-n floare, da' să ştim că avem un cuib numai al nostru unde să fim stăpîni şi voievozi... Altfel, nici nu se poate, mîrîi Racea în barbă. Nădragii noi îi purtăm, nu ele.

Încredinţat că ăsta-i adevărul adevărat, a lungit pasul, să mai scurteze din drum. Îi crescuse inima şi cu toate că suduia la fel de aprig toate orînduirile lumii, aştepta cu sufletul la gură ziua a doua a Anului nou, să plece la Tîrgovişte cu cărturarul şi săbierul tălian, care va pune pe picioare turnătoriile lui Petru Cercel. Se arată de la-nceput că măria-sa va sta în zodia războiului şi a faptelor de oaste, dar nu înţelege de ce nu pune odată picioru-n prag şi nu-i trece prin sabie au nu-i zvîrle în lanţuri pe nemernicii de zarafi care îşi bat joc de cinstea ţării.

Tot frămîntîndu-se cu asemenea gînduri, ajunsese în Uliţa Mărgelarilor.

Într-un răsuflet al viscolului, cînd semnele isnafurilor se izbeau de pereţi şi scîrţîiau jalnic în crengile de fier în care erau agăţate, i s-a părut că aude ţipete de muiere şi strigăte de ajutor. Să fi fost numai un geamăt al vîntului? În vremurile pe care le trăia, învăţase să nu treacă pe lîngă nici un semn ce i s-ar fi părut nelalocul lui, aşa că a cîrnit-o pe Uliţa Abagiilor, făcînd semn ferentarilor să grăbească pasul. Prin sita deasă şi spulberată a ninsorii i s-a părut că vede viermuială de

oameni în fața caselor jupînului Stan abagiul, județul tîrgului.

Era mare zarvă de muieri şi de tîrgoveți, care se tînguiau ca din gură de şarpe, stînd ciucure pe lîngă gardurile județului, dar neîndrăznind să intre în curte. Cînd oamenii au luat seama ferentarilor, unii au început să suduie, alții au dat năvală în jurul căpitanului.

— Săriți, oameni buni, că-l omoară pe județ! strigă spart o babă.

— Crucea mamii voastre de ferentari, sudui un bătrîn scuipînd în zăpadă. Numai să beți ştiți.

— Huo, păcătoşilor!...

— Înghiți-v-ar iadul de trîntori!...

Racea îşi croia drum cu greu năzuind să ajungă la poartă, acolo unde era cea mai mare înghesuială şi unde văzuse ciomegele cîtorva slujbaşi de la agie pălind pe cei ce se apropiau prea mult. Începuse să fiarbă. Voia tocmai să strige ca să facă linişte şi să întrebe ce se întîmplă, cînd s-a deschis o fereastră şi o femeie aproape goală, cu părul despletit şi fața răvăşită de spaimă, a dat să sară afară. Lui Racea, chipul femeii i s-a întipărit în inimă. Albă, cu buzele vinete, cu ochii pierduți, nici nu putea gîngăvi. S-a văzut o umbră în spatele ei şi o mînă a prins-o de păr, trăgîndu-i capul pe spate. Viscolul a izbit fereastra înapoi, făcînd geamul țăndări.

— Asta-i fata județului, se tîngui un glas. Îşi bat joc păgînii de ea!... Doamne, iart-o!!

— Doamne, iart-o!... răspunseră oamenii.

Atunci s-a auzit porunca aspră a căpitanului Racea, detunînd peste tînguirile oamenilor şi peste aulitul crivățului.

— Fuştura la mînă!... După mine!

Văzîndu-l, cei patru oameni ai agiei au vrut să dea dosul, dar n-au mai apucat. Căpitanul a ajuns doi din ei şi apucîndu-i de gît i-a ciocnit atît de tare şi cu atîta mînie, încît le-a zburat cuşmele şi i-a lăsat în zăpadă cu capetele sparte. Pe ceilalți doi i-au prins ferentarii, răsuflîndu-şi pe ei mînia multor suferințe. Cînd s-a întors spre norod, fața căpitanului Racea era grozavă la vedere. Ochiul stîng i se bătea cu putere şi-şi ținea dinții rînjiți ca o fiară.

— Pe ăştia vi-i las în grijă. Vedeți să nu scape unul.

S-a întors pe cîlcîie dînd buzna înăuntru, ca repezit de crivăț. În tindă, trei turci îndesau în saci un maldăr de haine, blănuri, brîie de fir şi marame cusute cu fluturi de aur.

— Ucideți!... Unul să nu scape viu! gîfîi căpitanul, înfigînd sabia în beregata celui mai apropiat de el.

Fără multă larmă, zarafii au căzut cu piepturile străpunse de fuşture.

— Ioane, ia patru oameni. Cercetați grajdurile şi pătulele. Fără cruțare... Voi ceştilalți după mine.

Din odăile vecine veneau glasuri aspre şi gemete de om muncit. Se vede treaba că zarafii ori nu auziseră zgomotul făcut de căpitan, ori se credeau cu totul stăpîni pe tîrg, pentru că au rămas cu ochii holbați atunci cînd Racea s-a arătat în uşă cu sabia şiroind de sînge.

Deasupra vetrei, legat cu picioarele în cuiul de care se agăța lanțul ceaunului, cu capul spînzurînd deasupra focului, cu hainele ferfeniță, era agățat jupîn Stan abagiul. Tocmai atunci vornicul Alexa aruncase pe foc un pumn de ardei pisat. O pălălaie de fum roşu şi

înecăcios cuprinsese capul județului, făcîndu-l să geamă şi să tuşească de parcă sta să-şi verse bojocii. Cu cît tuşea, cu atît fumul îi intra mai adînc. Omul nu mai scotea decît un sunet slab, abia auzit. Avea ochii ieşiți din orbite, gura căscată, cu limba atîrnînd.

Racea s-a cutremurat... Parcă-l pălise un ciomag la creştet, în colțul stîng, legată fedeleş de cioca uşii, aproape despuiată, cu toate bătrînețile ei, plîngea muierea abagiului. Un zaraf îi tot îndrepta capul spre locul unde altul îşi bătea joc de fie-sa. Biata muiere cînd țipa, cînd huhotea amarnic.

Pînă cînd zarafii să-şi vină în fire, dintr-un salt uriaş Racea s-a prăvălit în mijlocul odăii. I-a crăpat capul turcului care stătea pe nişte perne privindu-l pe județ şi l-a pironit de uşă pe cel de lîngă muierea abagiului. Înăuntru erau, afară de cîțiva zarafi, vătaful păhărniceilor, Hoțea Mînă-Lungă şi trei slujitori de la agie, care îndesau în dăsagi avuțiile județului din odaia care răspundea spre uliță.

A fost o luptă scurtă, înghesuită între pereții scunzi, cu icnituri, gemete şi glasuri care cereau milă. Un ferentar tăiase legăturile județului, întinzîndu-l pe podea. Vornicul Alexa se ghemuise într-un colț, tremurînd vargă şi privind cu ochii holbați de spaimă măcelul ce se înfăptuia în fața lui. Peste puțin, hoiturile zarafilor şi slujitorilor agiei zăceau răsturnate pe unde-i apucaseră moartea, sîngerînd din belşug.

Vătaful păhărniceilor, Hoțea Mînă-Lungă se tupilase sub un pat şi, pîndind o clipă cînd căpitanul Racea se lupta cu spatele la el, s-a strecurat sub picioarele zarafilor care se apărau cu iataganele, sărind pe fereastră nu aşa de repede să nu-i rămînă caftanul în

mîinile unui ferentar. S-au auzit chiote şi sudălmi.

— Puneți mîna pe el!

— Prindeți-l!

— Ațineți-vă, oameni buni!

După ce a mîntuit treaba, Racea s-a sprijinit în sabie, oftînd mulțumit. Şi-a şters sudoarea de pe frunte cu mîneca şi apoi lama de oțel pe caftanul unui zaraf doborît.

— Aruncați-le hoiturile pe fereastră, porunci el oştenilor. Hai, muierilor, veniți-vă în fire şi trageți-vă țoalele pe voi... Nu mai plîngeți!... Nu mai plîngeți!... Vedeți mai bine de bietul județ. Mai curînd are nevoie de o lumînare, ca să-şi dea duhul creştineşte.

Ferentarii îndepliniseră poruncile căpitanului, aruncînd hoiturile spîrcuite pe fereastră. Acelea cădeau în zăpadă cu un bufnet înăbuşit. Acum stăteau nemişcați pe lîngă jupîn Stan abagiul, pe care căpitanul îl întinsese în pat. Îşi țineau cuşmele în mînă şi se sprijineau în fuşturele pe care începuse să se închege sîngele. În uşă se arătaseră capetele tîrgoveților. Erau vecinele mai bătrîne, care intrau în odaie făcîndu-şi cruci mărunte şi dese. Unele scoseseră de sub brobozi lumînările de ceară, pe care le luăseră de-acasă de cum aflaseră că au călcat păgînii casa județului.

Un ferentar aruncase un țol peste trupul tăiat cu hangerul al abagiului. Omul răsufla greu, horcăind. Nu după multă vreme un fior l-a scuturat din creştet pînă-n tălpi şi a rămas țapăn, sticlindu-şi ochii în bagdadie.

— Dumnezeu să-l ierte, murmurară buzele vinete şi crăpate ale bătrînelor. Una din ele i-a închis ochii, făcîndu-şi cruce.

— Şi-a dat sufletul fără împărtăşanie!

— Bine că am venit cu lumînări! Altfel murea omul ca un păgîn.

— Vai de biata Ilinca!...

— Păcatele noastre!... Păcatele noastre!

Începuseră şi bocetele. Racea a lăsat soborul de babe să-şi împlinească slujbele, ieşind în tindă. Aici erau umăr lîngă umăr tîrgoveții. Stăteau cu pletele descoperite, umplînd şi cerdacul şi curtea.

— Să te țină Dumnezeu, fiule, spuse bătrînul pe care Racea l-a cunoscut îndată. Era cel care-i suduise la-nceput. Pînă să se poată feri, acela i-a luat mîna şi i-a sărutat-o.

Oamenii au tuşit şi i-au făcut loc să iasă.

— Să aruncați hoiturile prin grădini, tîrgoveților. Au să le roadă cîinii pînă la primăvară.

— Aşa avem să facem, domnia-ta, răspunse Aron torcătorul, făcîndu-şi loc cu coatele. Te ascultăm şi-ți sîntem mulțumitori... Da' te rugăm să ne împlineşti o dorință. Din inimă te rugăm.

— Dacă mi-o fi în puteri?!... răspunse Racea.

— Fereşte-te, căpitane... Bagă de seamă la viața domniei-tale, care de astăzi şi nouă ne este dragă, cu toate că ne batjocoreşti des. Acum văzurăm că o faci numai de hîtru, da' că inima ți-e alături de noi.

— Bine vorbeşte Aron!

— Sa bagi de seamă, căpitane!

Aron ridică mîna şi tîrgoveții conteniră.

— Să ştii că l-ai ucis pe Hussein, mîna dreaptă a lui ceauş Haviz... Acum ți-l dăm plocon pe dumnealui Hoțea Mînă-Lungă... Du-l măriei-sale să-l Judece pentru fărădelegile lui, ca şi pe Alexa, pe care vedem că l-ai poprit. Noi avem să ridicăm Jalbe împotriva lor.

— Să rămîneți cu bine, oameni buni.

— Dumnezeu să te apere, căpitane. Pe tine şi pe noi deopotrivă.

Oamenii s-au întins să-i apuce mîinile şi să i le sărute. Simțea că se sugrumă. Afară, în viforniță, cîțiva tîrgoveți voinici îl țineau între ei pe Hoțea Mînă-Lungă. Alții cărau trupurile celor uciși, în spatele pătulelor. Lîngă poartă, Racea i-a văzut pe cei patru slujitori care ținuseră intrarea cu ciomegele, sparți de picioare şi sfîşiați de unghii. Zăpada începuse să se aşeze peste ei, troienindu-i... Se-ntuneca. Cînd a răzbit în Ulița Mărgelarilor, printre scîndurile obloanelor se strecurau raze firave de lumină. Pe chiotul bezmetic şi ascuțit al crivățului a venit cîntec subțire de copii.

Se porniseră colindătorii. Racea a rămas ca împietrit, întinzînd urechea pe vînt. Ascultau alături şi ferentarii.

— Vai de Crăciunul bietului județ, oftă un oştean.

— Vai de Crăciunul bietei țări, îi răspunse aspru Racea, punîndu-se împotriva crivățului, a ninsorii şi a nopții.

XXVII

Peste noapte viscolul contenise şi ziua de Crăciun a anului 1593 se arăta a fi îmbelşugată în ninsoare. Vestea uciderii județului Stan îşi făcuse loc printre troiene şi se strecurase pe sub toate cuşmele de zăpadă ce acopereau casele, stîrnindu-i pe tîrgoveți de pe lîngă vetre şi strecurîndu-le în suflete nelinişti noi.

Cînd zecile de clopote ale Bucureştilor au început să cheme credincioşii la slujba marelui praznic, rostogolind

peste tîrg zvonul de aramă molcomit în perdelele dese de omăt, ulițele au prins viață. Tîrgoveţele, gătite cu cojocele şi cațaveici scoase de pe fundul lăzilor mirosind încă a sulfină, grăbeau spre biserica de jurămînt, trăgînd după ele plozii mai mărişori. Tîrgoveții se îndreptau cuviincios spre casele staroştilor, să scoată praporele isnafurilor şi să iasă în calea voievodului, după datină. Săniile boiereşti zburau spre curte în cîntecul clopoțeilor, arătînd din goană numai nasurile fețelor mărite scoase din blănurile de urs. Surugiii plesneau din bice şi chiuiau din fundul bojocilor. Nici nu bătuseră bine clopotele, şi calicimea tîrgului năpădise pridvoarele bisericilor, înghiontindu-se şi suduindu-se amarnic, fiecare încercînd să apuce locul cel mai bun.

Gheorghe Drăgoi, ducînd-o pe Năstăsia de mînă, îşi făcea loc cu greu prin mulțime, năzuind să ajungă spre tinda bisericii de jurămînt, ca să-l vadă pe măria-sa la față. A rămas cu ochii pe praporele isnafurilor, înghițind în sec.

— Ian te uită, Năstăsio, la meşteri. Toți au botfori şi cojoace. Şi-au dat bărbile şi pletele cu unt. Halal viață, ofta drăgoieşteanul.

— Da' ele, Gheorghiță?! Parcă-s jupînițe, nu alta. Au rămas amîndoi strînşi unul lîngă altul sub cernerea deasă a fulgilor, aşteptînd alaiul domnesc.

★

Pe la prînzişor au izbucnit pivele de la cetate şi trîmbițaşii au vestit de pe ziduri ieşirea la slujbă a măriei-sale. Ca în atîția ani, tîrgoveții şi-au desfătat ochii cu vederea straielor bogate ale boierilor şi curtenilor, cu

minunăția tarhatului de pe cai, cu bărbile şi chivărele oştenilor. Maria-sa a trecut călare pe un armăsar alb, posomorît sub gugiuman, de parcă s-ar fi dus la înmormîntare. Din cînd în cînd, se mai uita cu coada ochiului la poporeni, sau mulțumea din cap isnafurilor care-i urau sărbători fericite. Vestea despre bogăția boierului Mihai de mulți ani străbătuse nu numai țara, ci tot Levantul, şi hainul Vodă Alexandru voise să-i ia capul cu osebire pentru a-l prăda. De asemenea, tîrgoveții ştiau că boierul a strîns în sipetele sale giuvaeruri fără preț, fiind mare iubitor de nestemate. Dar închipuirea şi poveştile erau departe de strălucirea şi măreția în care s-a arătat la acel praznic împărătesc măria-sa şi cu boierii olteni. De la surguciul bătut numai în rubinuri şi diamanturi, pînă la mantia voievodală de samur cusută cu fir şi şiraguri de mărgăritare, toate ceaprazurile, toți bumbii nu erau decît fir de aur şi nestemate. În cea mărire a straielor şi încruntare a feții s-a arătat voievodul Mihai poporenilor săi şi aceştia n-au întîrziat să tălmăcească după placul inimii ceea ce văzuseră.

— Dacă astăzi sîntem încruntați şi mînioşi, mîine vom fi veseli, în strai aurit...

— Altfel nici nu se poate. Dacă n-ar fi avut poruncă de la vodă, n-ar fi îndrăznit căpitanul Racea să-l hăcuiască pe Hussein, spaima tîrgului.

— De bună seamă!

Zvonurile s-au alergat mai repede decît mergea alaiul domnesc, ajungînd toate la urechile starostelui Muştil, care, după datină, avea loc cu isnaful său în spatele fustaşilor ce păzeau uşile bisericii. Cînd măria-sa a descălecat, Muştil s-a strecurat printre sulițele oştenilor, îngenunchind în zăpadă cu pletele descoperite.

S-a repezit îndată un armăşel cu buzduganul ridicat, dar mîna voievodului l-a oprit pe loc.

— Vorbeşte, staroste Muştil!

Auzind că-l cunoaşte, lui Muştil i-au dat lacrimile. Mulțimea s-a tălăzuit, bucuroasă.

— Maria-ta, ne-au răpus județul. Tîrgul a rămas fără păstor. Dă-ni-l pe Semăn, măria-ta, pînă la Paşti, cînd s-o face alegerea după obiceiul pămîntului.

Voievodul s-a întors spre tîrgoveți.

— Auzit-ați ce rugă a avut starostele Muştil, oameni buni?

— Auzit, măria-ta!... Îl vrem pe Semăn, răcniră fierarii şi toate celelalte isnafuri.

— Atunci să poftească județul Semăn la sfînta slujbă, porunci voievodul, întorcîndu-se şi intrînd în biserică.

Afară mulțimea n-a contenit strigătele decît atunci cînd s-au auzit trîmbițele vestind alaiul doamnei Stanca.

★

Lumina candelelor şi a lumînărilor se răsfrîngea în mii şi mii de fulgere din îmbrăcămintea celor ce ascultau cu capetele plecate sfînta slujbă. Inimă credincioasă şi pătrunsă de învățătura creştină, Mihai încerca să nu-şi dăruiască gîndurile decît rugăciunilor. Dar curînd i s-a părut că slujba vine de departe, ca un cîntec blînd în care glasurile arhiereilor se amestecau cu sunetele cădelnițelor şi cu mirosul de smirnă şi tămîie. Azi-noapte, căpitanul Racea îi adusese legați pe cei doi slujbaşi de la agie, care fuseseră munciți sub ochiul lui cu fierul roşu şi se mărturisiseră că au făcut călcarea în urma poruncii paharnicului Manta. Atîta putuse scoate de la ei. Vestea îl tulburase peste măsură... Oare cît de

adînci erau şi pe cine mai cuprinseseră în urzeala lor mrejele hicleniei care se țesuseră în jurul lui? Iată, paharnicul Manta ascultă slujba smerit, ca orice om cu sufletul curat. Ce va fi avut cu județul? Pe cei doi ticăloşi are să-i judece şi să-i ridice în furci, pentru învățătură de minte.

Şi-a trecut privirea peste fețele bărboase ale boierilor. Încet, încet începe să le dezlege gîndurile şi să înțeleagă că prea puțini îi stau aproape. Pe lîngă vechile duşmănii din vremea slujbelor, s-au ridicat acum altele noi. S-au învățat cu domnii de cîte o lună sau două, ca acelea ale lui Iliaş şi Radu, fiul Ciobanului Vodă, să se înscăuneze ei la cîrma țării şi domnul să se plece la puterea cinului boieresc, ca mielul în fața lupului. De i-ar da pace Stambulul pînă cînd va apuca frîiele țării cu toată puterea. A repezit ieri olăcar unchiului Iane cu scrisoare în care îi spune să nu cruțe pungile, ca să țină la marii diregători şi pe lîngă sultan gînduri bune pentru el, dobînda acelor pungi scoțînd-o la vară din moşiile sale, din ocne şi vămi, unde va pune rînduială, chiar dacă vor trebui să cadă cîteva capete de boieri... Fața i s-a îmblînzit atunci cînd şi-a plimbat ochii peste vălurile, maramele şi strălucirea care alcătuia curtea doamnei. Florica era ca o principesă din basm şi asculta slujba cu nasul în piept, privind pe sub gene la jupînițele din preajmă.

S-a întors către Niculaie. Stătea țeapăn, avîndu-l în spate pe dascălul său nemilos, popa Arsene, un bulgar învățat care-l strunea cu multă străşnicie... Ar fi vrut să nu se mai uite în partea doamnei, dar ochii strălucitori ai Velicăi, fiica lui Ivan aga, îl nelinişteau şi-l chemau.

Crescuse şi se făcuse nespus de frumoasă, de cînd n-o

mai văzuse.

★

În cămările palatului, oaspeții voievodului aşteptau chemarea stolnicului Sîrbu, care să vestească aşezarea mesei. Era de față întreaga boierime şi pentru că nu toți puteau încăpea pe lîngă măria-sa, unde-şi aveau locurile numai boierii veliți şi cei apropiați măriei-sale, restul se împrăştiase cete, cete, după prieteşuguri, tăinuind pe la colțuri.

Paicii, gătiți în ceapcăne leşeşti, verzi ca pucioasa, strînşi în brîie de argint, păzeau uşile cu sulițele aurite în mînă. Copiii de casă purtau cînd şi cînd tipsii de aur pe care fumegau mirodenii. Din spatele perdelelor grele de catifea din spătăria mare, unde erau întinse mesele, se auzeau viorile şi naiurile lăutarilor țigani. Stolniceii şi păhărniceii forfoteau de colo, colo, aducînd talerele şi tacîmurile, potrivind vinurile şi aşezînd velințele şi covoarele pe lavițele boierilor.

Paharnicul Manta, care era îndatorat a pregăti cupa voievodului, era un grec adus de Alexandru Vodă de la Stambul, bărbat frumos la înfățişare, cu nas vulturesc şi ochi iscoditori, începuse să-şi facă avere, cu deosebire prin negoațe şi prin ceea ce agonisise din belşug în slujba de postelnic, care era cea mai apropiată de voievod. Vînduse atîtea hrisoave de boierie pentru postelnicei şi-i întorcea aşa de bine, că numai într-un singur an de postelnicie putuse să cumpere patru moşii şi să pună pe picioare negoțul cu lemne care-l făcea cu un frate rămas la Stambul. Nu putea suferi ca drumurile să cadă în mîna voievodului şi vameşii să-i dea socoteală dreaptă despre toate şi despre toți. La astea se adăuga şi

ura pe care i-o purta lui Iane epirotul, care-l împiedicase ani de-a rîndul să ajungă unde ajunsese abia acum.

Făcuse un semn uşor din cap spre cîțiva boieri care tăinuiau la un colț al horei mari şi aceştia l-au urmat în coridorul ce ducea spre iatacul şi cămările doamnei, de unde se auzeau glasuri ciripite de muieri.

— I-a muncit azi-noapte pe amîndoi, le suflă paharnicul celor trei boieri. Aşa că, vornice Dumitru Dudescu, ai pierdut un slujitor credincios în Alexa, după cum eu am pierdut un altul în Hoțea Mînă-Lungă.

— Ai aflat ce au mărturisit? întrebă pripit vornicul Dumitru Dudescu.

— N-a fost chip. Hainul a făcut-o în beciurile palatului, avînd străji din robii pe care i-a răscumpărat la venirea în țară... Blestematul acela de Racea îşi vîră nasul peste tot.

— Poate ar fi bine să ne întoarcem la moşiile noastre şî să stăm gata de pribegie.

— Mai bine să-l înduplecăm pe vel vornicul Mitrea să-i judece cu milă şi să-i facă scăpați, spuse paharnicul Manta.

— Ne-a fost truda fără folos, vel paharnice, vorbi rar şi apăsat un boier voinic, cu o barbă castanie şi trăsături bărbăteşti, îmbrăcat ostăşeşte. Cel puțin dacă izbîndeam să-l ridicăm pe Costa dulgherul în locul lui Stan. Da' hainul nici n-a aşteptat sfatul divanului.

— Aşa-i, stolnice Dima, şopti paharnicul. Acum hai să mergem, să nu ne ia la ochi careva. E plină lumea de iscoade... Aşteptați veşti cu caii şi săniile gata de drum. N-are să îndrăznească să ridice mîna asupra noastră... În noaptea de Bobotează rămîne cum am vorbit. Duceți-vă!... Îmi pare că vel stolnicul Sîrbu a făcut strigările.

XXVIII

Vestea strigată de crainicii domneşti pe la toate răspîntiile se risipise peste tîrg cu repeziciune şi în dimineaţa Anului nou tîrgoveţii se buluciseră lîngă temniţă să vadă cu ochii lor şi minunea asta. Se mirau de puterea străjii care înconjurase cei doi măgari, ce aşteptau cu urechile clăpăuge să-i poarte în spinare pe dumnealui vornicul de tîrg Alexa şi pe vătaful păhărniceilor, Hoţea Mînă-Lungă.

Ziua de Anul nou se vădea luminoasă şi rece. Omătul scîrţiia sub picioare. Ciorile se învăluiau în stoluri, cîrîind răguşit. Fumul hogeacurilor se ridica subţire şi alburiu, drept spre creştetul de cleştar al cerului.

— E păcat să mori în aşa zi frumoasă, spuse starostele Muştil, care din ziua praznicului nu-şi mai găsea locul. Umpluse tot tîrgul de fiinţa lui şi cu toate că de atunci se ştia că vorbise cu voievodul, povestea tuturor celor care voiau şi celor care nu voiau să-l asculte isprava lui, lăudîndu-se că fără el tîrgul ar fi rămas lipsit de judeţ.

Căpitanul Racea, care venise cu o roată de ferentari, se-ntoarse spre staroste, răsucindu-şi mustăţile.

— Pentru lotrii nu-i păcat să moară oricînd, staroste. Ia aminte că pedeapsa de astăzi e pilduitoare şi se face în zi de An nou.

Vorbele căpitanului au trecut din gură-n gură, târgoveţii repetîndu-le cu sfială şi cuviinţă. În ochii lor, căpitanul ferentarilor dobîndise preţ nou şi ridicat. Părea că după judecata făcută lui Hussein şi soţilor săi, calicul de Racea, cum îi ziceau pînă atunci, se

schimbase că nu-l mai cunoşteai. Nu-şi mai bătea joc prin crîşme de meşteşugari, ba la Manole Cap-Lat sta de vorbă cu unul şi cu altul, sfătuindu-i cum să-şi ducă negoațele ca să scape de urgia lui Haviz. De la el aflaseră că în Divan vel vornicul Mitrea voise să-i scoată basma curată pe cei doi slujbaşi, ba dăduse chiar preț de răscumpărare voievodului şi că acesta era mai, mai să-l pălească cu topuzul şi poruncise să fie ridicați în furci. Aşteptînd să-i vadă pe osîndiți, tîrgoveții vînturau şi răzvînturau ştirile, întorcîndu-le pe toate fețele. Mai aprige se dovedeau tîrgovețele, care trăiau zi şi noapte cu frica-n sîrt din pricina slujbaşilor domneşti şi a zarafilor. Ele îşi dădeau coate să ajungă mai în față, să poată vedea mai bine.

Murmurul norodului s-a curmat de cum au ieşit cei doi crainici cu trîmbițele scînteind. După ce-au sunat ridicîndu-le spre cer, bătrînul crainic Sfetea a făcut strigările cu glas rar şi adînc.

— Să ştie tot norodul. Că măria-sa pe drepți îi răsplăteşte şi pe răi amarnic îi pedepseşte. Să nu faci aproapelui ce nu vrei să ți se facă ție. Maria-sa porunceşte şi la mic şi la mare să se poarte cinstit şi să nu asuprească pe nimeni. Să nu păgubească vistieria țării şi nici pe supuşii măriei-sale. Cine o mai face ca ei, ca ei să pățească.

Cînd au sunat trîmbițele a doua oară, s-au deschis porțile temniței şi s-au arătat osîndiții. Purtau cărțile de judecată spînzurate de gît şi mîinile legate la spate. Erau îmbrăcați în zdrențe, cu chipurile supte de suferință şi privirile rătăcite de spaimă. În fața lor păşea popa Măru, ales în sfatul tîrgului, îmbrăcat cu odăjdii, care le va da împărtăşania şi dezlegarea spre cele veşnice.

Cum s-au arătat cei doi, s-au auzit țipete de muieri şi icnete de copii. Două femei băteau cu pumnii în piepturile ferentarilor şi-şi smulgeau părul de pe cap, căutînd să răzbească la osîndiți.

— Lăsați-ne, cîinilor, lăsați-ne la soții noştri, mînca-v-ar viermii inimile de piatră! se bocea una dintre ele, o femeie plinuță şi frumoasă.

Auzind-o, Hoțea Mînă-Lungă a scos un răcnet înfricoşător şi s-a trîntit în zăpadă, zvîrlind din picioare.

— Nu vreau să mor, nu vreau să mor, urla el cu vinele gîtului umflate cît degetul gros.

Vornicul Alexa păşea beat. Se uita timp la nevastă-sa şi parcă n-o cunoştea. Aceasta ridicase un prunc înfăşat în pernă deasupra capului, arătîndu-i-l.

— Cui ne laşi, Alexo, cui ne laşi?... Cui ne laşi, Alexoo, cui?

În tăcerea care cuprinsese norodul nu se auzeau decît bocetele muierilor şi răcnetele bezmetice ale vătafului de păhărnicei. Căpitanul Racea se-nmuiase. A vrut să dea dosul, dar a dat cu ochii de fața albă cu buzele vinete ale fetei lui Stan abagiul. Era îmbrăcată. Lui i s-a părut c-o vede goală, aşa cum o văzuse în fereastră. S-a întors spre oşteni, poruncind cu glas sugrumat:

— Ridicați-i pe măgari! Apoi, către muieri: Nu vă mai bociți. Mai bine vă arătați nelacome la galbeni şi la mătăsării. Ce, nu ştiați de unde iau banii bărbații voştri?

— Aşa-i! strigă starostele Muştil. Nu le mai încăpea lumea de făloase ce erau.

— Ne trăgeau de păr prin tîrg şi ne amenințau cu temnița dacă nu le aduceam plocoane, izbucni glasul ascuțit al unei tîrgovețe.

— Ei sînt cozile de topor.
— Ei aduceau zarafii pe la casele oamenilor.
— Împărțeau pe din două.
— La moarte!
— N-au avut milă de bietul Stan!... L-au afumat!
— Parcă de noi au avut milă?!
— Huoo! În furci cu ei!

Glasurile se întărîtau din ce în ce şi mulțimea începuse să se îmbulzească în spatele străjilor.

— Astîmpărați-vă, oameni buni, strigă Racea. Avem poruncă să-i spînzurăm, îi spînzurăm. Să nu pună unul mîna pe ei, că-l răpun.

În fața ochilor aprigi ai căpitanului, mulțimea s-a dat înapoi. Strigătele s-au mai urmat o vreme, apoi convoiul s-a mişcat pe Ulița Tîrgului de Afară, la capătul căreia era locul unde se împlineau osîndele judecăților.

Slujbaşii agiei zăceau pe măgari, ca doi saci de paie. La răspîntii, convoiul se oprea şi crainicii îşi făceau strigările, după care păşeau mai departe. Se auzeau bocetele celor două muieri şi rugăciunile morților trase pe nas de popa Măru.

★

Cu cît se apropiau de Pescăria Veche, cu atît Racea căsca ochii mai mari. Vorbise cu Mîrzea şi luînd seama mai bine de jur împrejur, văzuse amestecate printre târgoveții bărboşi fețele rase ale tighecenilor tătăraşului. Se țineau în pas, cu mîinile sprijinite în străjile săbiilor. Căpitanul se temea de vreo izbire mişelească a paharnicului Manta, care să-i smulgă pedepsii domneşti pe osîndiți şi mai ales să dovedească norodului că pînă la Dumnezeu te mănîncă sfinții. S-a mirat foarte, atunci

cînd au ajuns în mideanul spînzurătorilor fără nici o supărare.

Osînda s-a împlinit cum fusese poruncită. Popa Măru i-a spovedit, vorbind numai el. Vornicul Alexa era mai mult mort decît viu. Cînd gealatul i-a vîrît capul în furca de lemn, a dat ochii peste cap, gemînd din adîncuri. Pe Hoțea Mînă-Lungă abia l-au putut struni patru ferentari. La porunca gealatului, furcile au fost ridicate cu frînghii şi oştenii au bătătorit pămîntul în groapă, întărindu-le să stea drepte. Cei ridicați au suflat greu, s-au învinețit holbînd ochii şi scoțînd limbile...

— Dumnezeu să-i ierte, cîntă popa Măru.

— Să-i ierte Dumnezeu, răspunseră poporenii.

— Ce-au căutat au găsit, spuse o mătuşică ducîndu-şi colțul broboadei la gură.

Au rămas de strajă patru oşteni. Porunca era ca hoiturile să zacă acolo trei zile, spre înfricoşare şi spaimă. Nu se depărtaseră bine tîrgoveții, că pe umerii morților se şi lăsaseră corbii, zbătîndu-se cu fîlfîit de aripi şi cîrîituri mînioase să le ciugule ochii.

Cu toate strigătele vădanelor celor doi slujbaşi, păsările de pradă nu s-au depărtat. Erau întărîtate de foame şi dăduseră de gustul sîngelui cald.

XXIX

Era în ajunul Bobotezei. Pe la amiazi. Gerul se mai înmuiase şi un soare palid revărsa peste lume o lumină rece. Pe dealul Văcăreştilor se auzeau poruncile aspre ale iuzbaşilor şi hotnogilor. Cu toate că oamenii şi caii înotau în zăpadă, pedestrimea şi călărimile se mişcau

suduind în bărbi, cu coada ochiului pe toiegele iuzbaşilor care nu stăteau în nelucrare. În mijlocul mideanului aceluia frămîntat de botfori şi de copite, căpitanii se strînseseră la un strop de vorbă.

— Ia uitați-vă la jupîn Petnahaci ce-şi mai muştruluieşte oamenii, spuse Racea. De cînd am început, nu le mai dă răgaz nici să răsufle.

— În afară de hînsarii mei tigheceni, e cea mai mîndră călărime, îl înțepă Mîrzea.

Racea dădu ochii peste cap, mormăind în barbă oarecari sudălmi potrivite pentru înfumurarea călăreților.

— Nu te mai lăuda, tătăraşule. Ai înțărcat bălaia dacă ți s-o pune în față o roată de pedestrime. Priveşte-i pe lefegiii jupînului Theil... Ei? Ce zici? I-ai putea lua din goană cu sulița?

Jupîn Nikolaus Theil şi-a mîngîiat barbişonul cu vădită plăcere.

— Ja, ja!... Bitte schon versuche, einen Angriff... Căpitan Racea zice bun... Mein Gott, Wolfgang ştie cum vrei.

Mai erau acolo Ghețea, iuzbaşul Nicolae, hotnogul Caloian şi cîțiva oşteni mai bătrîni, care osteniseră. Au întors cu toții capul spre compania de lefegii. Se mişcau toți odată, drepți şi țapeni de parcă ar fi fost din piatră. La porunca locotenentului, cînd se desfăşurau, cînd se adunau. Se opreau în loc şi cu stînga înfigeau furca în zăpadă, ca într-o clipită să sprijine archebuza şi să fie gata de tragere. Cînd mărşăluiau, pungile cu plumbi şi cu praf, pe care le țineau agățate la eşarfe şi centuri, se mişcau vesele.

— Cam greu, oftă Mîrzea. Ăştia scuipă o ploaie de foc

de la două sute de paşi.

— Avea dreptate măria-sa cînd zicea de arcobuzieri, făcu iuzbaşul Nicolae săltîndu-şi dulama în spate...

— Avea dreptate la toate, îl întări hotnogul Caloian. Dacă ne-o ține aşa toată iarna, ieşim la primăvară cu ciubotele ferfeniță. Încaltea, de cînd am început muştrul, numai ud sînt la picioare... Se aude că mîine, după halcă, se împarte merticul pentru anul ăsta!

— Bine ar fi! Am rămas aproape gol!... De oşteni nu mai vorbesc.

— Pot să-ți spun, iuzbaşule Nicolae, c-am văzut cu ochii mei în şoproanele şătrarului Sandu vigurile de stofe. Sînt şi catifele verzi pentru vînători şi de cele roşii pentru oamenii dumitale.

— Ce spui, căpitane Racea? se miră omulețul. Te pomeneşti că-mi croiesc coantăş nou!?...

— Numai să-l faci ceva mai mic decît pe ăsta, rîse Racea...

Iuzbaşul îl privi dintr-o parte, zbîrlindu-şi mustățile.

— Aş vrea să te văd mîine la halcă.

Oamenii se apropiară mai mult, ciulind urechile. Pentru oştenii domneşti, halcaua de Bobotează era mare sărbătoare, atunci putîndu-şi dovedi iscusința chiar în fața voievodului.

— După alergătura comişeilor, pare că va fi de soi. Încă de cînd era agă, măria-sa iubea jocul. Mai țineți minte? La tăiatul căpățînilor din goană nimeni nu-l întrecea.

— Ei, ei, ian uitați-vă la vel şătrarul. Cum se uită la pive ca vițelul la poartă nouă... Bietul tălian trebuie să aibă o răbdare de înger cu războinicul nostru... A băgat măria-sa groaza în toți, de aleargă slujbaşii oştirii ca

prîsneii... Cred că nu visează decît furcile de la capătul Uliței Tîrgului de Afară.

— Bună învățătură a fost aceea, căpitane Racea. Roşii mei nu mai văzuseră pită şi carne de nu ştiu cînd. Să-i vezi pe dumnealui medelnicerul şi jicnicerul ce ne mai întreabă dacă sîntem mulțumiți şi dacă ne mai pofteşte ceva rînza.

Oştenii rîseră gros, clătinîndu-şi bărbile.

— Jigodiile!

Cînd au bătut clopotele vestind amiazul, au sunat şi trîmbițele oştirii. Steagurile de călăraşi şi roatele de pedestrime s-au înşiruit cu lefegiii în frunte, grăbind spre Curtea Veche. Cei trei prieteni au lăsat oştenii pe mîna iuzbaşilor, călărind alături, în urma oştirii.

★

Tăceau, rumegîndu-şi gîndurile. Privirile lui Mîrzea erau încețoşate. De cîte ori le ridica dintre urechile lui Şeitan, n-o vedea decît pe Neaga, aşa cum fusese la praznicul Crăciunului, îi zîmbise din cerdac şi într-o clipită se topise în cămările doamnei. Părea că anume îl pîndise. De atunci nu s-a mai arătat! De ce? O mie de întrebări îl scurmă. Noroc că dimineața are muştru şi i se mai împrăştie gîndurile... Rămîn însă nopțile. Şi nopțile de iarnă sînt nespus de lungi.

Racea călărea între cei doi prieteni, privindu-i pe rînd cu coada ochiului. Avea barba rotunjită din proaspăt cu foarfecele şi vestea pe care o ținea în el îl făcea să pocnească de bucurie. Cînd a văzut flamura voievodului fîlfîind deasupra cetății, şi-a strunit calul.

— Ce-i? răsări din gînduri Mîrzea.

Oştenii intrau pe Poarta de Jos în sunetele trîmbițaşilor de la ziduri şi ale tobelor. Armele scînteiau

în soare. Flamurile se legănau în vîrful sulițelor.

— Priviți! Priviți şi dacă vreți, n-aveți decît să vă închinați şi lui Belzebuth.

Căpitanii au privit şi l-au înțeles.

— Mai țineți minte cînd v-am dus la Căliman? Era o înserare tivită cu sînge. Turnul n-avea flamură. Zidurile păreau ruşinate şi coşcovite.

— Coşcovite sînt şi acum, răspunse cu glas sec Mîrzea.

Racea îl privi din toată înălțimea sa, clătinîndu-şi capul cu amărăciune.

— Coşcovite, dar au prins viață, tătăraşule. A început să cadă mucegaiul. După cîte se pare însă, ai început să mucegăieşti tu... Vezi şi cască ochii bine, să nu cazi a doua oară în ghearele Danului. Ar fi păcat de tine, că altfel nu eşti om rău.

— Taci!

— Am tăcut!... Da' să ştii că te lăsăm singur.

Ghețea a răsărit, roşindu-se parcă.

— Aa! Va să zică ştiai, se dezumflă Racea privindu-l. Mironosițo, pufni el pe nări. Nu mai are omul nici o bucurie... Cine ți-a spus?

— Diacul Nathanail.

— Phii, da' prost mai sînt, se bătu Racea cu palma peste frunte. Te pomeneşti că el a scris hrisovul de căpitănie?

Ghețea încuviință din cap.

— El stie? şi-l arată peste umăr pe Mîrzea.

— Ştie!

— De aia o fi trist şi îndurerat!... Rămîne singur, puiul mamei.

Mîrzea ridică privirea la el şi Racea începu să se

foiască în şa.

— Hai!... Pinteni!... Pinteni, că nu pot înghiți ochi blajini de iadă în focurile dragostei. Să ştiți că mă duc să iau putere de la Manole Cap-Lat.

— Să nu vii afumat la halca.

— Nici o grijă, Radule... Păzeşte-l pe tătăraş. I-a luat inima foc. Hii la drum, răcni el, dînd pinteni.

Armăsarul s-a încordat, pornindu-se în goană. Dulama fîlfîia şi de sub copite zburau bulgării. Ghețea şi Mîrzea i-au privit pe urme, pînă cînd nu l-au mai văzut.

★

— Te duci acasă?

— Mă duc să-mi gătesc boarfele de drum.

— Cînd plecați?

— Racea spune că după Bobotează. Îi petrec pînă la Tîrgovişte.

Mîrzea şi-a plecat barba în piept.

— Bine!... Eu mai rămîn să văd ce-mi fac oamenii!...

Aşa făcea în fiecare zi. Stătea în cetate pînă sunau trîmbițele ridicarea podului. De-abia atunci se îndura să plece. Cu toate astea n-o mai văzuse de atîtea zile. A trecut pierdut pe lîngă caii pe care-i buşumau hînsarii lui. Altădată îl bucura zorul oştenilor, mirosul de grajd şi de curelărie; privirii lui nu scăpa un cui lipsă la potcoave, un cal nețesălat cum trebuie, o şa cu chinga învechită. Astăzi trece pe lînga toate lucrurile astea dragi, care-i alcătuiesc miezul şi rostul vieții, ca un străin. Totul i se pare străin, în afară de suferința şi neliniştea lui.

Nici nu ştie cînd s-a trezit cu vătaful Simion în față.

— Căpitane!... Am poruncă să te înfățişez doamnei. Pofteşte degrabă.

— De ce? tresări Mîrzea.

Gînduri anapoda i-au dat ghes. S-a mărturisit Neaga? Neaga şi iarăşi Neaga. Simion l-a lăsat în hora mică, de unde răspundeau uşi spre cămările iatacului. Se auzeau bătăi repezi de spată, întretăiate de rîsete tinere. Nu intrase niciodată aici. Se cunoştea din fiecare lucruşor, din fiecare floare aşezată în ghiveci că o mînă de femeie domneşte în această parte a palatului.

Îşi răsucea sfîrcul mustăților, căutînd o dezlegare chemării, cînd una din uşi se deschise făcînd loc unui cap de jupîniță, străjuit de coade lungi în care era împletit fir de aur. Jupînița l-a măsurat din ochi, apoi a trîntit uşa. S-au auzit chicote, o învăluire de poale şi un tocănit repede de tocuri. Uşa s-a deschis iarăşi. De data asta s-au bulucit în deschizătura ei o sumedenie de capete şi de cozi, unele aurii, altele negre, altele castanii şi tot atîtea perechi de ochi codani, care-l cercetau cu luare aminte şi sclipete de veselie. Jupînițele şi-au dat coate, pufnind în căuşul palmelor. Apoi s-a auzit un glas răguşit de femeie bătrînă.

— Treceți la lucru, diavolițelor.

Fetele s-au dus într-o fluturare de pînzeturi şi catifele, uitînd uşa deschisă. După o clipă, s-a întors cea de la-nceput, scoțîndu-i limba şi pocnind uşa.

— Afurisitele naibii, mormăi oşteanul. Dar Neaga?

A mai făcut cîțiva paşi, zornăindu-şi anume pintenii şi tîrîndu-şi sabia pe marmura pardoselii. Nu s-a mai arătat nimeni, în afară de vătaful Simion, care i-a făcut semn să intre. Căpitanul şi-a scos cuşmulița, şi-a mai potrivit coantăşul, apoi a intrat țanțoş, îmbîrligîndu-şi mustățile. Era pornit pe sfadă şi gîlceavă.

★

Doamna Stanca stătea în picioare lîngă ghergheful la care lucrase. Era înaltă şi trufaşă, cu cozile groase lăsate pe piept pînă la cingătoarea de filigran închisă cu pafta bătută în pietre scumpe. Avea boiul alb, sprîncenele negre desemnate cu arcuri meşteşugite şi gura rumenită cu dresuri. Frumoasă şi măreaţă. O măreţie aspră şi o trufie împieptoşată. Ochii negri, peste măsură de mari, jucau în ape frămîntate, cu toate că-l priveau cu luare aminte.

— Sluga măriei-tale, căpitanul Mîrzea, se închină oşteanul îngenunchind şi sărutînd mîna ce i se întinsese.

— Te cunosc, căpitane. Îţi puseşi trupul pentru voievod, cînd îl hăitui Alexandru, duşmanul nostru. Glasul mlădios era totuşi tăios. Ridică-te, domnia-ta. Şi ai bunătatea să asculţi o rugăminte.

În odaia doamnei pluteau parfumuri plăcute şi abia simţite. Lumina zilei se pierdea în moliciunea perdelelor şi a covoarelor care acopereau pereţii. Doamna s-a aşezat în jilţ, plecîndu-şi capul în mîna frumoasă, arcuită uşor. Era îmbrăcată în rochie grea de hetaia roşie. Purta pe cap mesal din fir, legat pe sub bărbie cu lănţug de aur. De sub poalele fustei ieşeau vîrfurile întoarse ale conduraşilor de mătase galbenă, cusuţi cu flori.

— Vreau să ştiu, căpitane, dacă ai să mă asculţi şi ai să-mi fii de folos.

Îşi îndulcise puţin glasul.

— Maria-ta, sînt prea supusul tău slujitor. Porunceşte şi vei fi ascultată, se închină căpitanul.

— O, n-am să dau porunci. O făcui altădată, căpitane,

cînd fusei stăpînă la mine acasă. Porunci dau acum voievozii. Doamnele stau ferecate în iatac şi aşteaptă să le vină soţii plecaţi prin lume... Nu fuseşi şi domnia-ta cu căpitanul Racea pe la Tîrgşor?!

— N-am fost şi nici nu ştiu să fi fost prietenul meu pe-acolo, îngăimă Mîrzea.

„Te pomeneşti că pentru asta m-a chemat", gîndi căpitanul pipăindu-şi grumazul.

— Lasă, lasă, oştene, îl ameninţă doamna cu degetul. Am să pun eu odată mîna pe voi.

Cu toate că rîdea, Mîrzea a simţit ameninţarea ascunsă în spatele rîsului şi a-nghiţit în sec.

— Iaca despre ce-i vorba: Voievodul şi luminatul meu soţ, sfătuit de cugetul lui, care nu-i mai dă pace, şi mai ales de diacul Nathanail, care-şi cunoaşte prietenul, a poruncit dascăli pentru coconul nostru, Nicolae Pătraşcu. Ah! oftă doamna. Aceşti dascăli de lătinie şi de slavonească şi de mai ştiu eu ce sînt mai duşmani decît duşmanii cei adevăraţi. Îl ferecară pe bietul copil între bucoavne, de se făcu ca ceara. Parcă unchiul meu Dobromir, vel banul Craiovei, ştiu atîta carte. Au boierii Craioveşti, care slavă Domnului că sînt avuţi cum nu se mai poate... Da' de la un timp nu mă mai pot pune cruce. Nu-l îngăduie nici dumnealui Theodosie Rudeanu, ruda noastră bună, nici părintele Arsene, nici ceilalţi cîţi o mai fi avînd. Acum auzii că măria-sa i-a găsit şi alt dascăl care să-l asuprească. Acela va fi dascăl de ostăşie şi se cheamă Mîrzea, căpitan de călăreţi moldoveni.

Pe Mîrzea îl trecu un fior de plăcere.

— N-am ştiut asta, măria-ta. Mă simt cinstit mai mult decît meritam.

— Auzi-l cum vorbeşte, Simioane? Parcă nu domnia-sa tulbură inimile fetelor mele din casă cînd trece în goană pe sub ferestre.

Simion a rîs în mustăți, fără să răspundă.

— Sînt mîhnit, măria-ta. Credeam că numai prietenul meu Racea face asemenea lucruri. Altă dată n-am să mai trec.

— Ba să treci şi altă dată. Dar să ai grijă de acest cocon al nostru, care-i slăbuț şi pe care taică-su vrea să-l facă oştean cît ai bate din palme... Destul îmi tremura inima pentru el cînd bătea codrii Mehedinților şi cu treabă şi fără treabă. Acu vrea să mi-l înstrăineze şi pe copil. Sînt vremuri tulburi, căpitane. Văzuşi că ne bătu curtea cu pietroaie.

Se sculase şi i se oprise în față.

— Să ai grijă de fecioraş. E fraged. Să nu-l izbească vrun cal, sau să nu se săgeteze din greşeală. Mă asculți?

— În genunchi, măria-ta. Am să-l păzesc ca pe ochii din cap. Cît despre meşteşug, are să-l prindă pe-ndelete şi după puterea trupului său.

Doamna Stanca s-a-nseninat, zîmbindu-i. Apoi tainic:

— Să-l mai scoatem un pic din mîinile dascălilor, că-l îndeasă pînă-l amețesc. Are să te cheme voievodul să-ți dea porunci. Bagă de seamă. Să nu uiți că trecuşi întîi pe la mine... Simioane, du-l pe căpitan cu grijă să nu-l fure jupînițele... Dacă ți-o plăcea vreuna şi te-o amărî, să vii şi să mi-o pîrăşti... Din cînd în cînd, am să te chem să-mi povesteşti cum merge învățătura...

I-a dat mîna să i-o sărute şi cînd a ieşit, Mîrzea a auzit-o oftînd uşurată. Vorbele din urmă ale doamnei i s-au părut spuse cu un anume tîlc. Să se fi mărturisit Neaga? Gînduri noi îi stăruiau în minte. I se strecurase

o grijă în suflet. Un simțământ nou şi curios. Să ai în pază un copil. O altă povară de dus... Putea fi o povară plăcută. Mai ales că va avea prilej de acum încolo să pătrundă uşor acolo unde stătea jupînița Neaga.

XXX

Acum aştepta în hora mare porunca voievodului, la care fusese chemat pe cînd cerceta pentru a nu ştiu cîta oară grajdurile. Zîmbea în mustăți, cunoscînd pricina. Tot Simion vătaful l-a purtat în spătăria mică, unde Mihai era singur. Purta caftan blănit cu samur, avea capul descoperit şi privea pe fereastră. Lui Mîrzea i s-a părut că în cele două luni de domnie voievodul îmbătrînise mult. Nu că s-ar fi plecat trupul lui vînjos, nu că ar fi cărunțit, dar i se săpaseră o seamă de şănțulețe sub ochi şi privea la cei din jur pieziş şi iscoditor.

— Căpitane, te-am chemat pentru o lucrare de care vreau să fiu încredințat că va fi sfîrşită cum se cuvine.

Mîrzea s-a închinat fără să scoată o vorbă.

Privirea voievodului a prins parcă viață şi fața aspritã s-a luminat la un gînd lăuntric, care, se vede, îl muncise pînă în acel ceas.

— Am chibzuit şi am hotărît să-ți încredințăm pe fiul nostru iubit pentru a-l deprinde la meşteşugul armelor. Sînt mulți oşteni bătrîni şi vrednici în cetate, dar noi te prețuim ca pe unul dintre cei mai iscusiți.

— Mă simt cinstit şi prea plecat la poruncă, măria-ta.

— Să nu fie o poruncă aceasta. Să fie o slujbă făcută unui prietin.

— Am să am grijă ca de un frate al meu mai mic. Sabia mea se va închina măriei-sale Nicolae Pătraşcu.

— Nici asta nu se poate. Te vei purta cu el ca un dascăl al meşteşugului ostăşesc. Aspru meşteşugul, aspru şi dascălul. Să nu pleci urechea la unele vorbe şi rugări, de ori unde vor veni ele. Ai înțeles?

— Înțeles, măria-ta, clipi des Mîrzea.

— Însă - voievodul făcu cîțiva paşi spre el -... să fii cu ochii în patru. Mai ales dacă îl duci la Ciutărie. E un blestemat de urs care a prins poftă de harț. Şi nu care cumva să-l batjocorească păgînii. Fraged va fi fiind, dar e fecior de voievod. Asta s-o ştie bine şi să n-o uite în veci. Să-l creşti viteaz şi ager. Eu îți dau mînă slobodă să faci cum vei vrea. Să începi de după-amiază. N-am să mă amestec, n-am să-l ascult dacă se văicăreşte.

Mihai parcă vorbea cu el însuşi, cătînd mai curînd să se ispitească pe sine cu aceste vorbe, decît să-l încredințeze pe Mîrzea că aşa va fi.

— Să vezi dacă vine îmbrăcat gros. Vîntul de iarnă taie la mădulare. Sileşte-l mai ales la călărie. Însă nu prea mult.

S-ar putea să năduşească şi la urmă să răcească... Simioane, cheamă-l pe cocon la noi.

Pînă cînd a venit fecioraşul, voievodul s-a plimbat prin spătărie, căznindu-şi barba.

Nicolae Pătraşcu s-a înfățişat tatălui şi măriei-sale domnului, cu pulberea de păr auriu răvăşită peste guleraşul caftanului şi cu degetele murdare de cerneală. Avea ochi albaştri şi nasul sumes a cercetare. S-a închinat sprinten, zîmbind.

— M-ai chemat, măria-ta?

— Te-am chemat să te înfățişez altui dascăl pe care ți

l-am hărăzit.

Auzind de dascăl, copilul a oftat, cătînd pieziş spre Mîrzea. „Ce dascăl va fi fiind acest tătar împintenat şi armat nu se poate şti. De aceea se cuvine să ne arătăm sfioşi şi îndărătnici, plecînd capul. Ba este potrivit să lăsăm în jos buzele, semn că ni-i lehamite de dascăli, de bucoavne şi de călimări”.

Mihai a luat seama la aceste semne, făcîndu-i cu ochiul lui Mîrzea, care şi-a ridicat vîrful mustăților în sus.

— Căpitanul Mîrzea te va învăța să călăreşti, să mînui arcul şi sabia, iar dacă vei fi silitor şi cuminte, poate te va învăța să vînezi cu şoimul.

Cu cît vorbea voievodul, cu atît se însenina chipul coconului domnesc. Buzele s-au strîns la locul lor, capul s-a ridicat şi ochii au prins să lucească veseli şi prietenoşi. Auzi tu ce dascăl bun şi minunat este acest căpitan! Are să vîneze şi cu şoimul! Asta-i o bucurie la care nici nu visa...

A pocnit din palme repezindu-se să-i sărute mîna tatălui care-şi întinsese brațele să-l primească. Atunci s-a ivit în uşa spătăriei preotul Arsene, duşmanul duşmanilor.

— Maria-ta, se burzului el în barba cînepie, lungă pînă la brîu. Să păstrăm ieghemoniconul curții pravoslavnicilor împărați şi țari. Domnia-ta, Nicolae, să treci la cămara de ceianie şi să faci douăzeci de mătănii să nu mai uiți altă dată cele învățate.

Copilul îşi oprise zborul spre brațele deschise ale tatălui şi dintr-o dată a intrat în obiceiurile fiului de voievod de la Țara Românească. S-a închinat supus, plecînd spăşit, urmat de barba acelui dascăl de temut.

Cînd a trecut pe lîngă Mîrzea, i-a făcut cu ochiul. Căpitanul a înlemnit de teamă să nu-l vadă voievodul, dar cînd coconul s-a mai uitat o dată spre el, i-a răspuns în acelaşi fel.

Atît că l-a prins asupra acestui fapt ruşinos însuşi sfinția-sa Arsene. De pomană s-a apucat să-şi frece în duşmănie ochiul; de pomană a mai clipit des ca şi cînd i-ar fi intrat ceva în el. Privirea care i-a aruncat-o dascălul l-a făcut să înțeleagă că se poate trece cu cugetul împăcat pe răbojul duşmanilor cuvioşiei sale.

A întors ochii spre voievod. Părea că vede afară ceva cu totul deosebit. Mîrzea a înțeles şi fără să-şi mai zornăie pintenii a ieşit urmat de Simion vătaful.

★

Între zidurile palatului şi Poarta de Sus, era un midean unde se adunau gvardiile pentru cătare. Acolo alesese Mîrzea locul pentru primele învățături în meşteşugul călăriei. Venise cu şoimul pe umăr. Şeitan lucea cu părul netezit din proaspăt. Un comişel purta căluțul coconului domnesc de colo, colo să-l țină încălzit. Căpitanul se îmbrăcase în straie de mare sărbătoare. Tot privind spre palat, a văzut mişcînd uşor perdelele de la iatacul doamnei.

„Semn că s-a pornit coconul!”

S-a uitat şi spre spătărie. Nu după mult i s-a părut că una din ferestre este mai umbrită decît celelalte.

— Bun!... Se cheamă că avem privitori de samă. Atunci să arătăm ce putem, mormăi el mîngîindu-şi mustățile.

Dinspre palat, grăbind pe o pîrtie, s-a ivit Nicolae Pătraşcu, urmat de vătaful Simion. Venea repede, cu

răsuflarea iuțită, îmbujorat la față şi ochii strălucind. Purta cizmulițe galbene cu pinteni, coantăş roşu cu ceaprazuri de aur şi blăniță de jder, cuşmuliță cu surguci şi mănuşi pînă la coate. S-au închinat unul altuia şi măria-sa a poftit numaidecît să încalece.

— Să nu crezi, căpitane, că n-am mai încălecat pînă acum. Ştiu să merg în goană şi la trap ca un călăreț bătrîn. Am fost într-un stol de călărime, cînd a venit măria-sa în Bucureşti.

Mîrzea l-a ascultat cuviincios, cu capul plecat.

— Eu nu zic că măria-ta nu ştie să călărească. Dacă stă puțin strîmb şi adus de spate în şa, asta se poate drege. La fel, dacă ține tălpile vîrîte în scări pînă la călcîi.

'Băiatul se făcuse mai roşu decît fusese pînă acum, încruntînd sprîncenele.

— De unde ştie domnia-ta una ca asta?

— Am fost şi eu la acea intrare de slavă în Cetatea de Scaun. Iaca, să probăluim o dată.

Comişelul a adus calul, ajutîndu-i copilului să se urce în şa. Nici n-a pus bine picioarele în scări, şi Mîrzea a plesnit din limbă, apucînd capătul coardei din mîna comişelului. Calul s-a pornit smucit la galop, rotind în jurul căpitanului. Luat în pripă, Nicolae Pătraşcu a scăpat frîiele, apucîndu-se de arcul şeii. Ținîndu-se în mîini şi slăbind pulpele, a scăpat şi scările. Cuşmulița i se lăsase pe-o ureche. Îşi înfipsese dinții în buză, strîngînd din fălci. Mîrzea îi lua seama şi vedea cum cu fiecare salt al calului băiatul alunecă pe stînga şi că nu se va mai putea ține în şa decît cîteva clipe. Atunci a strîns coarda cu putere, sărind lîngă cal tocmai bine să-l prindă în brațe pe voinic. Vătaful Simion rîdea şi el

mînzeşte, cum rîdea şi comişelul, cum părea că rîde şi Şeitan, ridicînd o buză în sus şi rînjindu-şi dinții galbeni.

Numai Nicolae Pătraşcu era supărat şi-i sticleau ochii în lacrimi. A rămas însă cu plînsul în gît, căci Mîrzea a şuierat ascuțit şi armăsarul lui s-a prăvălit în goană. Şoimul s-a ridicat în aer şi căpitanul a sărit în şa, dezvăluindu-şi cu repeziciune toate măiestriile care mai fuseseră văzute o dată şi-i miraseră pe moşnenii din Cremenari.

Părea că are aripi, acum dormind întins pe spinarea calului, acum topindu-se ca smuls de furtună. Cădea pe stînga, ca să iasă pe sub burtă şi pe dreapta, sărea jos şi de jos în şa. Se ridica în picioare şi acum. Doamne fereşte, inima băiatului a stat în loc, căci acel vîrtej cu aripi s-a prăbuşit în zăpadă, rămînînd ca mort. Calul a sărit uşor peste el, apoi s-a întors, l-a luat în dinți şi i l-a adus la picioare. Căpitanul s-a sculat în capul oaselor, şoimul i s-a lăsat pe umăr şi Nicolae Pătraşcu a primit o închinăciune frumoasă, de adevărat războinic şi curtean. În clipa aceea ieghemoniconul părintelui Arsenie n-a mai plătit nici două parale. Căpitanul i-a făcut cu ochiul, coconul i-a răspuns înveselit şi iată-i pe cei doi duşmani prieteni la toartă.

— Dracu' să mă ia, dacă n-am să te învăț, măria-ta, să călăreşti la fel ca mine.

— Şi pe mine să mă ia dracu', dacă am să fiu leneş, cum sînt la slavonească şi lătinie. Of! căpitane. Dacă ai şti cît sînt de amărît. Ce bine-i de domnia-ta. Ai cal, ai şoim, ai sabie. Doamne, Doamne. Şi mai ales n-ai dascăl aprig ca țapul cela afurisit.

Mîrzea a rîs din toată inima. Ar fi vrut să-l ia în brațe

pe acest fecioraş, care se vede treaba mai primise şi alte învățături decît cele ale dascălilor domneşti. L-a fluierat pe Şeitan şi l-a făcut să îngenunche în fața copilului. Nicolae Pătraşcu a căscat ochii mari, apoi un zîmbet de fericire i-a luminat fața.

— Urcă-te, măria-ta. Să începem cu adevărat învățătura pe acest cal năzdrăvan.

Nici n-au ştiut cînd s-a lăsat întunericul. S-au întors spre grajduri scară la scară. Nicolaie Pătraşcu călare pe Şeitan, care-i muşca din cînd în cînd vîrful cizmei, Mîrzea călare pe căluțul băiatului. Tăifăsuiau ca doi vechi oşteni şi Mîrzea se bucura de agerimea trupului şi minții odraslei domneşti. Băiatul nu l-a lăsat de mînă pînă nu l-a înfățişat doamnei. Se vede că avusese o asemenea poruncă dată dinainte.

★

Se întorcea grăbit spre grajduri. Era întuneric de-a binelea. În curînd trîmbițaşii vor suna ridicarea podului şi ferecarea porților. Ferestrele şi fînarele, agățate în crengi de fier la colțurile palatului, aruncau pe zăpadă pîrtii de lumină. Făcînd colțul spre curțile din spate, i s-a năzărit din adăpostul zidurilor o umbră, cu fața şi capul acoperite de o maramă neagră. Mîrzea se opri cu mîna pe straja săbiei.

— Apropie-te, căpitane. Te-am aşteptat toată după-amiaza.

Căpitanul şi-a simțit fața brobonită. Fiori calzi i s-au alergat prin tot trupul. Glasul celei pe care o iubea închegase într-o clipă o punte între ieri, astăzi şi mîine. Amintirile din noaptea ceea fermecată, cînd cîntau privighetorile şi gîlgîia Argeşul sub blîndețea lunii se

făcuseră una cu chipul jupîniței văzută în toată strălucirea ei la praznicul sărbătorilor de iarnă şi cu fericirea visată în nopțile lui de veghe. Neaga era în el, ca un adevăr limpede al vieții şi ca un țel spre care se zbuciuma să ajungă.

— Eu te-am aşteptat clipă de clipă şi ceas de ceas, de trei luni, jupîniță.

Neaga a scăpat un oftat uşor, apucîndu-i mîna cu o mişcare pripită.

— Nu fi mîniat şi nu mă osîndi. Vreau să stăm de vorbă. În seara asta sînt de rînd în iatacul doamnei. Vrei să vii cu mine?

Glasul era cald şi îmbietor.

— Porunceşte şi te urmez oriunde.

— Atunci hai repede, să nu ne vadă careva.

Fata i-a strîns mîna şi Mîrzea i-a simțit-o caldă, moale şi mică. S-au furişat în cerdac şi, printr-un gang din marginea palatului, într-o cămăruță mică în care era un divan, o masă, un gherghef, icoane pe ziduri şi flori în ghivece. Deasupra divanului, un clopoțel de argint, de la urechea căruia pleca un şnur de mătase petrecut prin uşă. Neaga gîfîia, ținîndu-şi amîndouă mîinile apăsate pe inimă.

— Doamne! Dacă ne găseşte cineva, îmi pierd cinstea şi nu mai pot ieşi în lume, spuse ea alintîndu-se sub maramă.

Mîrzea îi desluşea la lumina slabă a sfeşnicului numai strălucirea ochilor. S-a apropiat de ea încercînd să-i ridice vălul. Neaga a făcut un pas înapoi, apărîndu-se mai mult în joacă.

— Jupîniță, acum dacă sîntem aici, să nu ne mai gîndim decît la lucrurile pe care avem a ni le spune.

Vremea zboară ca un vis.

Neaga şi-a tras vălul, aruncîndu-şi pe divan cațaveica din blăni de vulpe pe care o purtase aninată de umeri. Lui Mîrzea i s-a pus un nod în gît. Îmbrăcată numai într-o rochie de catifea albastră strînsă cu un brîu lat peste mijloc, Neaga strălucea de frumusețe. Lucirile domoale ale catifelei se răsfrîngeau în ochii ei albaştri cu alte luciri vii, îmbietoare şi calde. Cozile aurii îi scoteau şi mai bine în vedere chipul alb şi rumeneala buzelor pe care şi le muşcase pînă la sînge, aşa cum ştia ea că se fac roşii şi pline de vino-ncoace. A rîs mărunt, plecîndu-şi capul pe un umăr.

— De ce te uiți aşa la mine?! Să ştii că mă sperii.

Cum căpitanul o pironea cu aceeaşi privire ascuțită, Neaga şi-a lăsat fruntea în jos, clipind repede din gene.

— Şezi aici lîngă mine, domnia-ta. De mult n-am mai simțit prin preajmă un suflet de prieten.

S-au aşezat unul lîngă altul pe divan.

— Am auzit că te iubesc multe jupînițe, oftă ea.

— N-am această ştire. Inima mi-e zălogită numai uneia.

— Pot să-i ştiu şi eu numele?

Se uita la el, zîmbind.

— O cheamă Neaga.

Atunci s-a petrecut un lucru de mirare pentru Mîrzea. Jupînița a scos un strigăt uşor, plecîndu-şi fruntea pe umărul lui.

Boabe de lacrimi îi curgeau pe mîinile care frămîntau o năfrămuță de mătase. Mîrzea a-ngenuncheat, uscînd mîinile jupîniței cu buze arse de fierbințeală. Neaga şi-a sprijinit obrazul pe creştetul capului său.

— Te-am amărît, viteazule. Mi-am călcat în picioare o

dragoste adevărată şi o mulțumire ce ți se cuvenea, plecîndu-mă de frica şi spaima tatălui meu...

— Nu-l iubeşti pe Alexandru?

— Nu, nu-l iubesc! Nu-l iubesc! A fost un fluture în straie rnîndre...

— Atunci nu eşti mînioasă că l-am răpus cu pumnul, cînd se ținea după carîta ta şi cînd m-au doborît şi pe mine slugile lui?

— Nu! Nu sînt! Mai bine îl omorai de tot... suspină jupînița privindu-l cu coada ochiului, fața căpitanului era muncită. Neaga şi-a îndesit suspinele, uscîndu-şi genele cu năfrămuța.

— Taci, încerca s-o liniştească Mîrzea. S-ar putea să ne audă cineva.

★

În noaptea aceea, printre suspine şi sărutări pătimaşe, aflase căpitanul Mîrzea de gîndul Danului care voia să-şi mărite fata cu feciorul biv vel vornicului Chisar şi pentru că ea se împotrivea, iubindu-l pe el, o hărăzise monastirii.

— Să mă ofilesc acum, cînd abia am prins gust de frumusețea vieții? Spune, căpitane!... Ai să mă laşi?!... Of, Doamne. Mai bine muream în noaptea aceea. Mai bine mă lăsai în ghearele turcului... Cu ce voi fi greşit să mă asuprească?! Sînt singură!... Sînt singură, viteazule.

S-a sculat de lîngă el, trăgînd dintr-un colț un sac din care a scos o mînă de cosițe lungi şi mătăsoase. Erau legate cu fir de ibrişin. Cele aurii de o parte, cele negre de altă parte.

— Uite ce mă aşteaptă, viteazule, suspină Neaga. Au să-mi cadă pletele sub foarfecele stareței şi ai să le vezi

țesute în războaiele doamnei, ca să facă din ele perdele la ferestre. Să le atingi cu grijă şi să te gîndeşti la mine. Atunci n-am să mai fiu decît o biată schimnică, un vrej uscat înainte să înflorească.

Ştirea l-a pălit ca un buzdugan. Ştiind-o prin preajmă, nădăjduia, credea, visa. Dincolo de porțile monastirii el nu mai are nici o putere. Ceva din plînsul şi patima cu care vorbea de Alexandru îi strecuraseră în suflet o nelinişte. O prinsese de cîteva ori privindu-l furiş. Avea ceva străin în ea, ceva care stăruia dincolo de sărut şi de îmbrățişările la care se dovedise meşteră. Ținea minte buzele fetelor cărora le culesese dulceața în viața lui. Erau reci, neştiutoare, se lăsau alintate. Ale Neagăi frigeau, se zbăteau, cereau, căutau. Gînduri prosteşti. Fata stă împietrită de spaimă în fața lui şi-l cercetează.

— Nu te amărî zadarnic, jupîniță. Chinovia e bună pentru maici bătrîne şi ofilite. Sînt cîteodată rosturi în lume care se cer croite de mîna ta. Rostul femeii este cuibul. Cuibul pe care să-l încălzească şi să-l facă plăcut soțului.

— Aşa visam şi eu, căpitane. Şi tare mi-ar fi plăcut să rămîn la Drăgoieşti, acolo unde am copilărit şi unde...

— Şi unde?

— Şi unde mi s-a năzărit odată un Făt-Frumos al meu.

Mîrzea s-a sculat, făcînd cîțiva paşi încolo şi încoace. Apoi a început să se destăinuie, frămîntîndu-se. A spus multe în noaptea aceea de Ghenar. Vorbea gîndindu-se la casa cneazului Ghețea, aninată deasupra stîncilor în singurătatea munților, în care Ancuța aducea atîta pace şi atîta tihnă. Lucruri la care nu se gîndise niciodată, dar care pătrunseseră adînc în el, fără să ştie cînd şi

cum. Era se vede treaba o rînduială a firii şi a lucrurilor, care cerea un căpătîi pentru fiecare cap şi un popas pentru fiecare pribeag. Jupînița îl asculta cu ochii strălucind, trăgînd din cînd în cînd cu urechea spre uşă. Părea că se bucură nespus de acel cuib.

— N-are să îndrăznească niciodată să intre cineva acolo. Ce mă făceam fără domnia-ta? suspină ea. Dar dacă te prinde? Pentru furtişag de fată, plăteşti cu capul.

Mîrzea şi-a încreţit fruntea.

— Mi l-am primejduit de multe ori, jupîniță. Chiar dacă ar fi aşa, pentru slujbele mele, măria-sa va slobozi vornicii de poartă să-şi facă îndatoririle.

— Ah! tresări ruşinată Neaga.

Îndatoririle vornicilor de poartă erau să cunune pe cei ce păcătuiseră în afara legilor.

— Ziceai că pleacă mai mulți prieteni ai domniei-tale?

— Da! Poimîni în zori. Lumea va fi beată şi învălmăşită. Pînă să-ți ia seama, vei fi departe. Boierul nu-i în tîrg?!... Nu l-am văzut la praznic.

Neaga a tresărit.

— Nu-i. Are sa fie mai uşor. A plecat la moşiile din părțile Buzăului... Aş vrea să ştiu, viteazule, pe ce mîini mă dai! Şi ce drum?

Mîrzea s-a răsucit spre ea. Alte întrebări care-l nelinişteau.

— Pe mîini bune, jupîniță, şi pe drum bătut.

— Mă bucur, se veseli jupînița bătînd din palme. Atunci, poimîni, la Poarta de Sus... Iaca, ține năfrămuța asta să-ți aducă mîine noroc la halcă. Am să fiu şi eu acolo şi am să te văd. Acum du-te! Dumnezeu să te ocrotească. Mi-ai luat o piatră de pe inimă şi m-ai înviat.

I s-a aninat de gît, dăruindu-i gura.

...Cînd a ieşit în curte, luna se ridicase peste crestele zidurilor, poleind omăturile. Gerul l-a izbit peste față, înviorîndu-l. Cu toată pacea nesfîrşită a nopții, zbuciumul în care-l aruncase Neaga îi ciocănea neînduplecat fruntea. S-a îndreptat spre grajduri. Va dormi în fîn şi mîine va trebui să dea piept cu Ghețea şi mai ales cu Racea.

XXXI

Doamna Stanca priveghease din spatele perdelelor învățătura pe care Nicolae o primea de la căpitanul Mîrzea. I s-a zgîrcit inima cînd l-a văzut pe copil clătinîndu-se în şa. Şi-a simțit obrajii împurpurați de plăcere atunci cînd Mîrzea i-a închinat fecioraşului însuşi armăsarul său şi cînd a văzut agerimea odorului, care se ținea cu străşnicie pe cal. Abia a prins să se istovească învățătura şi cînd Nicolae a urcat scările în iatac s-a repezit la el, l-a strîns la piept ca şi cînd atunci s-ar fi întors din cine ştie ce străinătăți... Toată seara s-a învîrtit ca o cloşcă pe lîngă cei doi prunci. I-a alintat la masă, i-a culcat cu mîna ei, le-a făcut semnul crucii peste capete, să alunge visele urîte şi să cheme îngerii la căpătîiul lor...

N-a primit jupînițele la țeremonia culcatului. Ca un duh al iatacului a trecut cu paşi uşori dintr-o odaie în alta, stingînd din lumînări, aşa cum făcea odinioară la Plăviceni, cînd se măritase cu Mihai şi cînd îl aştepta să vină ostenit de cale, bătut de colb, de viscole sau de ploi,

de pe drumurile cărora se vede că le era ursit şi care nu se istoveau niciodată...

Au fost frumoase vremurile acelei tinereți. Au fost frumoase mai ales pentru că în brațele lui Mihai a simțit că trăieşte, că înfloreşte, că fiecare clipă o mistuie ca un foc lăuntric şi că dacă îi sînt hărăzite toate durerile lumii lîngă un soț zburdalnic şi lesne plecat spre alte dragoste şi spre alte cuiburi, atunci deopotrivă îi sînt hărăzite şi cele mai depline bucurii şi împliniri cînd zburdatul bănişor se întoarce la sînul ei, pocăit şi iubitor ca un mire...

În iatac rămăsese aprins un singur sfeşnic. Cîțiva butuci ardeau molcomit în vatră. Lumina lor albăstruie se topea în sîngeriul rochiei de hetaia cu care era îmbrăcată doamna, străfulgerînd cînd şi cînd în paftaua de nestemate, în pietrăria mesalului şi a cerceilor. Doamna Stanca ar fi vrut să se aplece asupra gherghefului şi să coasă florile pentru straiul nou al Floricăi, Dar mîna iscusită şi harnică nu şi-a mai găsit îndemînarea altor seri. Doamna a stat o vreme în picioare, dreaptă, cu fruntea uşor lăsată pe umărul stîng, apoi cu paşi lini a venit şi s-a aşezat în jilțul din fața vetrei. Numai aici, în iatac, se simte mai apropiată de viața ei de odinioară. Adusese lucrurile cele mai dragi, scrinurile şi covoarele lăsate de maică-sa, încercînd să-şi facă cuib cald şi îmbietor aşa cum şi-l făcuse la Plăviceni. Mai bine ar fi fost să lucreze şi să nu se mai gîndească la nimic. Să nu se mai gîndească, gîndurile fiind aducătoare de lacrimi, de deznădejdi şi de spaime. Dar cum să le opreşti într-o noapte de iarnă ca asta, cînd iatacul e pustiu, cînd nu simți alături răsufletul rar şi adînc al celui iubit, cînd nu simți brațul

vînjos strîngîndu-te prin somn, cînd doar focul se-ngînă în vatră şi la geamuri fîlfîie cîte-o aripă de vînt, sau poate cîte-un duh al palatului acestuia plin de spaimele uciderilor şi de umbrele vechilor voievozi?

Doamna Stanca s-a-nfiorat, cuibărindu-se mai adînc în jilțul căptuşit cu perne. Verii şi rubedeniile ei, care țineau cele mai mari boierii ale banatului Olteniei, îi picuraseră în inimă cu răbdare şi bună ştiință dorința de a fi doamnă. Îi aduceau aminte mereu că în vinele ei curge sînge din sîngele lui Dobromir, vel banul Craiovei. Ea se lăsase alintată cu visele de mărire şi nu-şi cruțase soțul... Acum visele s-au izbîndit, dar izbîndirea lor o apasă ca o povară neînchipuit de grea. Îi tremură inima gîndindu-se la primejdia în care stă capul măriei-sale.

Îşi simte sufletul rece şi o scaldă ape şi ape cînd se gîndeşte că, după înscrisuri şi capitulaşi, va trebui să-şi dea feciorul iubit, ostatic la seraiurile sultanului. Au să vină ceauşi şi au să-i smulgă odorul, să-l ducă departe, să-l înstrăineze şi poate să-i ia viața, dacă Mihai se va scădea de la cinste. Îi e frică!... O frică de moarte a pus stăpînire pe ea, de cum a intrat în cetatea de Scaun şi s-a uns Doamnă. La fiecare pas o pîndesc pe ea şi mai ales pe ai săi primejdii peste primejdii. Pe voievod îl bat zarafii cu pietre. Dar mai ales îl înconjoară zavistia, prefăcătoria şi ura boierilor munteni. Cîte capete de voievozi n-au căzut din pricina boierilor? Cîți feciori de domn n-au plătit ei, cu surghiunul vieții pe cine ştie ce țărmuri depărtate, greşelile părinților?... Aici stăpîneşte încă umbra Mircioaiei. În iatacul acesta se vor fi întîmplat dragostele acelei vajnice doamne şi tot aici va fi întins cupa cu vin otrăvit ibovnicilor de care voia să scape... Şi ea e singură, domnul şi iubitul ei sîngerîndu-i

inima cu umbletele sale la Tudora, sau cine ştie în ce alt loc. Chiar azi de dimineață Sima Buzescu i-a răsucit un jungher în inimă, povestind aşa, într-o doară, de frumusețea acelei muieri.

Doamna şi-a înfipt unghiile în podul palmei, stăpînindu-şi cu greu tremurul buzelor şi lacrimile care-i stau gata să pornească... Voia să simtă aproape de sînul ei trupul fraged al copiilor. Să le mîngîie pletele şi obrăjorii, să-i asculte cum răsuflă uşor, să le vegheze somnul şi visele. Numai copiii îi rămăseseră... Plătea greu tribut gîndurilor de mărire. Acum o pizmuiesc jupînesele din neamul ei. Şi Sima! Ce-a avut să-i spună de Tudora?... Şi-a alungat gîndurile, petrecîndu-şi mîna albă, prelungă, încărcată cu inele şi brățări peste frunte, apoi cu grabă, ca împinsă de spaime, s-a îndreptat spre cămara copiilor.

★

Comisul Radu Florescu îşi plimba trupul scund şi barba încîlcită prin fața lui Mihai, care stătea tolănit pe un divan, cu două catastife aşezate unul în stînga, altul în dreapta lui. În odaia de culcare a voievodului, luminată de cîteva lămpi cu ulei grecesc, se mai afla vătaful Simion, aşteptînd, cu cîteva pene în mînă şi călimările la brîu, porunca stăpînului. Comisul era mînios. Țîfnea pe nări şi-şi muncea într-una măturoiul negru al bărbii.

— Linişteşte-te, vere, îi spuse Mihai cu glas răstit... Veştile pe care mi le dai sînt şi aşa destul de păcătoase.

— Maria-ta, nu putui răbda să văd moşiile ducîndu-se de rîpă. De aceea venii ca vîntul. Nu zic că vătăul măriei-tale nu-i logofăt straşnic, da' nu se simte mîna

stăpînului.

— Nu mă pot mişca din Scaun, vere Radule, cu toate că mă arde la inimă şi mi-e grijă de avutul pe care l-am agonisit cu atîta trudă.

— Măria-ta şi iubite vere, îi musai să repezi un sol la blăstematul de Mihnea şi să-l îndupleci. Dacă sloboade poruncă să nu ne mai calce başabujucii de la raiaua Turnului şi nici cei de peste apă, atunci putem spune că la primăvară vom lucra în tihnă. Altfel au să se spargă satele de pe lîngă Caracal şi rămînem cu moşiile sterpe.

— Asta am s-o fac de bună seamă. Cred că tu ai putea fi un asemenea sol. Ai să duci şi cîteva blăni scumpe. Cu toate că s-a turcit, gîndesc că nu şi-a pierdut gustul pentru blănuri.

Comisul rîse gros.

— Aş! Ce ochi are să facă cînd m-o vedea!... Mă duc bucuros, mai ales că moşiile noastre fură totdeauna bîntuite de năvrapii de la raia. De-am scăpa odată... Să văd flamura măriei-tale pe cetatea Turnului... Atunci am să răsuflu cu adevărat...

Mihai se încruntă, privindu-l pieziş.

— Ai să-ți vezi visul împlinit, iubite vere. Da' pentru asta îi de lipsă ca verii noştri buni şi dumnealor boierii de peste Olt să înțeleagă că domnia are nevoie de oaste tare şi mai ales de arme de foc. Să nu mai viseze la ghioagă şi la coasă. Cu acelea nu-l vedem răpus pe osman.

— Dădură destul pînă acum, măria-ta, şi-au să mai dea cît le-oi cere... Aflai că-l slobozişi pe Jipa la Dubrovnik. Poate vom putea vinde la toamnă ceva din prisosul prisăcilor.

— N-ai grijă. Asta va fi de bună seamă. De aceea

vorbeşte frumos cu Turcitul. Spune-i că mă închin către el şi că n-am uitat nimic din bunătățile cu care m-a îndestulat în vremea domnei-sale. Şi că dacă ne va da pace, atunci va avea bun cîştig de la noi.

— Zic să mă duc mai în primăvară şi tot atunci să-i dau blănile. Să avem linişte barem cît semănăm. Altfel are să ceară toată iarna la plocoane.

— Bun gînd... Aşa să faci... Da' n-am înțeles bine ce ziceai de rumânii de la Gostavăț şi Siliştea Crăcenilor?

— Aa! Aflai cînd îi pusei la scară pe cei din Colibaşi şi din Lingurari cum că şi rumânii măriei-tale din satele cu pricina se sumețesc a fi judeci. Că ar avea urice vechi şi au să vină la Scaun, avînd şi preț de răscumpărare.

Pe măsură ce vorbea comisul, Mihai se încrunta...

— Şi mai ştii ceva? întrebă el.

— Ştiu că avem mare lipsă de pălmaşi... Are să fie greu la primăvară. Mult pămînt, puține brațe. Fugiră blestemații pe vremea cînd ne pribegirăm şi nu-i chip să-i mai găseşti. Cine ştie pe moşiile cărui duşman îşi fac veacul?! Acela îşi rîde de noi şi puțin îi pasă.

— Nu putem îndeplini toate lucrurile odată, iubite comise... Încet, încet o să strunim în mîinile noastre toate frîiele țării. N-are să mai rîdă nimeni, cînd nu trebuie.

— Pînă atunci ar trebui să te gîndeşti ce facem la primăvară, măria-ta.

— Am să mă gîndesc... Mai ai să-mi spui ceva?

— Ba! Mă duc să mă hodinesc. Sînt ostenit de cale.

— Du-te! Şi mîine treci pe la verii noştri iubiți. Nu uita de lefegii şi de arme. Avem lipsă, comise, ca de hrană, ca de apă, ca de aerul pe care-l tragem în bojoci.

Comisul s-a închinat, punînd un genunchi la pămînt

ca să-i sărute mîna. Mihai, ridicîndu-se în capul oaselor, îl strînse în braţe.

— Maria-ta!

— Lasă, vere Radule! Ţeremonia, de ochii lumii. Prietenie pentru noi şi inimile noastre.

Comisul mormăi ceva în barbă, dar se vedea că se simte bucuros.

Rămas singur cu vătaful, voievodul trase catastiful în care ţinea seama moşiilor pe genunchi. Întinse mîna şi Simion îi dădu o pană, apropiindu-se aşa fel încît stăpînul să poată muia în călimări.

Dacă era uşor să ţină socoteala datoriilor pînă într-un ban, dacă era uşor să se descurce în veniturile negoaţelor, unde ştia că a trimis atîtea capete de vită şi trebuie să primească atîţia asprii, atunci nu mai era uşor să se descurce în treburile moşiilor. E adevărat că şi neguţătorii te fură, spunînd că au murit vitele pe drum, că au dat lotrii, că au plătit vămi şi vami, dar nu te pot jecmăni atîta cît o fac logofeţii, pîrcalabii şi toţi slujitorii moşiilor... Pe urma, una e ca sluga să simtă mereu ochiul stăpînului şi alta să-l ştie departe. Abia putea el dovedi cu umbletele din zori şi pînă noaptea tîrziu, călcînd cele douăzeci şi şapte de moşii cîte le avea numai în Oltenia. Da' cele din Ilfov şi din Teleorman? Nu i-ar ajunge o vară-ntreagă dacă ar vrea să meargă trebile strună. Celor din Gostavăţ şi din Siliştea Crăcenilor li s-a urît cu binele. S-au vîndut aproape singuri. Ce mai vor acum? Un zîmbet pieziş i-a luminat faţa întunecată, gîndindu-se cum s-au vîndut moşnenii de la Gostavăţ. Trebuise să împartă cîteva lovituri de sabie pînă să-i strunească cu călăraşii băniei. Mai apoi se arătaseră oameni de-nţeles... A oftat, l-a privit pe Simion, apoi

muind pana a-nceput să socotească veniturile anului acesta, după răboajele pe care i le adusese logofătul Vătău. Cu cît fila se umplea, cu atît cutele dintre sprîncene i se adînceau mai mult... După ce-a isprăvit, a rămas cu pana în mînă, cu ochii pierduți în gol... A stat multă vreme aşa, ca şi cînd socotelile l-ar fi obosit peste măsură. Într-un tîrziu, a pus catastiful de pe genunchi alături, luîndu-l pe cel al datoriilor. Veniturile de peste an abia, abia puteau acoperi un sfert din datoriile către zarafi. Dar cele către boierii olteni? Dar cele către Poartă? Dar plocoanele la mai marii seraiului? Se vedea închis din toate lăturile, ca o jivină hăituită de vînători. Şi din nici o parte nu răzbătea în cugetul lui împovărat o singură rază de lumină şi de nădejde.

— Nădejdile şi luminile sînt în cugetele noastre, Simioane, oftă voievodul.

Închinîndu-se, vătaful de copii îi luă catastiful de pe genunchi, cum îi iei unui prunc un lucru tăios.

— Maria-ta, e vremea culcatului... Să-l chem pe postelnic?

— Ba! Dă-i pace... Du-mă la iatacul doamnei!

★

Călcînd pe urmele lui Simion în lungul gangului, Mihai se gîndea cu duioşie la soția lui. Cu toată asprimea şi semeția ei, Stanca era femeie țeapănă şi putea să-l uşureze de grijile care-l copleşeau acum. Numai să nu-nceapă iarăşi cu cicăleala. Numai să nu-l mustre şi să nu-l zădărască pentru pricini parte închipuite, parte adevărate... Ştia că aflase de Tudora! Cum? Asta nu se putea dumiri. Căpitanul Racea nu suflase o vorbă.

De asta era sigur... Dar ce nu află muierile?! De-ar înțelege Stanca ce caută în seara asta alături de ea!...

Ajunşi la uşa iatacului, Simion a sărutat mîna voievodului, retrăgîndu-se.

La lumina puțină a sfeşnicului, Mihai nu şi-a văzut doamna sub pologul de catifea sîngerie al patului... O zvîcnitură surdă a inimii i-a adus sîngele în obraji. Îi plăcea să-şi ştie soția curată şi credincioasă, aşteptîndu-l. Căldura blîndă, aromele şi pacea iatacului l-au liniştit. A trecut grăbit spre odaia copiilor. Călca sprinten, fără zgomot. Pulpanele caftanului de atlaz galben, înflorat cu aur, fîlfîiau foşnind uşor. După ce-a deschis cu băgare de seamă uşa, a rămas în prag, ținîndu-şi răsufletul. În odaie nu ardeau decît candelele, aprinzînd o strălucire moale în argintul vechi al icoanelor. Domnița Florica dormea în pătuțul ei, cu părul răsfirat pe umeri. În partea cealaltă a odăii, sub un polog de mătase, era patul coconului domnesc. Nicolae pufăia uşor printre buzele întredeschise. La căpătîiul patului, culcată pe nişte perne, cu capul rezemat de lemnul acestuia, dormea doamna Stanca. Cozile negre şi groase îi cădeau pe umeri, atîrnînd pînă jos. Ținea într-o mînă mîna grăsulie a coconului. Era atîta pace şi atîta blîndețe aici, încît voievodul şi-a descrețit fruntea, simțindu-se parcă mai uşor, mai liniştit. S-a apropiat cu băgare de seamă de Stanca, apucînd-o de subsuori. Doamna a tresărit din somn, apoi, cunoscîndu-l, i-a zîmbit, ţuguindu-şi buzele rumene ca în serile dragostelor de la-nceput. Mihai a ridicat-o, cuprinzînd-o de mijloc. Copilul a pipăit după mîna maică-şi, a mormăit ceva prin somn, apoi s-a liniştit, zîmbind cine ştie căror vise.

— Se gîndeşte la căpitanul Mîrzea, măria-ta, şopti

Stanca lăsîndu-şi fruntea spre umărul stîng şi strîngîndu-se mai aproape de el. Cum îţi aduseşi aminte că ai soţie? Apoi văzîndu-l cum se încruntă, îi cuprinse obrajii cu palmele catifelate, trăgîndu-i capul spre ea... Să mergem la culcare, măria-ta, şopti doamna răsuflînd pripit... Sînt ostenită...

Au trecut în iatac ţinîndu-se înlănţuiţi, aşa cum nu se întâmplase de multă, foarte multă vreme.

XXXII

Stăteau întinşi unul lîngă altul, mulţumiţi de noaptea asta care-i apropiase după atîta vreme de zbucium şi de îndepărtare. Mihai mîngîia umerii rotunzi ai soţiei sale cu mişcări calde şi duioase. Se bucura simţind-o cum se înfioară şi cum tremură. Rămăsese tot Stanca, muierea frumoasă a răposat postelnicului Dumitru din Vîlcăneşti, pe care o dorise cît trăise postelnicul şi pe care o luase de-ndată ce canoanele văduviei se împliniseră după lege. Niciodată nu încercase să se apropie prea mult de sufletul Stancăi. Îi era soţie legiuită, care-i gătea cuib cald cînd se-ntorcea de pe drumuri, de la petrecerile sale bărbăteşti, sau de la ibovnice. În datorinţele ei intrau toate ale casei, precum şi cinstea către soţul său. De multe ori o făcuse să verse lacrimi amare, cînd vrun fecior de boier mai îndrăzneţ îi căta prea mult în ochi. Atunci îl treceau ape şi vedea negru. Ce era al lui, al lui era pentru vecie. Şi nevasta, şi ibovnica, şi averea. Lîngă Tudora simte pace în suflet şi simţurile i se domolesc, istovindu-l. Lîngă Stanca îl cuprinde duioşia amintirilor, a vieţii lor împreună, a

zbuciumului pe care l-au trăit amîndoi să iasă la lumină, să-şi crească copiii, să agonisească. Mincinos ar fi dacă ar spune că Stanca nu-i este şi ibovnică iscusită. Dar nu găseşte aici ce găseşte lîngă Tudora. Aceea-i întîi şi întîi ibovnică şi numai tîrziu se dovedeşte a avea şi necazuri. Stanca ba. E mamă, o îneacă grijile prisăcilor, a moşiilor, a grajdurilor, grijile față de zburdăciunile lui, de spusele unora şi altora din rubedeniile lor, de zavistiile cumetrelor şi la urmă de tot are vreme şi pentru tihna şi pacea bărbatului său.

Totuşi, se simte împăcat şi mulțumit. A pribegit atîta şi pe lîngă fierea care i-a otrăvit sufletul, nu poate spune că n-a cules şi miere. În lume sînt mulți ochi frumoşi care s-ar vrea iubiți. Şi el nu e bărbatul care să treacă pe lîngă sprîncene arcuite fără să le bage în seamă. Dar Stanca e o parte din el care i-a lipsit şi în noaptea asta s-a-ntrupat acolo unde trebuia, împlinindu-l. I-a ridicat bărbia căutînd să-i desluşească apele ochilor, în lumina sfioasă a candelelor. Ochii mari ai doamnei păreau împăienjeniți de lacrimi.

— Draga mea! şopti el, dezmierdîndu-i fruntea.

— Sînt fericită, îngînă Stanca zîmbindu-i.

Şi-a şters ochii cu dosul palmelor, cuibărindu-se la pieptul vînjos al soțului.

— Asta fu cu adevărat clipa întoarcerii măriei-tale din pribegie, urmă ea cu glas îngînat. Pînă acum te simții vrăjmaş şi străin. Mi se păru că mă duşmăneşti, ca şi cînd eu fusei pricina năcazurilor măriei-tale... De-ai fi cunoscut lacrimile şi durerile mele, ai fi avut mai multă milă de soața care te iubeşte şi-i gata să-şi pună viața pentru măria-ta.

— Stanco!

— Lasă-mă să mă mărturisesc. Aştept apoi să te ascult. Fericită fusei în viaţă numai atunci cînd îţi lepădaşi scîrba şi truda lîngă mine şi putui să-ţi simt sufletul aproape... Mihai! Mihai! Nu urgisi un suflet credincios, care nu se pune cruce drumurilor tale la alte cuiburi... Stai! Nu te încorda! Să ştii că îmi bătui capul să pricep de ce nu-ţi ajunge numai soaţa ta. Dacă în tinereţe mi-aş fi sfîşiat inima de durere, astăzi pricepui şi mai bine jungherul, decît să auzi ceva din gura mea. Nu fuseşi bărbatul pe care să-l lege una ca mine. N-o să te lege ea nici Tudora... Nici alta mai abitir ca noi două. Pe tine nu te încăpură hotarele Olteniei cînd erai abia bănişor. Acum n-or să te mai încapă nici hotarele împărăţiei...

— Taci, Stanco!

— Tac, doamne! Vreau să-ţi văd ochii. Să ţi-i văd şi să te rog ca pe un stăpîn să ai grijă de noi, de măria-ta, de copii. Mi se rupe inima şi-mi sîngerează la gîndul c-au să vină ceauşii să-l ducă pe Nicolae.

Mihai gemu, răsucindu-se ca pe cărbuni. O încleştase în braţe, gata s-o frîngă. Stanca s-a lăsat cu totul pradă acestei îmbrăţişări.

— N-are să se întîmple asta cît are să-mi stea capul pe umeri. Gîndesc că vărul nostru Theodosie va avea de furcă cu penele şi cu cernelurile, să poată scri hronicul vieţii noastre. Cît despre Nicolae, acesta îmi va urma în Scaun, atunci cînd eu voi fi ostenit de trudă şi cînd ţara va sta slobodă, cu boieri cuminţi, cu tîrguri bogate şi cu oştire falnică, aşa cum nu s-a mai cunoscut.

Se ridicase într-un cot, vorbind cu înflăcărare. Ochii-i străluceau, măriţi peste măsură.

— Nu va mai cumpăra Scaunul cu preţul umilinţelor,

aşa cum l-am cumpărat eu. Îl va moşteni ca pe un drept ce i se cuvine, drept cîştigat cu sudoare de tătîne-su. Să se urmeze neamul nostru fir pe fir, aşa cum s-a urmat neamul lui Basarabă Voievod, ca să nu mai fie zavistie între boieri, nici lăcomie pentru putere, nici pricină de vînzare către străini. De aceea lasă-l la învățătură şi mai ales nu-l popri pe căpitanul Mîrzea. Să-l facă bărbat, să ne putem alina bătrînețele la scutul unui paloş harnic şi a unei minți agere...

S-a trîntit în aşternut, încrucişîndu-şi mîinile sub ceafă.

— Dacă Alexandru Machedon ar fi avut un fecior, nu i s-ar fi spulberat împărăția ca praful şi ca nisipul purtat de vînturi.

— Nu te mai auzii de mult cetind din „Alexăndria".

— S-a dus vremea cetaniei, doamnă. Şi s-a apropiat vremea faptelor...

Doamna Stanca se răsucise pe pîntece, ținîndu-şi obrazul în palme. Îl asculta cu luare aminte, aşa cum Mihai n-o văzuse niciodată.

— Maria-ta, avuşi totdeauna puteri asupra oamenilor. De aceea te iubii eu cu patimă şi de aceea te iubesc şi alții, spuse ea încruntîndu-şi sprîncenele... Nu-i țin de rău. De cînd te întorseşi, te stăpîniră duhurile războiului. Eu am să-ți fiu cu credință şi te-oi urma şi-n bine şi-n rău. Pare că puterea care te stăpîneşte mă cuprinse şi pe mine... Aş vrea să ți se împlinească gîndurile şi să te văd iarăşi aşa cum fuseşi în tinerețe.

— Anii aceia n-au să se mai întoarcă niciodată, Stanco, răspunse Mihai zîmbindu-i cu amărăciune. Stau prea multe griji asupra noastră.

— Multe griji şi nu grijile noastre.

— Aşa-i!... Asta-i soarta voievozilor. Măcar s-o ducem cu cinste, să fie pildă urmaşilor noştri. Altfel, nu mi-aş găsi tihna nici în mormînt şi ciolanele mi se vor răsuci pînă-n veacul veacului.

Stanca îi acoperi buzele cu palma.

— Îți fuse numai dor de mine, măria-ta? Au ai a-mi da porunci! zîmbi ea.

— Şi una, şi alta, Stanco. Îi de lipsă să te întorci la Plăviceni, pînă s-or mîntui arăturile şi semănăturile. Numai de la moşiile noastre putem agonisi, fără să ne închinăm în stînga şi în dreapta.

O privi lung şi cercetător. Pe fața frumoasă a doamnei a trecut o umbră de tristețe. A oftat uşor, mai mult ca un scîncet, apoi s-a lăsat în aşternut, alături de el.

— Cum ți-i porunca, doamne!

— Nu mi-e poruncă, Stanco! E o rugare pentru soția mea, iscusită în asemenea treburi. Altfel se duc moşiile de rîpă...

Femeia a tresărit, l-a înlănțuit gîtul cu brațele, lipindu-i-se de trup.

— Numai să nu ne uiți, doamne! Nici pe mine, nici pe copii... Poate e mai bine aşa. Scăpăm de ruşinea pe care ne-o făcură zarafii. Îi mai aproape Ardealul, dacă o veni să-l ia pe Nicolae. Avem oameni de credință, la o cumpănă a măriei-tale... Te ascult!

Mihai şi-a depănat cu glas cald, dar tăios, toate grijile care-l munciseră. Nu numai cele ale moşiilor, dar şi cele ale domniei. Îi mulțumea în gînd doamnei că ştiuse să aducă vorba despre Tudora aşa de meşteşugit şi că nu făcuse ca altă dată, cînd lacrimile şi vorbele de mînie îi acreau sufletul. Nimeni nu poate pricepe tainele din sufletul muierii. Trăieşte de atîția ani cu Stanca şi nu

poate spune că o cunoaşte. După cum poate spune că ea îl ghiceşte şi nu se înşeală niciodată. S-a schimbat totuşi ceva în Stanca, Ceva de care nu-şi poate da seama acum, dar care i-a apropiat-o de suflet. A zîmbit atunci cînd a auzit-o răsuflînd rar. Adormise. I-a răsfirat părul mătăsos cu degetele. Dar abia în singurătatea nopții a simțit cuiul pe care i-l înfipsese în inimă soția sa... Nicolae. Putea-va unchiul Iane să amîne cererea lui ca ostatic pînă... Pînă cînd? murmură el... Pînă cînd?...

★

Ceasul din turla bisericii papistăşeşti a bătut a doua strajă a nopții. Sunetele adînci i-au pătruns în inimă. Se scurg neîncetat ceasurile vieții şi împlinirea gîndurilor pare cu fiecare clipă care trece mai grea, mai anevoioasă. Aripile de vînt care bătuseră în ferestre pînă atunci se făcuseră un şuier subțire şi îndărătnic. Mihai a înțeles că se pornise crivăț. L-a ascultat cum zgîlțîie cercevelele, cum se opinteşte în streşini, cum scapă chicotind pe după colțurile palatului. S-a desprins binişor din îmbrățişarea nevestei, apoi, aruncîndu-şi caftanul pe umerii vînjoşi, s-a dus la fereastră, ridicînd perdeaua. Fînarele agățate în crengile lor de fier se huțunau, scîrțîind jalnic. Lumina gălbuie şi săracă abia răzbătea prin pînzele vînzolite ale zăpezii, care se răsuceau bezmetice în jurul lor... S-a văzut pe sine, asemenea Cetății de Scaun în noaptea asta cu viscol. Oare nu-l bat din toate părțile duşmanii şi primejdiile, aşa cum bate crivățul cu coarnele în zidurile cetății? Oare nu-l vor învălui pînzele nesfîrşite ale oştirii otomane, aşa cum învăluie cetatea pînzele nesfîrşite ale omătului? Şi totuşi cîte asemenea crivețe şi altele mai cumplite, cîte urgii ale firii şi ale oamenilor nu s-au

proptit cu umerii în zidurile cetății, fără să le poată supune. Au venit acele urgii călărind telegarii vîntoaselor şi stihiilor, au venit călărind cai cu tarhaturi scumpe, au venit, au izbit şi s-au dus spulberîndu-se în depărtările zărilor. Cetatea s-a coşcovit, a fumegat atunci cînd i-au dat foc, dar a rămas înfiptă în malul Dîmboviței, aşteptînd urgiile altor veacuri. Cum au rămas şi celelalte cetăți domneşti. A Tîrgovişteі şi a Curții de Argeş. Crivățele se alungă bezmetice. Cine le porneşte şi ce împlinire vor fi căutînd nu ştie şi nici nu crede că va li vrun folos dacă va şti. Dar urgiile oamenilor ştie de cine şi de ce sînt pornite. Caută avuții, în toate zările. Tătarii vin, trec ca o spaimă şi se întorc în singurătățile şi pustietățile lor, luîndu-şi prada. Aceştia pot fi asemănați furtunilor cu piatră din cumpăna primăverii cînd leagă pometul şi se saltă grîiele. Vin şi se duc. Lasă urme. Urmele se astupă cu vremea. Dar turcii? Turcii s-au întins ca o apă, au cuprins sat după sat, țară după țară. Ce-au cuprins, stăpînesc. Sînt ca furtunile de năsip care bîntuie la Eghipet. Se stîrnesc din pustiuri şi îngroapă sub ele toată viața ținuturilor. Nu se domoleşte un val, că altul se stîrneşte, întunecînd cerurile... Ce poate sta împotriva năsipului?... Ce poate sta împotriva osmanilor? Credința?... Vitejia?!... Setea de slobozenie?!... Zidurile cetății au biruit tăria furtunilor şi a vremurilor. Da' zidurile sînt alcătuiri de bolovani țapeni de munte, ferecați cu mortar în care s-a scurs năduşeala oamenilor şi pe care l-au plămădit mîini pline de nădejdi. Găsi-va el mortarul care să ferece țara, care să lipească umăr de umăr şi cuget de cuget, să facă un singur zid din toată suflarea pămîntului acestuia? Ce să frămînte în mortar? Şi

sîngele lui şi l-ar dărui... Şi pe Stanca, şi copiii, şi tot ce are drag pe lume, numai să poată izbîndi întru slava creştinătății şi a viitorimilor.

Acum însă se află singur în bătaia urgiilor, aşa cum se afla Cetatea de Scaun în bătaia crivățului. A lăsat perdeaua să cadă, întorcîndu-se cu paşi înceți alături de soția sa... De-ar fi şi pentru suflete perdele cum sînt pentru ferestre! Să le poți trage, să nu mai pătrundă vaierele şi plîngerile lumii. Va trebui fără întîrziere să stea de vorbă cu diacul Nathanail asupra acestor gînduri şi frămîntări care-l ispitesc.

N-a adormit decît spre dimineață, ascultînd nemişcat glasurile furtunii.

XXXIII

Căpitanul Racea călărea de colo pînă colo, mormăind în barbă.

— Bine, hotnogule Negură, chiar lîngă pocnițe mi-ai găsit loc? Ce mai bucurie pe episcopul Luca cînd o da cu ochii de mine. Ptiu! Ptiu! îşi scuipă el în sîn.

Hotnogul zîmbi strîmb, neştiind ce să răspundă. Racea s-a ridicat în scări, ațintindu-l pe Mîrzea. Îl vedea frămîntat. „Să-l lase în pace? Să nu-l lase?”... La urmă a dat pinteni, tăind cîmpia în curmeziş.

— Hei! Voi care ați degerat la turul nădragilor, strigă el de departe. Ia priviți şi spuneți dacă ați mai văzut un asemenea războinic, de cînd faceți umbră pămîntului pe de pomană! Şi-a strunit calul ridicîndu-l în două picioare.

Oştenii spătăriei şi tighecenii se îndesau unii în alții

să-l vadă şi să-l asculte. Chicoteau şi-şi dădeau coate. Erau dornici să mai rîdă un piculeț de znoavele acestui uriaş, cunoscut de toată oştirea cetății, mai ales după fapta lui din casa județului Stan.

— Falnic! spuse unul din rînduri.

Îi răspunse un murmur de încredințare. Racea se umflă şi mai tare în pene. Purta chivără grea de sub care ieşea un deget de blană. „Ca să nu-i înghețe mintea", cum spunea el. Peste straiele de oştean avea platoşa de luptă, tot blănită şi strînsă bine în curele. Agățată numai de-un umăr, purta o blană de urs roşiatic, cu căpățîna săltîndu-i lîngă obraz. La oblînc erau agățate buzduganul şi harapnicul cu capete de plumb.

— Bă, sărăceilor, se oțărî el la călăreți. Săraci sînteți de bani, săraci sînteți de minte. Am sa vă sărăcesc şi de căpitan, dacă-l pune dracu' să iasă la halcă.

— Nu-l dăm, domnia-ta, se îmbățoşară oştenii.

— Nu cumva să rămînă ferentarii de pripas, se auzi un glas de sub căciulile buhoase.

Racea dădu ochii peste cap.

— Mă!... Dă-te la lumină să văd dacă te țin băietele.

Oştenii au rîs gros.

— Lasă-l, domnia-ta, că are nevastă şi patru prunci.

— Vă las eu, dar n-are să vă lase vel spătarul, care o sa vă înghită cu botfori cu tot. Am auzit că vă pune să-i dați o căruță de fîn la două cruci.

— Nici ferentarii n-au să scape. Are să-i înghită vel aga, de n-o să mai rămînă decît fuşturile din ei.

Racea a rîs mînzeşte. Mîrzea îl lăsase să se făloşească şi să-şi plimbe barba prin fața oştenilor. Acum i-a făcut semn să descalece. Are să-i spună lui întîi. Dacă-l cîştigă, Radu n-are să zică decît da. Altfel?...

— La tine venisem, tătăraşule, răcni el. Ce ai făcut asea...

— Mai încet, drace... Vino aproape.

N-au avut vreme să schimbe două vorbe, că au bătut pivele de la cetate şi clopotele bisericilor.

— După halcă, acasă, strigă pe urmele lui Racea căpitanul Mîrzea, încălecînd şi trăgîndu-şi sabia.

★

Pe Podul de la Turn s-au ivit isnafurile. Veneau de la bisericile de hram, cu steagurile şi praporele în frunte, şerpuind ca lungi omide negre pe pîrtiile albăstrii. Negustorii şi meşterii călcau rar şi măsurat, îmbrăcați în caftane blănite şi dulămi pînă-n călcîie. În urma fiecărui isnaf veneau ucenicii şi calfele. După isnafuri au năvălit mulțimile pestrițe ale târgului, bucuroase să iasă din bîrlog, să se veselească pe de pomană. Calici, arătîndu-şi rănile vinețite de ger şi întinzînd ulcele de lut pentru pomană, călugări cerşetori şi pribegi care țipau în gura mare, scoțînd la vînzare sticluțe cu apă adusă de ei de la Iordanul sfînt, sau aşchii din crucea pe care fusese chinuit Mîntuitorul. Era un freamăt şi o tălăzuire de cuşme şi de bărbi, amestecate cu fețe rumene de tîrgoveți, de dulămi şi rantii, amestecate cu cațaveici croite din blănile tuturor jivinelor de pe pămînt.

Cînd au detunat archebuzele seimenilor şi au tras clopotele mitropoliei, au trecut în goană, călări pe cai negri, patru crainici cu trîmbițe lungi poleite, de care erau atîrnate prapure de catifea roşie, tivite cu ciucuri de aur. S-au aşezat în cele patru colțuri ale cîmpiei şi cînd s-au ivit mustățile jupînului Ştefan Petnahaci, au sunat prelung, ridicînd trîmbițele spre cer.

Alaiul domnesc a trecut în lungul Livedei Gospod,

oprindu-se lîngă podină. Deschideau calea cele două steaguri de călăreți aleşi, Delii şi Beşlii, care purtau peste ceapcănele verzi cu găitane de argint, blăni de pardos. Erau înarmați cu sulițe la care fluturau steguleţe, jumătate roşii, jumătate albastre. Mihai călărea pe Omăt, armăsarul lui alb, gătit cu şa de catifea. Cioltarul bătut în fluturi de argint şi tivit cu ciucuri de aur atîrna aproape pînă jos. Frîiele erau țintate cu bolduri de argint.

„Aha! Iaca şi Buzeştii", se bucură în sine Racea.

La curte se răspîndise zvonul că Buzeştii dăduseră porunci logofeților să ridice cîteva cete de călăraşi de pe moşiile lor şi să pună pe fugă dăbilarii domneşti. Şi, în semn de supărare pentru că aceştia trecuseră Oltul, nu se vor înfăţişa la marea sărbătoare ostăşească. Toți ochii tîrgului şi ai oştirii se îndreptau spre locul unde se oprise măria-sa. Dobîndiseră şi unii şi alții năravul şi ştiința să cerceteze din ce parte bat vînturile şi către cine este plecat mai cu osebire voievodul, după aşezarea boierilor în alaiuri şi după felul cum se potriveau pe lîngă măria-sa.

Racea s-a veselit văzîndu-i pe Buzeşti în urma voievodului şi pe boierii veliți înnegurați şi cu bărbile plecate în piept.

— Simt că se duc, şopti el la urechea hotnogului Negură.

Hotnogul dădu din cap, fără să fi înțeles o iotă. Ce zicea căpitanul era bine zis. Soarele biruise pînzele subțiri de ceață, alungîndu-le. Revărsa un belşug de lumină peste zăpezi, fulgerînd în tarhatul de război al oştii. Buzeştii străluceau mai abitir decît vel spătarul, care ducea pe umăr spada cea mare a voievozilor.

Purtau blăni de pardos şi chivăre aurite, cu panaşuri înalte din pene de stîrc alb. Căpitanul Ghețea primise din mîna voievodului hrisovul care-l întărea în căpitănia Pădurețului. Stătea în stînga comisului Radu Florescu, ciulind urechile în toate părțile, după cum îi dase învățătură Racea să facă ori de cîte ori se găseşte printre boieri. A auzit şi el, cum a auzit tot alaiul, vorbele spuse rar şi apăsat de marele vornic Mitrea:

— Ruşinea asta n-am pățit-o de cînd port toiag de vornic, şi-l port cam de multişor. Voievozii țineau, în vremea mea, cinstea Divanului şi a unei bărbi cărunțite în slujbe ca mine.

Mihai n-a răspuns. În schimb, s-a întors spre el boierul Radu Buzescu.

— Dacă ți-e greu toiagul, vel voinice, lasă-l. S-or găsi mîini zdravene şi l-or purta cu vrednicie.

Spusele boierului au fost primite cu murmure de împotrivire, repede acoperite de zurgălăii cailor care tîrau în goană săniile cu mitropolitul şi arhiereii, urmate de aproape de cele gătite cu panglici în care se răsfățau frumusețile de la curtea doamnei.

Mîrzea a pălit văzînd-o între două jupînițe pe Neaga. Asprimea zilei o îmbujorase la față, rumenindu-i şi mai mult buzele. Ochii-i străluceau şi i-a aruncat în fugă o privire aprinsă. Cînd săniile s-au rînduit lîngă podişca pe care se suise mitropolitul, căpitanul a zărit un curtean făcîndu-şi loc spre ele. Era Alexandru, feciorul fostului mare vornic Chisar.

★

Mitropolitul Mihail era bolnav şi tuşea des. L-a binecuvîntat pe domn, a binecuvîntat oastea, apoi, ținut de subsuori de cei doi episcopi ai cetății, a trecut prin fața

oştirilor, stropindu-le cu aghiazmă. N-a putut ajunge mai departe de tigheceni, înecîndu-se în tuse. S-a întors pe podină, urmînd stropirea episcopul Luca. Mihai s-a plecat în şa rugîndu-l să se întoarne acasă. Dar mitropolitul s-a împotrivit, voind să binecuvînteze cu mîna sa caii domnitorului. Postelnicul Tudorache a ridicat buzduganul la semnul voievodului şi crainicii au sunat, vestind începerea jocului.

Auzind trîmbiţele, caii oştenilor au început să joace în frîie şi să-şi muşte zăbalele. Un murmur a trecut prin toată mulţimea care aştepta să vadă pe cine va striga marele postelnic şi care va fi rîndul jocului.

Un crainic îmbrăcat în dulamă vişinie a ieşit în mijlocul livezii, sunînd dintr-un corn de bour ferecat în argint. Freamătul omenirii s-a potolit şi toate urechile s-au întors către el.

— Să poftească cine se-ncumetă la aruncarea buzduganului.

Strigarea a făcut-o către cele patru vînturi, apoi a venit la loc, în dreapta marelui postelnic Tudorache. La început nu s-a găsit nimeni să răspundă la strigarea crainicului, mai apoi au ieşit în faţă cîtiva oşteni. S-au închinat către voievod, unul dintre ei primind un buzdugan din mîna armaşului. Erau toţi bine zidiţi şi se vede treaba cunoscuţi celorlalţi din rînduri, căci s-au auzit strigăte de îmbărbătare.

— Să nu faci dorobanţii de rîs, măi Alexandre!

— Dacă te laşi, să lapezi fuştura şi să iei comănac, strigau ferentarii prepusului lor.

Oamenii se aprinseseră, mai ales după ce dorobanţul, cumpănindu-se bine pe picioare, a zvîrlit buzduganul de s-a ridicat vîjîind, căzînd dincolo de steguleţele care

arătau o sută de paşi.

— Halal, Alexandre, rînjeau tovarăşii acestuia, sumeţindu-se către celelalte tagme de oşteni.

Au aruncat toţi care ieşiseră, dar nici unul nu l-a întrecut pe dorobanţ. Crainicul a mai făcut o strigare, dar n-a ieşit nimeni afară.

La a treia strigare, boier Stroie Buzescu a descălecat, înfăţişîndu-se armaşului. Cînd a trecut în faţă, mulţimile au amuţit, rămînînd cu ochii pe acel trunchi de pădure bătrînă. A prins buzduganul de coadă, l-a cumpănit cu luare aminte, apoi răsucindu-l de două ori peste cap i-a dat drumul să se ducă. Măciuca grea de stejar ghintuit a bătut de cîteva ori din coadă, apoi s-a înţepenit, urcîndu-se cu un şuierat ascuţit spre slava cerului. La început, oştenii şi-au oprit răsufletul, privind cu ochii ieşiţi cît cepele, mai apoi un călăraş a chiuit cît l-au ţinut bojocii.

— Uiuiuuuu, boierule! Să-i fi scris răvaş pe coadă, către Maica Domnului.

Atunci s-au dezbăierat şi inimile celorlalţi, strigînd fiecare şi bucurîndu-se pe limba şi năravul lui. Buzduganul a căzut dincolo de steguleţe, în mijlocul cîmpiei. Un armăşel a început să numere paşii. De la o sută cincizeci în sus s-a auzit glasul oştenilor şi tirgoveţilor, care au prins să numere în cor. Au ajuns pînă la două sute douăzeci şi unu.

Cînd boierul s-a închinat voievodului, primind de la acesta un inel cu filigran, în tăcerea care se lăsase, un glas subţire dar tăios de jupîneasă a făcut să îngheţe inimile curtenilor.

— Să-i ferească Dumnezeu pe aceia care-i ştiu eu de acest buzdugan. N-am uitat ce s-a întîmplat la crîşma

lui Iftimie cu Petre neguțătorul.

Vorbise jupîneasa Sima Buzescu, soția boierului Stroie, coborîtoare tot din acel Dobromir, mare ban al Craiovei, a cărei nepoată era doamna Stanca. Nimeni n-a cutezat să zică nimic, cunoscînd toți gurița jupînesei. Boier Stroie s-a întors spre sanie, zîmbindu-i cu un zîmbet de copil bun şi ascultător. A surîs abia simțit şi voievodul. Nici el, cît era de stăpîn, n-a cutezat să privească spre sanie, cu toate că simțea cum îl ard ochii jupînesei. Zîmbea, pentru că Simion tocmise lucrurile cum nu se poate mai bine şi Petrea a-ntîrziat atîta cît îi trebuia lui Cristian să ajungă la Genune. Sima îl crede vinovat pe marele vornic Mitrea. Dacă-l crede Sima, poate el spune altfel?...

★

Toată suflarea din Livedea Gospod a amuțit atunci cînd s-au luptat în fața măriei-sale căpitanul Racea cu lefegiul neamț Amadeus. Lupta putea sfîrşi rău pentru Racea. Neamțul avea fuştură, căpitanul numai scutul şi harapnicul. A fost o luptă lungă, cu pîndiri din amîndouă părțile. Neamțul trebuia să-l agațe cu fuştura şi să-l doboare în zăpadă. A-ncercat de cîteva ori, dar Racea s-a apărat cu scutul. Atunci cînd i-a venit bine, căpitanul l-a prins pe neamț cu biciul pe după gît, răsturnîndu-l de pe cal. Oştenii şi tîrgoveții l-au răsplătit cu chiote de bucurie, iar măria-sa cu un inel de aur.

La întrecerile de călărie ieşise Mîrzea. Purta, legată la încheietura pumnului drept, batista Neagăi. Şi-a oprit armăsarul, făcîndu-l să îngenuncheze în fața voievodului.

— Cine se pune cu dumnealui, căpitanul Mîrzea? a strigat crainicul spre rîndurile călăreților. N-a isprăvit

bine, cînd a ieşit dintre curteni Alexandru Chisar. Călărea un roib de Misir. Purta chivără, coantăş de catifea şi platoşă.

— Eu, eu, spuse el, jucîndu-şi roibul şi privindu-l cu ură pe Mîrzea.

La semnul vel postelnicului Tudorache, au gonit scară la scară, pînă-n mijlocul livezii.

— Îmi pare rău, tătar spurcat, că nu-i voie să ne batem în săbii, scrîşni Alexandru. Să lepezi îndată năfrămuța pe care o porți la mînă. De unde ai furat-o?

— Ține ți pliscul, coconule. Vezi să nu ți-l umplu cu zăpadă. Nu te mai umfla ca un buhai.

Alexandru a ridicat pumnul.

— Aha! Ăsta ți-e păsul?! Stai tu, fecior de iapă. Mîrzea vedea roşu. A ridicat şi el pumnul, semn că primeşte lupta.

Întrecerea putea fi de două feluri. Ori la măiestrii de-a călare, ori la luptă pentru o năfrămuță pe care o da unui luptător o jupîneasă, sau jupînița din alai. Cei doi aleseseră lupta. La întrebarea vel postelnicului, Mihai a îngăduit din cap. Urma să se aleagă jupînița. Roşie, fără să şovăie, cu capul suş, Neaga a ieşit în fața săniilor, ținînd în două degete bucățica de mătase pentru care se vor bate cei doi călăreți. Simțea că toată lumea se uită la ea şi se bucura că fusese pricina care stîrnise tot murmurul rîndurilor. Au să pocnească de ciudă toate neprietenele ei. Pentru ele nu se bate nici un voinic. Cel puțin fierul ăsta să-l mai răsucească în sufletele lor, căci de mîine va fi pierdută pentru tot ce-i fusese drag pînă acum.

Între tîrgoveți, în partea unde stătea Racea cu ferentarii, şi-a făcut loc cu coatele pitărița Elena. Îşi

dusese colțul broboadei la gură şi privea țintă la călăreții care-şi repeziseră caii în goană. Totul s-a petrecut cu iuțeala fulgerului. Căpitanul Mîrzea a trecut ca o umbră prin fața Neagăi şi înainte ca ea să-şi tragă mîna, i-a smuls năfrămuța. În frîntura de clipă cît a privit-o în ochi, a înțeles că nu pe el îl aşteptase. Asta l-a îndîrjit şi mai mult. Are să-l facă de rîs pe acest cocon prost şi înfumurat.

— Căpitane! Prietenul domniei-tale n-are chivără. Să nu-l doboare prea uşor.

Racea a tresărit, întorcînd capul...

— Hei!... Pitărița Elena! Dă-te aproape, frumoasa frumoaselor. Nu te-am mai văzut de...

— Ah! A căzut, strigă pitărița punîndu-şi mîinile pe inimă.

Racea i-a răspuns cu un hohot de rîs. Apoi răcnind:

— Să înțeleagă corbii că şoimii sînt şoimi...

Alexandru îl ajunsese din urmă pe Mîrzea şi ridicase pumnul. Cînd a izbit cu sete, căpitanul s-a topit din şa, ca peste o clipă să sară pe crupa roibului. I-a pălit coconului cîțiva ghionți în chivără, aruncîndu-i-o în zăpadă, apoi a trecut la loc în şeaua lui Şeitan, întorcîndu-se spre alai. Lăsase calul la pas. După ce şi-a venit în fire, Alexandru, roşu de mînie şi ruşine, cu sîngele fierbînd, a pus pinteni, năvălind în goană. Strunindu-şi armăsarul numai din genunchi, cu mîinile în şolduri, Mîrzea l-a purtat prin toată livada, în hazul oştenilor şi al tîrgului. Se veselise foarte şi voievodul, ca şi jupînițele duşmance Neagăi. Fata albise şi-i tremurau buzele. Niciodată nu urîse pe cineva aşa cum îl urăşte pe căpitanul Mîrzea. Ar fi vrut să se deschidă pămîntul şi s-o înghită. Chicotele jupînițelor îi pătrundeau în

spate ca nişte junghere.

După ce s-a săturat să-l poarte după el prin livadă, Mîrzea s-a făcut duh. Intra sub burta calului, ieşind pe cealaltă parte. Descăleca, şi cînd Alexandru venea asupra lui pe jos, sărea în şa şi pornea în goană. La urmă, văzîndu-l verde, cu spumă la gură şi părul năclăit de sudoare, s-a-ndurat de el şi luîndu-l dintr-o coastă i-a pălit un pumn în tîmplă, doborîndu-l în zăpadă.

Cînd i-a întors năfrămuța Neagăi, a văzut-o zîmbind. N-a avut vreme să înțeleagă că jupînița clănțănea din măsele, pătrunsă pînă-n inimă de un fior rece... Cu suflet uşor a călărit spre oştenii lui, care l-au primit cu strigăte vesele.

Sfârşitul halcalei l-au făcut boierii toți şi trei steaguri de călăraşi, dimpreună cu tighecenii. S-au înşiruit pe partea dimpotrivă voievodului şi cînd au sunat trîmbițele, au pornit într-o goană năpraznică, răscolind un nor alb în urma lor. Vîrfurile sulițelor străluceau. Străfulgerau şi chivărele şi palele boierilor. Au năvălit bulziş, scară lîngă scară, pînă cînd jupînițele au prins să strige şi caii de la sănii s-au smucit în hamuri. Atunci şi-au strunit fugarii, ridicîndu-i în două picioare. A fost un rînchezat şi un freamăt de-a lungul întregului şir de călăreți. Apoi au sărit jos, ridicînd sulițele cu praporele în vînt şi închinîndu-se către măria-sa.

Ochii lui Mihai luceau. Adulmeca spre călăreți cu nările răsfrînte. Părea că peste o clipă, scoțînd strigătul lui de luptă, va da pinteni trăgînd după el, în goană, toată oştirea asta falnică.

Le-a trebuit destulă vreme oştenilor să-şi potolească caii şi să-i vîre în rînduri. Cînd s-a ostoit toată zarva, marele comis Pană a călărit spre capătul Livedei

Gospod, ridicînd toiagul. Atunci s-au deschis porțile grajdurilor şi comişeii au purtat de frîie caii de război şi de prăsilă ai voievodului.

★

Au trecut întîi tretinii, jucînd în loc şi smucindu-se în mîinile celor ce-i duceau. Aveau părul netezit din proaspăt, coamele şi cozile împletite cu fir de mătase. Comişeii i-au purtat prin fața voievodului şi a podinei, de unde mitropolitul Mihail i-a stropit cu aghiazmă. După ei au urmat cei şapte cai arăpeşti cu care venise măria-sa din Stambul. Mici de stat şi subțiri la picioare, cu gîtul încordat şi gătiți cu şei de catifea, jucau neliniştiți, trezind mirarea şi bucuria călăreților care-şi lungeau gîturile să vadă mai bine.

Căpitanul Mîrzea părea că uitase de toate cîte sînt pe lume, în afară de aceşti fugari de soi. Îi cerceta cu ochii pe jumătate închişi, de la chişițele tunse pînă la vîrful urechilor întinse spre înainte. Simțea o bucurie şi o încîntare, care pusese stăpînire pe întreaga lui ființă. Ceea ce vedea el, călăreț de Bugeac, simțitor la frumusețea acestui prețuit tovarăş al oşteanului, îl mulțumea aşa cum l-ar fi mulțumit un lăsat de seară în hotarul mării şi al cîmpiei. Rămăsese privind pe urmele arapilor, cînd meterhaneaua a început un cîntec săltăreț, aducînd a sîrbă. Toate capetele s-au întors spre porțile grajdurilor şi sărăceii au dat glas.

Iată, mări, că-l țin,
Vreo cinei voinicei,
Vreo cinci comişei.
Doi de dîrlogei,
Doi de dalbe scări,

Iar al cincilea
Frumuşel mi-l bate,
Mi-l bate pe spate
Şi mi-l netezeşte,
Şi mi-l potriveşte
Cu cioltar de fir,
Ciucuri d-ibrişin,
Ciucuri de argint
Lungi pîn-la pămînt.

Sultan simțea că pentru el s-a stîrnit toată zarva cîmpului. Călca rar, adulmecînd cu nările tremurînde spre rîndurile de călărime. Un moț îi juca pe fruntea țintată. Părul negru, lucios bătea în culori albăstrii. Avea coada pînă-n pămînt şi coama-i cădea în valuri pînă la genunchi. Tot ce avea grajdul domnesc mai de preț strălucea pe el.

Cînd a ajuns în dreptul voievodului, a nechezat uşor în semn de prietenie şi supunere. Comişeii au vrut să-l ducă mai departe în fața mitropolitului, dar Sultan avea gîndurile lui bine statornicite. A smucit în frîie nechezînd cu mustrare, apoi într-un trap uşor, aruncînd picioarele scurt şi ținînd coada învoită, a trecut lîngă Mihai. Omăt a ridicat capul şi cei doi armăsari s-au mirosit cîteva clipe. Apoi Sultan, ca şi cînd i-ar fi spus să-şi vadă de treabă, s-a apropiat de voievod, culcîndu-şi capul pe genunchiul drept. Meterhaneaua a tăcut pe loc. Oamenii şi-au ținut răsufletul. Cîțiva oşteni mai bătrîni şi-au şters genele umede cu dosul palmelor. Inimile lor asprite de greu şi de harțuri prețuiau acest prieteşug mut în care niciodată nu încape vreo urmă de viclenie sau de răutate. Mîrzea a mîngîiat drăgăstos gîtul lui Şeitan. Au făcut la fel şi alți călăreți.

— Haide, Sultan, du-te... Du-te, prietene!

Lui Racea glasul voievodului i s-a părut tremurat şi rostit numai pentru cal. Sultan îl purtase cu cinste şi fală pe toate drumurile pribegiei, ale dorurilor, tristeților şi năzuințelor. Şi căpitanul ferentarilor i-a priceput pe amîndoi, sfădindu-se în barbă pentru duioşia care simțea că-l rupe la inimă.

După Sultan au venit iepele de prăsilă. Cea din urmă care a primit binecuvîntarea mitropolitului Mihail a fost mama harmăsarilor domneşti. Cea despre care sărăceii au dat de ştire cu glas mare, că trece:

Muma juganilor,
Care-i fruntea cailor,
Scăparea vitejilor
Aidoma nălucilor...

Mitropolitul se ținuse destul de bine pînă atunci. A mai încercat să ducă mîna în care ținea buchetul de busuioc uscat la căldăruşa de aramă. L-a scuturat un fior prin tot trupul, a oftat sfîrşit, l-a înecat un val de tuse, doborîndu-l în brațele arhiereilor. Au țipat jupînesele, a descălecat voievodul, îngenunchind lîngă trupul bătrîn. Episcopul Luca se roşise la față şi cu toate că întruchipa durerea şi umilința, Racea i-a ghicit gîndurile.

— Se bucură fățarnicul. Crede că-i şi cade pe țeastă coroana de mitropolit, şi-a mărturisit el gîndurile către acelaşi biet hotnog Negură, care nu-şi mai găsea locul de spaimă. Cînd episcopul Luca a ridicat ochii spre cerul care-i dăduse numai belşug, a dat cu ei de rînjetul căpitanului Racea. Privirea acestuia îl sfredelea fără milă. Îndată peste cuvioşenia feței i s-a aşternut tina unei uri mocnite şi nerăsuflate. Tot atunci s-au auzit

strigătele cuviosului Zinovie, care răzbise către fețele mărite cu negoțul lui.

— Apă din Iordan, preacredincioşilor creştini. Apă cu care s-a botezat Mîntuitorul. Luați să vă spălați de păcate. Un firfiric stropul, că-i adusă din depărtări. Care nu vrea, să ia o aşchie din Sfînta Cruce. Îl apără de rele şi-i împlineşte dorințele... Luați, fraților creştini...

— Huo! Boaită afurisită. N-ai golit încă polobocul cu apă din Dîmbovița?

Cînd l-a văzut pe Racea, călugărul a dat dosul, blestemînd.

XXXIV

Niciodată, pînă în seara Bobotezei, căpitanii Ghețea şi Mîrzea nu aflaseră unde-şi are sălaşul prietenul lor Racea. La Manole Cap-Lat se ducea în treacăt. În mahalaua calicilor nu putea sta. Prea iubea straiele curate, să doarmă în murdăria şi cloaca aceea. Pentru că el nu spusese niciodată nimic, tăcuseră şi ei, fără să-l zădărască. După ce duseseră oştenii la curte, Racea le poruncise ca la apusul soarelui să fie gata cu tot calabalîcul. Va veni o sanie să-i ia pe ei doi şi pe Năstăsia cu bărbată-su, pentru care el, căpitanul Racea, scosese carte de meşter. Ce fel de meşter, vor afla deseară. Deseară vor afla încă multe lucruri care o să-i lase cu gura căscată. După asemenea mărturisiri şi-a potrivit chivăra, îndemnîndu-şi calul spre Tîrgul Cucului.

Radu Ghețea şi Mîrzea au călărit spre casele diaculuiNathanail. Au dat caii pe mîna slugilor, apoi au intrat la

ei, scoțîndu-şi dulăniile şi aşezîndu-se lîngă vatră. Curînd, căldura şi pacea odăii i-a pătruns în toate mădularele.

— Mă bucur că plec acasă, mă întristez că te las pe tine, odaia şi pe domnia-sa diacul, spuse Ghețea... Am petrecut seri tihnite aici, lîngă vatra asta. M-am adăpat la izvorul prieteniei şi al înțelepciunii... Da' nu-mi place tîrgul, Vasilică. Pricep greu dedesubturile. Nu mă descurc cum se descurcă Racea şi cu tine. Îl iubesc pe măria-sa mai mult decît mă iubesc pe mine însumi, dar aici mi se pare altfel decît era în codrii Mehedințiului. Rar are vreme să ne vadă... Tîrgul ăsta pute... Prea multe vorbe cu tîlcuri ascunse, rostite în barbă, prea multe priviri piezişe... Mie-mi place lucru drept şi spus pe şleau... Parcă mă prostisem. Mă apăsa ceva pe creştet... Nu mai eram eu, cel de odinioară.

A tăcut o vreme privind în miezul locului, apoi s-a întors spre Mîrzea, cuprinzîndu-l de umeri şi căutînd să-i întîlnească privirile.

— Vasile, tu ai ceva pe suflet. De la o vreme te aud zvîrcolindu-te în pat. Te părpăleşti la o pălălaie mare. Azi-noapte n-ai venit acasă. Ce-i? Spune-mi ca unui frate şi dacă-ți pot fi de folos, o fac din toată inima mea...

Mîrzea şi-a plecat fruntea către podea. A stat aşa o toană, apoi a vorbit către foc.

— Ai să pui pieptul pentru mine?

— Am să-l pun, răspunse fără şovăire Ghețea.

— Atunci ascultă-mă, fără să scoți o vorbă. Eu m-am jurat pentru lucrul ăsta şi dacă tu nu vrei, se cheamă că-mi ridic tighecenii şi mă trag la Moldova, cu toate că Aron Vodă umblă după mine cu limba scoasă şi-mi ține

gătită la armăşie o ţeapă pe măsură.

— Asta nu mi-ai spus-o niciodată.

— Se cuvine să ţi-o spun acum, cînd ne despărţim şi cînd pentru mine se aleg două căi.

— Să-l reped pe Cîrstocea după Racea?

După puţină gîndire, Mîrzea a clătinat din cap în semn de încuviinţare.

— La Manole Cap-Lat.

— Acolo! răspunse Gheţea zîmbind.

★

Pe măsură ce Mîrzea vorbea, Gheţea şi Racea ascultau mai cu luare aminte, sorbindu-i cuvintele. Tătăraşul era tăcut de felul său, ochii oblici şi-i purta pe jumătate închişi, îi plăcea să se cufunde în sine şi niciodată nu-şi dezvăluise viaţa. Dacă o face acum, se cheamă că se află la o răscruce.

— Voi ştiţi că taică-miu a fost vataman la Ţara de Jos?

— Ştim! răspunse Gheţea.

— Atunci să mai ştiţi că îl pusese în slujba aceea, ca priveghetor al hotarului, însuşi măria-sa Ion Vodă.

— Asta nu ne-ai spus-o pînă acum!

— Nu vi-am spus-o, frate Racea, pentru că nu voiam să-mi agonisesc fală din faptele altora. Tata l-a slujit cu credinţă pe Ion Vodă, şi măria-sa, după războiul de la Jiliştea, l-a făcut hotnog într-un pîlc de hînsari tigheceni. Eu aveam pe atunci ca la opt ani şi începusem să înţeleg cîte puţin din cele ce mi se prefirau pe sub nas. După căderea cumplită a lui Ion Vodă, tata s-a pribegit cu sotniile căzăceşti care mai rămăseseră pe picioare. Am stat noi la Praguri în Sici, pînă cînd s-a ridicat cu putere măria-sa Nicoară Potcoavă. Atunci

aveam treisprezece ani. Tata a mers cu oastea, eu am venit cu carele. Ştiți ce s-a ales de capul măriei-sale Nicoară?

— Ştim, oftă Racea.

— După ce-a lăsat schiptrul, noi ne-am întors cu măria-sa la Praguri. Nu ne-am mai dus în Lehia atunci cînd panii şi riga i-au răpus cinstitul cap. Am auzit de acolo de năzdrăvăniile Sasului Vodă care umbla vara în sanie de os şi necinstea jupînesele boierilor. Am auzit şi ne-am întristat de faptele acestui iretic care voia să spurce credința. Ne-am bucurat cînd s-a ridicat măria-sa Alexandru, fratele celui răpus mişeleşte. L-au adus tot bătrînii prieteni ai lui Ion Vodă şi ai fratelui său Nicoară. Adică vitejii Kopycky, Topa şi hatmanul Şah, care-şi țineau cu sfințenie jurămîntul făcut măriei-sale Ion. „Powiadaiac, ze choc Podkowy niemasz, przedsie podeszwa zostala", strigară vitejii cînd au pornit sotniile cu praporele legănîndu-se pe vînt. Voiau să spună că dacă n-au potcoavă, au o talpă. Au adus acea talpă a norodului şi au suit-o în Scaun. Eu aveam paisprezece ani şi călăream binişor. Puteam trage cu pistolul şi mînuiam arcul cu destulă pricepere. Asta se întîmpla în crugul iernii. Şchiopul Vodă a dat dosul ca de obicei. Am stat la Iaşi pînă au prins a se topi zăpezile şi cucul a cîntat prin lunci. Atunci s-a întors Şchiopul cu oastea.

— Eram şi eu în acea oaste, frate Mîrzea, oftă Racea cu amărăciune.

— Iacă! Am fost duşmani. Maria-sa Alexandru ne-a poruncit să plecăm. Tata n-a vrut. Maria-sa ne-a poruncit a doua şi a treia oară. Ce falnic era! Ce leu fără frică!... Am auzit pe urmă că s-a închis cu patruzeci de cazaci într-o casă şi a ținut piept oştilor voastre din

cîşlegi pînă la miazipăresimi. Fără praf, fără mîncare, plin de răni, a ieşit noaptea să spargă straja. A căzut, cînd putea să ajungă în marginea bălților, la iazul Ciurleştilor. Unii spun că Şchiopul l-a tras în țapă, aşa cum era. Alții, că a murit în drum spre Stambul, unde-l duceau turcii să-l arate padişahului.

— De ce n-ai rămas lîngă el? se încruntă Radu Ghețea.

— Tata a avut se vede o poruncă tainică. Îndată ce-am ieşit din Iaşi, am luat drumul răsăritului.

Racea părea frămîntat. Se răsucea şi nu-şi găsea locul...

— Veac ticălos, tună el. Veac nemernic, cînd nu pot trăi decît slugile şi cînd vitejii plătesc cu capul setea de dreptate şi de omenie. Ah! Mîna asta care s-a ridicat asupra unui asemenea cap domnesc!

Bătu cu capul în zid de cîteva ori, cu obidă şi scîrbă.

— Lasă-l, frate Racea. Poate să ai lipsă de el. Să-l ascultăm pe Vasile. Şi eu care credeam c-a dus-o într-un huzur, slujind pe bani buni la capete încoronate.

Mîrzea a zîmbit mai mult gîndurilor lui.

— Cînd te gîndeşti că acolo a ridicat Şchiopul Vodă monastirea Galatei!... A înfipt temelii sfinte în huma udată de sîngele lui... Cît sînt toate anapoda pe lumea asta, fraților...

— Ziceai că luaseți calea răsăritului.

— Am luat-o, Radule. Nu ştiu ce va fi făcut tata acolo şi ce diată a lui Alexandru Voievod va fi împlinit, dar în miezul verii ne-am întors şi ne-am aşezat în țară. Tata era ostenit şi scîrbit. Am crescut în marginea Bugeacului, pînă cînd au dat ceambururile peste noi, de l-au tăiat pe bătrîn, Eu scăpasem într-un lăstăriş. Am

văzut totul. Am auzit cum i-au pîrîit oasele gîtului, cînd l-a izbit cu sabia un mîrzac urît şi crăcănat. M-am uitat cum se duceau în goană, cu capul tătîne-miu în suliță... De atunci am fost pribeag. Vă cunosc şi mă cunoaşteți. Sînt zece ani împliniți. Da' nu ştiți că ce-am văzut şi ce-am trăit au lăsat urme adînci în mine şi că dacă slujesc aici, o fac cu gîndul la zările pe care le iubesc şi de care cîteodată mă apucă dorul... Nu ştiți că Aron s-a arătat ca cel mai cumplit tiran al țării mele şi, ca să-şi scoată cei un milion de galbeni cu care a cumpărat Scaunul, a pus biruri noi şi cumplite pe poporeni. Nu ştiți că acum trei ani, cînd s-au sculat orheienii şi sorocenii cu Ionaşcu, de-i ziceau Bogdan Vodă, s-a dus şi Mîrzea cu tighecenii lui împotriva lui Vodă Aron.

— Cînd ai lipsit trei luni?

— Atunci, Radule. Acolo pe Răut ne-a supus tiranul. Eram puțini. Pe Ionaşcu l-a însemnat la nas şi l-a călugărit. A avut şi un bine răscoala asta a noastră. Aron i-a pus capul pe butuc ireticului de albanez Brutti, pe care-l adusese Sasul Vodă în țară şi care-şi făcuse averi peste averi. De atunci am mai fost o dată la Moldova...

— Acum doi ani?

— Da! L-am urcat în Scaun, dimpreună cu prietenii mei de la Praguri, pe Vodă Petre Cazacul... Păcat că nu l-ați văzut şi voi. Bărbat înalt, frumos, cu păr negru ca pana corbului. Fusese în viața lui aidoma lui Vodă Cercel, fratele măriei-sale. A sfîrşit-o mai rău decît acela. Umblase tocmai în olatul spaniolesc, cunoştea limbi şi limbi. În Brumar s-a împlinit anul de cînd l-au prins şi l-au atîrnat la Edikule în cîrlige...

— Pentru acela ți-ai pus tu viața, Vasile?

— Da! Pentru acela, Radule. Îmi aducea aminte de fraţii lui Ion Vodă şi de jurămintele mele vechi.

— L-am văzut la Stambul, spuse şoptit Ghețea. Îi înfipseseră cîrligele subsuori şi-l piguleau corbii de viu.

Au tăcut toţi trei. Jeraticul pîcîia blînd. Afară, umbre de sînge tiveau creştetul livezilor.

— Astea-s slujbele şi isprăvile mele, fraţilor. Vi le-am mărturisit acum, să-nţelegeţi cele ce se vor urma şi să-mi fiţi aproape. Am treizeci de ani. Mă gîndesc c-am trudit destul şi mi-ar sta bine la un cuib al meu. Tu, Radule, ştii!... Am vorbit acasă la Cremenari. Atunci m-ai mustrat. Iată că n-am putut să-mi scot cuiul din inimă. Ba, mai adînc mi s-a împlîntat şi nu-mi dă pace... Luaţi-o pe Neaga cu voi... Du-o la Cremenari pînă cînd au să se mai limpezească apele aici. La urmă, nici apele sufletului ei nu sînt prea limpezi... Acolo are vreme să se gîndească şi să-şi aleagă bărbatul. Taică-su vrea s-o călugărească, dacă n-are să-l asculte să se mărite cu Alexandru Chisar... Ea se leapădă. Sau cel puţin aşa spune. Ajutaţi-mă să-i dau răgaz ca să-şi prefire gîndurile... M-aş simţi un ticălos dacă după ce mi-am pus capul s-o scot din ghearele lui Haviz, fără să mă îndemne decît cugetul meu, aş sta cu mîinile în sîn, acum cînd cu glasul ei m-a rugat să-i dau ajutor. Sîntem oameni de oaste şi n-am precupeţit niciodată sabia şi odihna, atunci cînd o dreptate se cerea împlinită. N-aveţi s-o precupeţiţi nici acum, prietenilor şi fraţilor. Un suflet de copilă se află în primejdie... Un glas de frate se roagă de voi... Dacă nu!? O fur şi o duc în Moldova. Atît vă mai spun. Gîndiţi-vă!

S-a închegat o linişte de gheaţă. Radu Ghețea pălise ca un mort. Racea îşi muşca vîrful mustăţilor,

mormăind. Părea că suduie. Sau că se mustră pe sine, lumea întreagă şi orînduielile ei.

— Nu-l putem lăsa, Radule. Are să cadă în ghearele tiranului, spuse într-un tîrziu Racea.

Ghețea n-a răspuns. Sta în fața ferestrei, privind cum se-nnoptează. Vedea aievea satul, fumegînd sub pătura de nea. Acolo era linişte. Focurile ardeau în vetre. Feciorii şi fetele se strîngeau la clacă. Moş Soare, sau altul ca el spunea poveşti. Veveriță se aținea cu ghicitori... Cum s-o ducă acolo pe fiica aceluia care de o viață-ntreagă îi prigoneşte? Aude şi acum prohodul celor răpuşi de boier Dan, nu mai departe decît trei luni în urmă. Aude şi icnetele vădanelor. Plînsul copiilor rămaşi singuri. Ce va zice tata?! Dar drăgoieştenii?! A stat acolo, pînă cînd şi-a rînduit gîndurile şi zbuciumul. Cînd s-a întors cu fața la prietenii săi, era liniştit.

— O iau, Vasile. O iau pentru sufletul şi inima ta, ca şi pentru păcatele tale. Să nu-mi ceri să mă închin altor mădulare ale neamului ei, chiar dacă te-or primi la masa lor... Gîndeam că slujbele către măria-sa au mai multă putere decît ochii unei muieri... Tu însuți eşti legat prin jurămînt de nişte capete căzute la hicleniile cinului ei... Bagă de seamă, Vasilică... N-am vrut să-ți spun, dar mă doare la inimă şi acum n-am să tac. La halcă se făcuse vînătă şi cînd l-ai doborît pe Alexandru... Nu ştiu ce să înțeleg din toate tărăşeniile cîte au fost, da' nu sînt limpede cu gîndurile Danului... Nu te mînia. Nu-ți mai muşca buzele... Poate oi fi eu țăran mai prost şi nu mă duce mintea. Da' ține minte o zicală a tătuții şi gîndesc că-i izvorîu din înțelepciunea bătrînilor şi a veacurilor. Zicala spune că ce naşte din pisică şoarecî mănîncă... Alta zice că aşchia nu sare departe de

trunchi... Se poate ca Neaga să aibă alt suflet decît neamul ei... Ştiu eu?... Cum are să lase ea strălucirea curții pentru o sihăstrie ca a noastră?...

— Mai blîndă decît monastirea, Radule, răspunse Mîrzea cu glas sugrumat.

Radu Ghețea a clătinat din cap cu neîncredere. Vorbele prietenului său găseau în Mîrzea gînduri abia mijite, cărora ceva din mîndria lui bărbătească, din fala de oştean, nu le dădeau răgaz să prindă cheag. Neaga era alta. Nu pe Neaga asta o iubise. Aceea îi răscolise sufletul. Îi picura în el dulceața unor vise blînde. Neaga de acum îi biciuise simțurile. O dorea mereu lîngă el. Dorința asta arzătoare îi întuneca mintea şi nu-l lăsa să scurme nepotrivirile pe care le văzuse în spusele ei. Pe urmă nu-i venea să creadă că-l poate schimba pe alt bărbat. Doar e tînăr, e viteaz, are slujbă de cinste pe lîngă voievod. Ce dacă n-are moşii? Oare sufletul şi vitejia nu-s cele mai de preț avuții?

I-a întrebat pe prietenii săi dacă este aşa sau nu. Racea s-a sculat şi l-a îmbrățişat.

— Pentru unul ca mine, au ca Radu aşa e, tătăraşule. Dar vezi că pentru alții avuția se măsoară cu alt cîntar, Radule. Să-l uşurăm pe tătăraş de mîhnire. Omul poate face o dată în viață o prostie, pentru care să plîngă tot restul zilelor pe care i le-a mai dat Scaraoțchi să le trăiască. Tătăraşul se află la o asemenea cumpănă. Haida! Nu mai da ochii peste cap. Ruşine să-ți fie că pui în acelaşi taler săbiile noastre, frăția noastră de cruce şi mai ales dragostea pentru măria-sa, cu focurile tale... Zît! Nu te mai boldi la mine. Dacă nu te-am şti cine eşti şi dacă nu mi-ai fi povestit chiar acum prin cîte ai trecut, te-aş scuipa între ochi... Ascultă aici la mine,

chip de mîrzac afurisit... O ducem pe această fiică a diavolului şi o dăm în păstrarea cneazului. Da' s-o ferească toți Belzebuții din lume să facă vreun pocinog. O ucid eu, cu mîna mea... Ce te hlizeşti la mine ca un spînzurat? Să-ți mai spun eu una de la obraz. Să afli, prietene, că dulceața dintîi ți-a cules-o altul... Ştiu toate slugile că Alexandru Chisar doarme nopțile în iatacul neprihănitei tale... Dacă ştiu slugile, ştiu şi calicii. Dacă ştiu calicii, ştie şi Racea...

Mîrzea era livid. S-a ridicat dintr o săritura, ieşind val vîrtej şi trîntind uşa în urma lui

— S a dus să se plimbe, rînji Racea. Dă-i pace. Are să-i treacă... Parcă-i ccrb în fierbinți. Ar fi în stare să izbească cu coarnele şi-n cer, şi-n pămînt.

— De ce întinezi cinstea fetei?...

I-a răspuns un hohot de rîs.

— Of, of, sfinte Pafnutie! Credeam că înveți cu fiecare zi ce trece şi că în fiecare seară te culci mai deştept decît te-ai sculat dimineața... Ale voastre nu fac asta. Le e frică să nu le întoarcă socrii pe grapă şi cu lăute, în rîsul satului. Da' boierii sînt mai îngăduitori. O feciorie poate costa scump un părinte care nu şi-a păzit fata. Au crezi că ginerele prețăluieşte mai mult fecioara decît o moşioară? Hai?... Taci?... Să nu-i spunem diacului nimic. Pe tătăraş lasă-l că se linişteşte. Are să vină ca mielul cînd va auzi săniile... Dă-i poruncă lui Gheorghe să fie gata. Văd că ți-ai strîns boarfele...

Bine ai făcut. În noaptea asta mîneți la mine.

★

Cînd s-au auzit zurgălăii de la gîtarele cailor, Cîrstocea a intrat în odaie, luînd în spinare calabalîcul stăpînului.

Radu Ghețea şi-a plimbat privirile pe toate lucrurile şi alcătuirile care i se făcuseră dragi şi apropiate. Soarta oşteanului e liniştită ca vînturile primăverii. N-apucă să-şi aştearnă căpătîiul la o streaşină, şi viața-l împinge în cine ştie ce colț de lume. Aici a-nvățat să prețuiască adîncimea gîndului şi înțelepciunea cărturarilor din vechime. Aici l-au frămîntat doruri şi i-au dat aripi visele. A fost de față la un Divan de taină şi a înțeles că lucrarea la care-i pune voievodul are rădăcini adînci şi răsfirate peste Dunăre. Poate chiar mai departe. În multe seri l-a ascultat pe diac cum citea din isprăvile lui Machedon. Ba şi învățăturile pe care le dădeau Ioasafat şi Varlaam le-a auzit tot din cetania măruntă a diacului. Şi-a rotunjit mintea, şi-a întărit cugetul. Se simte mai bărbat. A păşit pragul, în urma lui Racea, cu strîngere de inimă. A rămas lîngă vatră ceva din el şi din dorurile lui.

Diacul Nathanail îi aştepta în prag. I-au sărutat mîna şi diacul i-a cuprins în brațele lui firave. Purta acelaşi caftan vechi, cu urzeala ieşită, mirosind a bucoavnă şi a tutun aromat. Cu toate că era trudit, ochii îi luceau tineri şi avîntați.

Radu Ghețea înțelesese că domnia-sa ține în cămara cu rafturi, cu pene, cerneluri şi hrisoave, toate tainele curții, şi că, cu osebire, are de lucru cu trebile de peste hotar ale voievodului.

— Duceți-vă cu Dumnezeu, fiii mei, le vorbi blînd diacul. Duceți-vă şi împliniți cu sfințenie slujbele cu care v-a încărcat măria-sa. Gîndiți-vă că sînteți acolo ochii, urechile, mîna şi sufletul voievodului. N-am mai stat de vorbă de mult, dar am fost şi am să fiu alături de voi... Nu asupriți şi nu vă lăsați asupriți. Numai fiara fără

cuget sare în beregata celui mai slab ca ea. Omul ar trebui să aibă alt feleşag, dacă-i alcătuit după chipul şi asemănarea Tatălui... Drum bun şi Domnul să fie cu voi.

Le dădu binecuvântarea, făcînd semnul crucii peste capetele lor.

Cînd au încălecat şi s-au pornit în urma celor trei sănii, diacul era încă în prag. L-au văzut pe Mîrzea călărind înaintea lor. Radu Ghețea a ieşit cel din urmă. Aproape se-nnoptase. O singură geană subțire de cer se mai tivea de sînge, tocmai la capătul zării... Umbra diacului Nathanaii abia se mai scria, palidă şi firavă, în rama uşii. Căpitanul şi-a fluturat cuşma, apoi a dat pinteni să ajungă convoiul. A-nțeles că prin viață se prefiră oameni şi oameni, dar că puțini sînt aceia care prin darul inimii şi al minții pot să-ți stea aproape şi alături, de care poți să te simți înălțat şi alături de care să năzuieşti spre limanuri de linişte, bunătate şi înțelepciune.

XXXV

Au coborît în treapătul cailor şi zvoana clopoțeilor pe sub zidurile mohorîte ale cetății. Noaptea era înstelată şi cerul înalt. Rar, de sub poalele grele de omăt ale livezilor, clipeau luminile aşezărilor omeneşti. Au apucat pe Drumul Beilîcului, apoi în dreptul Podului Turcului au cîrnit-o la stînga, prin lunca Dîmboviței. Radu Ghețea călărea cufundat în gînduri. Ştia că în noaptea asta a încheiat o parte din viață şi că de mîine începe alta. Dacă pînă acum slujise sub porunca voievodului,

sau de capul lui, unora şi altora, de acum încolo îi apasă pe umeri un județ întreg. Un județ în care se altă sate şi devălmăşii moşneşeşti, moşioare de boiernaşi şi mazili, drumuri, cetăți, monastiri, tîrguri şi isnafuri. După cîte se pare, măria-sa ar vrea să cam adune puterile fărîmițate pe la toți pîrcălabii, județii şi starostii, în mîinile căpitanului de județ... Putea-va să împace atîta omenire şi să se arate vrednic de cinste?... Aduceri aminte vechi îl încearcă şi pier ca un fum al anilor care s-au scurs şi care n-au să se mai întoarcă niciodată... Ziua de mîine şi de poimîine şi întreg şirul de zile ce vor veni i s-au înfipt în cuget şi-l stăpînesc cu putere... Jurămîntul pe crucea Cătălinei se leagă de acel şir al zilelor viitoare. Se va putea împlini?

Nici n-a simțit cînd Diavol s-a oprit alături de caii prietenilor săi... La un corn de luncă se ridica, neagră, clădirea unei mori.

— Am ajuns, spuse vesel Racea... Cîrstocea, ai grijă de oameni şi de cai... Pentru asta iată-l pe moş Vîlcu. El are să te povățuiască... Voi veniți cu mine.

Căpitanii au văzut o barbă cînepie, lungă pînă la brîu şi nişte caiere de mustăți luminate slab de fînarul pe care moş Vîlcu îl plimba de colo, colo, arătînd oamenilor uşa grajdului. Altceva n-au mai văzut din acel locuitor al morii. Pe Radu Ghețea sălaşul lui Racea l-a pus în mirare dintru bun început... La toate se putuse gîndi, numai la asta nu! De ce-şi va fi ales asemenea adăpost la marginea tîrgului? Mirările s-au ținut lanț de cînd a descălecat pînă cînd au ajuns în fața unei uşi scunde, trecînd mai întîi pe lîngă pietrele şi coşurile care miroseau a făină, ca apoi să urce o scară pieptişe şi îngustă, ce ducea tocmai sub acoperiş. Uşa nu era

încuiată. În vatră ardea un foc vesel de găteje. După gerul de afară, i-a pălit o boare călduță, mirosind a gutui. Cînd Racea a aprins sfeşnicul, a tresărit şi Mîrzea din gîndurile şi amărăciunile lui.

Gazda se proptise în mijlocul odăii, cu mîinile puse în şolduri. Îi privea cu o undă de voioşie în ochi.

— Ei?

N-a răspuns nici unul. Bagdadia de grinzi era aşa de joasă, încît Racea stătea plecat. Un divan larg acoperit cu scoarțe şi perne ținea un perete întreg. Deasupra erau agățate, în cuie, felurime de arme, cu osebire pistoale, ghioage şi săbii. Pe celălalt perete, haine. Într-un colț, ciubote. În colțul dimpotrivă, un scăunel cu o şa de schimb, chingi, căpestre şi deasupra chivăra şi platoşa. Pavăza, aşezată la căpătîiul divanului. Două ferăstruici răspundeau una spre miazăzi, alta spre apus. Racea, care văzuse privirea prietenului său, îi făcu semn să se apropie.

— Pe aici intră soarele şi zvoana luncii, Radule... Tot pe aici vînturile îmi aduc ştiri despre topirea zăpezilor. Pe dincolo, văd tîrgul... îmi place cîteodată să privesc cum sfinte soarele în spatele cetății. Apele ard şi străjerii de la ziduri au o poveste a lor... Rîse scurt... Iacă. Acum cunoaşteți şi cuibul fratelui vostru. Stați jos, lepădați armele şi să facem sfat ca la o despărțire de prieteni.

★

Ghețea încerca să-l desprindă pe adevăratul Racea din întîmplările în care-l cunoscuse şi să-l aşeze în acest cuib singuratic. Nu se pricepea. Dacă l-ar fi dus în cămara unui han?! Da!... Numai acolo părea că se simte acasă...

— Te miri? Gîndeşti că Satana n-are un colţ unde să-şi rumege bucuriile?... Hanul e bun şi-ţi dă multe învăţături. Acolo, sub lucrarea vinului, limbile sînt mai slobode, chipurile vin din toate laturile lumii, se mărturisesc şi se duc pe drumul lor. Afli de unele şi de altele. Moara macină grăunţe, dragii mei, şi oamenii macină gînduri, aşteptînd roada muncii lor. Aceste gînduri sînt bune învăţături pentru cine vrea să deschidă urechile şi ochii. Eu unul adun ce aud cînd sorb vin sub ochii Măriuţii, cu ce aud cînd şuvoieşte apa în scocuri, le împletesc şi mai adaug la ele învăţăturile lui Căliman Ciungul, cu cele ale diacului Nathanail. Din plămada asta sug ceea ce-mi place şi leapăd restul în Dîmboviţa... Haideţi!... Aveţi să vă mai miraţi văzînd-o pe gazda mea. E o muiere frumoasă, singură şi vitează. Nu zîmbi a rîde, tătăraşule. A avut suferinţele ei şi pînă acum e singura femeie căreia îi sărut mîna...

— Nici o pagubă pentru celelalte...

— Aşa-i!... Dar nici pentru mine...

S-au tocmit de sfat. Se auzea apa trecînd pe sub talpa morii. Era un cîntec de ascuţişuri şi molcomiri blînde. L-au ascultat toţi trei o vreme. Gheţea s-a simţit al acelui loc. I s-a deschis o pîrtie de lumină către sufletul prietenului său.

Au aflat din gura lui Racea că mîine vor pleca cu două ceasuri înainte de răsăritul soarelui. Că vor lua de la biserica papistăşească pe signor Cosma Capponi şi pe signor Vicenzo Bombardier Mantovano, iar din capul Tîrgului din Lăuntru pe meşterul Muştil, cu tot calabalâcul. Acela va fi mai marele faurilor şi robilor care s-au pornit de la cetăţile ţării spre făurăriile lui Vodă Cercel din Tîrgovişte. Că Gheorghe, care-i meşter

la lemnărie, va munci să alcătuiască după nişte izvoade ale învățatului tălian straturi la balimezurile care se vor turna acolo. Mîrzea să aibă grijă de Neaga şi s-o aducă la vreme...

— Iar eu, fraților, să ştiți că voi fura meşteşugul tălianului, voi struni de barbă pe toți ticăloşii vînduți iadului şi în toamnă am să viu asupra cetății cu balimezuri cum nu s-au mai pomenit pe lume... Tu, Vasile, să ai grijă de poruncile lui vodă. Grija muierii n-o duce. Radu va ține frîiele căpităniei în tîrg la Argeş. Am să-i stau aproape cu fapta şi cu sfatul...

Mîrzea se sculase, potrivindu-şi dulama pe umeri.

— Unde te duci?

— Să vă pregătesc patru oameni de strajă.

— Nouă! rîse Racea. Apoi crîncen: Stai aici încă o clipă. Radule, scoate paloşul. Haida!... Aşa! Dă-l la mine.

Lama de oțel sclipea sub lumina sfeşnicului. Racea i-a sărutat straja. Apoi cu glas gros:

— Mă jur pe sfînt paloşul acesta că nici Dumnezeu, nici Belzebuth n-au să mă țină de la județ cumplit, dacă se va întîmpla vreo hiclenie... Se uită la Mîrzea. Tot mai jur că cu mîna mea o ucid pe fiica diavolului şi dacă ai să fii zdreanță, te culc alături de ea.

— Frate Racea, izbucni Radu Ghețea.

— Lasă-l, Radule, să mă umilească. Dracul ăsta bărbos crede că numai sufletul lui ştie ce-i aceea credință ostăşească... Dă-mi paloşul.

— Eu mă jur pe sfînt paloşul acesta pentru cinstea sufletului meu şi tăria brațului meu... Şi mai jur - făcu el vîrînd straja paloşului sub nasul lui Racea - că am să te tăbîrcesc în lege dacă ai să crezi că poți vorbi oricum cu mine. Asta să ți-o bagi în cap, afurisitule, şi să nu

gîndeşti că dacă ai pus o vorbă bună pentru Neaga, acum poți să-ți faci de cap.

Racea l-a ascultat, mîngîindu-şi barba şi privind încrucişat peste vîrful nasului la straja care-l amenința îndeaproape.

— Cerbul începe să se facă om, rînji el cu toată gura, luîndu-l în brațe pe Mîrzea... Stai, nu te duce încă. Sărută-l pe Radu. Mîine între atîția ochi nu se cuvine... Aşa, aşa, făcu el înduioşat. Acum să ne îndulcim tristețea rămasului bun cu nişte vin de Chios, scos din beciurile lui Manole Cap-Lat şi botezat de buzele ibovnicei mele.

A ridicat pavăza, scoțînd de sub ea o carafă trupeşă, care licăia vesel.

★

Rămăseseră numai ei doi. Racea stinsese lumînările. Odaia se zbătea în umbre din ce în ce mai dese... Focul se molcomea uşor... Căpitanul rămăsese în fața ochetului care privea spre soare-apune.

— Radule, dă-te mai aproape, chemă el cu glas scăzut.

Din albul zăpezilor clipeau luminile tîrgului. Salbe de licurici, mai dese sau mai rare, mai palide sau mai vii.

— Pîlpîie ca sufletele oamenilor, Radule, cerînd o dezlegare din noaptea anilor... De aici, în linele seri, încerc să pricep... Pufni pe nări, mîrîind în barbă. Pînă să pricep, mă înțeapă cu coarnele toți dracii iadului. N-am vreme să mă pătrund de cugetări adînci. Lumea trosneşte din încheieturi şi căpitanul Racea se cuvine să fie căpitan, nu țîrcovnic... Hai să ne culcăm. Cine ştie ce scîrnăvii se întîmplă acolo!... Mîine avem drum lung de făcut... Mi-i scîrbă de unii oameni, dragi îmi sînt alții.

Pînă una alta, mă gîndesc de ce dracu m-o fi lăsat ceauş Haviz în pace...

Începuse să-şi tragă cizmele.

— Ascultă!... Să beleşti ochii la jupînița prietenului nostru... Poate are gînduri netrebnice, poate ba! Fluieră lung, scărpinîndu-se după ceafă... Ce-ar fi?!... Apoi tot el: Doar nu sînt gîdea. Bietul tătăraş... Au fost şi la Moldava vremuri crîncene, ca şi la noi. Ei se laudă cu Ion Vodă, noi de la Țepeş şi Radu din Afumați cu cine?... Ah! Ah! Şi cînd te gîndeşti că l-am apucat pe bicisnicul de Ştefan Surdu. Ce-a făcut robia dintr-un fiu al cumplitului Ion şi al Măriei, care nu se temea de fumul bătăliilor, ținîndu-se pe urmele celui iubit. Cam asta ar vrea padişahul şi de la noi. Cam asta ar vrea cinstiții boieri.

Se dezbrăcase, întinzîndu-se pe divan, trosnindu-şi fălcile şi oasele.

— Gîndul lor nu-i totuna cu gîndurile şi învățăturile pe care le aud eu aici... Cîtă vreme norodul îşi ține inima curată, n-au să facă pagînii şi vînzătorii paşalîc din noi... Hai şi te culcă. Eu cred în inima mulțimilor, cum cred în sabia pe care o port la şold. Am cîntat destul astă-noapte. Abia apuc să dau ochii cu dumnealui, Soboleanul, pîrcălab de Tîrgovişte... Să-l întreb de unele şi de altele şi să-l fierb în cazanul Satanei... Noapte bună, sfinte Pafnutie. Să te gîndeşti în ce chip fecioarele-şi pierd fecioria şi cum s-ar cuveni s-o vîndă pe preț mai bun decît pînă acum...

S-a întors într-o lături, rîzînd pentru sine, şi nu după multă vreme a-nceput să sforăie de se scutura bagdadia.

Radu Ghețea a rămas singur cu gîndurile, la un capăt de viață, căutînd să priceapă cum poate sălăşlui în

acelaşi suflet de om binele şi răul, curăţenia şi necurăţenia? Ce adevăr poartă în el prietenul său Racea, care-şi bate joc de cer şi de pământ, care suduie toate orînduirile oamenilor, dar care nu pregetă să-şi pună capul pentru credinţele lui şi pentru unul ca starostele Căliman Ciungul.

A lăsat întrebarea fără răspuns, găsindu-şi alinare în chipul Ancuţei, care se pleca asupra lui dintr-o taină a Văii Brazilor şi a dragostelor pe care le simţea vii şi proaspete. S-ar putea că acolo, în satul de munte, lîngă sînul ei, scormonind brazda cu plugul şi veghind-o cu paloşul, priveghind creşterea pruncilor şi păstrînd datinile moşilor şi strămoşilor, să găsească ceea ce căutase de atîţia ani prin lume... Pentru asta are însă de bătut lungă cale. Şi după semnele care se arată, va fi bătută cu paloşul şi cu preţ de sînge. Nu se înspăimîntă, cum nu s-au înspăimîntat nici ceilalţi Gheţuleşti, coborîtori din căpitanul Bărtăluş. În el au început să cînte glasuri vechi, care au răzbătut, aşa cum spunea diacul Nathanail, din veac în veac, din tată-n fiu, păstrînd peste urgia timpului trupul şi sufletul pămîntenilor, în locurile udate cu sudoarea şi sîngele lor.

Sfîrşitul volumului I

CUPRINS

CARTEA ÎNTÎI - RUMÂNII 4

CARTEA A DOUA - MOȘNENII 69

CARTEA A TREIA - TÎRGUL 199

Coperta originală: GYÖRGY MIHAIL

RADU THEODORU

CUTEZĂTORII

BRAZDĂ ȘI PALOȘ

EDITURA TINERETULUI